

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

**PEDAGOGIK INNOVATSIYALAR, KASB-HUNAR TA'LIMI BOSHQARUV
HAMDA PEDAGOG KADRLARNI QAYTA TAYYORLASH VA ULARNING
MALAKASINI OSHIRISH INSTITUTI**

**5.71.02.01-Stomatologiya
ishi mutaxassisligi bo'yicha**

**O‘QUV DASTUR
TO‘PLAMI**

Toshkent – 2021

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI
O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-Stomatologiya ishi bo‘yicha

O‘ZBEKISTONNING ENG YANGI TARIXI fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	1.01
Ajratilgan soat:	72

Toshkent -2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

A. J. Hamrokulova.

Siyob Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi katta o'qituvchisi

Taqrizchilar:

Sh. S. G'afforov

Sam DU Tarix fakulteti, O'zbekiston tarixi kafedrası professori

O. M. Ibragimov

Siyob Abu Ali Ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi direktori

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	O'zbekistonning eng yangi tarixi
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	18
Dasturning maqsadi	O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirishning "Harakatlar strategiyasi"ning maqsad va vazifalari, asosiy yunalishlari, O'zbekiston milliy taraqqiyotining yangibosqichida fuqarolik jamiyatining shakllanishi va rivojlanishi jarayonidaolib borilayotgan islohotlar, fuqarolik jamiyatini shakllantirish va rivojlantirishda O'zbekistonning o'ziga xos xususiyatlari tog'risida chuqur bilim berish orqali ularda faol fuqarolik pozitsiyasi, tanqidiy tahlil va shaxsiy mas'uliyatini shakllantirish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	O'zbekiston milliy taraqqiyotining yangi bosqichida amalga oshirilayotgan islohotlarning mazmun mohiyatini, O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha "Harakatlar strategiyasi"ning asosiy yo'nalishlarini, ularni amalga oshirish mexanizmlarini tushuntirish. Fuqarolik jamiyatini barpo etishning ijtimoiy-siyosiy, huquqiy va ma'naviy asoslari to'g'risidagi tasavvurlarini boyitishdan iborat.
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> – O'zbekiston milliy taraqqiyotning yangi bosqichida fuqarolik jamiyatining shakllanishini; – O'zbekiston milliy taraqqiyotning yangi bosqichida rivojlanishi jarayonida amalga oshirilayotgan o'zgarishlarni; – O'zbekiston milliy taraqqiyotining yangi bosqichini; – O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirishning "Harakatlar strategiyasi"ning yo'nalishlarini; – O'zbekistonni yanada rivojlantirish bo'yicha "Harakatlar strategiyasi"ning maqsad va vazifalarini; – Fuqarolik jamiyatini qurish – strategik maqsadlarini; – Davlat va jamiyat qurilishi tizimini takomillashtirishni; – Qonun ustuvorligini ta'minlash va sud-huquq tizimini yanada isloh qilishning ustuvoryunalishlarini; – Iqtisodiyotni rivojlantirish va liberallashtirishning o'ziga xos xususiyatlari va ustuvor yo'nalishlarini; – Ijtimoiy soxadagi islohotlarni chuqurlashtirishni; – Xavfsizlik, millatlararo totuvlik va diniy bag'rikenglikni ta'minlashni; – Fuqarolik jamiyati - insoniyat taraqqiyotining yuqori bosqichini; – Fuqarolik jamiyati g'oyalari evolyusiyasini; – Xuquqiy davlat va fuqarolik jamiyatining asosiy belgilarini; – Fuqarolik jamiyati tug'risidagi zamonaviy konsepsiyalarni; – Fuqarolik jamiyatini shakllanish asoslarini; – Fuqarolik jamiyatini barpo etishning ilmiy-metodolgik asoslarini; – Fuqaroviylikni; – Fuqarolik jamiyati institutlarini; – Saylov huquqi erkinligini; – Nodavlat notijorat tashkilotlarni; – Ijtimoiy sheriklikni; – Davlat xususiy sheriklikni; – Jamoatchilik nazorati va davlat organlari faoliyatining ochiqligi to'g'risida tasavvurga ega bo'lish.
Ko'nikma	– "Inson manfaatlari hamma narsadan ustun" konseptual g'oyalarning

	<p>mazmun mohiyatini;</p> <ul style="list-style-type: none"> – “Xalq davlat idoralariga emas, balki davlat idoralari xalqimizga xizmat qilishi kerak” konseptual g‘oyalarning mazmun mohiyatini; – “Xalq bo‘y bo‘lsa, davlat bo‘y va qudratli bo‘ladi” kabi konseptual g‘oyalarning mazmun mohiyatini; – O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha “Harakatlar strategiyasi”da belgilangan asosiy yo‘nalishlar va vazifalarni bilishi va ulardan foydalana olishini; – O‘zbekiston milliy taraqqiyotining yangi bosqichida fuqarolik jamiyatining shakllanishi va rivojlanishi jarayonida olib borilayotgan islohotlarni yanada takomillashtirish bo‘yicha o‘zining takliflarini bera olishni; – Fuqaroviylikning asosiy belgilari va mezonlarini; – Fuqaroviylik vatanparvarlikning namoyon bo‘lishini; – Fuqaroning o‘z haq-huquqlarini tushuniish va uni amaliyotda qullash kunikmasi va boshqa fuqarolarning hak-huquqlarini hurmat qilishini; – Korrupsiya va unga qarshi kurash tushunchasini; – Mamlakatimiz erishayotgan yutuqlar va ularning xalqaro miqyosida e‘tirof etilishini tahlil qila olish ko‘nikmalariga ega bo‘lishi kerak.
O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	Huquqshunoslik, O‘zbekiston tarixi
O‘qitishni tashkiliy shakli	N-nazariy ta‘lim; A-amaliy ta‘lim;
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quv chilarning bilim va Ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki, savol-javob,munozara,test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko‘nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O‘quv dasturi mazmuni

N	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘qitish ning tashqiliy shakli	Mustaqil ta‘lim
1	O‘zbekiston milliy taraqqiyotining yangi bosqichida Fuqarolik jamiyatining shakllanishi va rivojlanishi.	Fuqarolik jamiyati qurish mamlakatimizning asosiy strategik pirovardmaqsadi. Fuqarolik jamiyati insoniyat taraqqiyotining - yuqoribosqichi.Fuqarolik jamiyati g‘oyalar evolyusiyasi. O‘zbekiston milliy taraqqiyotiningyangi bosqichida fuqarolik jamiyatining shakllanishi va rivojlantirishstrategiyasi.	2	N	1

2	“Harakatlar strategiyasi” O‘zbekiston milliy taraqqiyoti yangi bosqichining asosi.	“Rivojlanish”, “strategiya”, “konsepsiya” va “innovasion rivojlanish” tushunchalarining mazmuni hamda turli xil yondoshuvlar. Mustaqil O‘zbekiston Milliy taraqqiyot modelining ishlab chiqilishi. Taraqqiyotning innovasion modeli.	2	N	2
3	O‘zbekiston ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy rivojlanishining asoslari va ustuvor yo‘nalishlari.	O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirishning “Harakatlar Strategiyasi”- milliy taraqqiyotimizning yangi bosqichi. “Inson manfaatlariga hamma narsadan ustun”, “Xalq davlat idralariga emas, davlat idoralari xalqimizga xizmat qilishi kerak”, “Xalq bo‘y bo‘lsa, davlat ham bo‘y va qudratli bo‘ladi” konseptual g‘oyalar. O‘zbekiston taraqqiyotining yangi bosqichida ko‘zda tutilgan islohotlarni hayotga tadbiiq etishning asosi.	2	N	2
4	Davlat va jamiyat qurilishi tizimini takomillash-tirish	Demokratik islohotlarni chuqurlashtirish va mamlakatni modernizasiya qilishda Oliy Majlis, siyosiy partiyalarning rolini yanada kuchaytirish. Qonun ijodkorligi faoliyati sifatini tubdan oshirish. Davlat boshqaruvini markazlashtirishdan chiqarish, davlat xizmati tizimini isloh qilish. Davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari faoliyatining ochiqligini ta‘minlash, jismoniy va yuridik shaxslarning huquq va erkinliklari hamda qonuniy manfaatlariga oid axborotni taqdim qilishning zamonaviy shakllarini joriy etish. “Elektron hukumat”, “xalq bilan muloqot”, “virtual qabulxona”, “xalq qabulxonalarini”, “tanqidiy taxlil”, “qa‘tiy tartib intizom hamda shaxsiy mas‘uliyat”, “yul xaritasi”, “ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish sektorlari” kabi yangi iboralarning mazmuni va amalda ko‘llanilishi. Davlat xizmatlarini kursatish samaradorligini oshirish.	2	S	
5	Qonun ustuvorligini ta‘minlash va sud-huquq tizimini yanada islox qilishning ustuvor yunalishlari.	Sud hokimiyatining chinakam mustaqilligini ta‘minlash, sudning nufuzini oshirish, sud tizimini demokratlashtirish va takomillashtirish. Sudlar faoliyatiga zamonaviy axborot-kommunikasiya texnologiyalarini joriy etish. Odil sudlovni amalga oshirish samaradorligi va sifatini oshirish.	2	S	2
6	Fuqarolarning huquq va erkinliklarini ishonchli himoya qilish kafolatlarini ta‘minlash	Ma‘muriy, jinoyat, fuqarolik va xo‘jalik qonunchiligini takomillashtirish. Jinoyatchilikka qarshi kurashish va huquq buzarliliklarning oldini olish tizimini takomillashtirish. Yuridik yordam va xizmat ko‘rsatish tizimini takomillashtirish. Huquqni muhofaza qiluvchi va nazorat idoralari faoliyati ustidan jamoatchilik nazorat mexanizmlari samaradorligini oshirish. “Kafolatlangan xavfsizlik”, “adolat qo‘rgoni”, “o‘z bolangni o‘zingsira” tushunchalarning mazmuni va	2	S	

		amalda Qo'lanilishi.			
7	Iqtisodiyotni rivojlantirish va liberallashtirishning o'ziga xos xususiyatlari va ustuvor yunalishlari.	Iqtisodiyotni rivojlantirish va liberallashtirish sohasida investisiyalar va innovasion g'oyalari. Iqtisodiyotga innovasiyalar va yangi texnologiyalarni joriy etishni rag'batlantirish mexanizmlarini ishlab chiqilishi. Tarkibiy o'zgartirishlarni chuqurlashtirish, milliy iqtisodiyotning yetakchi tarmqlarini modernizatsiya va diversifikatsiya qilish hisobiga uning raqobat bardoshligini oshirish. Tadbirkorlikni qullab-quvvatlashning zamonaviy mexanizmlari. "Har bir oila - tadbirkor" tamoyili. Iqtisodiyotda davlat ishtirokini kamaytirish, xususiy mulk huquqini himoya qilish va uning ustuvor mavqeini yanada kuchaytirish.	2	S	2
8	Ijtimoiy sohadagi islohotlarni chuqurlashtirish	Aholi bandligi va real daromadlarini izchil oshirish. Ilg'or xorijiy tajriba asosida aholining munosib hayot kechirishi uchun zarur bo'lgan daromadlarni aniqlash bo'yicha "iste'mol savatchasi" ga oid munosabatlarni huquqiy tartibga solish.	2	S	
9	Aholini ijtimoiy himoya qilish va sog'liqnisaklash tizimini takomillashtirish, xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish. Gender tenglik.	Arzon uy-joylar barpo etish bo'yicha maqsadli dasturlarni amalga oshirish, aholining hayot sharoitlari yaxshilanishini ta'minlovchi yo'l-transport, muhandislik-kommunikatsiya va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish hamda modernizatsiya qilish. "Obod qishloq" va "Obod mahalla" davlat dasturlarining qabul qilinishi va amalga oshirilishi. Maktabgacha, umumiy o'rta, kasb-hunar va oliy ta'lim tizimidagi tub o'zgarishlar. Ilm sohasida innovasion yondoshuvni rivojlantirish. Yoshlar - kelajagimiz davlat dasturining amalga oshirilishi. Mamlakatimizda xotin - qizlar siyosati bo'yicha amalga oshirilayotgan ishlar.	2	S	2
10	Xavfsizlik, millatlararo totuvlik va diniy bag'rikenglikni ta'minlash.	O'zbekiston Respublikasining konstitutsiyaviy to'zumi, suvereniteta, xududiy yaxlitligini muhofaza qilish. Axborot xavfsizligini ta'minlash. Fuqarolik, millatlararo va konfessiyalararo tinchlik hamda totuvlikni mustahkamlash. Davlatning mudofaa qobiliyatini mustahkamlash. Davlat mustaqilligi va suverenitetini mustahkamlash. O'zbekistonning yon-atrofida xavfsizlik, barqarorlik va yaxshi qo'shnichilik muhitini shakllantirish. O'zbekiston Respublikasining tashqi siyosiy va tashqi iqtisodiy faoliyatining normativ-huquqiy bazasini hamda xalqaro hamkorlikning shartnomaviy -huquqiy asoslarini takomillashtirish. Davlat chegarasini delimitatsiya va demarkatsiya qilish masalalarini xalqaro etish. Chuqur o'ylangan, o'zaro manfaatli	2	S	2

		va amaliy tashqi siyosati amalga oshirish.			
1	Korrupsiyaga qarshi kurash - fuqarolik jamiyatini rivojlantirishning ustuvor sharti.	Korrupsiya va unga qarshi kurash tushunchasi. Korrupsiyaga qarshi kurash borasida xalqaro huquqiy hujjatlar. Birlashgan Millatlar Tashqiloti homiyligida qabul qilingan EKOSOS (BMTning iqtisodiy va ijtimoiy kengashi)ning Korrupsiyaga qarshi kurash rezolyusiyasi (1995 yil) Korrupsiyaga qarshi kurashishlarida fuqarolar hamda fuqarolik jamiyati institutlarining faolligini oshirish mexanizmlari.	10	S	
1	Inson va fuqaro huquqlari.	Inson huquqlari umumjahon Deklaratsiyasi. Fuqaro va fuqaroviylilik tushunchasi. Fuqaroviylikning asosiy belgilari va mezonlari. Fuqaroning o'z xaq-huquqlarini tushunishi, uni amaliyotda qo'llash kunlikmasi va boshqa fuqarolarning huquq va erkinliklarini xurmat qilishi. Huquqiy savodxonlik va madaniyat-fuqaroviylilikni shakllantirish omili. Fuqaroning o'z xatti-xarakati uchun shaxsiy javobgarligi. Fuqaroviylilikni ijtimoiy faollik nuqtainazaridan shartli ravishda darajalarga bo'lish va unga ta'sir kursatuvchi omillar. Fuqarolik ongining jamiyat hayotida turli shakllarda namoyon bulishi va o'ziga xos xususiyatlari. Fuqaroviy ong jamiyatni birlashtiruvchi kuch sifatida.	2	S	1
1	Saylov tushunchasi va uning asosiy tamoyillari, tizimlari.	O'zbekiston qonunchiligida xalqaro saylov standartlariga asoslanishi. Senator va deputatlarining saylovchilar oldida hisob berishi, tayinlash yuli bilan shakllanadigan davlat organlarining saylovchi tashkilotlar oldidagi javobgarligi. Erkin saylovlarni o'tkazishda ommaviy axborot vositalarining roli. O'zbekistonda "Saylov kodeksi"ni qabul qilish zaruriyati.	10	S	2
1	Fuqarolik jamiyatining shakllantirish va rivojlan-tirishda Demokratik institutlarning tutgan o'rni.	Ko'p partiyaviylilik – fuqarolik jamiyat barpo etishning muhim sharti. Siyosiy partiyalarning Oliy Majlis Senat, Qonunchilik palatasi, xalq deputatlari kengashlaridagi faoliyatini takomillashtirish.	2	S	
1	Fuqarolarning o'z ini-o'z i boshqarish organlarining o'rni.	Nodavlat notijorat tashkilotlarining fuqarolik jamiyati instituti sifatida rivojlanishi uchun yaratilgan shart-sharoitlar. Fuqarolik jamiyati institutlarini rivojlantirish istiqbollari. Fuqarolarning o'z ini o'z i boshqarish organlarining o'rni. "Kuchli davlatdan- kuchli fuqarolik jamiyat sari" konsepsiyasi. Mahalla faoliyatining tashkiliy asoslarini yanada takomillashtirilishi.	6	S	
1	Jamoatchilik nazorati tushunchasi. Jamoatchilik nazorati tizimi, subyektlari,	Vakolatli fuqarolik jamiyati institutlarining davlat xokimiyati organlari ustidan jamoatchilik nazorati. Davlat organlari faoliyatining ochiq ligini ta'minlash mexanizmlari.	6	S	

	shakllari va turli ko‘rinishlari.	Jamoatchilik nazorati tugrisidagi qonunning(2018) qabul kilinishi va uning ahamiyati. Jamoatchilik nazoratini amalgaoshirishda OAVni rolini oshirish. Jamoatchilik boshqaruvi tiziminitakomillashtirish.Jamoatchilik nazorati va davlat organlarifaoliyatining ochikligi.			
1	Ijtimoiy sheriklikning rivojlanishi-ning nazariy-huquqiy asoslari.	Ijtimoiy sheriklik tushunchasi, va uning talqinlari. Ijtimoiysheriklikning rivojlanishining nazariy-huquqiy asoslari. Hamkorlik vaijtimoiy sheriklik. Ijtimoiy sheriklikning turlari, maqsad vavazifalari, subyektlari, tashkiliy-huquqiy mexanizmlari.Mamlakatimizda “Ijtimoiy sheriklik tugrisida”™ qonunning qabulqilinishi va uning ahamiyati. O‘z aro manfaatli hamkorlikningsamarasi oshirishga qaratilagan davlat - xususiy sheriklikning zamonaviymexanizmlarini joriy etish.	10	S	2
1	Fuqarolik pozisiyasi tushunchasi va uni shakllantiradigan asosiy omillar.	Yoshlarda fuqarolik pozisiyasini shakllantirishning ijtimoiy-ma’naviy va axloqiy jixatlari. Fuqarolikjamiyatini rivojlantirishdafuqarolik madaniyati va shaxsiy mas’uliyatining o‘rni. O‘zbekistondayoshlarga oid davlat siyosati. Yoshlar bugungi va ertangi kunimizning halqiluvchi kuchi. Yoshlar - kelajagimiz davlat dasturining amalga oshirilishi.Yoshlar faolligini oshirishda O‘zbekiston Yoshlar ittifoqining o‘rni.	6	S	
Jami:			72	N/ S	18

3. O‘quv chilarning bilim va Ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida O‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baxolash usullari yozma, og‘zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular O‘quv elementini O‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bo‘lishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoyev «Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat‘iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoyev «Xalqimizning roziligi bizning faholiyatimizga berilgan eng oliy bahodir” Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoyev «Erkin va farovqon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz” Toshkent – “O‘zbekiston” 2016.
4. Shavkat Mirziyoyev «Tanqidiy tahlil, qat‘iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faholiyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak” Toshkent – “O‘zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar

1. Aziz va yagonamsan, jonajon O‘zbekistonim!. Muapliflar jamoasi. T.:Muharrir. 2018.

2. Bekmurodov M. va boshkalar. Xarakterlar strategiyasi asosida jadaltarakkiyot va yangilanish sari. T.: Yeofur Gulom NMIU. 2017.
3. Sharifxujayev M. O‘zbekistonda ochik fuqarolik jamiyatiningshakllanishi. -T.: Shark, 2003.
4. Kirgizboyev M. Fuqarolik jamiyati: genezisi, shakllanishi varivojlanishi. - T.: O‘zbekiston, 2010.
5. Utamuradov A. va boshkalar. Fuqarolik jamiyati. Ukuv kullanma.Lotin yozuvida. T.: Universitet. 2018. 21 b.t.

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimizbilan birga kuramiz. - Toshkent: “O‘zbekiston”, 2017.-491 b.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezideitining 2017 yil 7 fevraldagi “O‘zbekistonRespublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Xarakterlar strategiyasi tugrisida”giFarmoni //Xalq so‘z i, 2017, 8 fevral.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 8 sentyabrdagi“O‘zbekiston Respublikasida ma‘muriy isloxotlar konsepsiyasinitasdikdash tugrisida”gi PF-5185-sonli Farmoni.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezideitining Oliy MajlisgaMurojaatnomasi. T., 22 dekabr 2017 yil. Xalq so‘z i gazetasining 2017 yil, 23 dekabr № 258 (6952)-soni.
5. “Mamlakatni demokratik yangilash jarayonida fuqarolik jamiyatiinstitutlarining rolini tubdan oshirish chora-tadbirlari tugrisida”™O‘zbekiston Respublikasi Prezideitining PF-5430-son Farmoni. -T.: 2018yil 4 may.
6. Mirziyoyev Sh. M. Tibbiyot soxdsidagi islox,otlar aholining hayotdan roziligi, el-yurtimiz taraqqiyotiga xizmat qilsin. Sog‘liqni saqlash tizimini yanada takomillastirish, tibbiy xizmat sifati va samaradorligini oshirish, axdpi salomatligini mustahkamlash, sifatli dori-darmon bilan ta‘minlash borasidagi isloxotlar taxdiliga bag‘ishlangan yigilishida so‘z lagan nutki. Toshkent.: O‘zbekiston, 2017 yil.

Internet saytlari

1. www.press-service.il/
2. www.zivoncl.uz
3. www.xs.uz
4. www.nimfogo.il/
5. www.xdp.uz/
6. www.adolat.uz/
7. www.uzlidep.uz/
8. [www.millivtklanisli. uz](http://www.millivtklanisli.uz)
9. www.ngo.uz
10. www.mahalla.uz
11. www.kamolot.uz
12. www.kasaba.uz

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
TIBBIY TA‘LIMNI RIVOJLANTIRISH MARKAZI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01– “Stomatologiya ishi ” mutaxassisligining

“Rus tili” fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi.
O‘quv rejadagi tartib raqami:	1.02
Ajratilgan soat:	36

Toshkent -2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

Mulikova.A.E.- Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi katta o'qituvchisi

Ismailova N A-Samarkand Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi katta o'qituvchisi

Taqrizchilar:

Toshkentstomatologiya instituti "Psixologiya va pedagogika" kafedrası.
Dosenti PhD Xolmuratova Muxabbat Tashkenbayevna.

1.Требование к учебной программе

Наименование программы	Русский язык
Выделенные часы	36
Темы	18
Сел программы	<p>Главной задачей является подготовка высококвалифицированного специалиста, владеющего иностранными языками, в том числе и русским, способного выдержат конкуренцию на стремительно растущем рынке труда. Важную рол в системе среднего образования отведено русскому языку, как язык науки культуры и информაციонных технологий. Программа определяет объем теоретических навыков, которым должны овладет студенты медики</p> <p>Корректировка навыков и умений слушания, чтения и писма, совершенствование устной, монологической и диалогической речи.</p> <p>Формирование навыков профессионального общения, ведение диалога в рамках лексико-тематического минимума, на основе изученных логико-грамматических конструкций;</p> <ul style="list-style-type: none"> -овладение основами научного стиля речи (на базе текстового материала по медисинской специальности) и способами терминообразования в языке специальности; - овладение основами построения и презентации монологической речи типа описания
Освоенные результаты	<ul style="list-style-type: none"> -связаное беглое чтение предложений текста ; -правильная интонасия речи ; -правильный полный пересказ текста на русском языке ; - творческое мышление при пересказе. -умет правильно исползоват грамматический материал ; - полный правильный осмысленный отве ;.- правильное выполнение упражнений, высокая активност, творческий подход ; - подводит итоги, принимает решения. -самостоятельно анализироват, понимает сут вопроса и активно отвечает ; -определит установку, на что обращат внимание.
Знаний	<ul style="list-style-type: none"> -программа направлена на формирование у обучающихся общекультурных компетенций и общих профессиональных компетенций - знат общенаучную и специальную лексику изученной медисинской тематики, базовые грамматические явления, встречающейся в медисинской научной литературе. -умет исползоват различные виды чтения для извлечения профессионально значимой информации из специальных текстов. -владет базовым коммуникативным модулем для осуществления участия в типовых ситуациях профессионального общения, приёмами обработки полученной информации.
Навыки	<ul style="list-style-type: none"> -владет русским языком, как средством коммуникации (в устной и письменной форме); -правильно воспринимат на слух текст общего содержания в объеме 18-20 предложений ; -понимат содержание незнакомого текста по специальности в

	<p>обеме 12-14 предложений. Выделяют наиболее важную информацию из услышанного, дополняют информацию на основе событий и обосновывают собственную точку зрения ;</p> <p>-умет правильно писать международные и государственные документы;</p> <p>-грамотно пишут бумаги личного характера: автобиографию, заявление, доверенность, расписку;</p> <p>-подготовит устное выступление на заданную тему на основе текста, тезиса и умет провести беседу на заданную тему.</p>
<p>Название взаимосвязанного предмета согласно, учебной программе.</p>	<p>С узбекским языком, английский, анатомия, сестринское дело, основы фармакологии и рецептуры.</p>
<p>Организационная форма обучения</p>	<p>П-практическая Т-теоретическая ПТ-совместно практико-теоретическое занятие ЧК-частные кабинеты для занятий</p>
<p>Требование программы</p>	<p>Обязательное</p>
<p>Язык обучения</p>	<p>Русский</p>
<p>Критерии оценок</p>	<p>На основе действующей процедуры оценки</p>
<p>Оценка знаний и умений студентов</p>	<p>Устное, письменное вопросы-ответы, тесты, беседа, практическое задание.</p>

2.Содержание учебной программы

№	Темы учебной программы	Содержание темы	Всего	Виды занятия	Самостоятельная работа
1	Из истории стоматологии. Существительное	<p><u>Лексическая тема.</u> Из истории стоматологии. <u>Грамматический материал.</u> Главные члены предложения. Имя существительное. Категории рода, числа и падежа имён существительных. <u>Речевой этикет...</u> Формы выражения знакомства. приветствия</p>	2	П	1
2	Жевательный аппарат. Глагол.	<p><u>Лексическая тема.</u> Жевательный аппарат. <u>Грамматический материал.</u> Глагол. <u>Речевой этикет...</u> Формы выражения приглашения.</p>	2	П	1
3	Анатомическое строение зуба Предложения по сели высказывания	<p><u>Лексическая тема.</u> Анатомическое строение зуба. <u>Грамматический материал.</u> Предложения по сели высказывания. <u>Речевой этикет...</u> Формы выражения совета, просьбы.</p>	2	П	1

4	Рентгенологическое исследование. Стилистика. Официально-деловой стил. Деловые бумаги личного характера.	<u>Лексическая тема.</u> Рентгенологическое исследование. <u>Грамматический материал.</u> Стилистика Официально-деловой стил. Деловые бумаги личного характера. <u>Речевой этикет...</u> Форм выражения извинения.	2	П	1
5	Профессиональный язык врача.	<u>Лексическая тема.</u> Профессиональный язык врача. <u>Грамматический материал.</u> Жанры официально делового стиля. Характеристика. Протокол. <u>Речевой этикет.</u> Формы выражения поздравления.	2	П	1
6	Кариес. Научный стил. План, тезисы, конспект.	<u>Лексическая тема.</u> Кариес. <u>Грамматический материал.</u> Научный стил. План, тезисы, конспект. <u>Речевой этикет...</u> Составте диалог исползуя формы выражения приглашения.	2	П	1
7	Пломбирование зубов. Аннотасия, рецензия.	<u>Лексическая тема.</u> Пломбирование зубов. <u>Грамматический материал.</u> Аннотасия, рецензия. <u>Речевой этикет...</u> Познакомтес (без посредника)	2	П	1
8	Стоматологические инструменты. Сообщение. Доклад.	<u>Лексическая тема.</u> Стоматологические инструменты. <u>Грамматический материал.</u> Сообщение. Доклад. <u>Речевой этикет...</u> Выразите сожаление по поводу того, что не можете ответит согласиєм на приглашение.	2	П	1
9	Из истории удаление зубов Публисестический стил. Интервью. Репортаж. Газетная заметка.	<u>Лексическая тема.</u> Из истории удаление зубов. <u>Грамматический материал.</u> Публисестический стил. Интервью. Репортаж. Газетная заметка. <u>Речевой этикет...</u> Исходя из ситуасии, составте диалог. «На приеме у врача».	2	П	1
10	Обследование стоматологического болного. Публисестический стил. Газетная статья.	<u>Лексическая тема.</u> Обследование стоматологического болного. <u>Грамматический материал.</u> Публисестический стил. Газетная заметка. <u>Речевой этикет...</u> Исходя из ситуасии, составте диалог. «В аптеке».	2	П	1
11	Пулпит.	<u>Лексическая тема.</u>	2	П	1

	Монолог описание.	Пулпит. <u>Грамматический материал.</u> Монолог описание. <u>Речевой этикет...</u> Исходя из ситуации, составте диалог. «у стоматолога».			
12	Гигиена полости рта. Описание- характеристика	<u>Лексическая тема.</u> Гигиена полости рта. <u>Грамматический материал.</u> Описание- характеристика. <u>Речевой этикет...</u> Исходя из ситуации, составте диалог. «в процедурной».	2	П	1
13	Строение зубов. Повествование- рассказ.	<u>Лексическая тема.</u> Строение зубов. <u>Грамматический материал.</u> Повествование-рассказ. <u>Речевой этикет...</u> Исходя из ситуации, составте диалог. «На приеме у кордеолога».	2	П	1
14	Прикус. Монолог- рассуждение.	<u>Лексическая тема.</u> Прикус. <u>Грамматический материал.</u> Монолог-рассуждение. <u>Речевой этикет...</u> Исходя из ситуации, составте диалог. «у окулиста».	2	П	1
15	Эмал зубов. Выявление жалоб болного.	<u>Лексическая тема.</u> Эмал зубов. <u>Грамматический материал.</u> Выявление жалоб болного. <u>Речевой этикет...</u> Дайте совет.	2	П -	1
16	Дентин. Изложение. «Ависена».	<u>Лексическая тема.</u> Дентин. <u>Грамматический материал.</u> Изложение. «Ависена». <u>Речевой этикет...</u> Пригласите вашего собеседника...	2	П	1
17	Этапы удаления зуба. Монолог- размышление	<u>Лексическая тема.</u> Этапы удаления зуба. <u>Грамматический материал.</u> Монолог-размышление. <u>Речевой этикет...</u> Рекомендасия врача	2	П	1
18	СОВИД-19- глобалная проблема современности	<u>Лексическая тема.</u> СОВИД-19-глобалная проблема современности	2		1
	Всего		36		18

3.Контроль и оценка степени усвоения предмета

Со стороны преподавателя для контроля и оценки степени усвоения предмета (модуля) будут применены способы контроля и оценки знаний и навыков.

4.Список рекомендуемой литературы

Произведение президента:

1. Шавкат Мирзиёев «Миллий тараққийёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз» Тошкент – “Ўзбекистон” 2018.
2. Шавкат Мирзиёев «Халқимизнинг розилиги бизнинг фаолиятимизга берилган энг олий баҳодир» Тошкент – “Ўзбекистон” 2018.
3. Шавкат Мирзиёев «Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз» Тошкент – “Ўзбекистон” 2016.
4. Шавкат Мирзиёев «Танқидий таҳлил, қатъий тартиб – интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қонидаси бўлиши керак» Тошкент – “Ўзбекистон” 2017.

Основная:

1. Р.М. Абдуллаева. Учебник. Русский язык для студентов –медиков. –Т.:2020
2. К.Ш. Турдиева, Т.В. Коршунова, З.Х. Содикова Н.У. Мехмонова. Учебное пособие по русскому языку. Развитие устной речи студентов. Т.:2015
3. К.Ш. Турдиева, Т.В. Коршунова, З.Х. Содикова Н.У. Мехмонова. Учебное пособие по русскому языку Обучение студентов письменной речи Т.:2015
4. З.Р. Джурова Русский язык: Учебник для учащихся групп с нерусским языком обучения академических лицеев и профессиональных колледжей. Т.: 2013.
5. Микробиология полости рта. И.М. Мухамедов, Ж.З.Ризаев, Ш.А.Хужаев. М.М. Закиров. Т:2013.
6. Л.Ю.Юсупова, И.Х.Атауллаева. Стоматологические болезни. Учебное пособие для медицинских колледжей. Ташкент-«ИЛМ ЗИЁ»-2015.

Дополнительная:

1. Конституция Республики Узбекистан.-Т: Узбекистан,2014.
2. Закон «О государственном языке Республики Узбекистан».-Т.:1994.
3. Куриленко В.Б. и другие. Учебник. Русский язык для будущих врачей (1сертифицированный уровень)- М.: «Флинта»,2018
4. Куриленко В.Б. и другие. Учебник. Говорим о медицине по-русски.-М.: «Флинта»,2017
5. Куриленко В.Б. и другие. Учебное пособие «На приеме у врача». –М.: «Экспресс»,2018
6. Щербакова О.М., и другие. Учебное пособие. Учимся заполнять медицинскую карту больного– М.: «Экспресс»,2018
7. В.Н.Дякова. Диалог врача с больным. – С-Петербург., Златоуст, 2005
8. «Преподавание языка и литературы ». Учебно-методический журнал Республики Узбекистан.
9. Русско-узбекский словарь. 1-2 тт.изд. «Укитувчи». Т., 2005.
10. Сборник текстов о лекарственных растениях для самостоятельного чтения по русскому языку. Ташкент, 2018 г. Составители : С. Туйчиева, С.Шукуржанова, Г.Махмудбекова.
11. М.Т.Халмуратова. Сборник упражнений по русскому языку для студентов 2 курса.(научный стиль речи). Т:2015г.

Интернет сайты:

1. Э-маил: курсй@онлине.ру (пособия)
2. [хттп://словари. Яндекс.ру](http://словари.яндекс.ру)
3. www.грамота.ру
4. www.кругосвет.ру (доклады, рефераты)
5. www.грамота.ру
6. [хттп:// магазинес.русс.ру/новый.мир/\(журналы\)](http://магазинес.русс.ру/новый.мир/(журналы))

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA IShI bo‘yicha

O‘ZBEK TILI fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	1.02
Ajratilgan soat:	36

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Suvonqulova N.T.
Maxmudov S.R.

Samarqand Abu Ali ibn Sino
nomidagi jamoat salomatligi
texnikumi o'z bek tili fani
o'qituvchilari

Ernafasova G.

1-Respublika Abu Ali ibn Sino
nomidagi jamoat salomatligi
texnikumi o'qituvchisi

Takrizchi:

Sh.Mahmadiyev

dosenti

Samarqand davlat universiteti
filologiya fakulteti o'z bek
tilshunosligi kafedrası

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	O'z bek tili
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	20
Dasturning maqsadi	Ixtisoslik ta'lim yo'nalishi dagi bilim va Ko'nikmalardan tashqari kundalik muloqot bilan bog'liq hamda ma'naviy-ma'rifiy bilimlarni o'zichiga oladigan mavzularga ham e'tibor qaratish. Amaliy mashg'ulotlarda leksik mavzular, jonli muloqotlar o'z fikrini mustaqil yozma va og'zaki nutq orqali ifodalay olish, so'z va iboralarning tarjimasini, talaffuzi va ixtisosligiga oid so'z boyligi hamda zarur til Ko'nikmalarini egallashga o'rgatish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	Akademik yozuv va lug'at bilan ishlash, o'zbek tilidagi inson organizmini ifodalovchi so'zlar va tibbiy atamalardan unumli foydalana oladilar; tibbiy matn mazmunini ochib berish, unda ishlatilgan tibbiy terminlarni izohlay oladilar; odam anatomiyasini o'z bek tilida tasvirlash, o'z bek tilida tibbiy mavzularda erkin muloqotga kirisha oladilar.
Bilimlar	O'qish sohasida: turli uslubiy ko'rinishdagi matnlarni o'qib, mazmunini tushinish, kerakli ma'lumotlarni olish, o'qib chiqilgan manba asosida reja, tezis, annotasiya tuzish. Tinglash sohasida: nutqni eshitish va dialogda qatnashib, unga munosib javob qaytarish, eshitish davomida berilgan ma'lumotni reja, chizma, rasm sifatida ajrata olish. So'zlash sohasida: o'zlashtirilgan mavzuning mazmun mohiyatini og'zaki nutqda yetkaza olish, o'z fikrlarini mustaqil bayon eta olish, tibbiy adabiyotlarga annotasiya, rezyume, referat tuzish. Yozma nutq sohasida: tibbiy matnlarni rus tilidan o'z bek tiliga tarjima qila olish.
Ko'nikmalar	O'zbek tilida ravon so'zlay olish, mustaqil fikrini og'zaki va yozma nutq orqali erkin ifodalay olish; so'z va iboralarni tarjima qilish, tibbiy atamalar va ixtisoslikka oid so'z boyligini oshirish; zarur til ko'nikmalarini egallash, o'zbek tili grammatikasidan unumli va to'g'ri foydalanish; imlo qoidalaridan amaliyotda to'g'ri foydalanish.
O'quv rejasiga muvofiq o'z aro bog'liq bo'lgan fanning nomi	Kasbiy faoliyatda rus tili, kasbiy faoliyatda xorijiy til, anatomiya, fiziologiya va patologiya, hamshiralik ishi.
O'qitish ning tashkiliy shakli	N -nazariy ta'lim; A -amaliy ta'lim; NA -birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg'ulotlar; MX -maxsus xonalarda mashg'ulot.
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy

O'qitish tili	<i>O'zbek tili</i>
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash	Yozma,og'zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning kiskacha mazmuni	jami	O'qitish ii tashkiliy shakli	Mustakil ta'lim
1	O'zbekiston-yagona vatan.	Og'zaki nutq: Mavzuga oid matnni tez va ravon o'qish ,mazmunini to'liq tinglab,tushunish."Ona yurt ravnaqisizning nigohingizda, uning bugungi kuni" mavzusida suhbatlashish Yozma nutq:O'zbekistonda yashovchi millatlar haqidagi matnni kengaytirib yozish. Grammatika: Davlat tili va lotin yozuviga asoslangan o'zbek alifbosini o'rganishning ahamiyati.O'zbek tilining tovush tuzilishi.Unli va undosh tovushlar.	2	A	1
2	Oilam-tayanchim va faxrim	Og'zaki nutq: Oilaviy munosabatlar,qarindosh-urug'chilikka oid so'z va iboralar ishtirokida matn tuzish. Yozma nutq: "Oila-muqaddas dargoh", "Qarindoshlar davrasida" mavzusida hikoya tuzish. Grammatika:Urg'u va bo'g'in ko'chirish qoidalari.	2	A	1
3	O'zbekiston Respublikasi davlat ramzlari	Og'zaki nutq: Mavzuga oid matnni o'qib tushunish.Matndagi termin va iboralarning ma'nosini izohlash. Davlat ramzlarining o'rni va ahamiyati haqida so'z lash. Yozma nutq: Mavzuga oid mashq va topshiriqlar ustida ishlash. "Men nechun sevaman Vatanimni" mavzusida insho yozish. Grammatika: Leksikologiya. So'z larning to'g'ri va ko'chma ma'nosi (omonim,antonim,sinonim,paronim so'z lar).	2	A	1

4	Ona tili-millat ko'z gusi	Og'zaki nutq: Mavzuga oid matnni o'qib tushunish. Matndagi atamalarning ma'nosini izohlash. Til va muloqot madaniyati haqidagi maqollardan yod olish. Yozma nutq: " Tilga e'tibor-elga e'tibor" mavzusida esse yozish. Grammatika: So'z va atama.Til va terminologiya.	2	A	1
5	Odam anatomiyasi	Og'zaki nutq: Mavzuga oid matnni o'qib tushunish, matndagi termin va iboralarning ma'nosini izohlash. Anatomiya atamalarini yod olish. Yozma nutq : Mavzuga oid mashq va topshiriqlar ustida ishlash." Shifokor huzurida" mavzusida dialog tuzish. Grammatika: Morfologiya. So'z turkumlari. Ot haqida umumiy tushuncha. Otlarda son, egalik va kelishik kategoriyalari. Otlarning yasalishi.	2	A	1
6	Yil fasllari.	Og'zaki nutq: Mavzuga oid matnni o'qib tushunish. Matnni ijodiy so'zlab berish, narsa va hodisalarning sifat xususiyatlari haqida suhbat.Tabiatga munosabat haqida so'z lab berish. Yozma nutq: Bo'sh vaqtni qanday o'tkazish haqida hikoya tuzish. Tabiatni asrash haqida reja tuzish va ularni izohlash. Grammatika: O'zbek tilida sifatlarning o'ziga xos xususiyatlari. Sifatning ma'no va tuzilishiga ko'ra turlari. Sifat darajalari. Sifatlarning yasalishi.	2	A	1
7	Abu Ali ibn Sino	Og'zaki nutq: Mavzuga oid matnni o'qib tushunish.Matndagi atamalarning ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Ibn Sino hikmatli so'zlari. Yozma nutq: Matnni dialog asosida tuzish." Ibn Sino hayoti va ijodi " , "Ibn Sino asarlarida sog'lom turmush tarzi" mavzularida kichik ma'ruzalar tayyorlash. Grammatika: Son haqida ma'lumot.Sonning ma'no va tuzilish jihatdan turlari.O'zbek tilida vaqt hisobi.	2	A	1
8	Men shifokor bo'lmoqchiman	Og'zaki nutq: Mavzuga oid matnni o'qib tushunish.Matndagi atamalarning ma'nosini izohlash.Matnni so'z lab berish. Orzu qilgan mutaxassislik haqida so'z lashish. Yozma nutq: "Sohamiz ravnaqi" matn tuzish. Hunar va bilimga oid xikmatli so'z larni yozish. Kasb-hunar tasviri asosida bayon yozish. Grammatika: Olmosh va uning turlari. Gapda Qo'1 lanilishi va vazifalari.	2	A	1

9	Yurak kasalliklari	<p>Og‘zaki nutq: Mavzuga oid matnni o‘qib tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘z lab berish. Mavzuga oid bahs-munozarada ishtirok etish.</p> <p>Yozma nutq: Mavzuga oid mashq va topshiriqlar ustida ishlash. Yurak kasalliklaridan biri bo‘yicha ma’lumotlar tayyorlash.</p> <p>Grammatika: Ravish haqida ma’lumot. Ravishning ma’no va tuzilish jihatdan turlari,yasalishi.</p>	2	A	1
10	Tez yordam chaqirish	<p>Og‘zaki nutq: Telefonda gaplashish odob-axloq qoidalari bilan tanishish va mavzu bo‘yicha baxs munozarada ishtirok etish. “Tez yordam chaqirish” mavzusida rolli dialogda ishtirok etish.</p> <p>Yozma nutq: Mavzuga oid mashq va topshiriqlar ustida ishlash. Hayot haqidagi o‘z fikrini tezis tarzida yozish.</p> <p>Grammatika: Fe’l. Bo‘lishli va bo‘lishsiz fe’llar. Fe’llarda zamon kategoriyasi, Hozirgi zamon fe’li, O‘tgan zamon fe’li, kelasi zamon fe’li.</p>	2	A	1
11	Kasbiy deontologiya	<p>Og‘zaki nutq: Mavzuga oid matnni o‘qib tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Hamshira vazifalari haqida so‘z lash. “Katta hamshira va hamshira”, “Hamshira va bemor” muloqotlarida ishtirok etish.</p> <p>Yozma nutq: mavzuga oid mashq va topshiriqlar ustida ishtirok etish. Hamshira deontologiyasi haqida matn tuzish.</p> <p>Grammatika: Ko‘maqchi, bog‘lovchi va yuklamalar haqida ma’lumot.</p>	2	A	1
12	Tozalik va orastalik-sog‘liq garovidir.	<p>Og‘zaki nutq: Mavzuga oid matnni o‘qib tushunish.Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so‘z lab berish. Matnga munosabat bildirib so‘z lash. Mavzuga oid bahs munozarada ishtirok etish.</p> <p>Yozma nutq: “Salomatligimiz o‘z Qo‘l imizda” mavzusida esse yozish. Salomatlik haqidagi o‘zbek maqollaridan namunalar yozish.</p> <p>Grammatika: Modal so‘z . Undov so‘z . Taqlid so‘z .</p>	2	A	1

13	Alisher Navoiy tabiblarto'g'risida	<p>Og'zaki nutq: "Dor ush-shifo" matnni o'qib tushunish. Matndagi termin va iboralarning manosini izohlash. Mavzu bo'yicha suhbatda ishtirok etish. "Yaxshi so'z yarim davo" iborasining ma'nosini izohlash.</p> <p>Yozma nutq: Salomatlik va shifokorlik kasbi bilan bog'liq bo'lgan o'zbek halq maqollaridan namunalar yozish. Alisher Navoiy ijodi bo'yicha taqdimot tayyorlash.</p> <p>Grammatika: O'zbek tili sintaksisi. Gap. Gapning ifoda maqsadiga ko'ra turlari. Gap bo'laklari.</p>	2	A	1
14	Zahiriddin Muhammad Bobur asarlarida dorivor o'simliklar	<p>Og'zaki nutq: mavzuga oid matnni o'qib tushunish. Matndagi termin va iboralarning manosini izohlash. Mavzu bo'yicha suhbatda ishtirok etish.</p> <p>Yozma nutq: "Boburnoma" asaridagi keltirilgan dorivor o'simliklarni topish va uning inson salomatligini tiklashdagi, o'rni aniqlash va ularning ro'yxatini tuzish.</p> <p>Grammatika: Qo'shma gap va uning turlari. Bog'langan qo'shma gap. Ergashgan qo'shma gap va ularning turlari</p>	2	A	1
15	Hamkasblar muloqati: Ixtisoslik bo'yicha muloqatga o'rgatish.	<p>Og'zaki nutq: Mavzuga oid matnni o'qib tushunish. Matndagi termin va iboralarning manosini izohlash. Matnga munosabat bildirib so'z lash. Kasbiy faoliyatda nutq madaniyatining ahamiyati haqida gapirib berish.</p> <p>Yozma nutq: "Mutaxassisning nutq madaniyati" mavzusida matn tuzish. Ish jarayonidagi muomala madaniyati haqida kasbiy o'yin ssenariysini tuzish va uni sahnalashtirish.</p> <p>Grammatika: Nutq madaniyati. Nutq uslublari. So'z lashish uslubi. Publisistik uslub va uning hususiyatlari.</p>	2	A	1
16	Men sevgan asar	<p>Og'zaki nutq: Sevimli asar haqida so'zlab berish. Zamonaviy o'zbek adabiyoti haqidagi ma'lumotlarni gapirib berish. Mashhur o'zbek shoirlari ijodidan namunalar yod olish.</p> <p>Yozma nutq: "Adabiyot-ma'naviyatni yuksaltiruvchi manba" mavzusida esse yozish. Yangi kitoblar polilog matnini tuzish va uni sahnalashtirish.</p> <p>Grammatika: Badiiy uslub va uning hususiyatlari.</p>	2	A	
17	Sog'lom turmush tarzi.	<p>Og'zaki nutq: Mavzuga oid matnni o'qib tushunish. Matndagi termin va iboralarning ma'nosini izohlash. "Salomatligizni mustahkamlash uchun nimalar qilasiz ?", "Zararli odatlarning inson hayotiga ta'siri " mavzularida gapirib berish. O'zi bilgan mashhur sportchining hayotidan biron lavha so'zlab berish.</p> <p>Yozma nutq: Salomatlik haqida o'zbek halq maqollaridan namunalar yozish. "Salomatliging o'z Qo'l ingda" mavzusida insho yozish.</p> <p>Grammatika: Rasmiy-idoraviy uslub va uning xususiyatlari. Ariza, tushuntirish xati , tarjimai hol va tavsifnoma.</p>	1	A	

18	Xalq tabobati xazinasidan	Og‘zaki nutq: Donishmandlarning pand nasihatlarini o‘qitlari hikmatlarini o‘qib tushunish. Yozma nutq: Xalq tabobati rivojiga salmoqli hissa qo‘shgan donishmandlar referat tayyorlash. Grammatika: Ilmiy uslub va uning xususiyatlari. Tezis annotasiya va maqola yozish.	1	A	1
19	Sharqning buyuk allomalari	Og‘zaki nutq: Sharqning buyuk allomalari haqida ma’lumot. Yozma nutq: Buyuk allomalardan biri haqida referat tayyorlash. Grammatika: Publisistik uslub. Xalq og‘zaki ijodi.	1	A	1
20	Milliy qadriyatlar	Og‘zaki nutq: Milliy qadriyatlarimiz haqida ma’lumot berish. Yozma nutq: Mavzuga doir referat tayyorlash Grammatika: Takrorlash	1	A	1
	Jami	54	3		18

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi davomida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular O‘quv elementini

O‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

4. Asosiy va qo‘shimcha o‘quv adabiyotlar hamda axborot manbalari

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoyev «Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoyev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoyev «Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2016.
4. Shavkat Mirziyoyev «Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak» Toshkent – “O‘zbekiston” 2017

Asosiy adabiyotlar:

1. Turdiyeva K. va hammualliflar, O‘z bek tili. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi tomonidan tibbiyot oliy O‘quv yurtlari rusiyzabon talabalari uchun darslik. T., 2018 y.
2. Turdiyeva K., Ahmedova D., O‘z bek tili. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi tomonidan tibbiyot oliy O‘quv yurtlari rusiyzabon talabalari uchun O‘quv Qo‘l lanma. T., 2006 y.
3. Turdiyeva K., Ahmedova D., O‘zbek tili. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi tomonidan oliy O‘quv yurtlari uchun darslik. T., 2007 y.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. 3. Normatova Sh., Abduraxmonova M., O'z bek tili (darslik) T: JIDU, 2014 y.
2. Yo'ldosheva Sh., Qobulova D., Sobirova M., O'z bek tili (O'quv Qo'l lanma) T.: TMI 2017 y.
3. Rafiyev A., Maxmudov N., Yuldashev I., Nutq madaniyati va davlat tilida ish yuritish T.: 2013 y.
4. Ruscha – o'z bekcha lug'at (2 jildli) T.: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi 2013 y.
5. Karimov V., Shomaxmudov A., Xalq tabobati va ilmiy tibda Qo'l lanadigan shifobaxsh o'simliklar.T., 1993 y.
6. Totayev T., Tavaldiyeva G., Akromova M.-O'z bek tilining kirill va lotin alifbosidagi imlo lug'at i. T., 1999 y.
7. O'tbosarova B., Akromova M. O'zbek tilida ish yuritishga doir uslubiy tavsiyanoma. T., 2001 y.
8. Dosimov E., Dustxo'jayeva N. va boshqalar. Shifokorning nutq madaniyati va bemor bilan muloqot san'ati. T., Ibn Sino. 2002 y.
9. O'tbosarova B. Nurmatov N. va boshqalar.O'z bek tili fani bo'yicha matnlar va suhbatlar Qo'l lash, uslubiy tavsiyanoma. T., 2004 y.

Internet saytlari:

1. <http://teachyourselfuzbek.com/resources/coursbooks> – Samouchitel uzbekskogo yazyka.
2. <http://solver.Uz/translate.php> – Russko-uzbekskiy perevodchik
3. http://sahifa/tj/russko_uzbekskij_razgovornik.aspx– Russko-uzbekskiy razgovornik.

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA IShI bo‘yicha

TIBBIYOTDA XORIJIY TIL fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	1.03
Ajratilgan soat:	72

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar: S.X.Tangirov- Samarqand Abu Ali ibn Sino
nomidagi jamoat salomatligi texnikumi tibbiyotda xorijiy til fani
o'qituvchisi

Turayeva N -1-Respublika Abu Ali Ibn Sino
nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi

Taqrizchi: A.A.Shermatov -SamDChTI Ingliz tili nazariyasi va amaliyoti
kafedrasi dosenti

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Tibbiyotda xorijiy til
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	45
O'quv fanining dolzarbligi va professional ta'limdagi o'rni	<p>Globalashuv va xalqaro aloqalarning ilmiy, texnik va madaniy sohadagi ulkan taraqqiyoti inson faoliyatining barcha sohalariga, shu jumladan, tibbiyot sohasiga ham o'zining ta'sirini ko'rsatishi shubhasizdir. Tibbiyot va farmasevtika mutaxassislari uchun chet tillarini mukammal egallash mamlakat taraqqiyotida muhim ahamiyatga ega. Mazkur soha mutaxassislari professional ta'limda chet tillari bo'yicha bilimlarni mustahkamlash hamda bu borada mahorat va Ko'nikmalarini shakllantirish O'zbekiston Respublikasining "Ta'limto'g'risida", "Kadrlar tayyorlash milliy dasturiga'g'risida "gi qonunlari, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Chet tillarni o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlariga'g'risida " 2012 yil 10 dekabrda PQ-1875-son qarori, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Umumiy o'rta ta'lim davlat standartlarini tasdiqlashtirish to'g'risida "gi 1999 yil 16 avgustda 390-son va " o'rta maxsus ta'lim davlat standartlarini tasdiqlashtirish to'g'risida "gi 2000 yil 16 oktyabrda 400-son qarorlari hamda boshqa tegishli me'yoriy hujjatlar asosida amalga oshirilmoqda. Mazkur dastur chet tillariga o'qitish jarayonining turli bosqichlarida ixtisoslik yo'nalishi, bilim darajasi va kasbiy ehtiyoji kabi xususiyatlarini hisobga olgan holda kengaytirilib, O'quv yakunida professional ta'lim muassasasining bakalavriat bosqichi bitiruvchilari uchun chet tillarini O'zlashtirish ning CEFR (Sommon European Framwork of Reference) -Umumevropa xalqaro standartlari darajalarini inobatga olingan tizimi doirasidagi V1 -chet tilini o'rganishning mustaqil muloqot darajasining egallanishi ko'z da tutilgan. Ko'rsatilgan standartlar asosida chet tillari bo'yicha tibbiyot va farmasevtika ta'lim muassasasi xususiyatlariga e'tibor bergan holda yangi dastur va kalendar-tematik rejalar tuzilishi, yangi adabiyotlar kiritilishi va muntazam ravishda takomillashtirib borilishi maqsadga muvofiqdir.</p>
O'quv dasturining maqsadi	<p>Fanning maqsadi bugungi ilm va fan taraqqiyoti sharoitida tibbiyot va farmasevtika yo'nalishi dagi professional ta'limning barcha bosqichida chet tilini o'qitish doirasida o'rganuvchilarning kundalik, ilmiy va kasbga oid sohalarda faoliyat olib borishlari uchun chet tilida kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirishdan iborat. Bunda lingvistik, sociolingvistik, pragmatik kompetensiyalarning o'z iga xos xususiyatlaridan kelib chiqqan holda, o'rganuvchilarning tinglash, gapirish, o'qish va yozish Ko'nikmalarini ko'p madaniyatli dunyoda kundalik, ilmiy va kasbga oid sohalarda faoliyat olib borishi uchun chet tilini egallashi nazarda tutiladi.</p>
O'quv dasturining vazifalari	<p>Fanning asosiy vazifasi soha bo'yicha chet tillarini o'rganishni yanada rivojlantirish, talabalarning mazkur yo'nalishdagi bilimlarini xalqaro standartlarga muvofiq ravishda egallashini ta'minlash, chet tilida mustaqil o'qish hamda tibbiy va farmasevtik matnlarni tushunish, tanlangan mutaxassislik bo'yicha ilmiy adabiyotlardan olingan ma'lumotlarni tushuna olishni o'z ida mujassamlashtiradi.</p>
Fan bo'yicha talabalarning bilim, Ko'nikma va	<p>"Ta'limning barcha bosqichlari bitiruvchilarining chet tillari bo'yicha tayyorgarlik darajasiga qo'yiladigan talablar"ga muvofiq, professional ta'lim muassasalarining ixtisosligi chet tili bo'lmagan bo'lim lari barcha</p>

malakalariga qo'yiladigan talablar	<p>bosqichi talabalari (PTMda O'quv kursi boshlanishida A2 darajaga ega bo'lgan holda) o'qish yakunida chet tili bo'yicha V1 darajani egallashlari lozim. Unga ko'ra bitiruvchi talabalar mazkur darajani ta'minlovchi tegishli kommunikativ kompetensiyalarni egallashlari, ya'ni o'rganilayotgan chet tili bo'yicha egallagan bilim, Ko'nikma va malakalarni muloqot jarayonida Qo'l lash qobiliyatiga ega bo'lishlari lozim. Bunda professional ta'lim bo'yicha nutq Ko'nikma va malakalarining grammatik, leksik, fonetik va orfografik ko'rsatkichlarining ta'lim mazmuniga muvofiq ravishda moslashtirilishi va soha bo'yicha chet tillarni bilishning umumevropa tizimiga muvofiq, ular sodda va tushunarli shaklda berilishi maqsadga muvofiqdir. Talaba xorijiy tilda kasbiy faoliyatiga oid egallagan malaka va ko'nikmalari to'g'risida tasavvurga ega bo'lishi, bilishi va undan foydalana olishi kabi quyidagi malakalariga ega bo'lishi kerak:</p> <p>Tinglash: ma'ruza, taqdimot va munozaralar, radio va televidenie eshittirishlari, yangiliklar, intervyular, hujjatli film va shu kabi og'zaki matnlar; reklama va e'lonlar; til sohiblari nutq yozuvlari (badiiy, hujjatli filmlar, ommaviy chiqish va hokazo); til sohiblarining ijtimoiy mavzulardagi o'zaro suhbat; tinglangan axborotning asosiy maqsadi, to'liq mazmunini tinglab tushunish malaka va ko'nikmalarini rivojlantirish.</p> <p>Gapirish: Dialogik nutq ijtimoiy mavzularda suhbat va norasmiy dialog; kasbiy yoki boshqa mavzularda rasmiy va norasmiy munozaralar; munozarani boshqarish, intervyu, muzokaralar va telefon orqali muloqot olib borish.</p> <p>Monologik nutq ixtisoslikka oid mavzularda ma'ruza tayyorlash va o'qish ; munozara, dalil va isbotlarni olg'a surish, fikrni asoslab berish; reklama va maxsus mavzularda taqdimot tayyorlash hamda chiqish qilish; ma'lumotlarni umumlashtirish, maqolalar yozish, muhokama qilish.</p> <p>O'qish : tanishuv o'qish , ko'z yugurtirib o'qish va sinchiklab o'qish Ko'nikma va malakalarini rivojlantirish; xat-xabar, yozishmalar va elektron pochta o'qish ; maxsus materiallarni o'z ida aks ettirgan autentik matnlarni o'qish ; maxsus so'z va terminlarga ega matnlarni, ilmiy va kasbga oid adabiyotlarni, elektron manbalar va matbuot materiallarini o'qish .</p> <p>Yozuv: turli yozishmalar, xat-xabarlar va maxsus dokladlar (eslatma, CV va hokazo) yozish; esse, bayon, rezyume, tadqiqot ishi (maqolalar, bitiruv malakaviy ishlar) yozish.</p> <p>Kasbga yo'naltirilgan. bosqich: Kasbga yo'naltirilgan. bosqichning asosiy maqsadi: - nutq turlari bo'yicha kasbiy sohada chet tilini amaliy egallash; - talabani ijodiy shaxs sifatida rivojlantirish; - soha bo'yicha adabiyotlarni tarjima qilish malaka va Ko'nikmalarini rivojlantirish;</p> <p>Tinglash:</p>
------------------------------------	---

kasbga yo'naltirilgan. autentik materiallarni bir marta eshitib asosiy mazmunini tushunish va zarur axborotni olish;
kundalik voqealar haqida yangiliklar, reportajlarni tushunish, film qahramonlari nutqini tushunish.

Gapirish:

Dialogik nutq

- til sohiblari bilan erkin muloqotda bo'lish va kasbiy mavzularda o'z fikr va mulohazalarini isbotlab berish;
- suhbatni boshlash va tugatishni bilish, suhbatdoshiga taklif va maslahat berish, savollariga javob berish, axborot almashish, muhokama qilinayotgan dalillarni aniqlashtirish, o'qigan yoki eshitganlarini muhokama qilish;
- matn asosiy mazmunini ifodalovchi leksik va sintaktik qurilmalarga asoslanib gapirib berish;
- assosiativ tafakkurga asoslanib mulohaza, tanqid, baholash dalillar bilan isbotlash orqali o'z nutqini tuzish;
- ritorik xarakterga ega dialog nutq malakalarini takomillashtirish;
- kasbiy muloqotlar, konferensiya, simpozium, uchrashuv va munozaralarda qatnashish uchun nutq faoliyati, Ko'nikma va malakalarini takomillashtirish.

Monologik nutq:

- dolzarb muammo yuzasida barcha "Tarafdor" va "Qarshi" dalillarni keltirgan holda o'z fikrini bayon qilish;
- tinglagan va o'qigan matn mazmunini gapirish;
- mazmunga baho berish;
- o'rganilgan mavzular bo'yicha axborot berish
- o'qigan matnni tahlil qilish va sharhlash;
- o'qigan yoki tinglagan matnni qisqacha mazmunini bayon etish;
- o'rganilgan mavzuda chiqish qilish;
- ijtimoiy-siyosiy matnlarni o'qib sharhlab berish.

O'qish :

Tanishuv o'qish

matnni lug'at siz, berilgan savol yoki umumiy mazmunini tushunish maqsadida o'qish ;

10 % gacha notanish so'z bo'lgan ilmiy-ommabop, ijtimoiy-siyosiy, maxsus badiiy matnlar;

matn mazmunini chet tilida yoki ona tilida so'z lab berish, paragraflarni nomlash, test topshirish.

Sinchiklab (o'rganib) o'qish

matnni asosiy axborotni ajratib olgan holda mazmunini to'liq va aniq tushunib o'qish .

O'qish tezligi, hajmi:

maxsus, 12% gacha notanish so'z ga ega bo'lgan 1600 bosma belgili ilmiy-ommabop matnni lug'at dan foydalanib 1,0 akademik soatda o'qish .

Ko'z yugurtirib o'qish :

- matn mazmuni xususiyatlarini aniqlash;
- zarur axborotni matndan topish;
- so'z (matn) ma'no mazmunini kontekst asosida fahmlab olish;
- matndagi birlamchi (asosiy) ikkinchi darajali axborotni ajratish;
- matn kalit so'z larini ajrata olish;
- matn qismlariga sarlavha qo'yish .

Yozuv:

- kasbga yo'naltirilgan. bosqichda shakllangan malakalarni

	<p>takomillashtirish;</p> <ul style="list-style-type: none"> - referat, annotasiya yozish texnikasini takomillashtirish; - hujjatlarni rasmiylashtirishni bilish (tuzilishi, uslubi, hujjat tili) va u asosida hujjatlarni namunaga qarab, sxemaga ko'ra, klishe va iboralarni Qo'l lab , axborotni hisobga olib, ish yuritish vaziyatlari talablariga mos ravishda rasmiylashtirish; - berilgan mavzuda bayon, esse, rezyume tuzish, sohaga oid adabiyotlar bo'yicha referat yozish.
Til kompetensiyasi	<p>Leksik kompetensiya.</p> <p>kasbiy leksika va atamalarini tushunish va Qo'l lash;</p> <p>umumiy qisqartmalarni kengaytira bilish;</p> <p>so'z yasalihi (qo'shma so'z lar va affiksasiya), o'z lashma so'z lar (baynalminal so'z lar)ni Qo'l lash;</p> <p>antonimlar, sinonimlar va boshqa umumleksik munosabatlarni O'zlashtirish .</p> <p>Grammatik kompetensiya.</p> <p>o'tilgan grammatik material (olmosh va uning turlari, fe'l shakllari, sintaksis, muammoli so'z lar va iboralar, modal fe'llar va hokazo)ni kundalik va sohadagi kontekstlarda to'g'ri Qo'l lay olish;</p> <p>- o'z sohalariga oid diskurs modellarining grammatik, leksik va mazmun jihatdan qanday tuzilganini tushunish maqsadida tahlil qila olish kompetensiyalariga ega bo'lishi kerak.</p>
O'quv rejasiga muvofiq o'z aro bog'liq bo'lgan fanning nomi	Kasbiy faoliyatda o'z bek tili (rus tili), hamshiralik ishi, stomatologiya yunalishidagi mutaxassislik fanlari.
O'qitish ning tashkiliy shakli	<p>N -nazariy ta'lim;</p> <p>A -amaliy ta'lim;</p> <p>NA -birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg'ulot lar;</p> <p>MX -maxsus xonalarda mashg'ulot .</p>
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Ingliz tili
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Jami	O'qitish ii tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	1-mavzu. Unit 1. Basics 1. Our future profession <i>Culture project: The history and development of traditional medicine</i>	1	A	
2	2-mavzu. Unit 1. Basics 2. Parts of the body 1,2 <i>Culture project: Ttraditional European medicine</i>	1	A	
3	3-mavzu. Unit 1. Basics 3. Text:Heart and blood. Health and illness	1	A	2
4	4-mavzu. Unit 1. Basics 4. The Skeleton	1	A	
5	5-mavzu. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places 5. Nurses <i>Culture project: Traditional Korean medicine</i>	1	A	
6	6-mavzu. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places 6. Medical Practitioners . First aid. <i>Culture project: Traditional Unani medicine</i>	1	A	2
7	7-mavzu. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places 7. Nurse's work at the surgical department <i>Culture project: Traditional African medicine</i>	1	A	
8	8-mavzu. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places 8. About Aveicenna <i>Culture project: Traditional Asian medicine</i>	1	A	
9	9-mavzu. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places 9. Hospitals <i>Culture project: Islamic medicine</i>	1	A	2
10	10-mavzu. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places 10. Some good rules for nurses <i>Culture project: Traditional Indian medicine</i>	1	A	
11	11-mavzu. Unit 3. Education and Training 11. Medical Education 1,2 <i>Culture project: Siddha medicine</i>	1	A	
12	12-mavzu. Unit 3. Education and Training 12. Fractures <i>Culture project: Non-traditional methods of treatment</i>	1	A	2
13	13-mavzu. Unit 3. Education and Training 13. Formative assessment. ON. <i>Culture project: : Traditional Asian medicine</i>	1	A	
14	14-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 14. Symptoms and signs <i>Culture project: Urinotherapy</i>	1	A	
15	15-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 15. Infectious diseases <i>Culture project: Aromatherapy</i>	1	A	2
16	16-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 16. Rickets <i>Culture project: Homeopathy</i>	1	A	
17	17-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	1	A	

	17. Measles <i>Culture project: Mineral therapy</i>			
18	18-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 18. About incurable diseases <i>Culture project: Sound therapy</i>	1	A	
19	19-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 19. The eye <i>Culture project: Acupuncture</i>	2	A	2
20	20-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 20. Fever <i>Culture project: Diyettherapy</i>	2	A	
21	21-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 21. Heart and circulation <i>Culture project: Apitherapy</i>	2	A	
22	22-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 22. Sunstroke <i>Culture project: Manual therapy</i>	2	A	
23	23-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 23. Formative assessment. O.N <i>Culture project: Traditional medicine</i>	2	A	2
24	24-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms Treatment 24. Mental illness <i>Culture project: Bioenergy therapy</i>	2	A	
25	25-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 25. The nervous system 1,2 <i>Culture project: Hydrotherapy</i>	2	A	
26	26-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 26. Pregnancy and childbirth <i>Culture project: Stone therapy</i>	2	A	2
27	27-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 27. Mumps <i>Culture project: Stone therapy</i>	2	A	
28	28-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 28. Hippocrates the father of medicine . <i>Culture project: Stone therapy</i>	2	A	
29	29-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 29. Covid-19. Symptoms <i>Culture project: Stone therapy</i>	2	A	2
30	30-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 30. Covid -19. Treatment <i>Culture project: therapy</i>	2	A	
31	31-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 31. Allergy. <i>Culture project: therapy</i>	2	A	2
32	32-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 32. Varicose veins.	2	A	2
33	33-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 33. Formative assessment. ON	2	A	
34	34-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 34. Suicide <i>Culture project: Psychotherapy</i>	2	A	2

35	35- mavzu . 35. Formative assessment. ON.	2	A	
36	36-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 36. Influenza <i>Culture project: therapy</i>	2	A	2
37	37-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 37. Heart attack. <i>Culture project: Stone therapy</i>	2	A	
38	38-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 39. The respiratory system <i>Culture project: Respiratory gymnastics</i>	2	A	
39	39-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 40. The skin 1-2 <i>Culture project: Massage. Types of massage</i>	2	A	1
40	40-mavzu. Unit 5. Investigations 34. Basic investigations <i>Culture project: Psychotherapy</i>	2	A	1
41	41-mavzu. Unit 5. Investigations 35. Laboratory tests <i>Culture project: Relaxation methods</i>	2	A	2
42	42-mavzu. Unit 5. Investigations 36. Endoscopy. <i>Culture project: Occupational therapy</i>	2	A	2
43	43-mavzu. Unit 5. Investigations 37. X-ray and CT <i>Culture project: Dance therapy</i>	2	A	2
44	44-mavzu. Unit 5. Investigations 38. MRI and ultrasound. <i>Culture project: Magnetotherapy</i>	2	A	2
45	<u>Summative assessment.</u>	2	A	
		72		36

4. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida O'quv chilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular O'quv elementini

O'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

5. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoyev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoyev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoyev «Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2016.
4. Shavkat Mirziyoyev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak» Toshkent – “O'zbekiston” 2017

Asosiy adabiyotlar:

1. Professional English in Use.Medicine. Eric H. Glendinning, Ron Howard; Cambridge. 2017
2. English in Medicine. Eric H. Glendinning, Beverly A.S.Holmstrom
3. Uchebnik angliyskogo yazyka dlya medisinskix vuzov. Maslova A.M.idr. Moskva. 2018

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Medicine 1.Oxford English for Careers. Sam Mc Carter. Oxford University Press. 2019
2. Medicine 2.Oxford English for Careers. Sam Mc Carter. Oxford University Press. 2019
3. Medical English Clear and Simple. F.F.Davis company, 2016.
4. English in Medicine. Eric H. Glendinning, 2016.
5. Professional English in Use. Medicine. Eric H. Glendinning, Cambridge, 2016.
6. Straight Forward. Oxford University, 2011.
7. Even More True Stories. Sandra Heyer. Oxford.2011.
8. New Inside Out. McMillan, 2014

Internet saytlari:

1. www.patient.co.uk
2. respite for the carer: www.carers.org
3. the website for Age Concern
4. the website for the Alzheimer's Disease Society
5. the website of British Council: <http://www.britishcouncil.com>
6. The website for English teachers: <http://www.onestopenglish.com>
7. The website for teaching material in English: <http://www.macmillanenglish.com>
8. The website for English language course books
<http://www.oup.com/elt.com>

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

**O‘RTA PROFESSIONAL TA‘LIMNING
O‘QUV DASTURI**

Kasb (mutaxassislik) kodi va nomi:	1.04
Kvalifikatsiya nomi:	
O‘quv dasturi nomi:	“Biznesni tashkil etish va yuritish”
O‘quv rejadagi tartib raqami:	
Ajratilgan soat:	40

O'quv dasturi Pedagogik innovatsiyalar, kasb-hunar ta'limi boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti Biznes va boshqaruv yo'nalishlari bo'yicha O'quv-metodik birlashmasining 2021 yil 18- avgustdagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha o'quv uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 28-avgustdagi 5-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 30-avgustdagi 375-son buyrug'i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**

TUZUVCHILAR

Z.Ya.Xudayberdiyev	Pedagogik innovatsiyalar, kasb-hunar ta'limi boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularni malakasini oshirish instituti direktori, i.f.d., professor
N.K.Abdurahmonova	Professional ta'limni innovatsion rivojlantirish boshqarmasi bosh mutaxassisi
N.R.Sirojiddinova	Ta'lim texnologiyalari, O'quv rejalari va dasturlarini ishlab chiqish bo'lim i bosh mutaxassisi

TAQRIZCHILAR

F.U.Mamarasulov	Pedagogik innovatsiyalar, kasb-hunar ta'limi boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularni malakasini oshirish instituti "Ta'limda boshqaruv" kafedrasi mudiri, iqtisod fanlari nomzodi
M.B.Kalonov	TDIU huzuridagi "O'zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishning ilmiy asoslari va muammolari" ilmiy tadqiqot markazi direktori, universitet prorektori, i.f.n., professor

1. O'QUV DASTURI UMUMIY TALABLARI

Dastur nomi	Biznesni tashkil etish va yuritish
Ajratilgan soat	40
Mavzular soni	16
Dasturning maqsadi	O'quv chilarda biznes faoliyatining amaliy asoslarini o'rgatish orqali tadbirkorlik kompetensiyalarini shakllantirish.
O'z lashtirish (o'qitish) natijalari	<ol style="list-style-type: none"> 1. Shug'ullanish mumkin bo'lgan muayyan tadbirkorlik faoliyati turining afzallik va ustun jihatlarini aniqlash; 2. O'z shaxsiy biznesini tashkil etish uchun zarur bo'lgan biznes muhitni tahlil qilish; 3. Biznesni boshlashning huquqiy va moliyaviy jihatlarini baholash; 4. Turli tadbirkorlik strategiyalari samaradorligini baholash hamda maqbul variantini tanlash; 5. O'z shaxsiy biznes-rejalarini ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish; 6. Shaxsiy biznesni tashkil etish, uni davlat ro'yxatidan o'tkazish hamda litsenziya olish.
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> – tadbirkorlik faoliyatining tashkiliy-huquqiy shakllari; – biznes-reja, uning vazifasi va asosiy bo'lim lari; – tadbirkorlik sub'yektlarida marketing faoliyatini tashkil etish asoslari; – bankdan kredit olish va rasmiylashtirish tartibi; – tadbirkorlik sub'yektlarini soliqqa tortish tartibi.
Ko'nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> – tadbirkorlik faoliyatining ta'sis hujjatlarini rasmiylashtirish; – shaxsiy biznesni tashkil etish va uni davlat ro'yxatidan o'tkazish, litsenziya olish; – biznes-reja ishlab chiqish, shaxsiy biznes faoliyatini yuritish va uni boshqarish; – 1C: Buxgalteriya dasturida ishlay olish va hisobotlarni tayyorlash; – o'z biznes faoliyatini yuritish uchun marketing tadqiqotlarini o'tkazish va tahlil qilish; – kreditlar, shu jumladan, mikrokreditlarni rasmiylashtira olish va kredit risklarini kamaytirish; – soliq va statistik hisobotlarni tayyorlash va topshirish.
O'quv rejasiga muvofiq o'z aro bog'liq bo'lgan fanning nomi	Umumkasbiy va maxsus fanlar.
O'qitish ni tashkiliy shakli	<p>N – Nazariy ta'lim;</p> <p>A – Amaliy ta'lim;</p> <p>NA – Nazariy va amaliy ta'lim birgalikda tashkil etiladi;</p> <p>MX – Maxsus xonada o'tkaziladigan mashg'ulot.</p>
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhda belgilangan o'qitish tili asosida
Baholash tartibi	Baholash bo'yicha amaldagi tartib asosida
O'quv chilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriq

2. O'QUV DASTURI MAZMUNI

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitish ni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
I-BOB.Tadbirkorlik faoliyatini tashkil etishning nazariy-uslubiy asoslari					
1.	Tadbirkorlik faoliyatining tashkiliy-huquqiy shakllari	Tadbirkorlik tushunchasi va uning mohiyati. Tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy ahamiyati. Tadbirkorlik va biznesning farqi. Mikrofirma va kichik korxonalar. Xususiy korxonalar va uning xususiyatlari. Mas'uliyati cheklangan jamiyat, afzalliklari va kamchiliklari. Qishloq joylarida tadbirkorlik. Shaxsiy yordamchi xo'jalik. Dehqon xo'jaligi. Fermer xo'jaligi. Yakka tartibdagi tadbirkorlik	2	N, A	1
2	Yangi korxonani tashkil etish tamoyillari va faoliyat yo'nalishlarini tanlash	Xususiy biznes yaratish. Korxonani tashkil etish tartibi. Tadbirkorlik faoliyatini rejalashtirish.	2	N,A	1
3	Tadbirkorlik faoliyatida biznes-reja	Biznes-rejaning mohiyati, mazmuni va tuzish zaruriyati. Kichik biznesni rivojlantirishda biznes-rejaning ahamiyati. Biznes-rejani tuzish tartibi va bo'lim lari. Bozor tahlili. Biznes-reja qismlari: rejaning qisqa bayoni, korxonalar tavsifi, ishlab chiqariladigan mahsulot, mo'ljallanayotgan bozor tahlili, marketing strategiyasi, boshqaruv tuzulmasi, ishlab chiqarish va tushumlar jadvali, kerakli kapital, moliyaviy reja.	2	N,A	1
4	Korxonalar ta'sis hujjatlari. Tadbirkorlik sub'yektlarini davlat ro'yxatidan o'tkazish tartibi	Korxonalar tashkil etish va uni davlat ro'yxatidan o'tkazish uchun ta'sis hujjatlarini tayyorlash. Tadbirkorlik sub'yektlari - yuridik shaxslar ustav fondining eng kam miqdoriga qo'yiladigan talablar. Xususiy korxonalar ustavini o'rganish. Tadbirkorlik sub'yektlarini davlat ro'yxatidan o'tkazish tartibi.	2	N,A	1
5	Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda banklarning ahamiyati.	Bank va bank tizimi hamda ularning bajaradigan vazifalar. Markaziy bank va tijorat banklari hamda ularning funksiyalari. Kredit tizimi. Kredit turlari. Kredit tamoyillari. Kichik biznes sub'yektlarini mikrokreditlash. Imtiyozli kredit tushunchasi. Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda banklarning roli	2	N	1
6	Marketing	Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatida		N,A	

	tadqiqotlarini o'tkazish va o'z mahsulotini reklama qilish yo'llari	marketing tadqiqotlaridan foydalanish. Bozor segmenti. Narx strategiyalari. SWOT-tahlili asosida kelajakda yuritmoqchi bo'lgan tadbirkorlik faoliyatini tahlil qilish. Reklama. Tovarning hayotiy davrida reklamaning o'rni va vazifalari. Reklama axborotlarini tashkil etish. Internet reklamasi va uning hozirgi davrdagi ahamiyati	2		1
7	Tadbirkorlik sub'yektlarining faoliyatini moliyaviy Qo'l lab-quvvatlash	Korxonada faoliyatini moliyalashtirishning ichki manbalari. Tadbirkorlik faoliyatini tashqi moliyalashtirishning asosiy shakllari.	2	N, A	1
8	Tadbirkorlik sub'yektlarini soliqqa tortish tartibi	Kichik biznes va tadbirkorlik sub'yektlarini soliqqa tortish tartibi. Kichik biznes va tadbirkorlik sub'yektlaridan soliq olish qoidalari va soliq imtiyozlari.	2	N, A MX	1
9	Buxgalteriya hisobi va 1C: Buxgalteriya dasturi	Hisob turlari va unda Qo'l laniladigan o'lchov birliklari. Operativ hisob, statistik hisob, buxgalteriya hisobi. Moddiy, mehnat va qiymat o'lchov birliklari. Tadbirkorlik faoliyatida buxgalteriya hisobini yuritishning 1C dasturi bo'yicha boshlang'ich ma'lumotlar bilan tanishish, 1C bazaga tashkilot haqida ma'lumotlarni kiritish, hisob siyosati, 1C Buxgalteriya 8: tezkor o'z lashtirish, hisob yuritish haqida ma'lumotlar berish.	2	N	1
10	Zamonaviy tadbirkor madaniyati va mas'uliyati. Tadbirkorlik faoliyatida risklar va ularni kamaytirish yo'llari.	Tadbirkor madaniyati va etikasi. Suhbatlashish, tanishish hamda so'rashish normasi. Tadbirkor sifati. Tadbirkor rahbarning nutq madaniyati. Tadbirkor rahbarning tashqi ko'rin ishi va o'z ini tutishi. Tadbirkorlik risklarining tabiati, tasnifi va kamaytirish yo'llari. Risklarni tahlil qilish. Risklarni boshqarish yo'llari.	2	N, A	1
II-BOB. Tadbirkorlik sub'yektlari faoliyatini tashkil etish					
11	Biznes-rejani ishlab chiqish va taqdim etish	Biznes-reja taqdimot matnini tayyorlash. Biznes-reja loyihasi uchun qisqacha investitsion taklif.	4	A	2
12	Korxonada ta'sis hujjatlarini tayyorlash. Tadbirkorlik sub'yektlarini davlat ro'yxatidan o'tkazish	O'quv chilar ta'sis shartnomasini o'z lari ochmoqchi bo'lgan bizneslari uchun to'ldiradilar. Shaxsan kelgan holda va internet orqali tadbirkorlik faoliyatini davlat ro'yxatidan o'tkazish.	2	A	1
13	Bankda hisob raqami ochish va ayrim faoliyat turlarini amalga oshirish uchun litsenziya	Bankda hisob raqami ochish tartibi. Joriy faoliyatni amalga oshirish maqsadida depozit bank hisobini ochish. Banklarda hisobraqam ochish uchun arizani rasmiylashtirish. Imzo va muhr namunasi	2	A	1

	(ruxsatnoma) olish	blankasini rasmiylashtirish. Ayrim faoliyat turlarini yuritish uchun kerakli litsenziya va ruxsatnomalarni olish			
14	1C: Buxgalteriya dasturida ishlash	Tadbirkorlik faoliyatida buxgalteriya hisobini yuritishning 1C dasturi bo'yicha boshlang'ich ma'lumotlar bilan tanishish, 1C bazaga tashkilot haqida ma'lumotlarni kiritish, hisob siyosati, 1C Buxgalteriya 8: tezkor o'z lashtirish, hisob yuritish haqida ma'lumotlar berish. Kadrlarni ishga olish. Ish haqi hisoblash: tabel yasash, ish haqi hisoblash, ish haqidan ushlanmalar ushlab. Aksiz solig'i, ish haqi va QQS hisobotlarini jo'natish.	4	A	2
15	Yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish	Yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish. Aylanmadan olinadigan soliq va qat'iy belgilangan miqdordagi soliqlarni hisoblash.	2	A	1
16	Soliq va ststistik hisobotlarni topshirish	Tadbirkorlik sub'yektlari tomonidan topshiriladigan aylanmadan olinadigan soliq hisob-kitobi bo'yicha hisobotlarni topshirish. Tadbirkorlik sub'yektlari tomonidan topshiriladigan statistik hisobotlarni tayyorlash va topshirish	2	A	1
	Jami		36		18

3. O'QUV CHILARNING BILIM VA KO'NIKMALARINI BAHOLASH

O'quv dasturi davomida O'quv chilar tomonidan o'z lashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular O'quv elementini o'z lashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. TAVSIYA ETILADIGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'z bekiston Respublikasi Prezidentining 2015 yil 28 sentyabrdagi "Tadbirkorlik sub'yektlariga "yagona darcha" tamoyili bo'yicha davlat xizmatlari ko'rsatish tartibini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'ri sida"gi PQ-2412- sonli Qarori.
2. O'z bekiston Respublikasi Prezidentining 2016 yil 5 oktyabrdagi "Tadbirkorlik faoliyatining jadal rivojlanishini ta'minlashga, xususiy mulkni har tomonlama himoya qilishga va ishbilarmonlik muhitini sifat jihatidan yaxshilashga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'ri sida"gi PF-4848-sonli Farmoni.
3. O'z bekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'z bekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'ri sida"gi PF-4947-sonli Farmoni.
4. O'z bekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 8 sentyabrdagi "O'z bekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishni Qo'l lab-quvvatlash davlat jamg'armasi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'ri sida"gi 704-son Qarori.
5. O'z bekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 19 iyundagi "Biznesning qonuniy manfaatlari davlat tomonidan muhofaza qilinishi va tadbirkorlik faoliyatini yanada rivojlantirish tizimini tubdan takomillashtirishga doir chora-tadbirlar to'g'ri sida"gi PF-5087-sonli Farmoni.

6. O'z bekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 18 apreldagi "O'z bekiston Respublikasi Xususiylashtirilgan korxonalariga ko'maklashish va raqobatni rivojlantirish davlat qo'mitasi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'ri sida"gi PQ-2897-sonli Qarori.
7. O'z bekiston Respublikasi Prezidentining 018 yil 27 iyuldagi "Tadbirkorlik sub'ektlarining huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'ri sida"gi PF-5490-son farmoni.
8. «Yoshlar - kelajagimiz» Davlat dasturi to'g'ri sida O'z bekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 2018 yil 27 iyundagi PF-5466-sonli Farmoni.
9. O'z bekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 2018 yil 7 iyundagi "Har bir oila-tadbirkor» dasturini amalga oshirish to'g'ri sidagi PQ-3777-sonli Qarori.
10. O'z bekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 2018 yil 14 iyuldagi «Aholi bandligini ta'minlash borasidagi ishlarni takomillashtirish va samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'ri sida»gi PQ-3856-sonli Qarori.
11. O'z bekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 22 yanvardagi "2017-2021 yillarda O'z bekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasini «Faol tadbirkorlik, innovatsion g'oyalar va texnologiyalarni Qo'l lab-quvvatlash yili»da amalga oshirishga oid davlat Dasturi to'g'ri sida"gi PF-5308-sonli Farmoni.
12. O'z bekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 7 iyundagi "Har bir oila-tadbirkor» dasturini amalga oshirish to'g'ri sidagi PQ-3777-sonli Qarori.
13. O'z bekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 14 iyuldagi «Aholi bandligini ta'minlash borasidagi ishlarni takomillashtirish va samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'ri sida»gi PQ-3856-sonli Qarori.
14. O'z bekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 7 martdagi "Hududlarda aholini tadbirkorlikka keng jalb qilish va oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'ri sida"gi PQ-4231-sonli Qarori.
15. O'z bekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 14 maydagi "Tadbirkorlik faoliyatini Qo'l lab-quvvatlash va himoya qilish tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'ri sida"gi PF-5718-sonli Farmoni.
16. O'z bekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 24 oktyabrdagi "Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish davlat dasturlari doirasida amalga oshirilayotgan loyihalarni kreditlash tartibini takomillashtirishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'ri sida"gi PQ-4498-sonli Qarori.
17. O'z bekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Oliy Majlisga murojatnomasi. 2020 yil.
18. O'z bekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 20 maydagi «Har bir oila-tadbirkor» dasturini moliyalashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'ri sidagi PQ-4720-sonli Qarori.
19. O'z bekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 8 iyundagi "Tadbirkorlik faoliyati va o'z ini o'z i band qilishni davlat tomonidan tartibga solishni soddalashtirish chora-tadbirlari to'g'ri sida" gi PQ-4742-sonli Qarori.
20. O'z bekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 30 iyundagi "Aholi tomorqalaridan foydalanish samaradorligini oshirishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'ri sida"gi PQ-4767-sonli Qarori.
21. O'z bekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 26 martdagi "O'z bekiston Respublikasi Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi hamda uning tizim tashkilotlari faoliyatini tashkil etish to'g'ri sida"gi 4653-sonli Qarori.

Ilmiy adabiyotlar

1. Abdullayeva Sh.Z.. Pul muomalasi va kredit. O'quv Qo'l lanma. T., «ILM ZIYO», 2013.
2. Abdurahmonov Q.X. Mehnat iqtisodiyoti: nazariya va amaliyot. Darslik. Qayta ishlangan va to'ldirilgan 3-nashri – T.: O'z bekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi «FAN» nashriyot davlat korxonasi, 2019. – 592 b.
3. Abduraxmanova G.Q. Kichik biznesda aholini ish bilan ta'minlash. Monografiya. –T.: "Iqtisodiyot", 2014. -216 b.
4. Aybeshev H. va boshq. Marketing asoslari. O'quv Qo'l lanma. T., «ILM ZIYO», 2013.

5. Vaxabov A.V., Toshmatov Sh.A. va boshq. Moliyaviy savodxonlik asoslari: O‘quv Qo‘l lanma. –T.: Baktria press. 2013, 288 b.
6. Egamberdiyev E.. Mikroiqtsodiyot. O‘quv Qo‘l lanma. T., «ILM ZIYO», 2013.
7. Jo‘rayev A.S. Yuridik va jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. Kasb-hunar kollejlari uchun o‘quv Qo‘l lanma. T., «O‘qituvchi», 2007.
8. Inoyatov U., Ahmedov S. Iqtisodiyot va tadbirkorlik. T., «O‘qituvchi», 2004.
9. Кемпбелл Кетрин. Венчурный бизнес: новые подходы. М., “Альпина Паблишер”, 2008.
10. Raxmatullaeva D. Kasb-hunar kollej O‘quv chilarini tadbirkorlik faoliyatiga yo‘naltirib o‘qitish .O‘quv Qo‘l lanma. –T.: “Adabiyot uchqunlari”, 2017. 260 –bet.
11. Raxmatullaeva D.R. Kollejda biznesni yuritish. O‘quv -uslubiy Qo‘l lanma. –T.: 2019 “Lesson Press”. -B. 76.
12. Raxmatullaeva D.R.Kasb-hunar ta’limi muassasalari O‘quv chilarini tadbirkorlik faoliyatiga yo‘naltirib o‘qitish ning tashkiliy pedagogik shart-sharoitlari. Uslubiy tavsiyanoma. –T.: 2019. –B. 96.
13. Raxmatullaeva D.R. “Kasb-hunar ta’limi muassasalari O‘quv chilarini tadbirkorlik faoliyatiga yo‘naltirib o‘qitish ni takomillashtirish”. Pedagogika fanlari bo‘yicha Falsafa doktori (PhD) doktorlik dis. –T.:2018. –B.130.
14. Samadov A.N., Ostanaqulova G.N. Kichik biznes va tadbirkorlik. –T.: “Moliya-iqtisod”. 2008.
15. Стивен Спинелли-мл., Роберт М.Розенберг, Сью Берли. Франчайзинг. М., «Вильямс», 2006.
16. Uzoqov T., Nosirov E.I., M.A. Sultonov. Kichik va o‘rta biznes investitsiyalarini kreditlash. O‘quv Qo‘l lanma. T., «Moliya», 2001.
17. G‘ulomov S.S.. Tadbirkorlik va kichik biznes. –T.: SHarq, 2002.
18. G‘afurov U.V., Sharipov Q.B. Tadbirkorlik asoslari: umumiy o‘rta ta’lim muassasalarining 11-sinfi va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi muassasalari uchun darslik. – T.: «O‘zbekiston» NMIU, 2018. – 144 b.
19. Xudoyberdiyev Z.Ya., Homitov K.Z. va boshqalar. Tadbirkorlik va biznes asoslari. Kasb-hunar kollejlari uchun O‘quv Qo‘l lanma (6-nashr). - T., «ILM ZIYO», 2014. -352 b.
20. Xudayberdiev Z.Ya., Xomitov K.Z., Murodov A., Ko‘p aysinova L.K., Arabov N.U. “Tadbirkorlik va ishga joylashtirish texnologiyasi asoslari”. Kasb-hunar kollejlari uchun O‘quv Qo‘l lanma. –T.: “ILM ZIYO”, 2017. -344 b.
21. Xodiev B.Yu., Qosimova M.S., Samadov A.N. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik. – T.: TDIU, 2010. – 267 b.
22. Xudoyqulov S. Soliq tizimi. O‘quv Qo‘l lanma. –T.: “ILM ZIYO”, 2013.
23. Ayzekson Uolter. Stiv Jobs [Matn] / U. Ayzekson. – Toshkent: «Ofset-print» MCHJ, «Nihol» nashriyoti, 2019. -624 b.

Internet saytlari

https://lex.uz/search/all?form_id=3972

https://lex.uz/search/all?form_id=3973

<https://cbu.uz/oz/credit-organizations/banks/head-offices/ao/mikrokreditbank/>

-“Mikrokreditbank” ATB rasmiy sayti

<https://www.un.org/ru/ga/undp/> / – Birlashgan Millatlar Tashkiloti Taraqqiyot dasturining (ИПООН) O‘z bekiston Respublikasidagi vakolatxonasi sayti

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

ANATOMIYA fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.01
Ajratilgan soat:	144

Toshkent- 2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar

Kuchkarova Z.Ya -Chilonzor Abu Ali ibn Sino
nomidagi jamoat salomatligi
texnikumi o'qituvchisi

Taqrizchilar

T.F.N. Tastanova Toshkent Davlat Stomatologiya
instituti Anatomiya kafedrasini mudiri dosent
G. G. Kamalova-Chortok Abu Ali ibn Sino
nomidagi jamoat salomatligi texnikumi
direktori. Tibbiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori.
(PhD)

1.O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Anatomiya
Ajratilgan soat	144
Mavzular soni	72
Dasturning maqsadi	O'quv chilarda fanga oid nazariy bilimlar, amaliy ko'nikma va muolajalarni shakllantirish; - olingan nazariy bilimlarni amaliyotda Qo'l lab bemorlarni tekshirish, kasalliklarni aniqlash, bemorlarni parvarish qilishda Qo'l lashni o'rgatish; - jahon talablariga mos keladigan yetuk xodimlarni tayyorlash uchun mustahkam zamin yaratish.
	Talabalarning nazariy bilimlar bo'yicha anatomik terminologiyada lotin tilidagi tana a'zolarining nomlanishida amaliy ko'nikmalar hosil qilish
Bilim	Anatomiya fanining xususiyatlari haqida ta'savvurga ega bo'lishi Organlar nomini lotin tilida o'qish va yozish -Tibbiy-anatomik klinik atamalarni yod olish va to'g'ri talaffuz qilishi.
Ko'nikmalar	- bilim va Ko'nikmalar keyingi kurslarda mazkur fanni davomli
O'quv rejaga muvofiq o'z aro bog'liq bo'lgan fan nomi	Lotin tili, farmakologiya, gistologiyasi, fiziologiya, patologiya, xirurgi, terapiya va tish jag anatomiyasi va biomexanikasi xakozo
O'qitish ning tashkiliy shakli	A-amaliy ta'lim
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol – javob, test munozara va amaliy topshiriqni bajarish

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitish ni tashkiliy	Mustaqil ta'lim
1	Anatomiya fanining rivojlanish tarixi va o'rganish usullari	Anatomiya fani va uning vazifasi, tibbiyotda tutgan o'rni.Fanning rivojlanishida Gippokrat, Abu Ali ibn Sino,Pirogov, Aristotel, Gerofil,V.P.Vorbyov, K.A.Zufarov M.S.Abdullaxujayevalarning qo'shgan xissalari	2	N	2
2	Odam skeleti haqida umumiy ma'lumot. Skeletning yoshga qarab o'zgarishi	Osteologiya - tayanch harakat tizimito'g'risida ma'lumot. Suyaklarni tuzilishi, tarkibi, tasnifi. Cuyaklarning turlari va vazifasi. Suyaklarning birikmalari. Bo'g'imlar haqida tushuncha. Tana skeleti va uning qismlari:	6	N A	2

		umurtqa pog'onasi, ko'krak qafasi, Qo'l va oyoq suyaklari va qismlari			
3	Kalla skeleti tuzilishi. Kallaning miya va yuz qismlari tuzilishi	Kalla suyaklarining yuz va miya qismlari. Suyaklarni rivojlanishiga tabiatning va mikroelementlarning ta'siri. Suyaklarni shikastlanishi va uni oldini olish chora tadbirlari	8	N A	2
4	Kalla suyagining yoshga oid xususiyatlari	Kalla suyaklarining yoshga qarab o'zgarishi, suyaklanish nuqtalari. Yangi tug'ilgan chaqaloqlarning kalla suyagi: liqildoqlar, choklar, suyaklanishi. Kalla suyaklarini birlashuvi. Kalla suyaklari choklari. Kalla suyaklarida uchraydigan rivojlanish anomaliyalari	6	N A	2
5	Tana suyaklarining o'zaro birlashuvi. Qo'l va oyoq suyaklari birikishi.	Tana suyaklarining o'zaro birlashuvi. Qo'l va oyoq suyaklari birikishi.	4	N A	2
6	Mushaklar haqida ta'limot.	Mushaklar to'g'risida umumiy ma'lumotlar. Mushaklar fiziologiyasi. Mushak to'qima si tuzilishi, turlari, farqi. Bosh va buyin mushaklari. Ularni guruhlarga bo'linishi, joylashishi, vazifasi. Gavda mushaklari: ko'krak, orqa, qorin mushaklarini tuzilishi. Diafragma, qorinning oq chizig'i, chov kanali tuzilishi va ularning ahamiyati. Qo'l va oyoq mushaklarini guruhlarga bo'linishi va ularning vazifasi.	4	NA	2
7	Bosh va bo'yin mushaklari tuzilishi fassiyalari.	Mushaklar tug'risida umumiy ma'lumotlar. Mushaklar fiziologiyasi. Mushak to'qima si tuzilishi, turlari, farqi. Bosh va buyin mushaklari. Ularni guruhlarga bo'linishi, joylashishi, vazifasi. Kalla mushaklari va fassiyalari. Mimika mushaklari. Chaynov mushaklari.	4	N A	2
8	Qo'l va oyoq mushaklari tuzilishi .	Qo'l va oyoq mushaklarini guruhlarga bo'linishi va ularning vazifasi. Yelka kamari mushaklari. Bilak, tirsak va Qo'l panja mushaklari Chanoq sohasidagi mushaklar va fassiyalar . Oyoq mushaklari son , boldir va oyoq panja mushaklari tuzilishi vazifalari.	4	N A	2
9	Nafas a'zolari tizimi tuzilishi.	Nafas jarayonining organizm uchun ahamiyati. Nafas a'zolarini tuzilishi, joylashishi, vazifasi. Nafas yo'llariga kiruvchi	14	N A	4

		a'zolari tuzilishi, joylashishi, qavatlarini, ularning vazifasi.			
10	Ovqat xazm qilish tizimi a'zolari tuzilishi.	Ichki a'zolar haqida ma'lumot. Ovqat xazmini ahamiyati. Parenximatoz va kovak a'zolar. Xazm kanali va xazm a'zolarini tuzilishi, vazifasi, joylashishi.	18	N A	8
11	Siydik ajratish va tanosil a'zolari tizimi .	Ayirish jarayonini inson salomatligida tutgan o'rni. Ayirish tizimiga kiruvchi a'zolarining tuzilishi, joylashishi, vazifasi. Reproduksiya organizmning jinsiy kupayishi. Reproduktiv a'zolar to'g'risida ma'lumot	8	N A	6
12	Gomeostaz .Qon hosil qiluvchi a'zolar.Qon organizmning ichki muhiti.	Organizmning ichki muhiti hujayra sitoplazmasi, to'qima suyukligi, limfa va qon. Qonning hosil bo'lishi, tarkibiy qismlari, vazifasi. Qon ivishi va uning bosqichlari.	2	N	6
13	Ichki sekresiya bezlari tuzilishi.	Gormon haqida tushuncha. Gormonlarning organizmga ta'siri va ularni tekshirish usullari. Ichki sekresiya bezlarining umumiy tasnifi. Endokrin bezlarning tuzilishi, joylanishi, vazifasi. Endokrin bezlarning gipo- va giperfunksiyasi	12	N A	4
14	Yurak qon-tomirlar va limfa tizimi. Arteriya ,vena va kapillyar qon tomirlar tuzilishi.Yurak tuzilishi joylashishi.	Yurak qon tomir tizimiga kiruvchi a'zolarining inson organizmi uchun ahamiyati. Yurak tuzilishi, joylanishi, vazifasi. Yurak fiziologiyasi, mushagining o'ziga xos xususiyatlari	8	NA	4
15	Bosh miya va yuz-jag' soxasining qon bilan ta'minlanishi. Aorta va uning tarmoqlari.Tana , Qo'l va oyoq arteriyalari, tarmoqlanishi.	Qon aylanishining kichik va katta doiralari va ularning ahamiyati. . Aorta. Aorta ravog'i shoxlari. Umumiy, tashqi va ichki uyqu arteriyalari. Bosh miyani va orqa miyani qon bilan ta'minlanishi	10	N A	2
16	Vena tizimi .Yuqori va pastki kovak venasi tuzilishi joylashishi.Darvoza venasi.Bosh va bo'yin venalari.	Vena qon tomirlari vena va arteriya qon tomirlarning farqi. Venalarning o'z iga xos xususiyatlari. Darvoza venasi tarmoqlari. Kalla suyagi va ko'z kosasining vena chigallari va anastomozlari. Pastki jag', orqa, yuz, til venalari	6	N A	4
17	Asab tizimi .	Organizmning xayotiy funksiyalarini boshqarilishida asab tizimining ahamiyati. Organizm faoliyatining nerv tizimi vositasida	20	N A	10

		boshqarilishi. Nerv sistemasining turlari, bo‘lim lari. Nerv to‘qima sining tuzilishi, vazifasi.			
18	Sensor tizim . Analizatorlar haqida tushuncha.Ko‘ruv va eshituv organlari tuzilishi.Teri tuzilishi ,teri hosilalari	Analizatorlar haqida tushuncha. Ko‘ruv analizatorlari. Ko‘zning tuzilishi, joylashishi, vazifasi. Ko‘ruv o‘tkirligi. Ko‘ruv maydoni. Daltonizm. Adaptasiya va akkomadasiya haqida tushuncha. Eshitish va muvozanat analizatorlarining tuzilishi, joylanishi, vazifasi.	8	N A	8
			144		72

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol – javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bo‘lishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoyev «Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat‘iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoyev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoyev «Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2016.
4. Shavkat Mirziyoyev «Tanqidiy tahlil, qat‘iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak» Toshkent – “O‘zbekiston” 2017

Asosiy adabiyotlar

1. N.K.Axmedov «Normal va patologik anatomiya bilan fiziologiya». Toshkent, Ibn Sino nomidagi nashriyot, 2004 y.
2. M.S.Abdullaxujayeva «Odam patologiyasi asoslari». I, II jild. Toshkent, Medisina, 1998 y.
3. N.K.Axmedov. N.K. «Odam anatomiyasi atlaslari». I, II jild. Toshkent, Medisina, 1996 y.

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. N.K.Axmedov «Normal anatomiya va fiziologiya». Toshkent, 2007 y.
2. F.N.Baxodirov, F.X.Olimxo‘jayev Elektron multimedia darsligi «Anatomiya, fiziologiya va patologiya» TTA, “Odam anatomiyasi va OJTA” kafedrasini. 2005.
3. F.N.Baxodirov, F.X.Olimxo‘jayev «Anatomiya, fiziologiya va patologiya asoslari» fani bo‘yicha avtomatik test dasturi. 2005
4. I.B.Yusupov, R.U.Muxitdinov «Patologik anatomiya va patologik fiziologiya» Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nomidagi nashriyot, 2003 y.
5. R.D.Sinelnikov «Odam anatomiyasi atlaslari». I,II,III jild. Moskva, Medisina, 1981 y.

Internet saytlari

1. ziyonet.uz med.uz minzdrav.uz tma.uz tashpmi.uz

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

FIZIOLOGIYA fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.02
Ajratilgan soat:	72

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

D.Q.Qurbonova-
Chilonzor Abu Ali ibn Sino
nomidagi jamoat salomatligi
texnikumi katta o'qituvchisi

Taqrizchilar:

G.D.Реџмnazarova -TDSI "Normal fiziologiya, patologik
anatomiya, patologik fiziologiya" kafedrasini mudiri

I. R. Yuldashov –Chilonzor Abu Ali ibn Sino jamoat salomatligi
texnikumi direktori t.f.d prof.

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Fiziologiya
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	30
Dasturning maqsadi	<p>Fan dasturi O'zbekiston Respublikasi Davlat ta'lim standarti va bakalavriat ta'lim yo'nalishi malaka talablariga asoslangan holda tuzilgan. Ushbu dastur asosida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o'qitish jarayonida qo'llagan holda, o'rganizmning tashqi muhit bilan munosabatini, ularning hayot faoliyati qonuniyatlarini, klinik fanlarni yaxshi o'zlashtirishga yordam beradi.</p> <p>Funksional tizim mavqei asosida Sog'liqni ta'minlash va sog'lom organizmning ishlash mexanizmlarini bilish. Sog'liqni diagnostikasini, ish qobiliyatini, individual funksional faolligini prognoz qilish, ilmiy metodologik asoslarni shakllantirish, ko'nikmalarini egallash, bo'lajak umumiy amaliyot shifokori va tibbiyot xodimi mutaxassisini tayyorlash.</p> <p>Fan dasturi patologik anatomiya bo'yicha asosiy bilimlarni O'zlashtirishga va kasalliklar paytida inson organizmida uchraydigan umumpatologik jarayonlarni tushunishga yo'naltirilgan.</p> <p>Patologik anatomiya tabobatning ilmiy-amaliy fani hisobladi va kasalliklarning struktur asoslarini o'rganadi.</p> <p>Patologik anatomiya fanini o'rganishda, kasallikning har bir bosqichidagi klinik va morfologik o'zgarishlarning yuzaga chiqishini taqqoslash kerak, bu talabalarda klinik-anatomik fikrlash, kasallikning diagnostik belgilarini umumlashtirib, tahlil qilish va sabab-oqibat munosabatlarini to'g'ri tushunish imkoniyatini beradi.</p>
	<p>Fiziologiya fanning vazifasi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sog'liqni ta'minlash mexanizmlarini funksional tizim asosida, sog'lom organizmning ishlab turish qonuniyatlarini bilish; - organizmning ichki muhitining asosiy parametrlarini, o'sish va rivojlanish qonuniyatlarini, tashqi muhit ta'sirini o'rganish; - klinikada keng qo'llanadigan, organizmning funksiyalarini tekshirishni yangi usullari mohiyatini o'zlashtirish ; - umumiy va xususiy fiziologiyani, tashqi muhit faktorlari ta'siri sharoitida organizmning integrativ fe'l — atvorini asoslarini o'zlashtirish ; - sog'lom turmush tarzini targ'ibot qilish; - bo'lajak mutaxassisda organizmning normadagi holatini baholashga asoslangan klinik fikrlashni shakllantirish. <p>Fan bo'yicha talabalarning bilim ko'nikma va malakalariga quyidagi talablar qo'yiladi</p> <p>Patologiya fanning vazifasi:</p> <p>xujayra, to'qima va a'zolarining yoshga nisbatan o'zgarishlari va ularning turli ta'sirlarga nisbatan javob reaksiyalarini to'g'ri talqin qila bilish;</p> <ul style="list-style-type: none"> - kasallikning har bir bosqichidagi umumpatologik jarayonlar morfologiyasi, bir-biridan farqini va oqibatlarini o'rganish; - kasalliklar etiologiyasi, patomorfogenezi, tiklanish jarayonlarining strukturaviy asoslari, kasallik oqibati, kechki asoratlar, ularni profilaktikasi bilan tanishtirish, kasallik patomorfozini o'rgatish; <p>hujayra, to'qima va organlardagi kasalliklarda paydo bo'ladigan</p>

	<p>patomorfologik o'zgarishlarni klinik belgilari bilan solishtirib, tahlil qilishni o'rganish;</p> <p>Fan bo'yicha talabalarning bilim, ko'nikma va malakalariga quydagi talablar qo'yiladi.</p>
Bilim	<p>Talaba fiziologiya fanidan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - odam organizmi fiziologiyasining maqsad va vazifalarini, uning umumiy amaliyot shifokor faoliyatidagi ahamiyati; - organizm rivojlanishining ontogenezdagi bosqichlari, tashqi muhitning turli sharoitlarida bola organizmining hayot faoliyati tamoyillari; - organizm funksiyalarini fiziologik tekshirishning asosiy usullari, prinsiplari; - turli yoshdagi odamda normal funksional ko'rsatkichlar; - hayot jarayonida odamning funksiyalari shakllanishining asosiy qonuniyatlari; - fiziologiyaning tibbiyot amaliyotida tutgan o'rni; - ilmiy adabiyot bilan mustaqil ishlash, organizm tizimlarining tasnifi haqida tasavvurga ega bo'lishi; - ahamiyatga ega bo'lgan funksional ko'rsatkichlarni o'lchashni; - eritrositlarni va leykositlarni sanashni; - eritrositlar cho'kish tezligini aniqlashni; - qon ivish va qon oqishining to'xtash vaqtini aniqlashni; - sog'lom odam EKG sini tahdilini; - spirometriyani; - pay reflekslarini tekshirishni; - ko'rish o'tkirligini aniqlashni; - ko'rish maydonini aniqlashni; - odamda OAF tiplarini tekshirishni bilishi va ulardan foydalana olishi; - barmokdan qon olish; - qon guruhdarini AVO sistemasida aniqlash; - rezus omilni aniqlash; - arterial bosimini o'lchash amaliy ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak. <p>Patologiya fanidan:</p> <p>kasallikning har bir bosqichidagi umumpatologik jarayonlar morfologiyasi;</p> <ul style="list-style-type: none"> - tiklanish jarayonlarining strukturaviy asoslari; - patologik jarayonning rivojlanish mexanizmi; - patologik jarayonning rivojlanish sababi; - patologik jarayonning patogenezi; - patologik jarayonning asoratlari va oqibatlari; - patologik jarayonning asoratlarini oldini olish; - sog'lom turmush garzini targ'ib qilish haqida tasavvurga ega bo'lishi kerak.
Ko'nikmalar	<p>Ko'nikmalardan fiziologiyada ahamiyatga ega bo'lgan funksional ko'rsatkichlarni o'lchashni;</p> <ul style="list-style-type: none"> - eritrositlarni va leykositlarni sanashni; - eritrositlar cho'kish tezligini aniqlashni; - qon ivish va qon oqishining to'xtash vaqtini aniqlashni; - sog'lom odam EKG sini taxdilini; - spirometriyani; - pay reflekslarini tekshirishni; - ko'rish o'tkirligini aniqlashni;

	<ul style="list-style-type: none"> - ko‘rish maydonini anikdashni; - odamda OAF tiplarini tekshirishni bilishi va ulardan foydalana olishi; - barmokdan qon olish; - qon guruhdarini AVO sistemasida aniqlash; - rezus omilni aniqlash; - arterial bosimini o‘lchash amaliy ko‘nikmalariga ega bo‘lishi kerak. <p>Patologiyadan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - patologik jarayonni baholash va bu ma’lumotlardan ilmiy tekshirish ishlarida foydalanishni; - kasallik patomorfozini, ya’ni kasallikning turmush tarzi va davolashga boglik holda o‘zgarishini; - morfologik asoslari va ularni kliniko-anatomik taxlil qilishni; - albomga mikropreparatlarni to‘liq va to‘g‘ri chizishni; - odam tanasining normal tuzilishini va uni patologik holat bilan solishtirishni bilishi va ulardan foydalana olishi; - biopsiya va autopsiya natijalarini tahlil qilish malakasiga ega bo‘lishi kerak
O‘quv rejaga muvofiq o‘z aro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	Anatomiya, gistologiya, terapiya, tish jag anatomiyasi va biomexanikasi, loti tili, valiologiya, xirurgi va hakoza
O‘qitish ning tashkiliy shakli	N-nazariy, A-amaliy ta’lim
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quv chilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki, savol – javob, test munozara va amaliy topshiriqni bajarish

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘qitish ni tashkiliy	Mustaqil ta’lim
1	Kirish. Fiziologi va patologiya fanining rivojlanish tarixi va o‘rganish usullari	Asosiy fiziologik tushunchalar. Organizm funksiyalarining shakllanishi va boshqarilishini asosiy prinsiplari. Qo‘z galuvchan to‘qima lardagi bioelektrik hodisalar. Patologiya (patologik anatomiya) fani maqsadi va uning vazifalari rivojlanish tarixi. Hujayra alterasiyasi va distrofiyalar haqidagi umumiy ma’lumotlar. Patofiziologiya predmeti va vazifalari. Umumiy nozologiya	12	N/A	6

2	Aralash distrofiyalar. Shikastlanish patofiziologiyasi. Qon sistemasi. Qonning shaklli elementlari	Xromoproteidlar, lipoproteidlar, nukleoproteidlar va minerallar almashinuvining buzilishi. Nekroz. Hujayra shikastlanishning asosiy ko‘rin ishlari, sabablari va shikastlanishini umumiy mexanizmlari. Hujayra shikastlanishini spesifik va nospesifik belgilari. Hujayralarning protezlar bosimidan Og‘iz bo‘shlig‘i da shikastlovchi ta‘sirlaridan himoya va adaptasiya mexanizmlari. Qon sistemasi. Qonning shaklli elementlari. Qon guruhlari. Qonning fiziologik xossalari Qonning ivish va ivishga qarshi sistemasi	6	N/A	3
3	Yallig‘lanish va uning turlari. Reaktivlik	Yallig‘lanish, umumiy ma‘lumotlar. Etiologiyasi. O‘tkir va surunkali yallig‘lanish. Yalliglanish patofiziologiyasi. Patogenezing asosiy komponentlari. Alterasiya. Yallig‘lanish mediatorlari. Ekssudasiya. Og‘iz bo‘shligi to‘qimalarida ekssudatlar o‘ziga xosligi, turlari. Proliferasiya. Organizm reaktivligi va uning ularni patologiyadagi roli	6	N/A	4
4	Xazm a‘zolari, yurak qon tomir tizimi, nafas olish a‘zolari fiziologiyasi va patologiyasi	Og‘iz bo‘shligi va me‘dada hazm kilish Yurak mushagining fiziologiyasi. Yurak faoliyatini boshkarilishi. Somatik patologiyada Og‘iz bo‘shlig‘idagi o‘zgarishlar. Yurak-qon tomir kasalliklari. Nafas olish organlari kasalliklari. Oshqozon-ichak trakti kasalliklari. Jigar kasalliklari	12	N/A	6
5	O‘sma kasalliklari	Og‘iz bo‘shlig‘i shilliq qavati va yuz-jag‘ sistemasining kasalliklari va rak oldi jarayonlari. O‘sma lar. Epitelial va mezenximal, melanin hosil qiluvchi to‘qima va nerv sistemasining o‘smalari	12	N/A	6
6	Moddalar va energiya almashinuvi, ichki sekresiya bezlarining fiziologiyasi va patologiyasi	Organizmning energetik balansi. Termoregulyasiya. Organizmning ekskretor funksiyalari. Ichki sekresiya bezlarining fiziologiyasi. Moddalar almashinuvining ko‘p tarqalgan kasalliklari. Endokrin sistemasining patofiziologiyasi	8	N/A	4
7	Oliy asab faoliyati (OAF). Analizatorlar. Nerv sistemasining patofiziologiyasi	Oliy asab faoliyati (OAF). Mushaklar, asab tolalarining va sinapsning fiziologiyasi. Organizmning sensor sistemasi. Nerv sistemasining patofiziologiyasi	8	N/A	4
8	Yuqumli kasalliklar va shu infeksiyalarda Og‘iz bo‘shligidagi o‘zgarishlar	Yuqumli kasalliklar va shu infeksiyalarda Og‘iz bo‘shligidagi o‘zgarishlar. Virusli kasalliklar. Bolalar infeksiyalari. Qizamiq. Difteriya. Skarlatina. Meningokokkli infeksiya. Qorin tifi, Dizenteriya. Salmonellez	6	N/A	2
			72		36

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quv chilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol–javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bo‘lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoyev «Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoyev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoyev «Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2016.
4. Shavkat Mirziyoyev «Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak» Toshkent – “O‘zbekiston” 2017

Asosiy adabiyotlar

1. Alyaviya O.T., Kodirov Sh.K., Nishonova A.A. Fiziologiya. Darslik. –Toshkent. Navro‘z . 2018 y.
2. Alyaviya O.T., Kodirov Sh.K., Kodirov A.N. va boshq. Normal fiziologiya. Darslik. – Toshkent. Yangi asr avlodi. 2007 y.
3. Azimov R. K. Patofiziologiya. Darslik. – Toshkent. “Abu Ali ibn Sino”. 2010.
4. Abdullayev N.H., Karimov N.Ya., Iriskulov V.U. Ratofiziologiya. Darslik. – Toshkent! “Yangi asr avlodi”. 2010 u.
5. Abdullayev NX, Karimov X.Ya. Patofiziologiya. Darslik. – Toshkent, “Fan”. 1998 y.

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. Lauralee Serwood E. Fundamentals of Human Physiology. Textbook.- USA. Brooks Cole Cengage Learning. 2012 g.
2. Xodiyev B. Yu., Golish L.V., Xashimova D.P. Sposobn i sredstva organizasii samostoyatelnoy uchebnoy deyatelnosti. Uchebno-metodicheskoye posobiye. Izdaniye 2-ye. Tashkent. TGEU. 2010 g.
3. Agadjanyan N.A. Atlas po normalnoy fiziologii. – Moskva. Vyushaya shkola. 2009 g.
4. Agadjanyan N.A., Vlasova I.G., Yermakova N.V, Torshin V.T. Osnovm fiziologii cheloveka. Uchebnik. – Moskva. RGMU. 2004 g.
5. Morman D., Xeller L. Fiziologiya serdechno-sosudistoy sistem. Uchebnoye posobiye. – Minsk. Piter. 2000 g.
6. Vander A. Fiziologiya pochek. Uchebnoye posobiye. – Minsk. Piter. 2000 g.

Internet saytlari

1. <http://www.normphis.chat.ru/metodich.html>;
2. http://www.phisiology.ru/price_list.html;
3. http://www.phisiology.ru/hb_mail.html;
4. http://www.phisiology.ru/hb_electron.html.

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01 – STOMATOLOGIYA ISHI kasbi bo‘yicha

PATOLOGIYA

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Stomatologiya ishi.
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.03.
Ajratilgan auditoriya soat:	36

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

Z. O. Rizaeva

1- Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi Anomiya fani o'qituvchisi

Taqrizchi:

Yo.U. Zokirov

ToshPTI patologiya, fiziologiya va gistologiya kafedrasini mudiri, professor

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Patologiya
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	13
Dasturning maqsadi	Organizmnin a'zolar sistemasini va alohida a'zolar to'qimalar hujayralarining hayotiy faoliyatini o'sish va rivojlanish qonuniyatlarini, tashqi muhit ta'siri natijasida yuzaga keladigan patologik o'zgarishlarni tibbiyotda tutgan o'rnini va amaliy ko'nikmalarning mustaqil bajarishni bilishdan iborat.
O'zlashtirish natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - Rivojlanayotgan organizm patologik xususiyatlarini o'rganish tug'risida bilimga ega bo'ladilar; - Har xil yoshlarda kasalliklar paydo bo'lishi, rivojlanishi, morfologik o'zgarishlar va oqibatlariga sabab, sharoit va rivojlanayotgan organizm reaktiv xususiyatlarning rolini va ahamiyatini bilib oladilar; - Har xil yoshli bolalar organizmida kasalliklar rivojlanganida tipik patologik jarayonlar va reaksiyalarning sabablarini, mexanizmlari va ularning alomatlarini bilib oladilar; - Periferik kon aylanishi buzilishi patologiyasi. Arteriya va venoz giperemiyalar, ishemiya, tromboz, emboliyalarni tajribalarda keltirib chiqarishni bilib oladilar; - Yallig'lanish. Alteratsiya, ekssudatsiya, leykotsitlar emigratsiyasini tajribalarda keltirib chiqarishni bilib oladilar; - Qon tizimi patologiyasi. Anemiyalar, leykotsitoz, leykopeniyalar va leykozlarda kuzatiladigan qon manzarasida bo'ladigan o'zgarishlarni qon surtmalarida o'rganib oladilar;
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> - Patologiya Fani. Asosiy tushunchalari, bo'limlari. Nozologiya. Umumiy etiologiya va patogenez to'g'risida bilimlarga ega bo'lish; - Xujayra shikastlanishi patologiyasi. Distrofiyalar. Turlari va xarakteristikasi haqida bilimga ega bo'lish; - Patologiya rivojlanishida irsiyat, konstitutsiya va yoshning ahamiyati to'g'risida bilimlarga ega bo'lish; - Periferik kon aylanishi buzilishi patologiyasi. Arteriya va venoz giperemiyalar. Ishemiya. Tromboz. Emboliya haqida bilimga ega bo'lish; - Yallig'lanish. Alteratsiya. Ekssudatsiya, leykotsitlar emigratsiyasi. Proliferatsiya. Yallig'lanishning bolalarga xos xususiyatlari to'g'risida bilimlarga ega bo'lish; - Isitma patofiziologiyasi. Isitmaning bolalarga xos xususiyatlari haqida bilimga ega bo'lish; - Qon tizimi patologiyasi leykotsitoz. Leykopeniya. Leykozlar. Bolalarga xos xususiyatlari haqida bilimga ega bo'lish; - Nafas tizimi patologiyasi. Tashqi nafas yetishmovchiligi

	<p>ularning rivojlanish mexanizmlari haqida bilimga ega bo'lish;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Yurak kon tomir tizimi patologiyalari haqida bilimga ega bo'lish; - Jigar kasalliklari. Gepatitlar, sirrozlar, sariqliklar haqida bilimga ega bo'lish; - Siydik hosil bo'lishi va ajralishlarining buzilishlari. Buyrak kasalliklari haqida bilimga ega bo'lish; Endokrin tizimi patologiyasi: gipo va gipertireoz, qandli diabet haqida bilimga ega bo'lish.
Ko'nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> - Konni va ekssudatlarni surtmasini tayyorlash; - Leykotsitlar formulasini sanay olish va ularni taxlil kila bilish; - Gemogrammani o'qiy olish va shunga asoslanib qon patologiyasi haqida xulosa kila olish; - Elektrokardiogrammani izoxlay olish; - Qon, siydikni tekshirib kislota-ishkor xolatining buzilish tipini aniklay olish; - Qon, siydik va najasni tekshirib natijalarini izoxlay olish; - Qonning gazlarini tekshirib gipoksiyaning asosiy tiplarini aniklay olish; - Isitma egri chiziklarini hosil qilishni bilish va shular asosida isitma reaksiyasini aniklash; - Teri allergik sinamalarini quyishni bilish va uning natijalarini izoxlab berish.
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi	<p>Anatomiya Xirurgiya Fiziologiya Anatomiya Lotin tili va tibbiy terminologiya Tibbiy biologiya. Umumiy genetika Xirurgiya va reanimatsiyada hamshiralik ishi Terapiyada hamshiralik ishi</p>
O'qitishning tashkiliy shakli	<p>N – Nazariy ta'lim A – Amaliy ta'lim MX -maxsus xonalarda mashg'ulot.</p>
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq.

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzular qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	Patologiya fani.	Patologiya fanining ta'rifi, mohiyati, uning	2	N	1

	Asosiy tushunchalari, bo'lim lari. Nozologiya. Umumiy etiologiya va patogenez.	tuzilishi, maqsadi va vazifalari haqida zamonaviy tasavvurlar, ahborot manbaalari. Nozologiya. Umumiy etiologiya va patogenez. Kasallik etiologiyai, patogenezi organizmning tashki va ichki omillari zararli odatlar ta'siri.			
2	Hujayra shikastlanishi patologiyasi. Distrofiyalar. Turlari va xarakteristikasi.	Organizm butunligining buzilishi natijasida shikastlanishning kelib chikishi. Distrofiya va atrofiya uning turlari. Nekroz va uning oqibatlar. Shikastlanishga nisbatan organizmning javob reaksiyalari.	2	N A	1
3	Patologiya rivojlanishida irsiyat, konstitutsiya va yoshning ahamiyati.	Immunopatologik jarayonlar. Allergik reaksiyalar patologiyasi. Allergiyalarda makro- va mikroskopik o'zgarishlar. Teri allergik sinamalarini quyishni bilish va uning natijalarini izoxlab berish. Immunologik tolerantlik nuqsonlari. Autoimmun xastaliklar. Tashqi muhit omillari bilan belgilanuvchi xastaliklar.	2	N	1
4	Periferik kon aylanishi buzilishi patologiyasi. Arteriya va venoz giperemiyalar. Ishemiya. Tromboz. Emboliya	Periferik kon aylanishi buzilishi patologiyasi. Arteriya va venoz giperemiyalar. Ishemiya. Tromboz. emboliya va ularning klinik belgilari, rivojlanish mexanizmlari va oqibatlar.	4	N A	1
5	Yalliglanish. Alteratsiya. Ekssudatsiya, leykotsitlar emigratsiyasi. Proliferatsiya. Yallig'laishning bolalarga xos xususiyatlari.	Yallig'lanish haqida tushuncha uning sabablari va keltirib chiqaruvchi omillar. Yallig'lanish bosqichlari uning kechish davrida organ va organizmda sodir bo'ladigan o'zgarishlar. Yallig'lanishning klassifikatsiyasi, Alteratsiya, Ekssudatsiya, leykotsitlar emigratsiyasi, Proliferatsiya, klinik belgilari, rivojlanish mexanizmlari va bolalarga xos xususiyatlari. Yalliglanish belgilarini aniklash. Ekssudatlarni surtmasini tayyorlash. To'kimalar o'sishi patofiziologiyasi. O'smalar haqida tushuncha. O'smalar turlari va o'smalarni keltirib chikaruvchi sabablar, klinib belgilari, okibatlar. Bolalarga xos xususiyatlari O'smadan muhofazalanishning immunmexanizmlari	4	N A	2
6	Isitma patofiziologiyasi. Isitmaning bolalarga xos xususiyatlari.	Suv va mineral tuzlar almashinuvini buzilishi. Isitma va uning sabablari, bosqichlari, issiq urishi, oftob urishi, qizish va sovuq urishning sabablari, okibatlar. Isitma egri chiziklarini hosil kilishni bilish va shular asosida isitma reaksiyasini aniklash	2	N	1
7	Qon tizimi	Qon tizimi patologiyasi. Anemiyalar.	2	A	2

	patologiyasi leykotsitoz. Leykopeniya. Leykozlar. Bolalarga xos xususiyatlari.	Sinflanishi. Etiologiyasi, patogenezi. Anemiyalarning bolalarga xos xususiyatlari. Tug'ma anemiyalarning patofiziologiyasi, kechish ahamiyati. Leykozlar patofiziologiyasi, kechish ahamiyati. Leykozlarning klinik belgilari, sindromlari, rivojlanish mexanizmlari, qondagi morfologik o'zgarishlari va bolalarga xos xususiyatlari. Turli xil kasalliklarda asosiy qon ko'rsatkichlarini patologik timga o'zgarishini o'rganish. Qoni tekshirib kislota-ishkor xolatining buzilish tipini aniqlay olish. Qon va najasni tekshirib natijalarini izoxlay olish. Qonni surtmasini tayyorlash Leykotsitlar formulasini sanay olish va ularni taxlil kila bilish. Gemogrammani o'qiy olish va shunga asoslanib qon patologiyasi haqida xulosa qila olish. Qon guruhi, rezus faktor va qon ivishni aniqlash texnikasini o'rganish. Qon ivish xususiyatini kasalliklardagi o'zgarishlarini o'rganish.			
8	Nafas tizimi patologiyasi. Tashqi nafas yetishmovchiligi ularning rivojlanish mexanizmlari.	Nafas tizimi patologiyasi. Rinit, sinusitlar, faringit, laringit, traxeit, bronxit, zotiljam, plevrit, bronxial astma, tog', Kesson kasalliklarining etiologiyasi, patogenezi, klinik belgilari, nafas yetishmovchiligining turlari, oqibatlari. Havo ifloslanishining o'pka patologiyasidagi ahamiyati. Patologik nafas.	2	A	2
9	Yurak kon tomir tizimi patologiyalari	Yurak qon tomir tizimi patologiyalari. Yurakning tugma nuksonlari va ularning turlari. Yurakning ortirilgan nuksonlari. Limfa tizimida uchraydigan kasalliklar; fil oyoqliq talok kasalliklari. Etiologiyasi, patogenezi, klinik belgilari okibatlari. Yurak qon tomir tizimi kasalliklarining bolalarga xos xususiyatlari. Qonning gazlarini tekshirib gipoksiyaning asosiy tiplarini aniklay olish. Elektrokardiogrammani izohlay olish.	4	A	2
10	Jigar kasalliklari. Gepatitlar, sirrozlar, sariqliklar.	Etiologiyasi, patogenezi jigar yetishmovchiligining turlari, klinik belgilari, oqibatlari. Ovqatlanishning buzilishi – jigar patologiyasining sababi. Jigar kasalliklarida gepatitlarda, sirrozlarda, sariqliklarda qonning tekshirib natijalarini izoxlay olish.	2	A	2
11	Siydik hosil bo'lishi va ajralishlarining buzilishlari. Buyrak kasalliklari.	Siydik hosil bo'lishi va ajralishlarining buzilishlari. Diurez haqida tushuncha. Siydik ayirish a'zolarining kasalliklari; Nefritlarning kelib chiqishining sabablari va diferensial diagnostikasi piyelonefrit, glomerulonefrit, buyrak–tosh kasalliklari mohiyati, etiologiyasi, patogenezi, buyrak yetishmovchiligining turlari, klinik belgilari,	2	A	2

		oqibatlari. Siydik hosil bo'lish va ajratish patologiyasi. Patologik diurez, piuriya, oliguriya, anuriya, gemoturiya to'g'risida tushuncha. Siydikni tekshirib kislota-ishkor xolatining buzilish tipini aniklay olish. Siydik va najasni tekshirib natijalarini izohlay olish.			
12	Endokrin tizimi patologiyasi: gipo va gipertireoz, qandli diabet.	Endokrin tizimi kasalliklarining etiologiyasi, patogenezi, turlari, klinik belgilari, oqibatlari. Endokrin bezlarining gipo va giperfunksiyalari; gipofizar nanizm, akromegaliya. Qandli va qandsiz diabetlar. Qonda qand miqdorini tekshirib natijalarini izohlay olish	2	A	1
13	Laboratoriya ishlari va ularni tashkil etish.	<ul style="list-style-type: none"> • Periferik qon aylanishi buzilishi patologiyasi. Arteriya va venoz giperemiyalar, ishemiya, tromboz, emboliyalarni tajribalarda keltirib chiqarish • Yallig'lanish. Alteratsiya, ekssudatsiya, leykotsitlar emigratsiyasini tajribalarda keltirib chiqarish. • Qon tizimi patologiyasi. Anemiyalar, leykotsitoz, leykopeniyalar va leykozlarda kuzatiladigan qon manzarasida bo'ladigan o'zgarishlarni qon surtmalarida o'rganish. 	4	A	
		Jami:	36		18

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma (diktant, esse, bayon), og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – "O'zbekiston" 2018.
2. Shavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – "O'zbekiston" 2018.
3. Shavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – "O'zbekiston" 2016.
4. Shavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak» Toshkent – "O'zbekiston" 2017.

Asosiy adabiyotlar:

1. Abdullaev N.H., Karimov H.Yo., Irisqulov B.O'. Patologik fiziologiya, Darslik. Toshkent. 2012y.

2. Azimov R.Q., Patofiziologiya. O'quv qollanma. Tashkent. 2010y.

3. Azimov R.K. Patofiziologiya. O'quv Qo'l lanma. Tashkent.2010 y.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Zayko N.N. Patologicheskaya fiziologiya. Uchebnik. Kiev,2015g.

2. Litviskiy P.F. Patofiziologiya. Kurs leksiy. Moskva. 2005g.

3. Xusinov A.A, Lemeleva Ye.G. Rukovodstvo k prakticheskim zanyatiyam po patologicheskoy fiziologii. I i II chast. Uchebnoe posobie. Tashkent, 1998g.

4. Zaychik A.Sh., Churilov L.P. Obshchaya patofiziologiya, tom 1. Uchebnoe posobie. Sankt Peterburg. 2001g.

5. A.Sh.Zaychik, L.P.Churilov, Osnovy patoximii. Uchebnoe posobie. tom 2. Sankt Peterburg. 2001g.

6. Zaychik A. Sh., Churilov L.P. Mexanizmy razvitiya bolezney i sindromov. Uchebnoe posobie. tom 3. Sankt Peterburg. 2001g.

7. Abdullaev N.X. i dr., "Patofiziologiya dыхaniya" metodicheskoe posobie. 1991g.

8. Abdullaev N.X., Sharipova P.A., Rasulov Sh.I. Patofiziologicheskaya xarakteristika i otsenka narusheniy vodno-elektrolitnogo balansa pri patologii. Uchebnoe posobie. Tashkent, 2002g.

9. Patofiziologiya bo'yicha leksiyalar matni (29 leksiya).

10. Abdullaev N.X., Karimov X.Ya., Iriskulov B.U., Ergashev M.K. Hujayra patofiziologiyasi. O'kuv Qo'l lanma. Toshkent 2003y.

11. Iriskulov B.U., Saidov A.B. Maxalliy qon aylanish tizimi patofiziologiyasi. O'quv-uslubiy Qo'l lanma. Toshkent. 2007y.

Internet saytlari:

1. www.minzdrav.uz;

2. www.tma.uzwww.

3. Ziyonet; <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/entrez/>

4. <http://biome.ac.uk/biome.html>

5. <http://www.biomedcentral.com/>

6. <http://www.sciencedirect.com/>

7. <http://www.ohsu.edu/clinweb/>

8. <http://www.med.uiuc.edu/pathatlasf/>

9. <http://www.hon.ch/MedHunt/>

11. <http://www.jcptgp.org.uk/>

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

GISTOLOGIYA, SITOLOGIYA, EMBRIOLOGIYA fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.04
Ajratilgan soat:	54

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Muhamedova D.Sh.
Chilonzor Abu Ali ibn Sino
nomidagi jamoat salomatligi
texnikumi o'qituvchisi

Taqrizchilar:

K.G.Abduraximova- Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi
texnikumi O'quv ishlari bo'yicha direktor o'rin bosari

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturi-ning nomi	Gistologiya, sitologiya, embriologiya.
Ajratilgan Soat	54
Mavzular soni	19
Dasturning maqsadi	“Gistologiya, sitologiya, embriologiya” fani O'quv chilarga a'zolarining mikroskopik tuzilishini, gistologiya texnikasi, umumiy va maxsus gistologik tadqiqot usullarini hozirgi zamon texnikasi va zamon talablari darajasida o'rgatish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	Talabalarni “Gistologiya, sitologiya, embriologiya” fani laborant gistologning ish o'rnini tashkil etish, mikropreparatlarni tayyorlash bosqichlarini, laboratoriya hujjatlarni to'ldirish, jihoz va asboblardan mustaqil ravishda ishlash, mikroskop bilan ishlash qoidalarini hamda a'zolarining mikroskopik tuzilishini o'rgatish bo'yicha bilim va Ko'nikmalarga ega bo'ladilar.
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - “Gistologiya, sitologiya, embriologiya” fanining mohiyati va rivojlanish tarixi . - Gistologiya, sitologiya, embriologiya faning laboratoriyacining ish faoliyati bilan tanishish. - Mikrotexnika. - Gistologik tadqiqot usullari. - Hujayra va uning tuzilishi. - To'qima haqida ma'lumot. Epiteliy to'qima si. - Ichki muhit to'qima si. Qon va limfa. - Ichki muhit to'qima si. Biriktiruvchi to'qima . - Mushak to'qima si. - Asab to'qima si. - Yurak-qon tomir tizimi. - Qon yaratuvchi a'zolar. - Teri va uning hosilalari. - Hazm a'zolari tizimi. - Nafas a'zolari tizimi. - Ichki sekresiya bezlari. - Siydik ajratish va jinsiy azolar tizimi. - Asab tizimi . - Sensor tizimi.
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - Gistologiya va gistologik tekshirish usullari fani haqida tushuncha, gistologiya fanining tibbiyotda tutgan o'rnini, rivojlanish tarixi va fanning rivojlanishiga hissa qo'shgan olimlar; - mikroskopning yaratilishi va dastlabki mikroskopik tadqiqotlar; - hujayra nazariyasini yaratilishini va uning ahamiyati. - mikroskopni ishlatish; - laboratoriya idishlarini nomlash, yuvish, saqlash va yorliqlash; - laboratoriya hujjatlarini to'ldirish; - materialni olish, fiksasiya qilish, yuvish va suvsizlantirish-zichlashtirish; - materialni quyish va kesmalar tayyorlash; - olingan kesmalarni bo'yash, suvsizlantirish, yoritish va yakunlash; - eozinning suvli eritmasini tayyorlash; - Erlinxning nordon gemotoksilinini tayyorlash; - gistokimyoviy, immunogistokimyoviy usullari;

- mikrojarrohlik, mikroshemka, to'qimalarni ko'chirib o'tkazish va morfometrik usullari;
- to'qima tuzilmalarini hayvon hayoti davrida bo'yash va to'qimalarni o'stirish usullari;
- hujayraning tuzilishi, asosiy tarkibiy qismlari va ularning ahamiyati;
- hujayraning umumiy va maxsus organoidlari va ularning vazifalari;
- hujayra yadrosi va uning vazifasi;
- turli hujayralarning yadrosini mikroskopda ko'rish ;
- mikroskopda hujayraning kiritma yoki maxsus tuzilmalarini topish;
- hujayrasiz tuzilmalarni (til va gialin tog'ay preparatida) mikroskopda ko'rish ;
- hujayrani elektron mikroskop ostidagi rasmini chizishni.
- to'qimalar haqida tushuncha;
- to'qimalarning fiziologik va reparativ regenerasiyasi;
- epiteliy to'qima sining taraqqiyoti, faoliyati va tavsifi;
- charvi preparatida yassi epiteliyni mikroskopda ko'rib rasmini chizish;
- buyrak kanalchalari preparatida kubsimon va silindrsimon epiteliyni mikroskopda ko'rib , rasmini chizish;
- ingichka ichak preparatida hoshiyalik ichak epiteliysini mikroskopda ko'rib , rasmini chizish;
- mikroskopda kekirdak preparatida ko'p qatorli epiteliy hujayralarini ko'rish va uning rasmini chizish;
- teri preparatida epidermis hujayralarini mikroskopda ko'rib , rasmini chizish.
- qon tarkibi: plazma va qon shaklli elementlari;
- eritrositlarning tuzilishi va vazifasi;
- eritrositlarning tuzilishini mikroskopda ko'rib o'rganish;
- leykositlarning tuzilishi va vazifalari;
- leykositlarni mikroskopda ko'rib farqlay olish;
- trombositlarning tuzilishi va vazifalari;
- trombositlarni tuzilishini mikroskopda ko'rib o'rganish;
- biriktiruvchi to'qima ning taraqqiyoti, organizmda joylashishi, uning tavsifini;
- biriktiruvchi to'qima ning hujayraaro moddalari va hujayralari;
- turli biriktiruvchi to'qima larning tuzilishi, organizmda joylashishi va faoliyati;
- tog'ay va suyak to'qimalarining xillari va tuzilishi;
- biriktiruvchi to'qima turlarini mikroskopda ko'rib farqlash;
- suyak to'qima sini mikroskopda ko'rib rasmini chizish;
- tog'ay to'qima sini mikroskopda ko'rib o'rganish;
- pigment, yog', retikulyar to'qimalarni mikroskopda ko'rish ;
- mushak to'qimasining tavsifi;
- silliq mushak to'qima sining tuzilishi;
- ko'ndalang-targ'il skelet mushak to'qima sining tuzilishi;
- yurak mushak to'qimasining tuzilishi;
- ko'ndalang-targ'il skelet mushak to'qimasini mikroskopda ko'rib o'rganish;
- silliq mushak to'qimasini mikroskopda ko'rib o'rganish;
- mikroskopda yurak mushaklarini tuzilishini o'rganish;
- asab to'qimasining morfofunktsional tavsifi;
- asab hujayrasining tuzilishi va uning turlari;
- asab hujayrasining shakli, dendrit va akson tuzilishini mikroskopda ko'rish ;
- neyrogliya va uning turlari;

- neyrofibrillarni mikroskopda topishni;
- asab tolalarining tuzilishi va turlari;
- miyelinli va miyelinsiz asab tolalarining tuzilishini o'rganish;
- sinapsning tuzilishi va uning turlari;
- Yurak-tomirlar sistemasi, yurak devorining tuzilishi;
- Yurakning morfofunktsional tavsifi.
- Qon tomirlarning umumiy tuzilishi va gistologik xususiyatlari.
- Aorta, arteriya, vena, qon- tomirlari devorining tuzilishi;
- Vena tomirlari devorining gemodinamik sharoitlarga bog'liq holda tuzilishi.
- Limfa kapillyarlari va limfa tomirlarining tuzilishi;
- qon yaratuvchi a'zolarining taraqqiyoti, tuzilishi va faoliyati;
- Qon yaratuvchi a'zolarining qon bilan ta'minlanishi;
- Qon yaratuvchi a'zolarida qon shaklli elementlarining hosil bo'lishi.
- suyak ko'migini tuzilishini , taloq tuzilishini , suyak ko'migi va taloqda qon shaklli elementlarining hosil bo'lishini mikroskopda o'rganish.
- Terining tavsifi, taraqqiyoti, tuzilishi.
- Epidermis qavatlarini, keratinlanish jarayoni to'g'risida tushuncha.
- Bazal membrana, Derma.
- Teri osti yog' kletchatkasi-gipoderma.
- Terining bezlari: yog', ter bezlarining tuzilishi gistofiziologiyasi.
- Sochlarning tuzilishi va o'sishi.
- Hazm yo'llari devorining tuzilishi;
- Og'iz bo'shlig'i: lab, milk, lunj, tanglay, til va yutqinni mikroskopik tuzilishi;
- So'lak bezlarini, me'da osti bezi va jigarni mikroskopik tuzilishini o'rganish;
- Til, qizilo'ngach, qizil o'ngachning me'daga o'tish qismi, me'da tubi, me'daning pilorik qismi, o'n ikki barmoqli ichak, ingichka va yo'g'on ichak, me'da osti bezi, jigar preparatlarini mikroskopik tuzilishini o'rganish;
- Nafas a'zolarining umumiy morfofunktsional tavsifi;
- Burun bo'shlig'i , hiqildoq, kekirdak va bosh bronxlar, bronxlar, bronxiolalar devorining tuzilishi ;
- Shilliq qavatning gistofunksional xususiyatlari.
- Asinus-o'pkaning morfo-funksional birligi. Asinusning tuzilishi.
- Alveola devorining tuzilishi.
- Gormonlar va ularning organizmdagi ahamiyati;
- Ichki sekresiya bezlarining turlari, tuzilishi va gormonlari;
- Ichki sekresiya bezlarining gipotalamus orqali boshqarilishi;
- Gipofiz , epifiz , qalqonsimon bezning , qalqonsimon bez oldi , buyrak usti bezini mikroskopik tuzilishini o'rganish;
- Siydik ajratish va jinsiy a'zolari tizimi asosiy faoliyati;
- Buyrak, uning po'stloq va mag'iz moddasi;
- Siydik naylari, qovuq va siydik chiqaruv yo'lining mikroskopik tuzilishi;
- Urug'donning tuzilishi, uning generativ va endokrin faoliyati. Urug'don ortig'i, urug' olib chiquvchi yo'l, urug' pufakchalari, prostata bezi, Kufer bezlarining tuzilishini ko'rgazmali qurollarda o'rganish.
- Tuxumdon, bachadonning mikroskopik tuzilishi;
- Hayz sikli va uning fazalari, hamda hayz siklini ovarial sikl bilan bog'liqligi.
- Asab tizimiining morfofunktsional tavsifi. Periferik asab tizimi, tuzilishi, turli ta'surotlarga javobi.
- Orqa miya va bosh miyaning tuzilishi;

	<ul style="list-style-type: none"> - Uzunchoq miya, Oraliq miya, miyacha: tuzilishi va faoliyati. - Vegetativ asab tizimi. Vegetativ asab tizimi tugunlarining tuzilishi. Bosh miya, miyacha, orqa miya, vegetativ asab tuguni preparatlarini mustaqil holda mikroskopda ko‘rib , rasmini chizish; - Ko‘rish a‘zosini tuzilishi: ko‘z olmasi va uning yordamchi tuzilmalari, ko‘z olmasining fibroz pardasi. Uning oqsil va muguz pardalarining tuzilishi. Ko‘z olmasi tomirli pardasining tuzilishi, faoliyati. To‘r pardaning tuzilishi. Shishasimon tana va ko‘z gavharining tuzilishi, faoliyati. - Eshituv a‘zosi. Tashqi quloq: quloq suprasi, eshituv yo‘li va nog‘ora pardaning tuzilishi. o‘rta quloq: nog‘ora bo‘shliq, eshituv suyakchalari va eshituv naychasining tuzilishi. - Ichki quloqning tuzilishi. Eshituv a‘zosining gistofiziologiyasi. Hid bilish a‘zosining tuzilishi. Ta‘m bilish piyozchalarining ultramikroskopik tuzilishini turli ko‘rgazmalarda o‘rganish. Muguz parada, to‘r parada, til va eshituv a‘zosining preparatlarini mikroskopda ko‘rib , rasmini chizish.
O‘quv rejaga muvofiq o‘z aro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	“Biologiya” “Anatomiya” “Fiziologiya va patologiya” “Umumiy mikrobiologiya” “Klinik laboratoriya tekshirish usullari” “Mikrobiologiya va mikrobiologik tekshirish usullari”
O‘qitish ni tashkiliy shakli	N-nazariy ta‘lim; A-amaliy ta‘lim; L-laboratoriya;
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quv chilarning bilim va Ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, Ko‘nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘qitish ning tashkiliy	Mustakil ta‘lim	
					Laboratoriya	
1	“Gistologiya, sitologiya, embriologiya” fanining mohiyati va rivojlanish tarixi.	<ul style="list-style-type: none"> - Gistologiya va gistologik tekshirish usullari fani haqida tushuncha, gistologiya fanining tibbiyotda tutgan o‘rni, rivojlanish tarixi va fanning rivojlanishiga hissa qo‘shgan olimlar; - Mikroskopning yaratilishi va dastlabki mikroskopik tadqiqotlar; -Hujayra nazariyasini yaratilishini va uning ahamiyati. 	2	N 2		
2	Gistologik tekshirish	<ul style="list-style-type: none"> -Mikroskopni ishlatish; -Laboratoriya idishlarini nomlash, yuvish, saqlash va 	2		4	

	laboratoriyasining ish faoliyati bilan tanishish.	yorliqlash; -Laboratoriya hujjatlarini to'ldirish;				
3	Mikrotexnika	Materialni olish, fiksasiya qilish, yuvish va suvsizlantirish-zichlashtirish; Materialni quyish va kesmalar tayyorlash; Olingan kesmalarni bo'yash, suvsizlantirish, yoritish va yakunlash; Eozinning suvli eritmasini tayyorlash; Erlixning nordon gemotoksilinini tayyorlash.	6	A L 4/2	4	2
4	Gistologik tadqiqot usullari.	Gistokimyoviy, immunogistokimyoviy usullari; Mikrojarrohlik, mikrozyemka, to'qima larni ko'chirib o'tkazish va morfometrik usullari; To'qima tuzilmalarini hayvon hayoti davrida bo'yash va to'qima larni o'stirish usullari;	2	N 2		
5	Hujayra va uning tuzilishi	Hujayraning tuzilishi, asosiy tarkibiy qismlari va ularning ahamiyati; Hujayraning umumiy va maxsus organoidlari va ularning vazifalari; Hujayra yadrosi va uning vazifasi; Turli hujayralarning yadrosini mikroskopda ko'rish ; Mikroskopda hujayraning kiritma yoki maxsus tuzilmalarini topish; Hujayrasiz tuzilmalarni (til va gialin tog'ay preparatida) mikroskopda ko'rish ; Hujayrani elektron mikroskop ostidagi rasmini chizishni.	6	N A L 2/2/ 2	4	2
6	To'qima haqida ma'lumot. Epiteliy to'qima si	To'qima lar haqida tushuncha; To'qima larning fiziologik va reparativ regenerasiyasi; Epiteliy to'qima sining taraqqiyoti, faoliyati va tavsifi. Charvi preparatida yassi epiteliyni mikroskopda ko'rib rasmini chizish; Buyrak kanalchalari preparatida kubsimon va silindrsimon epiteliyni mikroskopda ko'rib , rasmini chizish; Ingichka ichak preparatida hoshiyalik ichak epiteliysini mikroskopda ko'rib , rasmini chizish; Mikroskopda kekirdak preparatida ko'p qatorli epiteliy hujayralarini ko'rish va uning rasmini chizish; Teri preparatida epidermis hujayralarini mikroskopda ko'rib , rasmini chizish.	4	N A 2/2	4	
7	Ichki muhit to'qima si. Qon va limfa	Qon tarkibi: plazma va qon shaklli elementlari; Eritrositlarning tuzilishi va vazifasi; Eritrositlarning tuzilishini mikroskopda ko'rib o'rganish; Leykositlarning tuzilishi va vazifalari; Leykositlarni mikroskopda ko'rib farqlay olish; Trombositlarning tuzilishi va vazifalari; Trombositlarni tuzilishini mikroskopda ko'rib o'rganish;	4	N A 2/2	4	

8.	Ichki muhit to'qima si. Biriktiruvchi to'qima .	Biriktiruvchi to'qimaning taraqqiyoti, organizmda joylashishi, uning tavsifi; Biriktiruvchi to'qimaning hujayraaro moddalari va hujayralari; Turli biriktiruvchi to'qimalarning tuzilishi, organizmda joylashishi va faoliyati; tog'ay va suyak to'qimalarining xillari va tuzilishi; Biriktiruvchi to'qima turlarini mikroskopda ko'rib farqlash; Suyak to'qima sini mikroskopda ko'rib rasmini chizish; tog'ay to'qima sini mikroskopda ko'rib o'rganish; Pigment, yog', retikulyar to'qimalarni mikroskopda ko'rish ;	4	N A 2/2	4	
9	Mushak to'qima si	Mushak to'qima sining tavsifi; Silliq mushak to'qima sining tuzilishi. Ko'ndalang-targ'il skelet mushak to'qimasining tuzilishi; Yurak mushak to'qimasining tuzilishi. Ko'ndalang-targ'il skelet mushak to'qimasini mikroskopda ko'rib o'rganish; Silliq mushak to'qima sini mikroskopda ko'rib o'rganish; Mikroskopda yurak mushaklarini tuzilishini o'rganish; Mavzuga oid rasmlar chizish;	4	N A 2/2	3	
10	Asab to'qima si	Asab to'qimasining morfofunktsional tavsifi; Asab hujayrasining tuzilishi va uning turlari; Neyroglia va uning turlari; Asab tolalarining tuzilishi va turlari; Sinapsning tuzilishi va uning turlari.; Neyroglia va uning turlari; Neyrofibrillarni mikroskopda topish; Asab tolalarining tuzilishi va turlari; Miyelinli va miyelinsiz asab tolalarining tuzilishini o'rganish; Sinapsning tuzilishi va uning turlari;	2	N 2		
11	Yurak-qon tomir tizimi	Yurak-tomirlar sistemasi, yurak devorining tuzilishi; Yurakning morfofunktsional tavsifi. Qon tomirlarning umumiy tuzilishi va gistologik xususiyatlari. Aorta, arteriya, vena, qon- tomirlari devorining tuzilishi; Vena tomirlari devorining gemodinamik sharoitlarga bog'liq holda tuzilishi. Limfa kapillyarlari va limfa tomirlarining tuzilishi;	2	N 2		
12	Qon yaratuvchi a'zolar	Qon yaratuvchi a'zolarining taraqqiyoti, tuzilishi va faoliyati; Qon yaratuvchi a'zolarining qon bilan ta'minlanishi; Qon yaratuvchi a'zolarida qon shaklli elementlarining hosil bo'lishi. Suyak ko'migini tuzilishini , taloq tuzilishini , suyak ko'migi va taloqda qon shaklli elementlarining hosil bo'lishini mikroskopda o'rganish.	2	N 2		

13	Teri va uning hosilalari	Terining tavsifi, taraqqiyoti, tuzilishi. Epidermis qavatlari, keratinlanish jarayoni to'g'risida tushuncha. Bazal membrana, Derma. Teri osti yog' kletchatkasi-gipoderma. Terining bezlari: yog', ter bezlarining tuzilishi gistofiziologiyasi. Sochlarning tuzilishi va o'sishi.	2	N 2		
14	Hazm a'zolari tizimi	Hazm yo'llari devorining tuzilishi; Og'iz bo'shlig'i : lab, milk, lunj, tanglay, til va yutqinni mikroskopik tuzilishi; So'lak bezlarini, me'da osti bezi va jigarni mikroskopik tuzilishini o'rganish; Til, qizilo'ngach, qizilo'ngachning me'daga o'tish qismi, me'da tubi, me'daning pilorik qismi, o'n ikki barmoqli ichak, ingichka va yo'g'on ichak, me'da osti bezi, jigar preparatlarini mikroskopik tuzilishini o'rganish;	2	N 2		
15	Nafas a'zolari tizimi	Nafas a'zolarining umumiy morfofunktsional tavsifi; Burun bo'shlig'i , hiqildoq, kekirdak va bosh bronxlar, bronxlar, bronxiolalar devorining tuzilishi ; Shilliq qavatning gistofunksional xususiyatlari. Asinus-o'pkaning morfo-funksional birligi. Asinusning tuzilishi. Alveola devorining tuzilishi.	2	N 2		
16	Ichki sekresiya bezlari	Gormonlar va ularning organizmdagi ahamiyati; Ichki sekresiya bezlarining turlari, tuzilishi va gormonlari; Ichki sekresiya bezlarining gipotalamus orqali boshqarilishi; Gipofiz , epifiz , qalqonsimon bezning , qalqonsimon bez oldi , buyrak usti bezini mikroskopik tuzilishini o'rganish;	2	N 2		
17	Siydik ajratish va jinsiy a'zolari tizimi	Siydik ajratish va jinsiy a'zolari tizimi asosiy faoliyati; Buyrak, uning po'stloq va mag'iz moddasi; Siydik naylari, qovuq va siydik chiqaruv yo'lining mikroskopik tuzilishi; Urug'donning tuzilishi, uning generativ va endokrin faoliyati. Urug'don ortig'i, urug' olib chiquvchi yo'l, urug' pufakchalari, prostata bezi, Kufer bezlarining tuzilishini ko'rgazmali qurollarda o'rganish. Tuxumdon, bachadonning mikroskopik tuzilishi; Hayz sikli va uning fazalari, hamda hayz siklini ovarial sikl bilan bog'liqligi.	2	N 2		
18	Asab tizimi	Asab tizimiining morfofunktsional tavsifi. Periferik asab tizimi, tuzilishi, turli ta'surotlarga javobi. Orqa miya va bosh miyaning tuzilishi; Uzunchoq miya, Oraliq miya, miyacha: tuzilishi va faoliyati. Vegetativ asab tizimi. Vegetativ asab tizimi tugunlarining tuzilishi. Bosh miya, miyacha, orqa miya, vegetativ asab tuguni preparatlarini mustaqil holda mikroskopda ko'rib , rasmini chizish;	2	N 2		

19	Sezgi a'zolari	<p>Ko'rish a'zosini tuzilishi: ko'z olmasi va uning yordamchi tuzilmalari, ko'z olmasining fibroz pardasi. Uning oqsil va muguz pardalarining tuzilishi. Ko'z olmasi tomirli pardasining tuzilishi, faoliyati. To'r pardaning tuzilishi. Shishasimon tana va ko'z gavharining tuzilishi, faoliyati.</p> <p>Eshituv a'zosi. Tashqi quloq: quloq suprasi, eshituv yo'li va nog'ora pardaning tuzilishi. o'rta quloq: nog'ora bo'shliq, eshituv suyakchalari va eshituv naychasining tuzilishi.</p> <p>Ichki quloqning tuzilishi. Eshituv a'zosining gistofiziologiyasi. Hid bilish a'zosining tuzilishi. Ta'm bilish piyozchalarining ultramikroskopik tuzilishini turli ko'rgazmalarda o'rganish. Muguz parda, to'r parda, til va eshituv a'zosining preparatlarini mikroskopda ko'rib, rasmini chizish.</p>	2	N 2		
			54		27	

3.O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida O'quv chilar tomonidan o'z lashtirilgan bilim va Ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular O'quv elementini O'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoyev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoyev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoyev «Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2016.
4. Shavkat Mirziyoyev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak» Toshkent – “O'zbekiston” 2017

Asosiy adabiyotlar

1. B.M.Saloxiddinov, X.I.Shukurov, T.M.Muhammadov «Gistologiya va gistologik tekshirish asoslari» Toshkent, «Ilm Ziyo» nashriyoti, 2007 yil
2. K.A.Zufarov «Gistologiya». Toshkent, 2004 yil. 3-nashr
Qo'shimcha adabiyotlar
1. K.A.Zufarov. Gistologiya. DARSLIK(o'z b.). Tashkent. 1991.
Yu.I.Afanasev, N.A. Yurina. Gistologiya. DARSLIK M. 1999.
2. Aleksandrovskaya O.V., Radostina T.N., Kozlov N.A. Sitologiya, gistologiya i embriologiya M.: Agropromizdat, 1987. - 448s
3. S.I.Yushkanseva, V.L.Быков «Gistologiya, sitologiya i embriologiya». Atlas. M. GEOTAR-Media, 2012.
4. E.O.Tursunov «Gistologiya». Toshkent, 2010 yil.
5. N.V.Boychuk, R.R.Islamov, S.L.Kuznesov, Yu.A.Chelyshev «Gistologiya». Atlas dlya prakticheskix zanyatij: uchebnoye posobiye. – M. GEOTAR-Media, 2008.
6. E.G.Ulumbekov, Yu.A.Chelyshev «Gistologiya. Embriologiya. Sitologiya». - M. GEOTAR-MED, 2007.

7. Yu.I.Afanasev, S.L.Kuznesov, N.A.Yurina «Gistologiya, sitologiya i embriologiya» – 6-ye izd. – M. Medisina, 2006.
8. Gistologiya atlas , 2010y
9. Gistologiya Ulumbekov 2001 y

Internet saytlari

1. www.histolchuvashia.com.
2. www.ziyo.net.
3. www.google.ru.
4. www.tma.uz
5. www.medlincs.ru

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

LOTIN TILI VA TIBBIY TERMINOLOGIYA fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.05
Ajratilgan soat:	72

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Aminjonova Yu.Q- Chilonzor Abu Ali ibn Sino
nomidagi jamoat salomatligi texnikumi
o'qituvchisi

Taqrizchilar

M.Isroilova-TDSI Tillar kafedrası katta
o'qituvchisi

1.O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Lotin tili va tibbiy terminologiya
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	30
Dasturning maqsadi	Fanni o'qitish dan maqsad talabalarga tibbiy bilimlarning nazariya asoslarini 3 ta bo'lim bo'yicha (Anatomik , klinik va farmatsevtik) asosiy tushunchalari va kategoriyalarni Grammatik qonuniyatlar tamoyillarini o'rgatish va ularni amalda tatbiq etish ko'nikmasini hosil qilish.
	Talabalarning nazariy bilimlar bo'yicha anatomik terminologiyada ot, Urg'u qo'yish otlarning lug'at formasi sifat moslashgan va moslashmagan aniqlovchi birlik va ko'p lik formasi, otlarning 5 guruhda turlanishi, kelishik son klinik terminologiyada lotin tilidagi tana a'zolarining yunon tilidagi variantini yodlash, to'g'ri tashxis qo'yish va qonunga bo'sunmagan tashxis qo'yish usullari, farmakologiyada reseptni Grammatik jihatdan xatosiz yozish dorivor o'simliklar, dorilar, kislotalar, oksidlar va aforizmlar to'g'risida mushohada qilish usullari bilan qurollantirish hamda lotin tilining o'rni va muhim roli haqida amaliy ko'nikmalar hosil qilish
Bilim	Lotin tili va tibbiy terminologiya fanining xususiyatlari haqida ta'savvurga ega bo'lishi grammatika elementlari (Tibbiy atamashunoslikda Qo'l laniladigan ot va sifatlarning turlanishi, moslashuv dastur bo'yicha fe'l, ot qo'shimchalar son va sifatdosh). Faol so'z boyligi tarzda 900-1000 ta leksik va so'z yasash birliklarini bilishi va ulardan foydalana olish. Lotin tilida o'qish va yozish -Tibbiy-anatomik klinik farmatsevtik atamalarni va aforizmlarni lotin tiliga va lotin tilidan tarjima qilishi.
Ko'nikmalar	- TE lar bo'yicha klinik atamalarni tuzish va umumiy mazmunini aniqlovchi topshiriqlarni bajarishi. - Farmasevtik atamalarni tuzabilishi retseptlarni tez va savodli yozaolishi atamalarni to'g'ri talaffuz qilishi - ixtiyoriy tibbiy atamalarni tuzaolish va tushuntira bilishi - bilim va Ko'nikmalar keyingi kurslarda mazkur fanni davomli
O'quv rejaga muvofiq o'z aro bog'liq bo'lgan fan nomi	Anatomiya,tish jag anatomiyasi va biomexanikasi, farmakologiya, gistologiya, fiziologiya, patologiya, xirurgiya,pediatriya, terapiya va hakoza
O'qitish ning tashkiliy shakli	A-amaliy ta'lim
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruxga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol – javob, test munozara va amaliy topshiriqni bajarish

2.O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘qitish ni tashkiliy	Mustaqil ta’lim
1	Tibbiy terminologiyaga kirish. Lotin tili tarixi. Lotin alifbosi. Unli va undosh harflar. Diftong va digraflar. Harf birikmalari.	Lotin tili va tibbiy terminologiya fanining qisqacha rivojlanish tarixi va dunyo taraqqiyotidagi tutgan o‘rni. Lotin alifbosi unli va undosh tovushlar tasnifi va ularning o‘qitilish qoidlari.	2	A	
2	Urg‘u qo‘yish qoidalari.	Urg‘u qo‘yish qoidasi tibbiy atamalarni o‘qishda urg‘uni to‘g‘ri qo‘yish .	4	A	
3	Ot: Grammatik kategoriyalar, lug‘at shakli haqida tushuncha, rodini aniqlash. Otlarning V guruhda turlanishi. Negiz. Moslashmagan aniqlovchi ishtirokida anatomik terminlar.	Otlaning V guruhda turlanishi, lotin tilida kelishiklarning ahamiyati, Qaratqich kelishik birlik son qo‘shimchasiga qarab otlarning guruhlarda turlanishini aniqlash, otlarning lug‘at larda yozilish qoidasi va lug‘at shakli. I – II guruhda turlanadigan otlarning muhim belgilari reseptlarda bosh va qaratqich kelishiklari birlik va ko‘plik son shaklining turlanishi. III guruhda turlanadigan otlarning muhim hususiyatlar: teng murakkab va noteng murakkab otlar va ularni negizini topish. IV va V guruhda turlanadigan otlarning asosiy belgilari va kelishiklari bo‘yicha turlanish hususiyatlari.	14	A	10
4	Sifat: Grammatik kategoriyalar. Lug‘at shakli sifatlarining birinchi guruhi. Moslashgan aniqlovchi ishtirokida anatomik terminlar. Uchinchi turlanish sifatlariga sharx (2-guruh)	Sifat kategoriyalari haqida tushuncha. I guruh sifatlarining genus qo‘shimchalari lug‘at shakli, sifatlarining grammatik kategoriyalari, genus, son va kelishik sifatlarining ikki guruhga bo‘linishi va ularning otlar bilan moslashuvi.	4	A	
5	Sifat darajalari: Qiyosiy daraja, yasalishi va turlanish qo‘shimchalari. Ortirma daraja.	Sifat darajalarining turlari. Sifatlarining oddiy darajasi. Qiyosiy va ortirma darajalarini yasash. Qiyosiy va ortirma darajadagi sifatarni qaratqich kelishigida turlanishi. Qiyosiy darajadagi sifatlarining anatomik va dorishunoslik terminologiyalarida Qo‘llanilishi.	4	A	4
6	Sonlar: Tartib va sanoqsonlar. Lotin va Grek son old qo‘shimchalari.	Anatomik va tibbiy atamalarda old ko‘makchi sonlar hamda son ravishlar. Resepturada eng ko‘p qo‘llaniluvchi ravish va olmoshlar haqida ma’lumot. Son bilan ifodalangan ko‘p qo‘llaniluvchi yunon-lotin old qo‘shimchalar.	4	A	4
7	Klinik terminlar yasovchi atama elementlar. A‘zo va	Yunon tibbiy atamalarining yasalishi va tuzilish shakllari. Tibbiyot va dorishunoslik atamalarida Qo‘llaniluvchi yunon old qo‘shimchalar. Tibbiy	6	A	

	tana qismlarini ifodalovchi yunon-lotin dubletlari. Ilmni, fanni diagnostik usullarda davolashni va kasalliklarni ifodalovchi yunon atama elementlar	atamalar haqida tushuncha. Tibbiyot atamalarining uch asosiy bo‘lim i: anatomik, davolash va dorishunoslik. Tez – tez takrorlanuvchi ayrim ma’noli qismlar.			
8	Anatomik terminologiya bo‘yicha Kollokvium	Anatomik terminologiya bo‘yicha Kollokvium	2	A	
9	Farmatsevtik terminologiyaga kirish. Dorivor moddalarning trivial nomlari. Tarkibiy qismchalar. Dori shakllari. Farmatsevtik terminlar strukturasi	Tibbiyot va dorishunoslik atamalarida Qo‘l laniluvchi yunon old qo‘shimchalarni (hydr, oxy, hypo, dys, para, haem, myc, poly, anti, aeth, syn, com va boshqalar) ajrata bilish. Tibbiy atamalardagi o‘z akni aniqlash. So‘z yasovchi qo‘shimchalar asosida terminlar tuzish.	6	A	2
10	Fe‘l. Uning grammatik kategoriyalari standart reseptura farmulirovkalari fe‘llar bilan.	Lotin tilida fe‘llarning to‘rt guruhda tuslanishi. Grammatik kategoriyalar shaxs – son, mayl, nisbat, zamon. Fe‘llarning noaniq sonini shaklini va aniq shaklini topish fe‘l negizi, fe‘lning buyruq mayli. Buyruq maylidagi fe‘lning birlik va ko‘plik shaklini hosil qilish. Istak maylidagi fe‘llarning rasepturada qo‘llanilishi.	6	A	4
11	Klinik terminologiya bo‘yicha Kollokvium	Klinik terminologiya bo‘yicha Kollokvium	2	A	
12	Standart reseptura farmulirovkalari ko‘makchilar bilan. Resept strukturasi. Resept yozish qoidalari. Reseptda asosiy qisqartmalar.	Reseptura haqida ma‘lumot. Sog‘liqni Saqlash Vazirligining resept haqidagi ko‘rsatmasi. Reseptning muhim tibbiy va dorishunoslik hujjat ekanligi haqidagi tushuncha. Reseptlarning tuzulishi va yozilish qoidalari. Resept satrlarining yozilishi. Reseptlarda dori – darmonlar nomlarining grammatik shakli. Resepturada qabul qilingan qisqartma shakllarning Qo‘llanishi va ularni to‘liq holda yozish va o‘qish . Reseptlarda ishlatiladigan qo‘shimcha yozuvlar.	10	A	10
13	Resepturada kimyoviy elementlar kislotalar. Oksidlar. Tuzlar	Kimyoviy elementlar, moddalarining lotincha nomlari. Oksidlar va tuzlar nomlari. Kislotalar nomlarining reseptlarda qo‘llanilishi.	6	A	2
14	Farmatsevtik terminologiya bo‘yicha umumlashtirilgan yakuniy mashg‘ulot	Farmatsevtik terminologiya bo‘yicha umumlashtirilgan yakuniy mashg‘ulot	2	A	
			72		36

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol – javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bo‘lishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoyev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoyev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoyev «Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2016.
4. Shavkat Mirziyoyev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak» Toshkent – “O‘zbekiston” 2017

Asosiy adabiyotlar

1. Rustamova S.Sh., Saydullayeva M.A., Abdullayeva R.M., Israilova M.N. Yuldasheva D.Yu “Lotin tili va tibbiy terminologiya” darslik Toshkent 2018.
2. Boliyev M.N. “Lotin tili va medisina terminologiyasi”. Toshkent zarqalam nashriyoti 2005-2007 .
3. Latinskiy yazik I osnove medisinskogo terminologiya. Uchebnik Chernyavskiy M.N 2007.
4. Turdiyeva K., Hamraqulova M., Berezovskaya R., Maxkamov M “Tibbiy terminologiya bo‘yicha O‘quv Qo‘l lanma” Toshkent 2018.

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. Israilova M.N “Lotin tili va tibbiy terminologiya asoslari”.
2. Goradkova Yu.M. “Latinskiy yazik”. Tashkent 2006.
3. Xodjayeva L.U., Zohidova X.A, Raxmatullayeva Z.Z “Lotin tili” Andijon 2005.
4. Kondrativ D., Vylegzhanina O., Knyazeva J. “Laten and fundamentals of medical terminology” Grodna 2005
5. Bondarenko M.A “Latinskiy yazik I osnoviy medisinskoy terminologii” Kiyev 2007.

Internet saytlari

1. www.gov.uz- O‘zbekiston Respublikasi xukumat portal
2. www.lex.uz- O‘zbekiston Respublikasi Qonun xujjatlari ma’limotlari milliy ba’zasi
3. www.tm.uz
4. www.ziynet.uz
5. www.infoamailtma.uz
6. www.info.alfa.minzdrav.uz
7. [https books.googleco,uz](https://books.googleco.uz)
8. [http.latin-online.ru](http://latin-online.ru) sbornik
9. www.meddean.luc.edu
10. [http:knigi.for2.org](http://knigi.for2.org).
11. [www.moode.ammi,uz](http://www.moode.ammi.uz)
12. [http:elib.bsu.by](http://elib.bsu.by)
13. [http:WWW.gumer.info](http://WWW.gumer.info)

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

TISH JAG‘ ANATOMIYASI VA BIOMEXANIKASI fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.06
Ajratilgan soat:	36

Toshkent- 2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Toshpulatova N A-
Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi
texnikumi, stomatologiya bulimi ukituvchi
M T Hamidov-
Pastdargom Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi
texnikumi KTBDU t.f.n

Taqrizchilar:

G E Tastanova – ToshDSI Anatomiya kafedrasini mudiri t.f.n.
I. R. Yuldashov – Chilonzor Abu Ali ibn Sino jamoat salomatligi
texnikumi direktori t.f.d prof.

1.O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Tish jag anatomiyasi va biomexanikasi
Ajratilgan Soat	36
Mavzular soni	17
Dasturning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> - tish-jag' tizimining anatomo-fiziologik xususiyatlarini chuqur o'rgatish; - tishlarning xususiy anatomiyasini o'rgatish. - doimiy ravishda fan sohasida bo'layotgan o'zgarishlarni o'rganib borishga intilishni shakllantirish; - tish-jag' tizimi tuzilishini yoshga qarab o'zgarishini o'rgatish; - ortopedik konstruksiyalarni loyihalash va tayyorlashda tish-jag' tizimining xususiyatlarini xisobga olgan holatda tayyorlashga zamin yaratish; - nazariy va amaliy mashg'ulot larni o'tkazish da o'qitish ning interaktiv uslublari va vositalaridan foydalangan holda olib borish.
O'zlashtirish (o'qitish) Natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - kalla skeleti va uning yoshga karab o'zgarishini; - yuz-jag' sohasi muskullari va innervasiyasini; - yuz-jag' sohasini qon bilan ta'minlanishini; - tish-jag' sistemasining funksional anatomiyasini; - tishninig anatomik va gistologik tuzilishini; - tishlarning chiqish muddatlarini; - tish formulalari va tish yuzalarini; - tishlarning xususiy anatomiyasini; - og'izbo'shlig'i shillik pardasini; - katta va kichik so'lak bezlarini; - artikulyasiya va okklyuziyani; - okklyuzion egriliklarni; - prikus va uning turlarini; - chaynov bosimi, kuchi va samarodorligini bilishi kerak; - klinik va anatomik koronkani aniqlash; - tish ekvatorini aniqlash; - prikus turlarini aniqlash bilim ega bo'ladilar. - tishlarning anatomik shaklini shakllantirish Ko'nikmalarga ega bo'ladilar.
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - Kalla skeleti va uning yoshga karab uzgarishi. - Yuz-jag' soxasi muskullari va innervasiyasi. - Yuz-jag' soxasini qon bilan ta'minlanishi. - Tish-jag' sistemasining funksional anatomiyasi. - Tishninig anatomik va gistologik tuzilishi. - Tishlarning chiqish muddati. - Tishlarning xususiy anatomiyasi. - Tish formulalari va tish yuzalari. - Artikulyasiya va okklyuziyani, okklyuzion egriliklar; - Prikus va uning turlari. - Chaynov bosimi, kuchi va effektivligi. - Og'iz bo'shlig'i shillik pardasini, katta va kichik so'lak bezlari.
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - klinik koronkani aniqlash;

	<ul style="list-style-type: none"> - anatomik koronkani aniqlash; - tish ekvatorini aniqlash; - tish formulasini yozish; - tishlarning anatomik shaklini shakllantirish; - prikus turini aniqlash; - chaynov bosimi, kuchi va effektivligini aniqlash
O'quv rejaga muvofiq o'z aro bog'liq bo'lgan fan nomi	Anatomiya, fiziologiya va patologiya
O'qitishni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quv chilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitish ning tashkiliy	Mustakil ta'lim
1	Kalla skeleti va uning yoshga karab uzgarishi.	Kalla skeleti. Uning qismlari. Kalla skeletini yoshga qarab o'zgarishi. Yuqorijag' suyagining anatomik tuzilishi. Yuqorijag' kontrforslari. Pastkijag' suyagining anatomik tuzilishi. Pastkijag' ekzostozlari va uning protezlashdagi ahamiyati.	2	N 2	1
2	Yuz-jag' sohasi muskullari va innervasiyasi.	Chaynov va mimika muskullari. Tish –jag' tizimini innervasiyasi.	2	N	2
3	Yuz-jag' sohasini qon bilan ta'minlanishi	Yuz-jag' soxasini qon bilan ta'minlanishi	2	N	1
4	Tish-jag' sistemasining funksional anatomiyasi	Tish-jag' sistemasining funksional anatomiyasi. Periodontning anatomik tuzilishi va funksiyalari. Parodontning anatomik tuzilishi. Tanglay. Tanglay turlari (qattiq, yumshoq). Qattiq tanglayning hosil bo'lishi. Qattiq tanglayning turlari (botiq, yassi, qabariq) va ularning protezlashdagi ahamiyati. Tanglay torusi va uning protezlashdagi ahamiyati. Yumshoq tanglay. "A" chizig'i va uning protezlashdagi ahamiyati. Chakka pastkijag' bo'g'imi . Chakka pastki jag' bo'g'imi tuzilishi va funksiyasi.	2	N	2

5	Tishninig anatomik va gistologik tuzilishi	Tishning anatomik va gistologik tuzilishi. Anatomik va klinik toj. Anatomik va klinik bo'yin.	2	N	2
6	Tishlarning chiqish muddati.	Sut va doimiy tishlar soni va ularning chiqish muddatlari.	2	N	2
7	Tishlarning xususiy anatomiyasi	Tishlarni bir-biridan farqlovchi belgilarini o'rganish: toj, burchak,ildiz belgilari. Yuqori va pastkijag'ga taalluqli bo'lgan tishlarning xususiy anatomiyasini o'rganish va rasmini chizish,shakllantirish.	4	N A	2
8	Tish formulalari va tish yuzalari	Sut va doimiy tishlar formulasi. Sut va doimiy tishlar formulasini yozish. Tish yuzalarini aniqlash.	2	N	1
9	Artikulyasiya va okklyuziyani, okklyuzion egriliklar;	Tish yoylari: tish, milk, bazal. Tish qatorlari. Okklyuzion egriliklar: sagital, transversal. Fiziologik tinch holat. Pastkijag' harakatlari: vertikal, sagital, transversal. Artikulyasiya. Okklyuziya va uning turlari. Markaziy okklyuziyaning asosiy va yordamchi belgilari. Markaziy okklyuziyaning protezlashdagi ahamiyati.	2	N	2
10	Prikus va uning turlari.	10.1.Prikus turlari (fiziologik, patologik). Fiziologik prikuslar (ortognatik, to'g'ri , biprognatik, fiziologik progeniya) va ularning belgilari. 10.2.Patologik prikuslar (progeniya, prognatiya, ochiq, chuqur, kesishma) va ularning belgilarini.	2	N	2
11	Chaynov bosimi, kuchi va effektivligi.	Chaynov muskullarining absolyut kuchi. Chaynov bosimi va uning protezlashdagi ahamiyati. Chaynov samaradorligi va uni aniqlash usullari (Rubinov, Gelman).	2	N	1
12	Og'iz bo'shlig'i shillik pardasini, katta va kichik so'lak bezlari.	12.1.So'lak bezlari turlari. Katta va kichik so'lak bezlari. So'lak tarkibi va protezlashdagi ahamiyati. 12.2.Og'iz dahlizi va asl Og'iz bo'shlig'i . Og'iz bo'shlig'i shilliq pardasining tuzilishi va funksiyasi. O'tuv burma. Neytral zona. Klapan zona va uning protezlashdagi ahamiyati. Yuqori va pastkijag' milk devorining do'mboqligi va uning protezlashdagi ahamiyati. Beriluvchan shilliq parda va uning protezlashdagi ahamiyati.	2	N	
			36		18

3.O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoyev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoyev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoyev «Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2016.
4. Shavkat Mirziyoyev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak» Toshkent – “O'zbekiston” 2017

Asosiy adabiyotlar

1. M.V.Bekmetov, F.Sh.Fayzullayev. «Ortopedik stomatologiya» Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nashriyoti, 2002.
2. V.N.Trezubov, L.M.Mishinev, N.Yu..Neznanova “Ortopedicheskaya stomatologiya” Sank-peterburg, SpesList,2003 g
3. S.Ye.Kubayev, M.T.Hamidov “Olinmaydigan tish protezlarini tayyorlash”. Toshkent. “Ilm Ziyoy”. 2007.
4. X.I.Israilov, R.N.Nigmatov, N.L.Xabilov “Ortopedik stomatologiya” Toshkent, “Ilm Ziyoy”, 2011 yil
5. V.S.Bulgakov «Stomatologicheskoye materialovedeniye» Moskva, 2016

Qo'shimcha adabiyotlar

1. M.V.Bekmetov, F.Sh.Fayzullayev “Ortopedik stomatologiya xom ashyolari” Toshkent, 1994
2. X.Sh.Raxmonov “Materialshunoslik” Toshket, 2007
3. V.S.Bulgakov «Stomatologicheskoye materialovedeniye» Moskva, 2016

Internet saytlar

1. www.dental-revue.ru
2. dental.technic.info
3. ya-stomatolog.ru.
4. www.Lexuz.uz.,
5. ziyo.net
6. protezi-zubov.ru
7. www.medbook.net.ru
8. <https://minzdrav.uz.>,

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

TIBBIY BIOLOGIYA.UMUMIY GENETIKA fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.07
Ajratilgan soat:	108

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

G. Sh. Karimova	–	Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi
F. M. Yakubova	–	Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi

Taqrizchilar:

Nurmatova N.A.	–	Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi direktori
D. Boboyeva	–	1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Tibbiy biologiya. Umumiy genetika
Ajratilgan soat	108 soat
Mavzular soni	24
Dasturning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> - Talabalarda tibbiy-biologik va klinik fanlarni o'rganishda zarur bo'ladigan bilim asoslarini shakllantirish; - talabalarda tirik materiyaning molekulyar, hujayraviy va hokoza tizimlar darajasida aniqlangan umumbiologik qonuniyatlar asosidagi nazariy va amaliy bilimlarini shakllantirish; - talabalarga odam biologik va ijtimoiy mavjudod ekanligi, odamdagi belgi va xususiyatlarning namoyon bo'lishi genetik qonuniyatlarga bo'ysingan holda tashqi va ichki omillar ta'sirida o'zgarishini tushuntirish orqali ilmiy dunyoqarashini shakllantirish; - irsiy kasalliklar, ularning turlari va irsiylanish qonuniyatlariga oid bilim, Ko'nikma va malakalarini hosil qilish. - hamshiraning ish faoliyati davomida kerak bo'lgan bilim va Ko'nikmalarni talab darajasida yetkazib berish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<p>O'quv chilar turmush qurishda, oilani rejalashtirishda genetik ma'lumotlarning ahamiyatini anglagan holda kasalliklar va belgilar asosida avlodlar shajarasini tuza olish; olgan bilimlarini o'z faoliyatlarida qo'llay bilish; odamda normal va patologik belgilarni irsiylanishi bo'yicha masalalarini yechish, avlod shajarasini tahlil qilish orqali belgi va xususiyatlarni irsiylanish qonuniyatlarini aniqlash bo'yicha bilim va Ko'nikmalarga ega bo'ladilar.</p>
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - Odamning bisosial tabiati va uning biologiyasi; - hujayraning tuzilishi va funksiyalari; - turning populyasion strukturasi; - DNK replikasiyasi va uning ahamiyati. DNK replikasiyasida fermentlarning ahamiyati; - tibbiyot genetikasining rivojlanish tarixi, yutuqlari va o'rganish usullari; - klassik genetika asoslari; - irsiyatning sitologik va biokimyoviy asoslari; - irsiyat va muhit, o'z garuvchanlik qonunlari; - irsiy kasalliklar patologiyasi; - tibbiyot genetikasining tekshirish usullari; - irsiy kasalliklar profilaktikasi va davolash xususiyatlarini bilish.
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - Birikkan va jinsga bog'liq holda irsiylanish bo'yicha masalalar yecha olish; - irsiy belgilar va kasalliklarning G.Mendel va T.Morgan qonunlariga tegishlilikini ajrata bilish; - monoduragay, diduragay va poliduragay chatishtirish bo'yicha masalalar yecha olish; - qon guruhlari, rezus – faktor, epistaz, polimeriya, komplementarlik bo'yicha masalalar yecha olish; - shajara tuzishda ishlatiladigan shartli belgilarni va avlodlar shajarasini tuzish hamda uni tahlil qilish; - avlodlar shajarasiga qarab irsiy kasalliklarning nasllanish tipini aniqlash; - irsiy kasalliklarning gen mutasiyalariga aloqador turlarini aniqlash usullarini qo'llash.

O'quv rejaga muvofiq o'z aro bog'liq bo'lgan fan nomi	<ul style="list-style-type: none"> - Anatomiya - Fiziologiya - Patologiya - Gistologiya, sitologiya, embriologiya - Akusherlik - Ginekologiya va reproduktiv salomatlik - Tibbiyot kasbiga kirish - Pediatriya - Hamshiralik ishi - Klinik va biokimyoviy tekshirish texnikasi
O'qitish ni tashkiliy shakli	N – nazariy A – amaliy
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, genetikaga oid masalalar yechish Ko'nikmalarini namoyish etish

2.O'quv dasturining mazmuni

№	Mavzular nomi		Jami	Uqitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	Tibbiyotda biologiyaning tutgan o'rni. Tibbiyot genetikasining rivojlanish tarixi, yutuqlari va o'rganish usullari.	<p>Biologiya fani haqida tushuncha, uning tibbiyotdagi ahamiyati. Shifokor tayyorlashda biologiyaning o'rni va vazifalari. Odamning boshqa tirik organizmlar va tashqi muhit omillari bilan bog'liqligi.</p> <p>Genetika tushunchasi. Genetikani boshqa fanlar orasidagi o'rni. Genetika irsiyat va o'z garuvchanlik qonuniyatlarini o'rganadigan fan. Irsiyat va o'z garuvchanlik barcha tirik organizmlarning, shu jumladan odamning umumbiologik hususiyati ekanligi.</p> <p>Genetikaning rivojlanish tarixi (klassik genetika davri, neoklassisizm davri, sintetik genetika davri) va tarmoqlari.</p> <p>Tibbiyot genetikasining rivojlanish tarixi, yutuqlari va o'rganish usullari. Tibbiyot kollejlari talabalarini tayyorlashda tibbiy genetika fanining o'rni, Sog'liqni saqlash tizimining tarkibiy qismi ekanligi. Mamlakatimizda tibbiyot genetikasining rivojlanishiga o'z hissasini qo'shgan olimlar va shifokorlarning ishlari va yutuqlari.</p>	4	N-2 A-2	-
2	Irsiyatning	Tirik organizmlarning hujayraviy tuzilishi va	4	N-2	2

	sitologik asoslari.	kimyoviy tarkibi (noorganik va organik tarkibi). Hujayra - genetik va strukturaviy biologik birlik. Yadroning tuzilishi, unda xromosomalarning joylanishi. Xromosomaning tuzilishi va funksiyasi. Xromosomalarning bo'yalish xususiyati va uni odam kariotipini aniqlashdagi ahamiyati. Odam kariotipi va idiogrammasi.		A-2	
3	Hujayra biologiyasi. Hujayraning ko'p ayishi.	Hujayra sikli va uning davriyligi. Hujayraning bo'linish usullari: amitoz, mitoz va meyoza. Hujayraning mitotik siklida xromosomalarni dinamik o'zgarishi. Mitozning biologik ahamiyati. Meyoza – jinsiy hujayralarning hosil bo'lish usuli. Spermatogenez va ovogenez, ularning biologik ahamiyati. Meyoza davrida xromosomalarda sodir bo'ladigan o'zgarishlar. Meyoza ning biologik ahamiyati. Meyoza fazalarida xromosomalarda sodir bo'ladigan xatoliklar va ularning oqibatlarini. Qirqdan oshgan ayollarda meyoza fazalaridagi xatoliklarning (chastotasining) ko'p ayishi.	4	N-2 A-2	2
4	Mikroskop bilan ishlash. Hujayra tuzilishi bilan tanishish.	Prokariot va eukariot hujayralarning umumiy tuzilishini o'rganish. Vaqtinchalik preparat tayyorlash va unda hujayra organoidlarini o'rganish. Doimiy preparatlarda hayvon organoidlarini o'rganib, tasvirini chizish. Doimiy preparatlarda mitoz, meyoza bo'linishning fazalarini o'rganish.	4	A-2	2
5	Irsiyatning biokimyoviy asoslari. Nuklein kislotalarning tuzilishi va soni bo'yicha masalalar yechish.	Nuklein kislotalar, ularning kimyoviy tuzilishi, xillari va vazifalari. Nuklein kislotalarning irsiyatda tutgan o'rni. DNK replikasiyasi va uning irsiyatdagi ahamiyati. Oqsil sintezida ishtirok etuvchi aminokislotalar. Genlarning tuzilishi va genetik axborot. Hujayrada irsiy axborotni replikasiyasi, transkripsiyasi va translyasiyasi. Genetik kod va uning ahamiyati. Nuklein kislotalarning tuzilishi, soni bo'yicha masalalarni yechish. DNK ning ikki xissa oshishi, oqsil biosinteziga tegishli masalalarni yechish. Oqsil biosintezini bosqichlarini o'rganish. Masalalar yechishda genetik koddan foydalanish.	4	N-2 A-4	2
6	Genetik injeneriya va biotexnologiya	Genetik injeneriya. Biotexnologiya. Gen injeneriyasi va biotexnologiyaning tibbiyotdagi ahamiyati. Gen terapiyasi. Hujayra injeneriyasi va klonlash. Odam genomining o'ziga xosligi. Geni o'zgartirilgan oziq - ovqat mahsulotlari va organizmlar. Genomli o'zgartirilgan organizmlarning kelajakdagi roli.	4	N-2 A-2	2
7	Oqsil biosintezini. Mavzuga doir masalalar yechish.	Nuklein kislotalarning irsiy axborotni o'tkazishdagi va oqsil biosintezidagi rolini aniqlash. Oqsil biosintezini o'rganish bo'yicha masalalar yechish.	4	A-2	-
8	Klassik genetik asoslari. G. Mendel qonunlari. Belgilarning nasillanish	G.Mendelning asosiy qonuniyatlari. Monoduragay, diduragay, poliduragay chatishtirish va ularning sitologik mohiyatlari. Avlod duragaylarini nasillanishida belgilarning mustaqil holda kombinatsiyalanishi. Belgilarning ajralish	4	N-2 A-4	2

	qonunlari bo'yicha masalalar yechish.	qoidasining buzilishi. Oraliq formadagi irsiylanish, bekkross – tahliliy chatishtirish. Monoduragay, diduragay va poliduragay chatishtirish bo'yicha masalalar yechish.			
9	Genlarning o'z aro ta'siri. Allel va allel emas genlarning o'z aro ta'siriga doir masalalar yechish.	Genlarning o'z aro ta'siri (allel va noallel genlarning ta'siri). Qon guruhlari va rezus-faktorni irsiylanishi. Qon guruhlari, rezus-faktor, epistaz, polimeriya, komplementarlik bo'yicha masalalar yechish.	6	N-2 A-4	2
10	Irsiyatning xromosoma nazariyasi.	Irsiyatning xromosoma nazariyasi. T.Morgan va uning shogirdlari tomonidan irsiyatning xromosoma nazariyasining yaratilishi. Genlarning xromosomada joylashishi. Allel genlarning gomologik xromosomalarda, gomologik lokuslarida joylashishi. Genlarning xromosomada bir chiziq, bo'lib joylashishi. Genetik xarita. Xromosoma - genlarning birikkan guruhi ifodasi. Irsiyatning xromosoma nazariyasini qoidalari. Jins genetikasi. Jinsni boshqarish.	6	N-2 A-2	2
11	Belgilarning jinsga bog'liq holda irsiylanishi.	Irsiylanishning modellari. Oilaviy genetik belgilarning irsiylanishi. Krossengoverning turlari. Krossengoverning belgilarning irsiylanishidagi roli. Tashqi muhitning krossengoverga ta'siri. Jinsga bog'liq belgilar va kasalliklar. X-xromosomaga bog'liq belgilar. U-xromosomaga bog'liq allellar. Jinslar nisbati. Jinsni aniqlash muddatlari. Progam, singam, epigam jinsni aniqlash usullari. Jinsni boshqarishning tibbiyotdagi ahamiyati. Irsiyatning xromosoma nazariyasining tibbiyotdagi roli.	6	N-2 A-2	2
12	O'z garuvchanlik. Uning xillari va tibbiyotdagi roli. Modifikasion va mutasion o'zgaruvchanlik. Kanserogenez-ning biologik va genetik asoslari	O'zgaruvchanlik va uning xillari: kombinativ, mutasion, modifikasion. Modifikasion o'zgaruvchanlik. Belgilarning reaksiya normasi. Fenokopiyalar. O'zgarishning moslanish xarakteri. Odamlarda belgilarning ruyobga chiqishida muhit va genotipning o'zaro ta'siri. Modifikasion o'zgaruvchanlikni o'rganishning statistik usullari. Odamlarning genetik jihatdan turli - tumanligini ta'minlashda kombinativ o'zgaruvchanlik. Mutasion o'zgaruvchanlik va uning xillari. Mutagen omillar. Antimutagenez. Genetik materialning reparasiyasi. Reparasiya evolyusiyada vujudga kelgan, xususiyatdir. DNK reparasiyasining mexanizmlari. Reparasiyani ta'minlovchi fermentlarning genetik jihatdan farqlanishi. Odamlarning mutagen ta'sirlarga bo'lgan har xil chidamliligi. Reparasiyaning buzilishi bilan bog'liq bo'lgan mutasiyalar va ularning odamlar irsiyatidagi ahamiyati. Kanserogenezning biologik asoslari. Profilaktikasi. Irsiy va irsiy bo'lmagan o'z garuvchanlikni	4	N-4 A-4	4

		o'rganish. Variasion qator tuzish.			
13	Irsiy kasalliklar tasnifi.	Irsiy kasalliklarning tasnifi (gen, xromosoma, genom kasalliklari) va nasllanish mexanizmi. Irsiy kasalliklarning kelib chiqish mexanizmi. Irsiy patologiyalarning yuzaga chiqishida o'ziga xos klinik xususiyatlar.	6	N-2 A-2	2
14	Gen kasalliklari.	Gen kasalliklari: aminokislotalar, oqsil, uglevodlar, lipidlar va garmonlar almashinuvining buzilishi. Aminokislotalar almashinuvining buzilishi: autosoma - dominant tipda irsiylanuvchi kasalliklar, autosoma – resessiv tipda irsiylanuvchi kasalliklar. Uglevodlar almashinuvining buzilishi: autosom – dominant va autosom resessiv tipda irsiylanuvchi kasalliklar. Lipidlar almashinuvining buzilishi: autosom dominant va resessiv tipda irsiylanuvchi kasalliklar.	4	A-2	2
15	Xromosoma kasalliklari. Xromosoma kasalliklarida kariotipni aniqlash.	Xromosoma kasalliklari, ularning kelib chiqish mexanizmlari va irsiylanishini. X – xromosomaga birikkan kasalliklar. Xromosoma kasalliklar: autosom trisomiyalar, jinsiy xromosomalar polisomiyasi va monosomiyasi. Sog'lom odam somatik hujayrasining yadrosidagi xromosomalar soni, xillari va shakli.	6	A-4	4
16	Multifaktorial kasalliklar. Irsiy kasalliklar patologiyasini o'rganishga doir vaziyatli masalalar yechish.	Multifaktorial kasalliklar. Multifaktorial kasalliklar tasnifi va klinik belgilari. Rivojlanish nuqsonlari. Irsiy kasalliklar patologiyasini o'rganishga doir vaziyatli masalalar yechish.	6	A-4	2
17	Tibbiyot genetikasida tekshirish usullari. Genealogik usul. Avlodlar shajarasiga qarab irsiy kasalliklarning nasllanishini aniqlash.	Odam - genetik tekshirish obyekti sifatida. Odam irsiyatini o'rganishning genealogik, egizaklar, biokimyoviy, sitogenetik, ontogenetik, populyasion-statistik usullari va ularning tibbiyot genetikasida qo'llanilishi. Genealogik usul – avlodlar shajarasini tuzish usuli. Genealogik usulni ishlatishda qo'llaniladigan shartli belgilar. Avlodlar shajarasini tuzish va uni tahlil qilishni o'rganish. Avlodlar shajarasini tahlil qilish orqali irsiy kasalliklarning autosom – resessiv, autosom – dominant yoki jinsga birikkan holda irsiylanishini aniqlash.	6	N-2 A-4	4
18	Irsiy kasalliklarning autosom-dominant tipda irsiylanishi, kasalliklarni avloddan-avlodga o'tish i bo'yicha masalalar yechish.	Irsiy kasalliklarni autosom-dominant tipda nasldan-naslga o'tish mexanizmi. Marfan sindromi, neyrofibromatoz, Gentington xoreyasi. Kasalliklarini avlodlarda irsiylanishiga doir masalalar yechish.	4	N-2 A-4	2
19	Irsiy kasalliklarning autosom-resessiv	Irsiy kasalliklarni autosom-resessiv tipda nasldan-naslga o'tish mexanizmi. Mukovissidoz, alkaptunuriya, galaktozemiya, o'roqsimon anemiya.	4	N-2 A-4	2

	tipda irsiylanishi, kasalliklarni avlodan-avlodga o'tishi bo'yicha masalalar yechish.	Kasalliklarini avlodan-avlodga o'tishi va namoyon bo'lishiga doir masalalar yechish.			
20	Jins bilan birikkan kasalliklar. Jinsga birikkan kasalliklarni irsiylanishiga doir masalalar yechish.	X-dominant va resessiv tipda irsiylanuvchi kasalliklar. U-xromosomaga birikkan belgilarning irsiylanishini o'rganish. Gemofiliya, shapko'rlik, albinizm, daltonizm, tug'ma kar-soqovlik kasalliklarining irsiylanishiga doir masalalar yechish.	4	N-2 A-2	2
21	Tekshirishning egizaklar usuli. Mono- va dizigotali egizaklarda kasalliklarning rivojlanishi.	Egizaklar haqida tushuncha. Monozigot va dizigot egizaklar dunyoga kelishi. Egizaklarni o'rganish usuli - organizm belgilarini shakillanishida genotip va atrof muhit omillari ta'sirini aniqlash vositasi ekanligi. Egizaklarning konkordantlik va diskordantlik belgilari. Konkordantlik darajasini o'rganish. Egizaklarning hayot tarziga atrof-muhit omillarining ta'siri. Egizaklarda irsiy kasalliklar patogenezini o'rganish. Egizaklarda irsiy kasalliklarning kechishi.	4	A-4	4
22	Dermatoglifika va sitogenetik tekshirish usullari.	Dermatoglifika tushunchasi, uning bo'limlari. Dermatoglifika tekshirishning genetik kasalliklarni aniqlashdagi ahamiyati. Sitogenetik tekshirish usulining mohiyati, o'tkazish bosqichlari. genetik kasalliklarni aniqlashdagi ahamiyati.	4	A-2	2
23	Biokimyoviy va populyasion-statistik tekshirish usullari.	Biokimyoviy tekshirish usulining mohiyati, irsiy kasalliklarni aniqlash va barvaqt tashhis qo'yishdagi ahamiyati. Populyasiya tushunchasi. Populyasion-statistik tekshirish usulining mohiyati, uni tibbiyotda qo'llash. Xardi-Vaynberg formulasi.	4	A-2	2
24	Irsiy kasalliklarni davolash usullari va profilaktikasi. Tibbiy-genetik maslahat.	Irsiy kasalliklarning profilaktika turlari va formalari. Perinatal diagnostika. Chaqaloqlar skriningi. Irsiy kasalliklarni davolash: simptomatik, patogenetik, etiologik, xirurgik. Farmokogenetik davolash. Tibbiyot genetikasining huquqiy va etik tomonlari. Odamlarda kuzatiladigan nikoh tiplari va ularning tibbiy-genetik tomonlari. Autbriding va inbriding nikohlarining tibbiy – genetik tomonlari. Qarindoshlar orasidagi nikohlarning o'ziga xos tomonlari. Qarindoshlik darajalari va ulardagi genlar umumiyliigi. Qarindoshlik va inbriding koeffisientlari, ularning aniqlash, koeffisient ko'rsatkichlarini ortishi yoki kamayishiga sababchi bo'ladigan omillar. Tibbiy-genetik maslahat. Tibbiy-genetik maslahat uyushtirilishining mohiyati. Perespektiv maslahat, retrospektiv maslahat.	4	N-4 A-4	4
			108		54

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoyev "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
2. Shavkat Mirziyoyev "Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
3. Shavkat Mirziyoyev "Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2016.
4. Shavkat Mirziyoyev "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" Toshkent – "O'zbekiston"-2017 y.

Asosiy adabiyotlar:

1. Xoliqov P.X., Qurbonov A.Q. va boshqalar. Tibbiy biologiya va umumiy genetika. "Ziyo-nashr". Toshkent. 2018 y.
2. Nishonboyev K.N., Hamidov J.H., -" Tibbiy biologiya va genetika ". Davlat ilmiy nashriyoti. Toshkent. 2005 y.
3. Yarygin M. "Biologiya". Uchebnik. M., 1999 g.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligining 2015 yil 25 martdagi 123-sonli "OIV infeksiyasini oldini olish chora tadbirlari va tibbiy yordamni tashkil etishni yanada takomillashtirish to'g'risida " gi buyrug'i
2. Bochkov N.P. Klinicheskaya genetika. Moskva. 2004 g. Uchebnik dlya vuzov.
3. Baryshnikov Ye.N.,- Meditsinskaya parazitologiya. Konspekt leksiya dlya med.vuzov. Vlados-press, 2005 g.
4. Zayas R.G., Rachkovskaya I.V., Karpov I.A. Основы общей и медицинской паразитологии. Moskva, 2002 g.
5. Zayas R.G., Rachkovskaya I.V., Karpov I.A. Основы общей и медицинской паразитологии. Feniks, 2002 g.
6. A.O.Daminov. «Genetikadan masalalar to'plami» Toshkent, 2007, 2010, 2013 y.
7. P.R.Alimxodjayeva, A.A.Abduvaliyev, N.M.To'ychibayeva, M.S.Gildiyeva. "Tibbiy genetikaning tekshirish usullari".
8. «Biologiya» A.A.Slyusarev, S.V.Jukova. Vysshaya shkola. M., 1987 g.
9. J.A.Musayev. "Genetika asoslari" Toshkent-2011y.
10. Alimxodjayeva P.R., Juravlyova R.A. "Rukovodstvo po meditsinskoy parazitologii". «Abu Ali ibn Sino», Tashkent, 2004 y.
11. K.N.Nishanbayev, P.R.Alimxodjayeva, D.J.Hamidov. Meditsinskaya biologiya i genetika. Tashkent 2008 g.

Internet saytlari

1. <http://www.medline.ru>.

2. www.freebooks4doktors.com/fl/spec4.htm;
3. www.ncbi.nlm.nih.gov/entrez/
4. www.histology.narod.ru/
5. <http://rsmu.ru/8894.html>
6. <http://www.dapamojnik.info/gist/>
7. www.morphology.dp.ua/hist.php
8. <http://histologyatlas.wisc.edu/>
9. <http://www.histology-world.com/>
10. <http://www.visualhistology.com/>

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

TIBBIY KIMYO fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.08
Ajratilgan soat:	108

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

K.M.Xalikov	SamDTI "Biologik kimyo" kafedrası mudiri tfn. Dosent
D.E.Jurayeva	Samarqand Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi "Farmasiya" kafedrası mudiri, katta o'qituvchi
Z.Bokiyeva	Andijon Abu Ali Ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi
N.M.Safarova	Samarqand Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi Kimyo fani ituvchisi

Taqrizchilar:

D.Q.Xolmurodova	SamDTI "Tibbiy kimyo" kafedrası mudiri. tfd, dosent
O.A.Ro'z iboyev	Samarqand Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi IChBDO'

1. O‘quv dasturiga qo‘yiladigan talablar

O‘quv dasturining nomi	Tibbiy kimyo
Ajratilgan soat	108
Mavzular soni	18
Dasturning maqsadi.	Umumiy, analitik, fizik, kolloid kimyo asoslari bo‘yicha bilimlarga ega bo‘lgan, fizik-kimyoviy jarayonlar mohiyatini bilgan holda fizik-kimyoviy kattaliklarni xisoblashni bajara oladigan, organik kimyo asoslari bo‘yicha bilimlarga ega bo‘lgan holda, biokimyoning kirish qismi xisoblanadigan “Statik biokimyoni, biokimyoviy jarayonlarda qatnashuvchi biopolimerlar va bioboshqaruvchi moddalar tuzilishi, xossalari va funksiyalarini tushinadigan, ular ishtirokida boradigan jarayonlarni modellashtirib bajara oladigan, tirik organizmda kechuvchi kimyoviy jarayonlarning ilmiy asoslarini xujayra va molekulyar darajada tushinib yeta oladigan, olingan nazariy bilimlarini amaliyotda qo‘llay oladigan mutahassislarni tayyorlash.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	<p>Fanga oid nazariy va amaliy bilimlarni o‘rgatish;</p> <ul style="list-style-type: none"> - talabalarni kimyoviy laboratoriyada ishlash qoidalari bilan tanishtirish; - fizik-kimyoviy kattaliklarni aniqlash, o‘lchash, qo‘llashni o‘rgatish; - biologik faol organik moddalar tuzilishi, xossalari va organizmdagi funksiyalarini o‘rgatish; - talabalarda ilmiy kimyoviy adabiyot bilan ishlash, muammoli va vaziyatli masalalarni yechish va eksperiment bajara oladigan Ko‘nikmalarni yaratish; - Tibbiy kime modulida moddalarning kimyoviy va fizikaviy o‘zgarishlar (oksidlanish-qaytarilish, gidrolizlanish va boshqalar) yuz berishi mumkinligini va muammolarni tushuntirish; - Kimeviy moddalarni dorishunoslikda va tibbiyotdagi ahamiyatini o‘rgatish.
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - boshqa fundamental va klinik modullarni o‘zlashtirishi uchun tibbiy kimyo modulining zarurligi; - kimyoning asosiy tushunchalari, qonunlari, qoidalari, kimyoviy formulalar va reaksiyalar, anorganik va organik moddalar tuzilishi va xossalari; - fizik-kimyoviy kattaliklar, moddalarni tahlil qilish usullariga o‘g‘risida <i>tasavvurga ega bo‘lishi</i>; - elektrolit va noelektrolit moddalar eritmaları, kompleks birikmalar, biogen elementlar kimyosi, eritmalar nazariyasi, bufer sistemalar, ularni kislotasosli gomeostazni saqlashdagi o‘rni, bioenergetikaning nazariy asoslari, biokimyoviy jarayonlarning yo‘nalishi ga ta’sir etuvchi omillar; odam organizmining elektr tokini o‘tkazishi, oksidlanish-qaytarilish potentsiallarini hosil bo‘lishi va elektrkimyoga asoslangan tashxis va davolash usullarining fizik-kimyoviy asoslari, sirt xodisalarining fizik-kimyosi, adsorbsion terapiyaning fizik-kimyoviy asoslari, dispers sistemalar va biopolimerlar eritmalarining fizik-kimyosini <i>bilishi va ulardan foydalana olishi</i>; - organik kimyo fanining asosiy tushunchalari, qonunlari, qoidalari, organik moddalar tuzilishining Butlerov nazariyasi,

	<p>organik moddalarning fazoviy tuzilishi, ularning reaksiya qobiliyatiga ta'sir etuvchi omillar, organik moddalarni tahlil qilish usullariga ta'rifida <i>tasavvurga ega bo'lishi</i>;</p> <p>- geterofunksional va getero xalqli birikmalar tuzilishi va xossalari dori vositalari va metabolizm qatnashchilari sifatida, aminokislotalar tuzilishi va xossalari, biopolimer moddalar - oqsillar, uglevodlar, nuklein kislotalar, lipidlarning tuzilishi, xossalari, funksiyalarini, fermentlar va vitaminlar tuzilishi va funksiyalarini <i>bilishi va ulardan foydalana olishi</i>;</p> <p>-</p>
Ko'nikma	<p>-kimyo laboratoriyasidagi texnika xavfsizligi qoidalarini;</p> <p>-kimyoviy reaksiyalarning borishi va yo'nalishi ni yeng zarur termodinamik funksiyalarni hisoblash orqali baholash;</p> <p>-indikatorlar va uskunalar orqali yeritmalar pH-ini aniqlay bilish;</p> <p>-probirkalarda amalga oshiriladigan reaksiyalarning amalga oshira bilish;</p> <p>-kimyoviy uskunalarda va yeng oddiy qurilmalarda (Kipp uskunasi, suyuqliklarni haydash, piknometr, areometr, pH-metr va boshqalar) ishlashni o'zlashtirish ;</p> <p>- amaliyotda tahlil usullarini qo'l lash; izlanishga ilmiy yondashish; biologik ahamiyatga ega bo'lgan anorganik birikmalarning kimyoviy va fizikaviy xossalari tahlil qilish uchun zarur bo'lgan kimyoviy laboratoriya ishlarini bajarish amaliy <i>malakalariga ega bo'lishi kerak.</i></p> <p>- amaliyotda tahlil usullarini qo'llash; izlanishga ilmiy yondashish; biologik ahamiyatga ega bo'lgan organik birikmalarning kimyoviy va fizikaviy xossalari taxlil qilish uchun zarur bo'lgan kimyoviy laboratoriya ishlarini bajarish amaliy <i>malakalariga ega bo'lishi kerak.</i></p>
O'quv rejaga muvofiq o'z aro bog'liq bulgan fan nomi	Noorganik kimyo fani analitik, organik, fizik va kolloid, toksikologik, farmasevtik kimyo modullari uchun zamin bo'lib xizmat qiladi.
O'qitish ni tashkiliy shakli	N-Nazariy ta'lim; A-amaliy mashg'ulot MX-Maxsus xonalarda mashg'ulot
Dasturga qo'yiladigan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhda belgilangan o'qitish tili asosida (o'zbek, rus)
Baholash tartibi	Baholash bo'yicha amaldagi tartib asosida
O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini	Yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriq

2.O'quv dasturi mazmuni.

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha Mazmuni	Jami	O'qitish ning tashkiliy shakli	Mustaqil ishlar
1	Tibbiy kimyoga kirish. Kimyo va atrof muhit. Biogen elementlar.	<p>Nazariy mashg'ulot mazmuni. Kimyo bizning hayotimizda. Kimyo va kimyoviy moddalar. Kimyo fanini o'rganish jarayonining asosiy qoidalari, bosqichlari, zarur bo'ladigan kimyoviy va matematik ko'nikmalar. Kimyoviy birikma. Moddalarning tasniflanishi. Moddaning holati va xossalari. Atomning elektron tuzilishi va hossalarning davriy o'zgarishi. Sog'liqni saqlash va atrof muhit muhofazasida kimyoning o'rni. Biogen elementlar kimyosi. Organizmdagi kimyoviy elementlar, ularning miqdoriy tarkibi va vazifalari. Organizmda elementlar konsentrasiyasi o'zgarishi bilan yuzaga keluvchi endemik va kasb kasalliklari. Texnogen ofatlar. Zaharli elementlar. Biogen elementlarning sifat reaksiyalari.</p> <p>Amaliy mashg'ulot mazmuni Biogen elementlar kimyosi. s-, p-, d- elementlarning fizikaviy va kimyoviy xossalari. Yadro kimyosi.</p>	4	N A	2
2	Eritmalar. Moddalar eruvchanligi.	<p>Nazariy mashg'ulot mazmuni. Eritmalar. Moddalar eruvchanligi. Elektrolit va noelektrolit moddalar eritmaları. Eruvchanlik. Eruvchanlikka bosimning (Genri qonuni), harorat va begona moddalar mavjud bo'lishining ta'siri (Sechenov qonuni). Eritmalarning xossalari. Biologik eritmalarning osmotik va onkotik bosimlari. Izotonik, gipotonik va gipertonik eritmalar. Eritrositlarda plazmoliz va gemoliz hodisalari. Raul qonunlari. Eritma ustidagi erituvchining to'yingan bug' bosimining nisbiy pasayishi. Eritmaning qaynash haroratining ko'tarilishi va muzlash haroratining pasayishi.</p> <p>Amaliy mashg'ulot mazmuni Eritmalar. Eritmalarning kolligativ hossalari. Titrimetrik tahlil. Neytrallashtirish usuli Titrimetrik tahlil. Oksidimetriya usuli.</p>	4	N A	2
3	Kislota-asosli muvozanat. Bufer sistemalar.	<p>Nazariy mashg'ulot mazmuni. Kimyoviy reaksiyalar kinetikasi. Kislota-asosli kataliz. Kimyoviy muvozanat va uni baholash</p>	4	N A	2

		<p>usullari (Km va Kd). Arrenius, Brensted-Louri va Lyuislarning kislota va asos nazariyalari. Kislota va asos kuchi. Kislota-asosli muvozanat. Suvning ionlanishi. Vodorod ko'rsatkichi. Kislota-asosli titrlash.</p> <p>Bufer sistemalar. Bufer sistemalarning tasnifi. Bufer ta'siri mexanizmi. Bufer sig'imi va bufer sig'imiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar. Bufer eritmalarning rNini hisoblash uchun formulalar. Bufer eritmalarda kislota-asosli muvozanat. Organizmdagi bufer sistemalar: gidrokarbonatli, fosfatli, oqsilli, gemoglobinli va oksigemoglobinli bufer sistemalar. Organizmdagi bufer sistemalar sig'imi. Qonning ishqoriy zaxirasi. Asidoz va alkaloz.</p> <p>Amaliy mashg'ulot mazmuni Kislota-asosli muvozanat. Bufer sistemalar.</p>			
4	Termodinamika va kimyoviy termodinamika.	<p>Nazariy mashg'ulot mazmuni. Energiya. Oziq-ovqat energiyasi. Kaloriyani hisoblash. Solishtirma issiqlik sig'imi. Energiya turlari. Energiya va temperatura o'lchov birliklari. Metabolizm va energiya o'rta sida o'z aro bog'liqlik. Termodinamikaning birinchi qonuni. Ichki energiya. Izobarik va izoxorik jarayonlarning issiqlik samarasi. Entalpiya. Termodinamikaning ikkinchi qonuni. Entropiya. Erkin energiya. Termodinamik jarayonlarning qaytarligi va qaytmasligi. Inson organizmidagi hayotiy jarayonlar qaytmas termodinamik jarayonlar sifatida. Kimyoviy termodinamika. Kimyoviy reaksiyalarning issiqlik samarasi. Kimyoviy termodinamikaning asosiy qonuni. Gess qonuni. Gess qonunidan xulosalar. Termokimyoviy tenglamalar va ular bo'yicha hisob-kitoblar.</p> <p>Amaliy mashg'ulot mazmuni Kimyoviy termodinamika. Kimyoviy reaksiyalarning issiqlik effektini aniqlash.</p>	4	N A	2
5	Kompleks birikmalar.	<p>Nazariy mashg'ulot mazmuni. Vernerning kompleks birikmalar uchun koordinasion nazariyasi. Kompleks birikmalarning olinishi. Kompleks birikmalarning tuzilishi, tasnifi va nomlanishi. Kompleks birikmalar molekulasida izomeriya. Molekulyar, ionli kompleks birikmalar. Kompleks birikmalar eritmalaridagi muvozanat. Kompleks birikmalarning barqarorligi. Kompleks birikmalarning barqarorlik va beqarorlik konstantalari.</p>	2	N	2

		Kompleks birikmalarda kimyoviy bog' tabiati. Ichki kompleks birikmalarning olinishi. Chugayev nazariyasi. Xelatlar – organik ligandlarning kompleks birikmalari. Tetrapirrolli birikmalar va metallofermentlar, kompleks birikma tabiatli dorivor vositalar. Ekzogen va endogen komplekslar. Xelatoterapiya asoslari. Xelatoterapiyada antidotlar sifatida ishlatiladigan organik birikmalar. Xelatoterapiyada antidotlarni tanlashda xelatarning tabiati, barqarorligi va raqobatlashish xususiyati asosiy omil sifatida. Kompleksonometriya – ionlarni kompleks birikmalar holatiga o'tkazib miqdoriy aniqlash.			
6	Elektrolit eritmalarining elektro'tkazuvchanligi.	Nazariy mashg'ulot mazmuni. Elektrolit eritmalarining elektro'tkazuvchanligi. Elektrokimyo asoslari. Birinchi va ikkinchi tur o'tkazgichlar. Elektrolitlarning biologik eritmaları ikkinchi tur o'tkazgichlar sifatida. Elektrolit eritmalarining elektr o'tkazuvchanligi. Elektrolit eritmaları elektr o'tkazuvchanligini baholash usullari. To'qimalar va organizm suyuqliklarining elektr o'tkazuvchanligi, tibbiyotda elektrkimyoviy usullarni Qo'lanilishi. Konduktometriya. Konduktometrik titrlash.	2	N	2
7	Elektrodlardagi jarayonlar. Potensiallar hosil bo'lishi.	Nazariy mashg'ulot mazmuni. Potensiallar hosil bo'lishi. Elektrod, oksidlanish-qaytarilish, membrana, diffuziya potensiallari. Potensialni o'lchash. Elektrodlar. Elektrodlar turlari. O'lchovchi va solishtirish elektrodleri. Potensiallarni hisoblash formulalari. Ionlar konsentrasiyalarini aniqlashning elektrkimyoviy usullari. Potensiometriya. rN ni potensiometrlik usul bilan aniqlash. Potensiometrlik titrlash. Potensiallar hosil bo'lishining organizm faoliyatidagi o'rni. Amaliy mashg'ulot mazmuni Elektrod jarayonlari. Potensiallar hosil bo'lishi va ularning turlari. Potensiometriya.	4	N A	2
8	Sirt hodisalarning fizik-kimyosi.	Nazariy mashg'ulot mazmuni. Sirt hodisalari. Sirt energiyasi va sirt tarangligi. Sirt faollik. Sorbsiya hodisasi. Adsorbsiya, absorbsiya, xemosorbsiya. Harakatli va harakatsiz yuzada boradigan adsorbsiya. Adsorbsiya natijasini belgilovchi omillar. Ion va molekulyar adsorbsiya. Tanlab adsorbsiyalash. Xromatografiya – tanlab adsorsiyalashga asoslangan fizik-kimyoviy usul sifatida. Xromatografiya usullari. Adsorbsion, taqsimlanish, ion almashinish, afin, gaz, gaz-suyuqlik xromatografiya turlari. Qog'oz,	2	N	2

		kolonkali, kapillyar, yupqa qavatli xromatografiya. Xromatografiyaning tibbiyotda qo'llanilishi. Zaharli moddalarning to'qima va organizm suyuqliklaridagi adsorbsiyasi. Adsorbsion terapiya.			
9	Dispers sistemalarning fizik-kimyosi.	<p>Nazariy mashg'ulot mazmuni.</p> <p>Dispers sistemalar. Dispers sistemalarning zarrachalar o'lchami, agregat holati hamda dispers faza va dispers muhitning ta'sirlanish darajasiga ko'ra tasniflanishi. Kolloid eritmalar. Kolloid eritmalarning olinishi. Peptizasiya. Kolloid zarrachalarning tuzilishi. So'lak ning misellyar tuzilishi. Qo'sh elektr qavat hosil bo'lish mexanizmi. Elektrkinetik potensialning paydo bo'lishi. Elektrokinetik hodisalar. Elektroosmos va elektroforez. Kolloid eritmalarni tozalash. Dializ va gemodializ. Kolloid eritmalarning molekulyar-kinetik va spesifik xossalari. Koagullanish. Koagullanish bo'sag'asi. Kolloid eritmalarning barqarorligi. Kolloid himoya. Yuqori molekulyar birikmalar kolloid eritmalar barqarorligini oshiruvchi himoyalovchi vositalar sifatida.</p> <p>Dag'al dispers sistemalar. Sirt faol va sirt nofaol moddalar. Chin eruvchi va kolloid eruvchi sirt faol moddalar. Yuqori molekulyar birikmalar (YuMB) eritmaları yuqori dispers va kolloid sistemalar sifatida. YuMB eritmalarining xossalari. YuMB eritmalarining tUrg'u nligi. YuMB eritmalarining qovushqoqligi, YuMB ni, qonning reologik hususiyatlariga ta'siri.</p> <p>Amaliy mashg'ulot mazmuni</p> <p>Dispers sistemalar. Kolloid sistemalarning klassifikasiyasi, tuzilishi, olinishi va tozalash usullari.</p> <p>Kolloid sistemalarning molekulyar-kinetik va spesiifik xossalari. Kolloid sistemalarning tUrg'u nligi. Dag'al-dispers sistemalar. Yuqorimolekulyar birikmalar YuMB. YuMB eritmalarining xossalari.</p>	4	N A	2
10	Organik kimyoga kirish. Organik birikmalarning sinflari va umumiy xossalari.	<p>Nazariy mashg'ulot mazmuni.</p> <p>Organik birikmalar. Organik birikmalar tuzilish nazariyasi. Izomeriya. Stereoizomeriya. Organik moddalar molekulasida kimyoviy bog'lar tabiati. Organik birikmalarning reaksiyon qobiliyati. Ta'sirlanish. Ta'sirlanish</p>	20	N A	10

		<p>turlari. Aromatiklik. Aromatiklik mezonlari. Elektron samaralar. Elektronodonor va elektronoakseptor o‘rin bosarlar. Organik birikmalarning kislota-asosli xossalari. Brensted-Lourining kislotalari va asoslari. Lyuis kislotalari va asoslari. Organik birikmalarning oksidlanishi va qaytarilishi. Organik reaksiya turlari.</p> <p>Uglevodorodlar. Uglevodorodlarning tuzilishi, tasnifi va nomenklaturasi. Alkanlar. Alkanlarning xossalari. O‘rin olish reaksiyalari. Alkanlarning ishlatilishi. Alkenlar va alkinlar. Alkenlar va alkinlarning xossalari. Birikish reaksiyalari. Sis-trans izomeriya. Aromatik birikmalar. Aromatik uglevodorod molekulasida o‘rin olish reaksiyalari.</p> <p>Kislorod va boshqa geteroatom saqllovchi organik birikmalar. Spirtlar, tiollar, oddiy efirlar, aminlar, aldegidlar va ketonlarning tuzilishi, tasnifi va nomlanishi, kimyoviy va fizik xossalari. Aldegid va ketonlarning fizik xossalari. Aldegid va ketonlarning kimyoviy xossalari.</p> <p>Karbon kislotalar va ularning hosilalari. Karbon kislotalar va ular hosilalarining tasnifi, tuzilishi, xossalari.</p> <p style="text-align: center;">Amaliy mashg‘ulot mazmuni</p> <p>Organik kimyo asoslari. Organik birikmalarning asosiy sinflari, Organik birikmalarning reaksiyon qobiliyati, oksidlanishi va qaytarilishi.</p> <p>Mono-va polifunksional birikmalar metabolitlar va dorivor vositalar sifatida. Alifatik va aromatik spirtlar. Geterofunksional birikmalar metabolitlar va dorivor vositalar sifatida. Aminospirtlar hujayra membranalari fosfolipidlarining tuzilish birliklari sifatida.</p> <p>Benzolning geterofunksional birikmalari . Salisil , sulfanil va aminobenzoy kislota xosilalari dori vositalari sifatida.</p>			
11	Poli- va geterofunksional va geteroxalqali birikmalar.	<p style="text-align: center;">Nazariy mashg‘ulot mazmuni.</p> <p>Polifunksional birikmalar. Ko‘p atomli spirtlar. Ko‘p atomli fenollar, poliaminlar, ikki asosli karbon kislotalar.</p> <p>Geterofunksional birikmalar. Aminospirtlar: aminoetanol (kolamin), xolin, asetilxolin. Aminofenollar: dofamin, noradrenalin, adrenalin. Aminotiollar (2-aminoetantiol). Ularning biologik ahamiyati. Gidroksi- va aminokislotalar. Ketokislotalar.</p> <p>Benzolning geterofunksional hosilalari. Paraaminofenol, salisil kislota, para-aminobenzoy kislota, sulfanil kislota va ularning hosilalari. Poli-</p>	12	N A	6

		<p>va geterofunksional birikmalar metabolism jarayonining muhim ishtirokchilari va dorivor vositalar sifatida.</p> <p>Geterohalqali birikmalarning tasnifi, nomenklaturasi, tuzilishi. Geterohalqali birikmalar metabolitlar va dorivor moddalar sifatida. Biologik muhim geterohalqali birikmalarning tuzilishi, tasnifi va nomenklaturasi. Bir va ko'p geteroatomli geterohalqalar. Besh va olti a'zoli geterohalqali birikmalar. Kondensirlangan geterohalqalar.</p> <p>Amaliy mashg'ulot mazmuni</p> <p>Geteroxalqali birikmalar metabolitlar va dorivor vositalar sifatida. Geterohalqa saqlagan neyromediatorlar.</p>			
12	Karbonsuvlar. Tuzilishi va funksiyalari.	<p>Nazariy mashg'ulot mazmuni.</p> <p>Karbonsuvlar, organizm va ozuqa mahsulotlarining asosiy uglevodlari, vazifasi. Monosaxaridlar. Monosaxaridlar klassifikatsiyasi. Aldoza, ketoza, tetroza, pentoza va geksozalar. Monosaxaridlar stereoizomeriyasi. Monosaxaridlar formulasini ifodalash uchun Fisher proyeksiyasi. Monosaxaridlarning suvli eritmada xalqalanishi. Monosaxaridlar xalqali tuzilishini ifodalash uchun Xeorus formulasi. Monosaxaridlarning xalqali shakllarining anomerlanishi. Monosaxaridlarning kimyoviy hossalari. Monosaxaridlarning oddiy va murakkab efirlari, monosaxaridlarning aminohosilalarini hosil bo'lishi, oksidlanishi, qaytarilishi, glikozidlar hosil bo'lishi.</p> <p>Disaxaridlar. Qaytaruvchi (maltoza, sellobioza, laktoza) va qaytarmaydigan (saxaroza, tregaloza) disaxaridlar.</p> <p>Polisaxaridlar, gomopolisaxaridlar (kraxmal, glikogen, dekstran, sellyuloza, xitin, pektin) va biriktiruvchi to'qima geteropolisaxaridlari (xondroitinsulfatlar, gialuron kislota, geparin).</p> <p>Amaliy mashg'ulot mazmuni</p> <p>Karbonsuvlar. Monosaxaridlar tuzilishi va hossalari.</p>	8	N A	4
13	Aminokislotalar, peptidlar va oqsillar.	<p>Nazariy mashg'ulot mazmuni.</p> <p>Aminokislotalar tuzilishi, stereoizomeriyasi, fizik-kimyoviy xossalari, kislotali-asosli xossalari, biologik vazifalari.</p> <p>Oqsillar tuzilishining peptid nazariyasi. Biologik faol peptidlar. Oqsillarning biologik vazifalari. Oqsillarning elementar tarkibi. Globulyar va fibrillyar oqsillar. Oddiy va</p>	8	N A	4

		<p>murakkab oqsillar. Oqsillarning birlamchi strukturasi, uning biologik xususiyatlariga bog'liqligi. Birlamchi strukturaning turga xos spesifikligi (turli hayvonlar insulini misolida). Oqsillardagi peptid zanjirlarning konformasiyasi (ikkilamchi va uchlamchi strukturalar). Oqsillar biologik xususiyatlarining ikkilamchi va uchlamchi strukturaga bog'liqligi. Oqsillarning superikkilamchi tuzilishlari. Oqsil molekulasining konformasion o'zgarishlari. Oqsillarning to'rtlamchi tuzilishi. Oqsillar biologik faolligining to'rtlamchi tuzilishga bog'liqligi; protomerlar komplementarligi; protomerlar konformasiyasining kooperativ o'zgarishi (gemoglobin misolida). Izo funksional oqsillar.</p> <p>Oqsillarning ligandlar bilan ta'siri. Oqsillarning fizik-kimyoviy xususiyatlari: eruvchanligi, ionlanishi va gidratasiya; oqsillarni eritmalardan cho'ktirish. Oqsillarning molekulyar massasi, aniqlash usullari, ahamiyati. Oqsillar denaturasiya va renativasiyasi, organizmdagi ahamiyati, tibbiyotda qo'llanilishi. Individual oqsillarni ajratish usullari. Organizm oqsil tarkibining ontogenez va kasalliklarda o'zgarishi.</p> <p style="text-align: center;">Amaliy mashg'ulot mazmuni</p> <p>Aminokislotalar. Tuzilishi, xossalari va biologik vazifalari. (Laboratoriya mashg'uloti).</p> <p>Peptid va oqsillar. Oqsillarning fazoviy konformasiyalari. Peptid va oqsillarning funksiyalari. Oqsillarning fizik-kimyoviy hossalari. (Laboratoriya mashg'uloti).</p>			
14	Nuklein kislotalar tuzilishi va funksiyalari.	<p>Nazariy mashg'ulot mazmuni.</p> <p>Nuklein kislotalar ochilishi va o'rganilishining tarixi, funksiyalari. Eng ko'p tarqalgan xujayra nukleotidlari. Nuklein kislotalarning tuzilishi, klassifikatsiyasi va nomenklaturasi. Nuklein kislotalar tarkibidagi pirimidin (urasil, timin, sitozin) va purin (adenin, guanin) asoslari. Nuklein kislota tarkibidagi azot asoslarining laktam-laktim tautomeriyasi.</p> <p>Nukleozidlar. Nukleotidlar. Nukleozidlar va nukleotidlarning tuzilishi va nomlanishi. Nukleozid mono- va polifosfatlar: AMP, ADP, ATP. Nukleozidsiklofosfatlar. Nuklein kislotalarning birlamchi tuzilishi. Ribonuklein va dezoksiribonuklein kislotalar. Nuklein</p>	4	N A	2

		<p>kislotalarning gidrolizi.</p> <p>DNK qo'sh spirali. Komplementar juftlar. Komplementar juftlar hosil bo'lishining kimyoviy asoslari. Chargaff qoidasi. RNK turlari. RNK va genetik kod. Mutasiya. Mutasiya sabablari (tautomer muvozanatning buzilishi, kimyoviy moddalar va nur ta'siri). RNK tuzilishining o'ziga xosliklari. DNKning uchlamchi tuzilishi. Nuklein kislotalarning gibridlanishi. DNK-zondlari. Xromatin tuzilishi. Nukleosomalar. Gistonli va giston bo'lmagan xromosoma oqsillari. Ribosomalar tuzilishi.</p> <p>Amaliy mashg'ulot mazmuni</p> <p>Nukleozidlar. Nukleotidlar. Nukleozidlarning mono- va polifosfatlari. Nukleozidsiklofosfatlar. Nukleotid tabiatli kofermentlar.</p> <p>Nuklein kislotalar tuzilishi. Ularning funksiyalari. Nuklein kislotalarning birlamchi va fazoviy tuzilishlari. DNK qo'sh spirali. Komplementar juftlar. DNKning uchlamchi tuzilishi. RNK turlari. Ribosomalar tuzilishi.</p>			
15	Lipidlar tuzilishi va funksiyalari.	<p>Nazariy mashg'ulot mazmuni.</p> <p>Organizm va ovqat tarkibining asosiy lipidlari, biologik ahamiyati. Lipidlarning klassifikatsiyasi. Sovunlanadigan: oddiy va murakab lipidlar. Lipidlarni hosil qiluvchi moddalar va lipidlarning hosilalari. Yog' kislotalari. Mumlar va trigliseridlar. Trigliseridlarning kimyoviy xossalari. Yog'larning kislotali va ishqoriy gidrolizi. Gliserofosfolipidlar. Fosfatid kislota. Plazmogenlar. Sfingofosfolipidlar. Proteolipidlar. Gliseroglikolipidlar. Sfingoglikolipidlar. Serebrozidlar. Gangliozidlar. Xujayra membranasining tuzilishi.</p> <p>Sovunlanmaydigan lipidlar. Terpenlar. Karotinoidlar. Steroidlar: estran, androstan, pregnan, xolan va xolestan hosilalari. Xolesterol, o't kislotalari va ularning tuzlari, ahamiyati. Steroid gormonlar. Eykazanoidlar.</p> <p>Amaliy mashg'ulot mazmuni</p> <p>Lipidlar. Sovunlanadigan oddiy lipidlar. Uchasilgliseridlar. Sovunlanadigan murakkab lipidlar. Tuzilishi va hossalari. Lipidlar. Sovunlanmaydigan lipidlar. Terpenlar va steroidlar Fermentlar.</p>	4	N A	2
16		Nazariy mashg'ulot mazmuni.	4	N	2

	Fermentlarning tuzilishi, xususiyati va ta'sir etish mexanizmi.	<p>Fermentlarning ochilishi, tarixi. Fermentlarning xususiyatlari. Fermentativ reaksiya tezliklarining harorat, muhit, ferment va substrat konsentratsiyasiga bog'liqligi. Fermentativ katalizning o'ziga xos tomonlari. Fermentativ reaksiyalar kinetikasi. Fermentlar faolligini o'lchash birliklari. Fermentlar kofaktorlari: metall ionlari va kofermentlar. Fermentlar klassifikatsiyasi va nomenklaturasi. Fermentlar faolligini aniqlash. Fermentlarning xujayra ichida joylashishi. Izofermentlar, multifermentlar, kofaktorlar va kofermentlar. Fermentlar spesifikliklari.</p> <p>Amaliy mashg'ulot mazmuni</p> <p>Fermentlar tuzilishi, klassifikatsiyasi va ta'sir etish mexanizmi.</p>		A	
17	Fermentlar faolligining boshqarilishi.	<p>Nazariy mashg'ulot mazmuni.</p> <p>Fermentlar ingibitorlari; ingibirlanish turlari. Dori moddalar – fermentlar ingibitorlari. Fermentlar ta'sirining boshqarilishi: massalar ta'sir qonunining ta'siri; ferment miqdorining o'zgarishi; profermentlar; fermentning kimyoviy modifikatsiyasi; allosterik boshqarilish; fosforillanish-defosforillanish; fermentlar faolligini boshqarishning boshqa turlari.</p> <p>Katalitik va boshqaruv markazlar. Allosterik fermentlarning to'rtlamchi strukturasi va ferment protomerlari konformatsiyasining kooperativ o'zgarishi. A'zo va to'qimalar ferment tarkibining farqi. Organospesifik fermentlar. Ontogenezda ferment tarkibining o'zgarishi. Imobilizatsiya fermentlar. Fermentlarning Qo'llanilishi.</p> <p>Amaliy mashg'ulot mazmuni</p> <p>Fermentlar. Fermentlar faolligini boshqarish. Fermentlar ingibitorlari. Fermentlar Qo'llanilishi. Tibbiy enzimologiya.</p>	4	N A	2
18	Vitaminlar.	<p>Nazariy mashg'ulot mazmuni.</p> <p>Vitaminlar klassifikatsiyasi. Vitaminlar yetishmovchilikida kelib chikadigan xastaliklar. Suvda eriydigan va yog'da eriydigan vitaminlar. Vitaminsimon moddalar. Antivitaminlar.</p> <p>Vitaminlar . Yog'da eruvchi vitaminlar. Tuzilishi va funksiyalari.</p> <p>Suvda eruvchi vitaminlar. Tuzilishi va funksiyalari. Avitaminozlar. Antivitaminlar. Vitaminsifat moddalar.</p>	4	N A	2
			108		54

3.O‘quv chilarning bilim va Ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida O‘quv chilar tomonidan o‘z lashtirilgan bilim va Ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular O‘quv elementini O‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro‘yxati

Prezident asarlari

- 1.Shavkat Mirziyoyev “Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.
- 2.Shavkat Mirziyoyev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.
3. Shavkat Mirziyoyev “Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O‘zbekiston”-2016.
4. Shavkat Mirziyoyev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak”Toshkent – “O‘zbekiston”-2017.

Asosiy adabiyotlar

1. M.M. Abdulhayeva, O‘. M. Mardonov. «Kimyo». Toshkent, «O‘zbekiston» nashriyot–matbaa ijodiy uyi, 2011 yil.
- 2.Sh.X.Sobirov «Organik kimyo». Toshkent, Cho‘lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2009 yil.
3. A.A.Abdusamatov, R.Mirzayev, R.Ziyayev «Organik kimyo». Akademik lisey va kasb-hunar kollejlari uchun. Toshkent, 2004
- 4.A.A.Abdusamatov, R.Ziyayev, V.Akbarov «Organik kimyodan mashq, masala va testlar». Akademik lisey va kasb-hunar kollejlari uchun. Toshkent, 2003
5. S.Masharipov, I.T.Tirkashev “Kimyo” Akademik lisey va kasb-hunar kollejlari uchun. Toshkent, 2003

Qo‘shimcha adabiyotlar

- 1.I.M.Pirmuhamedov “Organik kimyo” Toshkent, Ibn Sino nashriyoti, 1992 yil
- 2.L.Yunusov, Sh.Rustamova“Organik kimyo” Amaliy mashg‘ulot . Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 1995 yil.
- 3.I.M.Pirmuhamedov, A.Sh.Shukurov “Organik kimyo”. Amaliy mashg‘ulot . Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 1996 yil.
- 4.R.A.Shoyardonov «Organik kimyodan savol, masala va mashqlar Toshkent, “O‘qituvchi” nashriyoti, 1996 yil

Internet saytlari

<http://www.ziyonet.uz/>
<http://www.lex.uz/>
<http://www.google.com/>
<http://www.dtm.uz/>
Pharmi. Uz

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

BIOFIZIKA fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi: 5.71.02.01	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.09
Ajratilgan soat:	72

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

1. Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat texnikumi katta o'qituvchisi Muhamedova D.Sh
2. Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat texnikumi katta o'qituvchisi Axmedova F.E

Taqrizchilar:

1. Toshkent Davlat stomatologiya instituti "Fiziologiya va patologiya" kafedrasida o'qituvchisi, Tibbiyot fanlar nomzodi dosent Sharipova F.A.
2. Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat texnikumi katta o'qituvchisi To'xtayeva X.M

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Tibbiy biofizika
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	9
Dasturning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> - Organizm a'zo va to'qima larining faoliyati asosida yotuvchi umumiy fizikaviy va biofizikaviy qonuniyatlarni o'rganish; - Organizm to'qima lari va suyuqliklarining mexanik, bioelektrik va optik xossa va xususiyatlarini o'rganish; - Tashqi muhitning fizikaviy davolovchi va salbiy ta'sirlarining asosiy biofizikaviy mexanizmlarini to'g'risida tasavvurlarga ega bo'lish; - Inson organizmida sodir bo'ladigan mikrojarayonlar va molekulyar jarayonlarning fizikasini tushunish;
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - Organizm a'zo va to'qima larining faoliyati asosida yotuvchi umumiy fizikaviy va biofizikaviy qonuniyatlarni, organizm to'qima lari va suyuqliklarining mexanik, bioelektrik va optik xossa va xususiyatlarini, tashqi muhitning fizikaviy davolovchi va salbiy ta'sirlarining asosiy biofizikaviy mexanizmlarini bilib oladilar; - Fizikaviy konuniyatlarni tirik organizmdagi jarayonlarga tadbik etish Ko'nikmalariga ega bo'ladilar; - Tibbiy biologik ma'lumotlarni fizik-texnikaviy asboblar yordamida olish, kayd etish va taxlil etish malakalariga ega bo'ladilar;
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - Biofizika faniga kirish. Faning vazifalari, tibbiy biofizikada ishlatiladigan asbob-uskunalar. Metrologiya (o'lchash) va xatoliklar nazariyasi; - Biomexanika, bioreologiya va gemodinamika asoslari; - Bioakustika asoslari; - Bioelektrodinamika va elektrokardiografiya asoslari; - Optika asoslari va ko'z ning optik sistemasi; - Tirik organizm to'qima va hujayralariga fizik omillarning ta'siri; - Hujayra biofizikasi va biomembranologiya asoslari; - Termodinamik sistemalar va biokimyoviy jarayonlar kinetikasi; - Zamonaviy biofizika tekshirish usullari umumiy tushunchalari;
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - Biofizika fanining tarixi; - biofizika fanining tibbiyotdagi ahamiyati; - Biofizika fanining boshqa fanlar bilan bog'liqligi; - o'lchash lar va asosiy o'lchov birliklarini SI sistemasida ifodalashi; - antropometrik o'lchash lar va ularning asosiy birliklari; - tajriba o'tkazish usuliga bog'liq bo'lgan xatoliklar; - qurilma va apparaturaga bog'liq bo'lgan xatoliklar; - tajriba o'tkazuvchining shaxsiy xatosi; - odamning antropometrik ko'rsatkichlarini o'lchash ; - SI sistemasi asosida normal (fiziologik) va patologik ko'rsatkichlarni aniqlash; - o'rta arifmetik qiymatni hisoblash; - absolyut va nisbiy xatoliklar; - har xil o'lchov asboblarida o'lchash lar o'tkazish ; - qattiq jismlarning mexanik xossalari; - biologik to'qima larning mexanik xossalari; - suyuqlikning mexanik xossalari;

- yurak biomexanikasi elementlari.
- sfigmotometr va fonendoskop yordamida qon bosimini o'lchash ;
- sirt taranglik koeffitsiyentini tomchi uzilish usuli bilan aniqlash;
- gormonik tebranma harakat va uning siljish, davr, chastota, to'lqin uzunliklarining kattaliklari birliklari;
- tovush turlari va akustik rezonansning hosil bo'lishi;
- tovush kuchi, balandligi, tembrini nimalarga bog'liqligi, xar xil muhitda tarqalish tezligi;
- • tovushning berilgan temperaturadagi va 0°S dagi tezligini aniqlash formulasini;
- tovushning tarqalishi va chastotasi, lokasiyasi;
- ultratovush va uning xususiyatlari;
- aks-sado nimaligi;
- akustik rezonansning qaysi xususiyatidan foydalanishi;
- ul'tratovush qurilmalari bilan ishlash prinsiplari;
- tovushning to'lqin uzunligini aniqlash;
- berilgan haroratda tovush tezligini aniqlash;
- tibbiyotda tovush eshitish usullaridan tashxis qo'yish da Qo'l lanilishi va tovush bilan davolash;
- ultratovush qurilmasini ishchi xolatga keltirish;
- eshitish o'tkirligini aniqlash;
- hujayra membranasida biopotensialarning hosil bulishi;
- elektrokardiogramma(EKG) haqida tushuncha;
- EKG ni ishlatish maqsadlari va qayd qilish texnikasi;
- elektrokardiograf apparatlarida ishlash;
- elektrokardiogrammani yozib olish va undagi o'zgarishlarning tavsif qilish;
- elektrodlarni to'g'ri ulash.
- yorug'likning tabiati va xossalari;
- linzalar va linzalarda tasvirlarning hosil bo'lishi;
- optik asboblari va ularning kattalashtirish darajasini hisoblash;
- mikroskopning optik sistemalari va mikroskopning kattalashtirish darajasini hisoblash;
- infraqizil va ultrabinafsha nurlarning tabiati;
- ko'z ning optik tizimi, uzoqdan va yaqindan ko'rish ning sabablari;
- ko'z ning to'r pardasida ketadigan fotobiologik jarayonlar;
- lazer nurlarining tabiati va uning tibbiyotda Qo'l lanilishi.
- ko'z ning ko'rish o'tkirligini aniqlash;
- ko'z ning ko'rish maydonini aniqlash;
- organizmning hayot faoliyatida fermentlarning ahamiyati;
- fermentlar ishtirokida boradigan reaksiyalarning mohiyati;
- fermentativ reaksiyalar tezligiga har xil omillarning ta'siri;
- ovqat hazm bo'lish jarayonlarida me'da va ichak shirasi tarkibidagi fermentlarning ishtirok etish jarayonlari;
- so'lak tarkibidagi amilaza fermentini kraxmalning gidrolizlanishiga ta'siri;
- fermentlar aktivligiga haroratning ta'siri;
- biologik membranalarning ultrastrukturalari va funksiyasi, ularni tekshirish usullari;
- moddalarning hujayra membranalari orqali passiv va aktiv transport qilinish mexanizmlari;
- • diffuziya, osmos, filtrasiya hodisalarining mohiyati va

	<p>mexanizmi;</p> <ul style="list-style-type: none"> - eritrositlarning gemolizlanishining sabablari va ularning mohiyati; - biomembranalarga va hujayralarga har xil moddalar eritmalarining ta'sirlari; - o'simliklarning hujayralarida ketadigan plazmoliz va deplazmoliz xodisalarini mikroskopda kuzatish; - eritrositlarga gipertonik va gipotonik eritmalar ta'sir ettirib, ulardagi o'zgarishlarni mikroskopda kuzatish va o'rganish; - termodinamika qonunlari; - issiklik balansi; - issiqlik almashinuvi turlari; - termometriya hakidagi tushuncha; - rentgen nurlari va ularning xossalari; - radioaktivlik haqidagi tushuncha, undan tibbiyotda foydalanish; - doza va uning birliklari; - termometr yordamida tana haroratini o'lchash ; - rentgen apparatlarini ishchi xolatiga keltirish; - rentgenografiya o'tkazish ; - kompyuter tomografiyaga nazariy tushuncha va prinsip ishlashi; - rentgen kompyuter tomografiya (RKM) tushunchasi; - magnit rezonans tomografiya (MRT) tushunchasi; - rentgen kompyuter tomografiya (RKM) o'kazish texnikasi; - Magnit rezonans tomografiya (MRT) o'kazish texnikasi;
O'quv rejaga muvofiq o'z aro bog'liq bo'lgan fan nomi	Fizika, Biologiya, Tibbiyot Tabiatshunoslik Terapiya, Fiziologiya, Hamshiralik ishi, Fizioterapiya
O'qitish ni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim; L-Laboratoriya ishi
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, Ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish.

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitish ming tashkiliy shakli	Mustakil ta'lim
1	Biofizika fani, uning vazifalari, tibbiy biofizikada ishlatiladigan asbob-uskunalar. Metrologiya (o'lchash lar) va xatoliklar nazariyasi. .	<p>Biofizika fanining tarixi; Biofizika fanining tibbiyotdagi ahamiyati; Biofizika fanining boshqa fanlar bilan bog'liqligi; O'lchash lar va asosiy o'lchov birliklarini SI sistemasida ifodalashi; Antropometrik o'lchash lar va ularning asosiy birliklari; Tajriba o'tkazish usuliga bog'liq bo'lgan xatoliklar; Qurilma va apparaturaga bog'liq bo'lgan xatoliklar; Tajriba o'tkazuvchining shaxsiy xatosi; Odamning antropometrik ko'rsatkichlarini o'lchash ; SI sistemasi asosida normal (fiziologik) va patologik ko'rsatkichlarni aniqlash; o'rta arifmetik qiymatni hisoblash; Absolyut va nisbiy xatoliklar; Har xil o'lchov asboblari o'lchashlar o'tkazish ;</p>	8	N A L 2/4/2	4
2	Biomexanika, bioreologiya va gemodinamika asoslari	<p>Qattiq jismlarning mexanik xossalari; Biologik to'qima larning mexanik xossalari; Suyuqlikning mexanik xossalari; Yurak biomexanikasi elementlari;</p> <p>Ofigmotonometr va fonendoskop yordamida qon bosimini o'lchash ; Sirt taranglik koeffitsiyentini tomchi uzilish usuli bilan aniqlash; Korotkov usulida qon bosimni o'lchash ;</p>	8	N A L 2/ 4/ 2	4
3	Bioakustika asoslari	<p>Gormonik tebranma harakat va uning siljish, davr, chastota, to'lqin uzunliklarining kattaligi birliklari; Tovush turlari va akustik rezonansning hosil bo'lishi; Tovush kuchi, balandligi, tembrini nimalarga bog'liqligi, xar xil muhitda tarqalish tezligi; Tovushning berilgan temperaturadagi va 0°S dagi tezligini aniqlash formulasi; Tovushning tarqalishi va chastotasi, lokasiyasi; Ultratovush va uning xususiyatlari; Aks-sado nimaligi; Akustik rezonansning qaysi xususiyatidan foydalanishi; Ul'tratovush qurilmalari bilan ishlash prinsiplari;</p>	8	N A L 2/4/2	4

		Tovushning to'liq uzunligini aniqlash; Ultratovush qurilmasini ishchi xolatga keltirish; Tibbiyotda tovush eshitish usullaridan tashxis qo'yish da Qo'l lanilishi va tovush bilan davolash; Eshitish o'tkirligini aniqlash; Berilgan haroratda tovush tezligini aniqlash;			
4	Bioelektrodinamika va elektrokardiografiya asoslari.	Hujayra membranasida biopotensialarning hosil bulishi; Elektrokardiogramma(EKG) haqida tushuncha; EKG ni ishlatish maqsadlari va qayd qilish texnikasi; Elektrokardiograf apparatlarida ishlash; Elektrodlarni to'g'ri ulash; Elektrokardiogrammani yozib olish va undagi o'zgarishlarning tavsif qilish;	8	N A L 2/ 4/ 2	4
5	Optika asoslari va ko'z ning optik sistemasi	Yorug'likning tabiati va xossalari; Linzalar va linzalarda tasvirlarning hosil bo'lishi; Optik asboblarda va ularning kattalashtirish darajasini hisoblash; Mikroskopning optik sistemalari va mikroskopning kattalashtirish darajasini hisoblash; Infraqizil va ultrabinafsha nurlarning tabiati; Ko'z ning optik tizimi, uzoqdan va yaqindan ko'rish ning sabablari; Ko'z ning to'rt pardasida ketadigan fotobiologik jarayonlar; Lazer nurlarining tabiati va uning tibbiyotda Qo'l lanilishi; Ko'z ning ko'rish o'tkirligini aniqlash; Ko'z ning ko'rish maydonini aniqlash; Mikroskopiya. Mikroskopning kattalashtirish darajasi va uni hisoblash;	8	N A L 2/ 4/ 2	4
6	Tirik organizm to'qima va hujayralariga fizik omillarning ta'siri.	Organizmning hayot faoliyatida fermentlarning ahamiyati; Fermentlar ishtirokida boradigan reaksiyalarning mohiyati; Fermentativ reaksiyalar tezligiga har xil omillarning ta'siri; Ovqat hazm bo'lish jarayonlarida me'da va ichak shirasi tarkibidagi fermentlarning ishtirok etish jarayonlari; So'lak tarkibidagi amilaza fermentini kraxmalning gidrolizlanishiga ta'siri; Fermentlar aktivligiga haroratning ta'sirini; Biologik jarayonlarda fermentlarning ahamiyati va fermentativ reaksiyalarning tezligini aniklash;	8	N A L 2/ 4/ 2	4

		Kraxmalning gidrolizlanishiga so‘lak tarkibidagi amilaza fermentini ta‘sirini aniklash;			
7	Hujayra biofizikasi va biomembranologiya asoslari.	Biologik membranalarning ultrastrukturalari va funksiyasi, ularni tekshirish usullari; Moddalarning hujayra membranalari orqali passiv va aktiv transport qilinish mexanizmlari; Diffuziya, osmos, filtrasiya hodisalarining mohiyati va mexanizmi; Eritrositlarning gemolizlanishining sabablari va ularning mohiyati; Biomembranalarga va hujayralarga har xil moddalar eritmalarining ta‘sirleri; Eritrositlarga gipertonik eritmalar ta‘sir ettirib, ulardagi o‘zgarishlarni mikroskopda kuzatish va o‘rganish ; Eritrositlarga gipotonik eritmalar ta‘sir ettirib, ulardagi o‘zgarishlarni mikroskopda kuzatish va o‘rganish; O‘simliklarning hujayralarida ketadigan deplazmoliz xodisalarini mikroskopda kuzatish; O‘simliklarning hujayralarida ketadigan plazmoliz xodisalarini mikroskopda kuzatish;	10	N A L 2/ 4/ 4	6
8	Termodinamik sistemalar va biokimyoviy jarayonlar kinetikasi	Termodinamika qonunlarini; Issiklik balansi; Issiqlik almashinuvi turlari; Termometriya haqidagi tushuncha; Rentgen nurlari va ularning xossalari; Radioaktivlik haqidagi tushuncha, undan tibbiyotda foydalanish; Doza va uning birliklari. Termometr yordamida tana haroratini o‘lchash ; Rentgen apparatlarini ishchi xolatiga keltirish; Rentgenografiya o‘tkazish ; Turli termometrlar yordamida ishlashni o‘rganish;	8	N A L 2/ 4/ 2	4
9	Zamonaviy biofizika tekshirish usullari umumiy tushunchalari.	Tomografiyaga nazariy tushuncha va prinsip ishlashi; Rentgen kompyuter tomografiya (RKM) tushunchasi; Magnit rezonans tomografiya (MRT) tushunchasi; Rentgen kompyuter tomografiya (RKM) o‘kazish texnikasi; Magnit rezonans tomografiya (MRT) o‘kazish texnikasi;	6	N A 2/4	6
			72		36

3.O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida O'quv chilar tomonidan o'z lashtirilgan bilim va Ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular O'quv elementini O'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoyev "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko'taramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
 2. Shavkat Mirziyoyev "Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
 3. Shavkat Mirziyoyev "Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2016.
 4. Shavkat Mirziyoyev "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" Toshkent – "O'zbekiston"-2017.
 5. Shavkat Mirziyoyev "Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi" Toshkent – "O'zbekiston"-2017.
 6. Shavkat Mirziyoyev "Buyuk kelajagimizni mard va olijanob halqimiz bilan birga quramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
- Shavkat Mirziyoyev "Niyati ulug' xalqning ishi ham ulug', hayoti yorug' va kelajagi farovon bo'ladi" Toshkent – "O'zbekiston"-2019

Asosiy adabiyotlar

1. S.T.Tursunov, N.R.Buronova, F.Beknazarov "Tibbiy biofizika" Toshkent, "Ilm Ziyo" nashriyoti, 2005 yil.
2. E. Ismailov, N. Mamatqulov, G'. Xodjayev, N. Norboyev. Biofizika. T. Cho'lpon. 2013y
3. Remizov A.N. i dr. Uchebnik po medisinskoy i biologicheskoy fizike. 2003 god.
4. A.I.Essaulova, M.Ye.Bloxina, L.D.Gonsov "Rukovodstvo k laboratornym rabotam po medisinskoy i biologicheskoy fizike" Moskva, izdatelstvo "Vysshaya shkola", 1987 g
5. A.N.Remizov, N.X.Isakova, G.M.Maksina "Sbornik zadachi po medisinskoy i biologicheskoy fizike". Moskva, izdatelstvo "Vysshaya shkola", 1987 g
6. Qosimov M.M. Nazariy biofizika asoslari. Toshkent, Univer-sitet, 2006, 220 b.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. V. N. Fedorova, Ye. V. Faustov. Medisinskaya i biologicheskaya fizika : kurs leksiy s zadachami; uchebnoye posobiye / - M. : GEOTAR-Media, 2010. - 592 s.
2. M.Ye.Bloxina "Rukovodstvo k laboratornym rabotam po medisinskoy i biologicheskoy fizike" Moskva, 2002 g.
3. 2. Yu.A.Vladimirov, D.I.Roshupkin, A.Ya.Potapenko, A. I. Deyev "Biofizika" Moskva, "Medisina" nashriyoti, 1983y.
4. N.I.Gubanov, A.A. Utepbergenov "Medisinskaya biofizika" Moskva,
5. "Medisina" nashriyoti, 1978 y.
6. Z.D.Beikova, R.S. Pavlov "Medisina biofizikasidan O'quv Qo'l lanma" Toshkent, "Medisina" nashriyoti, 1976 y

Internet saytlari

1. <http://www.ziyonet.uz/>
2. <http://www.google.com/>
3. Mexanika - [w.w.w. emoni.com](http://www.emoni.com).
4. Termodinamika – [w.w.w cc.ss. u crèmea ru](http://www.cc.ss.ucremea.ru).
5. Akustika – [w.w.w acoustics.ru](http://www.acoustics.ru).

6. Elektromagnetizm – w.w.w Zone-x ru.
7. Optika –w.w.w Fiz.shelp.ru.
8. Atom fizikasi- w.w.w. Fiz.shelp.ru.
9. Yadro fizikasi – w.w.w. Fiz. shelp.ru.
10. Radioaktiv- w.w.w jolnbiz.ru

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

UMUMIY GIGIYENA VA EKOLOGIYA fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.10
Ajratilgan soat:	36

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

N.Q.Xo'janiyozova - Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat texnikumi katta o'qituvchisi

Taqrizchilar:

Nurmatova Q.Ch-TDSI "Jamoat salomatligini, Sog'liqni saqlashni boshqarish jismoniy madaniyat" kafedra mudiri, katta o'qituvchi

1.O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining Nomi	Umumiy gigiyena va ekologiya
Ajratilgan Soat	36
Mavzular soni	20
Dasturning maqsadi	<p>-gigiyena fanining predmeti va vazifalarini o'rgatish;</p> <p>-gigiyena va ekologiya, ularning tibbiyotdagi o'rni, inson organizmi bilan atrof muhit o'rta sidagi bog'liqligining asoslarini tushuntirish;</p> <p>-turli shakldagi patologiyalarning kelib chiqishida, tashqi muhitdagi omillarning tutgan o'rni, atrof muhitni sog'lom lashtirish bo'yicha tadbirlar va kasalliklarning birlamchi profilaktikasini;</p> <p>-sog'lom turmush tarzini targ'ibot qilishni;</p> <p>- atrof muhit omillarining holatini tekshirish, uni tahlil qilish va olingan natijalarni gigiyena nuqtai-nazardan baholash (ovqatlanish gigiyenasi, davolash-profilaktika muassasalari gigiyenasi, mehnat gigiyenasi, bolalar va o'smirlar gigiyenasi) ni o'rgatish.</p>
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<p>- inson organizmiga ta'sir etuvchi, atrof muxitdagi omillarning ta'sirini o'rganib ,olingan natijalar asosida aholi uchun eng muvofiq yashash,mehnat qilish sharoitlarini, ovqatlanish tartiblarini,suv ta'minoti</p> <p>masalalarini ishlab chiqadi hamda gigiyenaga doir bilimlariga asoslangan holda aholi o'rta sida sanitar bilimdonlikni oshirishga doirtadbirlarni bajaradi, sog'lom turmush tarziga doir tushunchalarni shakllantira oladi.</p>
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> – gigiyena fanining vazifasi,tarixi; – atrof muhitdagi eng muhim omillarni tekshirishni; – olingan natijalarni baholay olishni va atrof muhitni muvofiqlashtirish bo'yicha chora-tadbirlarni tavsiya qilishni; – turli xildagi kasalliklarning kelib chiqishidagi xavfli gigiyenik omillarni aniqlashni; – kasalliklarning birlamchi, ikkilamchi profilaktikasi bo'yicha tavsiyalar berishni; – bolalar va o'smirlarning jismoniy rivojlanishini baholay olishni; – davolash-profilaktika muassasalarida davolovchi-himoyalovchi va sanitar-epidemiologik tartiblarni to'g'ri tashkil etishni hamda tibbiy xodimlarning salomatligini saqlashni ta'minlaydigan mehnat sharoitlarini tashkil qilishni; – atrof muhit omillarini baholash bo'yicha vizual, instrumental, hisoblash va laboratoriya tekshirishlarni bajara olishni; – sog'lom turmush tarzini targ'ibot qilish; – atrof muhit omillarining odam organizmiga ta'sirini baholash uchun ayrim fiziologik tekshirishlarni o'tkaza olishni <i>bilishi va ulardan foydalana olish kabi bilim va Ko'nikmalarga ega bo'ladilar.</i>
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> – xona havosining mikroiklim ko'rsatkichlarini o'lchash va baholash; – ichimlik suvini organoleptik xususiyatlarini anikla; – organizmni S vitamini bilan ta'minlanganligi tekshirish va baholash;

	– insolyasion tartibni tekshirish va baholash, xonalarning tabiiy va sun'iy yoritilganligini aniqlash; – bolalarning jismoniy rivojlanish xolatini baholash, amaliy Ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.
O'quv rejaga muvofiq o'z aro bog'liq bo'lgan fan nomi	Anatomiya, fiziologiya va patologiya Tibbiy kimyo Biologiya Yuqumli kasalliklar
O'qitish ni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, Ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitish ning tashkiliy	Mustakil ta'lim
1	Umumiy gigiyena vaekologiya fanining vazifasi, rivojlanish tarixi. Stomatolog yordamchisini tayyorlash tizimida gigiyenaning tutgan o'ri va ahamiyati. Zamonaviy inson ekologiyasi..	Umumiy gigiyena va ekologiya fanining tarixi hamda inson salomatligi haqida tushuncha. Umumiy gigiyena va ekologiya fanining tibbiyot fanlari orasida tutgan o'ri, odam organizmining tashqi muhit bilan bog'liqligito'g'risida gi I.P.Pavlov nazariyasi, kasalliklarni yuzaga kelishida atrof muhitda bor bo'lgan ijtimoiy-gigiyenik omillar va mahalliy tabiiy iqlim sharoitlarini inobatga olish, hamda insonni o'rab turgan tashqi muhitning eng muvofiq sharoitlaridan davolash va sog'lom lashtirish maqsadida foydalanish bilim va Ko'nikmalar (kompetensiyalar)ini shakllantirish .	2	N	
2	Havo gigiyenasi. Havo muhitiga gigiyenik ta'rif. Atmosfera havosining gigiyenik xususiyatlarini aniqlash.	Havo muhitiga gigiyenik ta'rif. Quyosh radiyasiyasining gigiyenik ahamiyati. Havo muhitining fizikaviy xossalari (harorat, namlik, havo harakatining tezligi va yo'nalishi , uning atmosfera bosimi va elektr holati)ni biologik va umumsanitar ahamiyati, organizmga nomuvofik ta'sir etish mumkinligi, oldini olish tadbirlari. Havo muhitining kimyoviy tarkibi, tabiiy kimyoviy tarkibidagi ayrim qismlarining fiziologik va sanitar ahamiyati. Havo muhitining biologik	4	N A	2

		xossalari va aerogen infeksiyalar haqida tushuncha. Quyosh radiyasi haqida tushuncha va uning tarkibidagi infraqizil, ultrabinafsha, ko'rin uvchi nurlarining gigiyenik ahamiyati. Kasalxona ichi infeksiyalarini kelib chiqishida havo muhitining bakteriologik ifloslanganligining ahamiyati. Quyosh radiyasi optik qismiga gigiyenik ta'rif. Iqlim va ob-havoning gigiyenik ahamiyati			
3	Tuproq gigiyenasi.Aholi yashaydigan joylarni tozalash.	Tuproq–biosferaning tarkibiy qismi. Tuproqning gigiyenik va epidemiologik ahamiyati. Tuproqning ifloslanishi va o'z - o'z idan tozalanishi. Chiqindilarning turlari (suyuq-qattiq chiqindilar). Chiqindilarning atrof-muhitda to'planishi, ularni yig'ish, tashish, zararsizlantirishga qo'yiladigan gigiyenik talablar. Tabiiy resurslar va ulardan foydalanish muammolari. Tuproq holatining mikroorganizmlarga bog'liqligi.	2	N	
4	Suv gigiyenasi.Aholi ichimlik suvi bilan ta'minlash.Suvning salomatlik omili ekanligi.	Suvning fiziologik, gigiyenik va epidemiologik ahamiyati. O'z R aholisini suv bilan ta'minlashdagi eng muhim muammolar, mahalliy va markazlashgan suv taminoti haqida tushuncha. O'z R da o'rnatilgan suv iste'moli me'yorlari. Respublika hududidagi suv manbalariga gigiyenik ta'riflar. Suv ta'minoti manbalariga bo'lgan umumiy gigiyenik talablar. Suv manbalarining sanitar himoya mintaqalarini tashkil kilish. SanQ va M-950-2011 ga muvofiq ichimlik suvining sifatiga bo'lgan talablar. Ichimlik suvini sifatini yaxshilash usullariga umumiy ta'rif. Ichimlik suvining sifatini yaxshilashdagi asosiy usullar: suvni tiniqlashtirish va zararsizlantirish (usullari, vositalari, ishlov berish tartibi va uning gigiyenik nazorati).	4	N A	2
5	Turar joy gigiyenasi.	Turar joyning gigiyenik ahamiyati. Turar joy sharoitlarining aholi sog'ligiga ta'siri. Turar joylarga qo'yiladigan gigiyenik talablar (qurilish, yoritilish, isitilish, shamolatish). Turar joy binolarining zax tortish sabablari, unga qarshi kurash choralari. Turar joylarni ko'kalamzorlashtirishning ekologik muhitga ta'siri.	4	N A	2
6	Ovqatlanish gigiyenasi.	Ovqatlanishning salomatlik omili ekanligi. Ovqatlanishning ijtimoiy-gigiyenik muammo ekanligi. Aholi salomatligi uchun ovqatlanishning ahamiyati. Oqilona ovqatlanish tushunchasi va unga bo'lgan gigiyenik talablar, fiziologik ovkatlanish me'yorlari. Asosiy oziqli moddalarning manbalari va gigiyenik iste'mol me'yorlari.	4	N A	2

		Alimentar (ovqatlanish gigiyenasi, davolash-profilaktika muassasalari gigiyenasi, mehnat gigiyenasi, bolalar va o'smirlar gigiyenasi) ni o'rgatish. kasalliklar haqida tushuncha, ularning tasnifi. Ovqatdan zaharlanishlar, tasnifi. Ovqatdan zaharlanishning muhim shakllari kelib chiqishini oldini olish. Yuz-jag' kasalliklari bemorlarini parhyezli ovqatlantirishning gigiyenik asoslari			
7	Shaxsiy gigiyena. Sanitariya maorif ishini tashkil etish.	Shaxsiy gigiyena, uning vazifasi, inson salomatligida shaxsiy gigiyenaning tutgan o'rni. Kiyimbosh va poyabzal gigiyenasi. Sanitariya-maorifining asosiy vazifasi, usullari Sanitariya-maorif ishi bo'yicha ko'rsatilgan mavzuda suhbat o'tkazish uchun ma'ruza tayyorlash (giyohvandlik, OITS sil, COVID-19 va boshqa yuqumli kasalliklar) Aholi o'rta sida savol - javob tarzida suxbatlar, uchrashuvlar o'tkazish uchun reja tuzish. Kasalliklarni oldini olish bo'yicha devoriy gazetalar chiqarish.	2	N	2
8	Mehnat gigiyenasi. Ishlab chiqarish muhitidagi fizikaviy, biologik va kimyoviy omillarga gigiyenik ta'rif. Kasbga aloqador kasalliklar.	Mehnat sharoitlarini gigiyenik o'zgarishi uchun ilmiy-texnika taraqqiyotining ahamiyati. Mehnat gigiyenasi tushunchasi, mehnat gigiyenasi sohasidagi zamonaviy muammolar, ishlab chiqarishga oid zararlar haqida tushuncha, ularning tasniflari. Kasbga doir kasalliklar, O'z R uchun bu muammoning dolzarbligi. Sanoat korxonalarida ishchi va xizmatchilariga gibbiy xizmat ko'rsatishni tashkil etishning asoslari. Ruhiy fiziologik omillarga gigiyenik ta'rif, ularning ishchilar organizmiga zararli ta'sirini oldini olish tadbirlari. Ishlab chiqarish muhitidagi fizikaviy omillarga umumiy ta'rif.: nomuvofiq mikroiklim, shovqin, tebranish (fizikaviy ta'rif, ishchilar organizmiga zararli ta'siri, zararli ta'sirini oldini olish tadbirlari). Sanoat changlari, changlarning tasniflari, changga doir patologiyalar haqida tushuncha va ularni oldini olish tadbirlari. Ishlab chiqarish muhitidagi biologik omillarning gigiyenik ahamiyati, kasbga oid infeksiyalar haqida tushuncha, ularni oldini olish tadbirlari. Ishlab chiqarish muhitidagi kimyoviy omillar haqida tushuncha, ularning gigiyenik ahamiyati: organizmga kirish yo'llari, mumkin bo'lgan ta'sir etish tabiati, ularning zaharliligi bo'yicha tasnifi. O'tkir va surunkali kasbiy zaharlanishlar haqida tushuncha, ularni oldini olish tadbirlari. Ishlab chiqarishga doir zararli omillarning spesifik ta'siri: allergenli, kanserogenli, mutagenli,	2	N	2

		teratogenli, embriotoksik; oldini olish tadbirlari. Zararli kasblarda ishlovchi ishchilarga davolovchi- profilaktik ovqatlar berish va ularga gigiyenik ta'rif.			
9	Bolalar va o'smirlar gigiyenasi.	Bolalar va o'smirlar gigiyenasi. O'zbekiston aholisi bolalar kontingentining salomatlik ko'rsatkichlari. Aholi turmush sharoitining bolalarning salomatlik holatini belgilovchi muhim omil ekanligi. Bolalarning jismoniy rivojlanishi ularni tarbiyalash va o'qitish sharoitlarini muvofiqlashtirish bo'yicha tadbirlar ishlab chiqishning asosi ekanligi. Akselerasiya, uning gigiyenik ahamiyati, maktabga yetilganlik tushunchasi. Bolalar va o'smirlarga tibbiy xizmat ko'rsatishni tashkil etishning gigiyenik asoslari. Bolalar muassasalarini qurish va jihozlashga bo'lgan gigiyenik talablar.	2	N	2
10	Davolash-profilaktika muassasalari gigiyenasi. DPM-larning ixtisoslashtirilgan bo'lim lariga bo'lgan gigiyenik talablar.	Kasalxonalar qurilishining gigiyenik asoslari. UzR-da DPM-ning moddiy-texnik bazasining holati va uni yaxshilash bo'yicha bugungi kundagi vazifalar. Kasalxonalar qurilishining zamonaviy muammolari. Davolovchi-himoyalovchi tartib haqida tushuncha, uning kasalxonalarni obodonlashtirilganligi bilan bog'liqligi. O'z R-da DPM-ni rejalashtirish va loyihalashtirish reglamentlari va gigiyenik asoslari. Kasalxonalarni rejalashtirishga bo'lgan umumiy gigiyenik talablar. Kasalxonalarni kommunal nuqtai-nazardan jihozlanishi (suv ta'minoti, kanalizasiya, yoritilishi, sh amollatilishi, chiqindilardan tozalash). Bemorlarni ovqatlantirishni tashkil qilish. Kasalxona ichi infeksiyasi haqida tushuncha va uni oldini olish choralari. Jarroxdik, yukumli kasalliklar va tug'ruqxona bo'lim lariga bo'lgan asosiy gigiyenik talablar.	4	N A	2
11	Ijtimoiy gigiyena. Aholi salomatligining asosiy ko'rsatkichlari va statistik tekshirish usullari.	Aholining demografik ko'rsatkichlarida aholi sonining o'zgarishlarini (tug'ilish, o'lim, ko'chish va hakazo) hisoblab taxlil qilish. Demografik ko'rsatkichlarning bir hamda ko'p yillik natijalarini tuzish. Olingan natijalarga ko'ra aholi o'sishini musbat yoki manfiy tomonga o'zgarishini aniqlash. Kasalliklar haqida xisobot yig'ish va aholiga nisbatan solishtirma ko'rsatkichlarini taqqoslash. Davolash-profilaktika muassasalarida (QVP, QOP, oilaviy poliklinika, tez tibbiy yordam bo'lim i, dispanser, klinika, DSENM) Qo'l laniladigan nisbiy darajalar, diagrammalar (ustunli, radial), dinamik qatorlar kabi statistik tekshirish usullari.	4	N A	

12	Ekologiya. Ekologik ta'lim-tarbiya va ekologik madaniyat.	Ekologiya fanining tarixi, ekologik muommoning kelib chiqish sabablari. Ekologiya va tabiatni muhofaza qilish bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Qonunlari va Prezident farmonlari, «Ekosan, ekologiya va salomatlik halqaro jamg'armasini» asosiy maqsad va faoliyat yo'nalishi to'g'risida tushuncha.	2	N	2
			36		18

3.O'quv chilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida O'quv chilar tomonidan o'z lashtirilgan bilim va Ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular O'quv elementini O'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4. Tavsiya etilgan asosiy va qo'shimcha adabiyotlar , internet saytlari ro'yxati Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoyev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoyev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoyev «Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2016.
4. Shavkat Mirziyoyev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak» Toshkent – “O'zbekiston” 2017

Asosiy adabiyotlar

1. M.A.Azizov «Gigiyena» Toshkent, «O'qituvchi» nashriyoti, 2003 yil.
2. A.Abdukarimov, A.G'ofurov, K.Nishonboyev, D.Hamidov, B.Toshmuhamedov «Biologiya» (rus). Toshkent, «Sharq» nashriyoti, 2008 yil.
3. Dushanov B.A. 3Umumiy gigiyena. Darslik. - Toshkent. Yangi asr avlodi. 2008 y
4. A.Rafiqov, X.Vaxobov, A.Qayumov, Sh.Azimov «Amaliy geografiya» Toshkent, «Sharq» nashriyoti, 2007 yil.
5. I.Holliev, A.Ikromov «Ekologiya». Toshkent, «Mehnat» nashriyoti, 2001 yil.
6. I.Xolliyev - «Ekologiya», «Talqin», 2004 yil.
7. A.G'ofurov, K.Nishonboyev, J.Hamidov, B.Toshmuhammedov, A.Abdukarimov, Z.Usmonova, «Biologiya», «Sharq» nashriyoti, 2007 yil.
8. X.S.Yuldoshev - «Ekologiya va tabiatni muhofaza qilish asoslari», «Mehnat» 2003 yil.
9. O.Eshonqulov, J.X.Hamidov, A.A.Bekmuhammedov, «Biologiya», «Cho'lpon» nashriyoti, 2006 yil.
10. Qo'shimcha adabiyotlar O'zbekiston ekologik xarakati Dasturito'g'risida Qo'l lanma. Toshkent, “Chinor ENK” ekologik nashriyot kompaniyasi, 2009 yil. O'zbekiston ekologik xarakati: savollar va javoblar, Toshkent, 2009 yil. .
11. “O'zbekistonda Sog'liqni saqlash”, “Zdravooxraneniye Uzbekistana” ro'z nomasi.
12. O'zbekiston Respublikasining Qonuni. Aholining sanitariya- epidemiologik osoyishtaligito'g'risida . № O'RQ-393. 2015 yil
13. .Rumyansev G.I. Gigiyena. Darslik. -Moskva. GEOTAR-Media. 2001g.

14. .Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy taxdil, qat'iy tartib intizom va shaxsiy javobgarlik- har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi
15. .O'zbekistonda Sog'liqni saqlash", "Zdravooxraneniye Uzbekistana" ro'z nomasi.
16. O'zbekiston Respublikasining Qonuni. Aholining sanitariya- epidemiologik osoyishtaligito'g'risida . № O'RQ-393. 2015 yil
17. .RumyansevG.I. Gigiyena. Darslik. -Moskva. GEOTAR-Media.

Internet saytlari

1. www.gov.uz- O'zbekiston Respublikasi xukumat portal
2. www.lex.uz- - O'zbekiston Respublikasi Qonun xujjatlari ma'limotlari milliy ba'zasi
3. www.tm.uz
4. www.ziyonet.uz
5. www.infoamailtma.uz
6. www.info.alfa.minzdrav.uz
7. <https://books.googleco.uz>
8. <http://latin-online.ru> sbornik
9. www.meddean.luc.edu
10. <http://knigi.for2.org>.
11. www.moode.ammi.uz
12. <http://elib.bsu.by>
13. <http://WWW.gumer.info>
14. <http://sovtor.org>.

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

Tibbiyot psixologiyasi fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.11
Ajratilgan soat:	36

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar: Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi
yetakchi o'qituvchisi : Sh.A. Artiqova

Taqrizchilar: Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh
o'qituvchisi : T. M. Kamalova

Toshkent Tibbiyot Akademiyasi "Mikrobiologiya, virusologiya,
immunologiya" kafedrası professori: Z. Nuruzova

1.O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Tibbiy psixologiya
Ajratilgan soat	36 soat
Mavzular soni	6
Dasturning maqsadi	<p>Tibbiy psixologiya fani tibbiyot yo'nalishi da tayyorlanadigan kasblar uchun umumkasbiy fanlardan biri bo'lib, o'quvchilarda inson ruhiyati, ruhiy jarayonlar o'zgaranda bemorda kuzatiladigan o'ziga xos xususiyatlariga doir bilimlarni hosil qilish.</p> <p>Tibbiy psixologiya fanining tibbiyot amaliyotidagi o'rni va kelib chiqib, mavzularni o'zlashtirish davomida ruhiy holatlar klassifikatsiyasi, tibbiy psixologiyani asosiy obyektlar haqida tushuncha berish bilan birga, turli kasalliklarda bemorlar va tibbiyot xodimlari o'rtasidagi munosabatlar psixologiyasi, tibbiyot xodimining etika va deontologiya masalalarini o'rgatadi</p>
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<p>psixologiya fani va uning tarmoqlari, ruhiy hodisalari va ularning mohiyati. Tibbiy psixologiya fani asosiy masalalari, vazifalari. Psixologiyaning tekshirish uslublari.</p> <p>Tibbiyot xodimi faoliyatida psixologiyaning amaliy ahamiyati.</p> <p>Psixologiya fani tarixi, asoschilari haqida ma'lumot, Abu Ali ibn Sinoning psixologiyaga oid fikrlari.</p> <p>Normal ruhiy holat haqida ma'lumot. Ongning fiziologik mexanizmi. Individual va ijtimoiy ong haqida. Ongning taraqqiyot etishida mehnatning roli. Ongning mo'ljal olish xususiyatlari.</p> <p>Turli – tuman kasalliklar, shikastlanishlar, stress holatida ongning buzilishi. Ongning xiralashuvi: deliriy, oneyroid, amentiv, ambulatoriya avtomatizmi, qovog'i solingan holat va depersonalizasiya.</p>
Bilim	– Tibbiyot psixologiya asoslari. – Ruhiy jarayonlar. Ong va uning xususiyatlari. Ongning turli kasalliklarda buzilishi. – Bilish sohasi jarayonlari. – Sezgi, idrok, xotira, diqqat jarayonlari va ularning turli kasalliklarda buzilishi. – Tafakkur va nutq jarayoni. Tafakkur va nutqning kasalliklarda o'zgarishi. – Emosiyalar. Emosiya haqida tushuncha. – Iroda jarayoni haqida ma'lumot. Iroda jarayonining kasalliklarida o'zgarishi. Tibbiyot xodimi va bemor munosabatlari Tibbiyot xodimlari faoliyatida etika va– deontologiya masalalari.
Ko'nikma	– aholining turli qatlamlari bilan ishlash jarayonida muloqat psixologiyasini Qo'l lash; – barcha turdagi tibbiyot va davolashprofilaktika muassasalarida muloqat psixologiyasini Qo'l lash; tibbiyot xodimlari faoliyatida etika– va deontologiya qoidalariga rioya qilish.
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi	<ul style="list-style-type: none"> - Anatomiya - Fiziologiya - Patologiya - Farmakologiya va reseptura asoslari - Valeologiya - Asab kasalliklarida hamshiralik ishi - Hamshiralik ishi
O'qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy A – amaliy
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib

O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish
---	---

2.O'quv dasturining mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	Uqitishning tashkiliy	Mustaqil ta'lim
1.	Umumiy va tibbiy psixologiya asoslari.	Tibbiy psixologiya fani haqida tushuncha. O'zbekistonda shaxslar aro munosabatlarning o'ziga xosligi. Tibbiy psixologiyaning ahamiyati. Tibbiy psixologiyaning obyektlari va qamrovi.	4	N 2	2
2.	Ruxiy jarayonlar.	Jamoda ruxiy kasalliklarni oldini olish bo'yicha targ'ibot ishlarini olib borish. Oila a'zolari bilan suxbatlashish. Oila a'zolariga bemorlarni parvarish qilishni o'rgatish.	6	N 4 S 4	2
3.	Bilish soxasi jarayonlari.	Bilish sohasi jarayonlari. – Sezgi, idrok, xotira, diqqat jarayonlari va ularning turli kasalliklarda buzilishi.	8	N 4	2
4.	Tafakkur va nutq jarayoni.	Tafakkur va nutq jarayoni. Tafakkur va nutqning kasalliklarda o'zgarishi. – Emosiyalar. Emosiya haqida tushuncha.	6	N 8	4
5.	Iroda jarayoni.	Iroda jarayoni haqida ma'lumot. Iroda jarayonining kasalliklarida o'zgarishi.	6	N 8	4
6.	Axolini turli qatlamlari bilan ishlash jarayonida muloqot psixologiyasini Qo'l lash.	Tibbiyot xodimlari faoliyatida etika va– deontologiya masalalari. Muloqot haqida tushuncha.Muloqot turlari, darajasi va vositalari. Muloqotga ta'sir etuvchi omillar.	6	N10	4
			36		18

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol – javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoyev “Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko'taramiz” Toshkent – “O'zbekiston”-2018.
2. Shavkat Mirziyoyev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O'zbekiston”-2018.

3. Shavkat Mirziyoyev “Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O‘zbekiston”-2016.
4. Shavkat Mirziyoyev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak”Toshkent – “O‘zbekiston”-2017.

Asosiy adabiyotlar:

- Fayziyev Ya.M., Eshboyev E.H. «Umumiy va tibbiy psixologiya». Toshkent, «Ilm Ziyo» nashriyoti, 2011 yil.
2. Fayziyev Ya.M., Eshboyev E.H. «Umumiy va tibbiy psixologiya». Toshkent, «Ilm Ziyo» nashriyoti, 2012 yil.
 3. Yunusjonova Z.S., Mirzayeva S.A., Bositxonova Ye.I. «Psixologik parvarish» Toshkent, «O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati» nashriyoti, 2010 yil.
 4. Yunusjonova Z.S., Mirzayeva S.A., Bositxonova Ye.I. «Psixologik parvarish» Toshkent, «Davr nashriyoti», 2013 yil.

Qo‘shimcha adabiyotlar:

- Ibodullayev Z.R. «Tibbiyot psixologiyasi». Toshkent, «Yangi asr avlodi» nashriyoti, 2009 yil.
2. G‘oziyev E.G‘. «Psixologiya». Toshkent, «O‘qituvchi» nashriyoti, 2008 yil.
 3. Karimova V.M. «Psixologiya». Toshkent, 2003yil.
 4. Karimova V.M. «Salomatlik psixologiyasi». Toshkent, 2005yil.

Internet saytlari

1. www.sestra.ru
2. <http://www.bmn.com/>
3. www.med.uz.
4. www.lex.uz.
5. www.medical.ru.
6. www.minzdrav.uz.
7. www.tma.uz.
8. www.tashpmi.uz.
9. www.ziyonet.uz.
10. www.wikipedia.uz.
11. <http://bibliotekar.ru>.

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

TIBBIYOTDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.12
Ajratilgan soat:	72

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

1. Hamrayev M.S- Samarqand Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi
2. Toshnazarov B- Samarqand Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi

Taqrizchilar:

Nomozov F- Samarqand Davlat universiteti axborot texnologiyalari informatika asoslari kafedrası mudiri, t.f.n., professor.

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Tibbiyotda axborot texnologiyalari
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	20
Dasturning maqsadi	<p>Tibbiyotda axborot texnologiyalardan foydalanish modulining bugungi kunda tibbiyot masalalarini yechishda, hamda davolash va ilmiy - amaliy faoliyatni sifatli darajada olib borishda, axborot texnologiyalaridan to'g'ri foydalana oladigan kadrlarni tayyorlashda alohida o'rin tutadi. Bakalavrlar zamonaviy kompyuter texnologiyalari yordamida olingan tibbiy - biologik axborotni qayta ishlash, taxlil qilish, ish jarayonini avtomatlashtirish hamda to'g'ri qaror qabul qila olishi zarur. Jumladan, matematik modellashtirish uslublari, internet tarmog'ida, zamonaviy kompyuter texnologiyalari bilan ishlashni bilishi zarur. Axborot texnologiyalarining ahamiyati va rivojlanishini tendensiyalarini bilishi texnik, dasturiy, tarmoq resurslaridan samarali foydalanish Ko'nikmalariga ega bo'lishini talab etadi.</p>
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> • Tibbiyotda axborot texnologiyalar, tushunchalari va tasavurlarining umumiyliigi, tibbiy olami jarayonlarini anglashda alohida ahamiyat kasb etishi; • Axborot tushunchalari va turlari. Tibbiyot masalarini yechishda informatikaning o'rni haqida tushunchalarga ega bo'lishi; • Sog'lom jamiyat qurishda axborotlashtirishning o'rni Sog'liqni saqlash tizimini axborotlashtirishda jahon tajribalari va mamlakatimizda bu borada olib borilayotgan ishlar; • sodda tibbiy biologik masalalarni matematik modellashtirish haqida tushunchalarga ega bo'lish; • hozirgi zamonda informatikaning o'rni va roli, ma'lumotlarni saqlash, qayta ishlash va uzatish; • tajriba natijalarini qayta ishlashning asosiy usullari haqida bilishi va ulardan foydalana olishi;
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> • Kompyuter texnikasi bilan ishlashda texnika havfsizligi va gigiyenasi; • amaliy dasturlar bilan ishlashni; • ma'lumotlar bazasi yaratishni, ular ustida ishlashni va dasturli ta'minotni; • dasturlash asoslari va hisoblash texnikasidan foydalanish Ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak; • kompyuter grafika usullarini bilish va foydalana olish; • axborotlar almashinuvi va uni izlashda internet tarmog'ida ishlash; • elektron pochta dasturi bilan ishlash malakalariga ega bo'lishi kerak. • Tibbiyotda ishchi o'rin larini avtomatlashtirishda va tibbiy masalalarini yechishda axborot texnologiyalari;
Ko'nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> • AKT ning arifmetik ishlash prinsiplari. Axborot turlari va axborot haqida tushuncha. • AKT ning mantiqiy ishlash prinsiplari. Sanoq sistemalar. Axborotlarni kodlash. • Shaxsiy kompyuterlarning apparatli ta'minoti. Kompyuterning asosiy va qo'shimcha qurilmalari.

	<ul style="list-style-type: none"> • Shaxsiy kompyuterlarning dasturiy ta'minoti. Windows operasion tizimida ishlash asoslari. Windows operasion sistemasining bazaviy obyektlari bilan ishlash. • Windows operasion sistemasi muhitida papka va fayllar bilan ishlash. Windows operasion sistemasidagi standart va xizmatchi dasturlar. • Tibbiyotda ishchi o'rin larini avtomatlashtirishda mantli axborotlarni qayta ishlash texnologiyasi. Microsoft Word matn muxarririning keng imkoniyatlaridan foydalanish. • Microsoft Word matn muxarririda giperssılka obyektlari bilan ishlan va tahrirlash
O'quv rejasiga muvofik o'z aro boqliq bo'lgan fanning nomi	Barcha umumkasbiy va klinik fanlar
O'qitish ning tashkiliy shakli	N -nazariy ta'lim; A -amaliy ta'lim; L –laboratoriya mashgulotlar;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitish ning tashkiliy qismi	Mustaqil ta'lim
1	Axborot texnologiyalar asoslari. Axborot haqida tushuncha.	Informatika fanini vujudga kelish tarixi, uning asoslari va rivojlanish bosqichlari. Axborot tushunchalari, turlari haqida tushunchaga ega bo'lish.	2	N	1
2	Axborot turlari. Sanoq sistemalari. Texnika xavfsizligi.	Axborot turlari va o'lchov birliklari. Sanoq sistemalari. Axborot texnologiyalaridan foydalanishda texnik va gigiyenik qoidalar. Texnika xavfsizligini ta'minlash asoslari.	2	A	1
3	Tibbiyotda ishchi o'rin larini avtomatlashtirishda va tibbiy masalalarini yechishda axborot texnologiyalari.	Ilm-fan va tibbiyotning rivojlanishida informatika va axborot texnologiyalarining ahamiyati.	2	A	2
4	Tibbiyot masalarini yechishda axborot-kommunikasiya texnologiyalari.	Shaxsiy kompyuterlar haqida umumiy ma'lumotlar. Axborot jarayonlarining apparat ta'minoti va tashkil etuvchilari (kompyuter, server, super kompyuter va meynfreymmlar). Zamonaviy kompyuterlarning arxitekturasi va tarkibiy tuzilmasi. Axborotlarga ishlov berish, kiritish va chiqarish qurilmalari va ularning tavsifi. Aloqa va kommunikasiya vositalari. Axborot tashuvchi va saqlovchi vositalar. Mobil vositalar.	4	A	2

6	Tibbiyot masalarini yechishda axborot texnologiyalar dasturiy ta'minoti.	Shaxsiy kompyuterning dasturiy ta'minoti. Dasturiy ta'minot turlari: amaliy, tizimli, uskunali. Operasion tizimlar, ularning turlari va vazifalari, asosiy funksiyalari. Amaliy dasturlar paketi va ularning vazifalari. Xizmat ko'rsatuvchi dasturlar va utilitlar.	2	N	2
7	Tibbiyot axborotlarini zichlash usullari.	Windows operasion tizimi tarixi va unda ishlash asoslari. Windows operasion tizimi qo'shimcha xizmatchi dasturlar o'rnatish va texnik xizmat ko'rsatish. Axborotlarni zichlash usullari. Axborotlarni arxivlash dasturlari.	4	A	2
8	Tibbiyotda ishchi o'rinlarini avtomatlashtirishda axborot texnologiyalari. Mantli axborotlarni qayta ishlash texnologiyasi. Microsoft Word matn muxarririning keng imkoniyatlaridan foydalanish.	Microsoft Word matn muxarriri imkoniyatlari va ulardan samarali foydalanish yo'llari. Microsoft Word matn muxarririda fayl yaratish, matnli axborotlar bilan ishlash, tahrirlash, tartiblash, saralash saqlash chop etish. Axborotlarni xujjatlar shaklida taxrirlash texnologiyasi. Matn prosessori yordamida jadval, grafik obyektlar bilan ishlash va elektron hujjatlarni shakllantirish. Soha va idoraviy axborotlarni yaratish va ishlov berishda optimal uslublarni Qo'l lash. Avtomatlashtirilgan vositalar va shablonlar. Mundarijalar, kolontitullar, ko'chirmalar va giperbog'lanishlarni shakllantirish. Xujjat xususiyatlarini va saxifa parametrlarini sozlash.	4	A	2
9	Sonli ma'lumotlarni qayta ishlash texnologiyasi. Tibbiyot ma'lumotlarini kompyuter yordamida analiz qilish. Microsoft Excel jadval muxarririning keng imkoniyatlaridan foydalanish.	Microsoft Excel jadval muxarririning imkoniyatlaridan foydalanish. Elektron jadvallar bilan ishlash. Elektron jadvallarni qayta ishlashda jadval prosessorlarning funksional imkoniyatlaridan optimal foydalanish. Formula va standart funksiyalar, ulardan oqilona foydalanish yo'llari. Tibbiyotda olingan ma'lumotlarni	4	A	2
10	Microsoft Excel jadval muxarririda amaliy ishlar bajarish.	Microsoft Excel jadval muxarriri yordamida qayta ishlash, ma'lumotlar bazasini yaratish, giperbog'lanishlarni shakllantirish. Diagrammalar ustida ishlash. Tibbiyot sohasiga oid jadval ma'lumotlarini guruhlash, tartiblash, saralash va filtrlash. Umumlashgan elektron jadvallar bilan ishlash texnologiyasi. Grafik va diagrammalarni shakllantirish va ularni bezash. Elektron jadvallarda axborotlarni ximoyalash. Shablonlardan foydalanish. Elektron jadvallarda axborotlarni ximoyalash. Elektron jadval fayllari xususiyatlarini va chop etish parametrlarini sozlash.	6	A	2
11	Tibbiyotda grafik ma'lumotlar yaratishdagi dasturiy vositalar. (Tibbiyot	Tibbiyot grafik ma'lumotlarini ustida dasturiy ta'minot-Microsoft Power Point taqdimot dasturi va Adobe Photoshop imkoniyatlaridan foydalanish. Tibbiyot axborotlarini taqdimotlar	4	A	2

	ma'lumotlarini taqdim etish uchun taqdimotlar yaratish (MS Power Point, Adobe Photoshop dasturidan foydalanish).	ko'rin ishida shakllantirish texnologiyasi. Taqdimot texnologiyalari imkoniyatlarini sohaga samarali tadbiq etish yo'llari Konstruktorlar, maketlar va shablonlardan taqdimotlar yaratishda optimal foydalanish. Taqdimotlarni animasiya va namoyish etish. Taqdimotda turli obyektlarni joylashtirish. Animasiya maslalani. Tovush, tasvir, matn va xarakterlar uyg'unligini ta'minlash. Taqdimotni boshqarish. Tibbiyotda grafik dasturlarni Qo'l lash. Grafik ma'lumotlar bilan ishlash texnologiyalari. Grafik ma'lumotlar va ularning turlari.			
12	Tibbiyotda multimediya ilovalarini yaratishdagi dasturiy vositalar.	Tibbiyot ma'lumotlarini vizuallashtirishda multimediya dasturiy ta'minot-Adobe Flash Player va boshqa multimediya dasturlari imkoniyatlaridan foydalanish. Tovush, tasvir, matn va xarakterlar uyg'unligini ta'minlash.	6	A	2
13	Tibbiyot axborot tizimlari. MS Access dasturiy ta'minotidan foydalanish.	Tibbiyotda ma'lumotlar bazasi loyihalashtirish. Mutaxassis shifokorning ma'lumotlar bazasini boshqaruvchi tizimlar. Ma'lumotlar bazasini loyihalashtirish. Ma'lumotlar bazasi turlari va axborot tizimlarini qurishdagi roli. Ma'lumotlarni strukturalash va ma'lumotlar modellari. Ma'lumotlar bazasini iyeraraxik, relyasion va obyektga yo'naltirilgan. modellari. Ma'lumotlar bazasining asosiy obyektlari. Ma'lumotlar bazasini tashkil etish usullari. MS Access dasturiy ta'minoti. MS Accessda jadvallar, so'rovlar, shakllar, hisobotlar va modullar bilan ishlash.	4	A	2
14	Global tarmoqda. Global tarmoqda ishlashni tashkil etish.	Kompyuter tarmoqlari va uning turlari. Simli va simsiz tarmoq. Kompyuter tarmoqlari va ularning moxiyati. Tibbiy-biologik axborotlarni mavzular bo'yicha qidirish uchun veb brauzerlardan foydalanish.	4	A	2
15	Internet tarmog'ida foydalanuvchilar registratsiyasi.	Elektron pochta bilan ishlash. Axborotlarni ilovalar bilan jo'natish va qabul qilish usullari	4	A	2
16	Web saytlar yaratishga yo'naltirilgan. dasturiy ta'minotlar.	Tibbiyot sohasida Web sayt yaratishning dolzarbligi, ahamiyati va yutuqlari. Veb dasturlash asoslari. Web saytlar yaratishga yo'naltirilgan. dasturiy ta'minotlar (HTML, PHP, Joomla, Word Press, Piton, Adobe Dreamweaver, Front Page). Dastur interfeysi, uskunalar paneli, ish sohasi, strukturasi. Dasturda tayyor shakllardan foydalanish mexanizmi. Boshqaruv panelida axborotlar joylashtirish metodlari. Matn, grafik, video, ovoz axborotlarini joylashtirish va tahrirlash. Giperbog'lanish o'rnatish, bir nechta Web sahifalarni integratsiyasi ta'minlash, ma'lumotlarning yangilab borish mexanizmi.	4	A	2
17	Telekommunikasion tizimlar. Telemedisina.	Telemedisina. Kompyuterlarning bir biri bilan bog'lanishi. Lokal, mintaqaviy va global tarmoqlar. Kompyuter tarmoqlari strukturasi. Kompyuter tarmoqlari arxitekturasi. Simli va	4	A	2

		simsiz tarmoqlar (Wi-Fi, Wi-MAX, LTE, GSM, 3G, 4G). Tarmoqning apparat va dasturiy ta'minoti. Server-kliyent texnologiyasi. Kompyuter tarmog'i protokollari. Kompyuter tarmoqlarida manzil tushunchasi. Ma'lumotlarni paketini uzatish va qabul qilish.			
18	Tibbiyotda elektron va masofaviy o'qitish	Kompyuter tarmoqlarining apparat va dasturiy ta'minoti. Server-kliyent texnologiyasi. Tarmoq resurslari va ulardan umumiy foydalanish. Internet. Internet va internet tarmog'i, ularni tashkil etish. Internetga bog'lanish usullari. Internetda adres tushunchasi va uning turlari, veb saytlar va ularning turlari. Veb saxifa va uning tuzilishi. Veb brouzerlar va ularning imkoniyatlari. Internet tarmog'ida qidiruv tizimlari. Internet tarmog'i qidiruv tizimlari. Internet axborot resurslari. Gipper bog'lanish. Domen tushunchasi. Internet xizmatlari: WWW, FTP, xosting, konferensiya. IP texnologiyalari (telefoniya va TV). Mobil internet texnologiyalari. Elektron pochta xizmati. Pochta serverlari kliyentlari, qayd yozuvi va elektron pochta manzili.	4	A	2
19	Tibbiyot tizimlarining axborot xavfsizligini ta'minlash asoslari	Axborot xavfsizligi. Usullari. Axborotlarni tahdid va viruslardan himoyalash. Kompyuter viruslari, turlari va ulardan ximoyalash. Axborot xavfsizligi tushunchasi. Axborot xavfsizligini ta'minlash. Axborot xavfsizligi siyosati. Axborotlarning ximoyalashni texnik va dasturiy vositalari. Tibbiy axborotlarni ximoyalash usullari. Axborotni kriptografik himoyalash. Kompyuter tarmoqlari xavfsizligini ta'minlash vositalari. Tarmoq ekranlari.	4	A	2
20	Teletibbiyot tizimlari. Teletibbiyotga yo'naltirilgan. dasturiy ta'minotlar.	Teletibbiyot—bu masofadan turib, bemorlarni davolashda foydalaniladigan telekommunikasiya va axborot texnologiyalaridir. Uning evaziga bemor uchun davolanishda xech bir masofa to'siq bo'la olmaydi va bemorlar tibbiy xiizmatlardan foydalana oladilar. Bu esa, ayniqsa, yetib borish qiyin bo'lgan joylarda yashaydigan bemorlarga qulay imkoniyat tavsiya etadi. Bundan tashqari favqulodda xolatlarda, masofadan turib, og'ir ahvoldagi bemorlarning xayotini saqlab qolish imkonini beradi.	4	A	2
Jami			72		36

3. O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida O'quv chilar tomonidan o'z lashtirilgan bilim va Ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriklardan iborat bo'lib, ular O'quv elementini qzlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoyev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoyev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoyev «Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2016.
4. Shavkat Mirziyoyev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak» Toshkent – “O‘zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar:

1. Bazarbayev M.I., Tulaboyev A.K. va boshq., Tibbiyotda axborot texnologiyalari, Darslik. Toshkent. 2018 y.
2. Bazarbayev M.I., Ermetov E.Ya., Sayfullayeva D.I., «Ta'limda axborot texnologiyalari», Darslik. Toshkent. 2018 y.
3. Vasilev A. "Microsoft Office 2007. Новые возможности". Uchebnik, S.Pb. PITER, 2007 g.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Shortliffe, E. H., & Cimino, J. J. (2013). Biomedical informatics: computer applications in health care and biomedicine. Springer Science & Business Media.
2. Shortliffe, E. H., & Cimino, J. J. (2014). Biomedical Informatics: Computer Applications in Health Care and Biomedicine.
3. Lambert, J., & Lambert, S. (2015). Windows 10 Step by Step. Microsoft Press.
4. Abduqodirov A.A., Pardayev A.X. Masofali o'qitish nazariyasi va amaliyoti. –T. Fan, 2009.
5. Agaponov S. V. i dr. Sredstva distansionnogo obucheniya. Metodika, texnologiya, instrumentariy. / Avtory: Agaponov S. V., Djaliashvili 3. O., Krechman D. L., Nikiforov I. S, Chenosova Ye. S, Yurkov A. V. / Pod red. Z.O. Djaliashvili. — SPb.: BXV-Peterburg, 2003. — 336 s: il.
6. Andersen, Bent B. Multimedia v obrazovanii / Bent B. Andersen, Katya van den Brink – M.: Drofa, 2007. – 224 s.
7. Ibragimov I. M. Informatsionnyye texnologii i sredstva distansionnogo obucheniya: ucheb, posobiye dlya stud. vyssh. ucheb. zavedeniy / I. M. Ibragimov ; pod red. A. N. Kovshova. — 2-ye izd., ster. — M.: Izdatelskiy sentr «Akademiya», 2007. — 336 s.
8. Krasnova G.A., Belyayev M.I., Solovov A.V. Texnologii sozdaniya elektronnykh obuchayushix sredstv: 2-ye izdaniye. – M.: MGIU, 2002. – 304 s.
9. Sabirova D.A. Multimediynnyye sistemy i texnologii. Uchebnoye posobiye-T: TGEU, 2012g.
10. Sabirova D.A. Multimedia tizimlari va texnologiyalari. O'quv qullanma -T: TDIU, 2014 y
11. Muhammad Amin Yahyo. Internetdagi tahdidlardan himoya, "Muvorounnaxr" nashriyoti, 2016 y.
12. Xolmatov T.X. Informatika i informatsionnyye texnologii. T.: "UME"si, 2003 g.
13. Sattorov A. Ma'lumotlar bazasini boshqarish sistemasi. T.:Fan va texnologiya, 2006
14. Xolmatov va boshqalar. Informatika, Oliy O'quv yurtlari uchun darslik, O'qituvchi T. 2003.
15. Safarov T.S. Tajribaviy ma'lumotlarni qayta ishlash usullari. O'quv Qo'lanma Samarqand, Sam DU, 2001 y.

Internet manbalari

1. <http://www.ziyonet.uz>
2. <http://www.edu.uz>
3. <http://www.pedagog.uz>
4. www.tma.uz
5. www.lex.uz
6. <https://www.coursera.org/>
7. <http://www.dlearn.org/>
8. <http://www.sakaiproject.org>
9. <http://dc.uz/>

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

NUTRISIOLOGIYA fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.13
Ajratilgan soat:	36

Toshkent- 2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

F. S. Chinikulova

Yunusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi o'qituvchisi

Taqrizchi:

D. A. Jabbarova

2 – Respublika tibbiyot kolleji “Farmasiya
va gigiyena “ kafedrasini mudiri

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Nutrisiologiya
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	12
Dasturning maqsadi	<p>Nutrisiologiya fanini o'qitish dan maqsad oliy malu-motli hamshiralarni sog'lom va bemor odamlarning rasional(optimal)ovqatlanishini tashkil etish qonuni-yatlari va qoidalari, oziq ovqat manbalari, hom ashyolari va oziq – ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarilishi, tayyorlanishining barcha bosqichlari, ilmiy - amaliy jihatdan ovqatlanish gigiyenasi, oziqa moddalari va energetik qiymatga bo'lgan fiziologik ehtiyojlar meyorlarini belgilash haqidagi nazariy bilimlarini rivojlantirishdir.</p> <p>Nutrisiologiya O'quv fanining vazifasi – davolash profilaktik muassasalarida bemorlar ovqatini tashkil qilishda bemorning kasalligidan kelib chiqqan holda malum ovqat parhezini tayinlash tartiblarini o'rgatish. o'rta tibbiyot xodimi bemorga va uning qarindoshlariga ovqatlantirish usullari, tartibi, tarkibi, sifati, energetik qiymati ko'rsatkichini o'rgatadi. Bemor va sog'lom insonlarni professional va patronaj parvarishlashda, shifokor, parhyez hamshirasi bilan birgalikda har bir bemorga individual yondoshib, uning yoshi, vazni, tashhisi hisobga olib, to'la qiymatli ovqatlanish tavsiya etishni o'rgatadi.</p>
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> – nutrisiologya sohasida umumiy amaliyot feldsher-akusherining vazifa va maqsadlari shakllanadi; – zamon talablariga javob bera oladigan kadrlarni tayyorlashga zamin yaratiladi; – oziq-ovqat mahsulotlarining sifatiga baho berish takomillashtiriladi; – ovkat tarkibidagi surrogatlar va falsifikatlar me'yorini bilishga imkon beradi; – oziq - ovqatlar ustidan joriy sanitariya nazoratito'g'risida ma'lumotlarni egallaydi; – ovqatlanish gigiyenasi sohasida Davlat sanitariya nazoratining vazifasi bo'yicha bilim va Ko'nikmalar shakllanadi; – fanga oid bilimlarni umumlashtirish orqali oziq- ovqat mahsulotlaridan kelib chiqadigan kasalliklarni profilaktikasi takomillashtiriladi; – oziq-ovqat korxonolari va omborxonalar ustidan sanitariya-gigiyenik nazorati o'rganiladi; – ovqatdan kelib chiqadigan zaharlanishlarga qarshi chora-tadbirlarni ishlab chiqarish o'rganiladi; – iste'molga yaroksiz ozik-ovkat maxsulotlarini savdoga chiqarmaslik, aholini salomatligini saqlash yo'lida mezonlar ishlab chiqiladi; – aholi o'rta sida sanitariya –oqartuv ishlarini olib borish bilimlari shakllanadi.
Bilimlar	<p><i>O'quv chilar:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Aholining sanitariya – epidemiologik osoyishtaligito'g'risida gi amaldagi qonun va meyyoriy hujjatlarni; – nutrisiologya (ovqatlanish gigiyenasi)haqidagi – tushuncha,vazifasi ,maqsadi va rivojlanish tarixini; – Oqsil,yog',uglevod ,mineral moddalar , mikrooyelement

	<p>vitaminlarning organizmdagi ahamiyatini;</p> <ul style="list-style-type: none"> – Giper gipo avitaminozlarni organizmning ish faoliyatiga va yoshiga kora ovqat moddalariga bo‘lgan fiziologik talab. – Davolovchi profilaktik parhez ovqatlanishning alohida xususiyatlarini: – Ovqat maxsulotining sifatini o‘zgarishiga sabab va sharoitari uni saqlovchi usullarni: – Turli usullarda konservalashning qulayligi va kamchiligi; – Ovqat maxsulotining oziqlilik va biologik qiymatini; – Ovqat maxsulotlarini organoleptik tekshirish sharoiti va xajmini; – Ovqat maxsulotlarining organoleptik xususiyati buzulish belgilari va sabablarini; – Ovqat maxsulotlarini fizik kimyoviy tekshirishlarning gigiyenik ahamiyatini ; – Oziq ovqat korxonalarining tuzilishiga bo‘lgan gigiyenik talabni; – Oziq ovqat tarkibidagi nitratlar miqtorini; – Oziq ovqat korxonalarida ovqat maxsulotlarini saqlash va tashishga oid va sanitarialar-gigiyena norma va qoidalarini; – Kasalxonalarda ovqatni tayyorlash taomlarini tarqatishni uyishtirishni; – Mikroblar bilan bog‘liq bo‘lgan ovqatdan zaxarlanishning oldini olishni va yuqumli kasalliklarni profilaktikasini <i>bilib oladilar</i>.
<p>Ko‘nikmalar</p>	<ul style="list-style-type: none"> – sanitariya - epidemiologiya xizmatining ovqatlanish gigiyenasi bo‘lim i ish uslubi, hujjatlari va ish rejalarini tuzish va rasmiylashtirish; – ovqat rasioning fiziologik me‘yori, ovqatlanish tartibi, ovqat mahsulotining turli –tumanligiga baho berish; – davolovchi-profilaktik parhez taomlar, ovqat rasioniga baho berish bo‘yicha menyu- taomnoma tuzish; – ovqat mahsulotini organoleptik tekshirish sharoiti va hajmi; – gigiyenik ekspertiza o‘tkazilganligi to‘g‘risida hujjat to‘ldirish; – oziq-ovqat korxonalarida ovqat mahsulotlarini saqlash va tashishga bo‘lgan sanitariya-gigiyena meyer va qoidalarini nazorat qilish; – oziq-ovqat mahsulotlaridan namuna olish va laboratoriyaga tekshirishga olinganligi to‘g‘risida bayonnoma to‘ldirish; – ovqat mahsulotlarining organoleptik, fizik-kimyoviy hususiyatlarini tekshirish usullarini o‘rganish, baho berish, me‘yoriy hujjatlardan foydalanish; – oziq-ovqat korxonalarini sanitariya-gigiyenik jihatdan tekshirish, dalolatnoma tuzish; – sog‘lom lashtirish tadbirlarini olib borishda majmua (kompleks) reja tuzish uchun material yig‘ish; – shaxsiy gigiyena qoidasiga rioya qilmaslik hollarini aniqlash, o‘z vaqtida tibbiy ko‘rikdan o‘tganligini nazorat qilish, qoidaga rioya qilmagan shaxslarga chora ko‘rish – umumiy ovqatlanish korxonasida epidemik xavf tug‘diruvchi omillarni aniqlash; – yuvilgan idishlarning sifatini, idish yuvadigan vannalar sonini, idish yuvadigan vannalardagi suvning haroratini, dezinfektsiyalovchi eritmalar va sodaning konsentratsiyasini, qoldiq xlor miqdorini, muzlatgich harorati, tarqatilayotgan tayyor taomning haroratini asboblardan yordamida oddiy usul bilan nazorat

	<p>qilish;</p> <ul style="list-style-type: none"> – ovqatdan zaharlanish sodir bo‘lgan da oziq-ovqat korxonasini tekshirib sababini aniqlash, sxemasini tuzish; – ovqatdan zaharlanish xodisasi sodir bo‘lgan da oziq-ovqat mahsulotidan namuna va surtmalar olish <i>Ko‘nikmalarini bajara oladilar.</i>
O‘quv rejasiga muvofiq o‘z aro bog‘lik bo‘lgan fanning nomi	Barcha klinik modullar
O‘qitish ning tashkiliy shakli	N – nazariy ta‘lim A – amaliy ta‘lim
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quv chilarning bilim va Ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki, savol javob, munozara, test.

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzular qisqacha mazmuni	Jami	O‘qitish ning tashkiliy shakli	Mustaqil ta‘lim
1	Nutrisiologiya haqidagi tushuncha, vazifasi, maqsadi va rivojlanish tarixi	Nutrisiologiya fanining rivojlanish tarixi. Fanning tibbiyotda tutgan o‘rni. Kasbiy tayyorgarlik tizimidagi ahamiyati. Ovqatlanish gigiyenasi soha-sida Davlat sanitariya nazorati, uning vazifalari va bosqichlari. Sanitariya qonunchiligi. Ovqatlanish gigiyenasi bo‘lim ining ishlash usuli va shakllari. Me‘yoriy-texnik hujjatlar. Jamoat sanitariya faollari, ularning vazifasi.	2	N	
2	Ovqatlanishning fiziologik-gigiyenik asoslari. Rasional ovqatlanish.Ovqat kaloriyasini aniqlash. Taomnoma tuzish.	Energiya almashinishining turlari. Mehnat faoliyati jarayonida energiya sarflanishi. Turli guruhlardagi aholining fiziologik ovqat me‘yorlari. Oqsil, yog‘, uglevodning organizm-ni energiya bilan ta‘minlashdagi ahamiyati. Oqsillarning oziqlik va biologik qiymati. Almashtirib bo‘ladigan va almashtirib bo‘lmaydigan aminokislotalar. Oqsil yetishmovchiligidan kelib chiqadigan kasallik-lari kelib chikishida oqsil yetishmovchiligining asosiy sabab ekanligi. Oqsil yetishmovchiligi muammosini xal qilish choralari. Yog‘lar. Ularning oziqlik va biologik qiymati.	4	N A	2

		<p>To'yinmagan yog' kislotalari, ularning ahamiyati, manbai. Organizmni yog' bosishi. Uglevodlar. Uglevodlarning gigiyenik xarakteristikasi va manbai. Uglevodlarning almashinuvi, organizmda yog'ga aylanishini osonlashtiruvchi omillar. Monosaxaridlar (glyukoza, fruktoza), disaxaridlar(saxaroza, laktoza), polisaxaridlar (kraxmal, kletchatka, pektin moddasi). Ortiqcha uglevod qabul qilish natijasida kelib chiqadigan kasalliklar.</p>			
3	<p>Vitaminlar haqida ma'lumot: giper-, gipo- va avitaminozlar. Suv.Mineral elementlar.</p>	<p>Vitaminlar. Vitaminlarningfizi-ologikahamiyati, asosiymanbai. Suvda (S, Vgurux, RR) va yog'da (A, D, Ye, K) eruvchivitaminlar. Vitaminsimon moddalar. Gipo-, avitaminozlar, ovqat mahsulotlarini va tayyor taomlarni vitaminlashtirish. Suv. Modda almashinuvidagi ahamiyati. Suvga bo'lgan ehtiyoj. Rasional ovqatlanish, unga gigiyenik talab. Energiya berish qiymati va sifat tarkibi, ovqat moddasining balansi, singishi va turli – tumanligi. Ovqatlanish rejimi. Ovqat iste'mol qilishda atrof–muhitning ta'siri. Oshxonaning shinamligi, dasturxonni bezash, qulay mikroiklim va hokazo. Bolalar va o'smirlar ovqatlanishida mineral tuz, vitamin, yog' va uglevod-larning ahamiyati. Bolalarning ovqatlanish rejimi, ortiqcha semizlik profilaktikasi.Mineral moddalar. Mineral moddalarning ishqoriy xarakteri (kalsiy, magniy, natriy, kaliy). Mineral moddalarning suyak hosil bo'lishida, kislota – ishqoriy-lik muvozanatini saqlashda, tuz – suv almashinishida, qon tarkibida tuzni me'yorlashda, plastik jarayonda ishti-rok etishi va hokazo. Biomikroelementlar (temir, marganes, kobalt, yod, ftor). Mineral moddalarning asosiy manbai.</p>	2	N	2

4.	Parhyez ovqat. Davolovchi-profilaktik parhyez ahamiyati	Parhyez ovqat. Unga bo'lgan gigiyenik talab. Davolovchi–profilaktik ovqatning ahamiyati.. Ovqatlanish maromi. Rasional ovqatlanishni tashkil qilishda mutaxassisning vazifasi va nazorat qilib borishi. Aholi o'rta sida targ'ibot ishlarini olib borish.Ovqat kaloriyasini aniqlash. Taomnoma tuzish.Sog'lom kishining ovqat rasioniga va fiziologik ovqatlanish normasiga baho berish. Miqdor ko'rsatkichlarini xisoblash: kaloriyasini, oqsil, yog', uglevodning nisbatini. Kaloriyaning taqsimlanishi va shaklga taqqoslash. Mahsulot va taomning turli-tuman bo'lishi va unga baho berish. O'qituvchi bilan hamkorlikda ovqat rasioniga, organizmning ovqatga fiziologik ehtiyoji, ovqatlanish maromiga xulosa chiqarish.	4	N A	2
5	Oziq–ovqat mahsulotlarini konservalashning gigiyenik asoslari	Ovqat mahsulotining sifati haqida tushuncha. Ovqat mahsulot-larining buzilish turlari (chirishi, achishi, oksidlanishi, mog'orlashi va hokazo). Ovqat mahsulotining sifa-tini pasayishiga sababchi bo'lgan sharoitlar. Ovqat mahsulotining sifatini yaxshi saqlovchi sharoitlar. Konservalash usullari. Har bir usulning gigiyenik karakteristikasi. Yuqori va past temperaturaning ta'-siri, suvsizlantirish usuli, yuqori osmotik bosim ta'siri, vodorod ion konsentrasiyasini o'z gartirish. Kim-yoviy moddalar, antibiotiklar, radi-oktiv usullar bilan konservalash.	2	N	2
6	Oziq–ovqat mahsulotlarining gigiyenik ekspertizasi uyushtirish va o'tkazish .Oziq –ovqat mahsulotlaridan namuna olish va tekshirish usullari.Ekspertiza natijalarini rasmiylashtirish.	Oziq-ovqat mahsulotlarining gigiyenik ekspertizasi. Gigiyenik ekspertizaning vazifasi. Oziq-ovqat mahsulotining sifatini belgilashda Davlat nazorat tizimi. Oziq-ovqat mahsulotining sifatiga ko'ra tasnifi. Rejali va rejadan tashqari gigiyenik ekspertiza. Gigiyenik ekspertiza o'tkazish ning bosqichlari. Oziq-ovqat mahsulotlarining gigiyenik ekspertizasini o'tkazish da tibbiy profilaktika ishlari feldsherining vazifasi. Oziq-ovqat mahsulotlarini organoleptik va laboratoriya usuli bilan tekshirish. Yaroqsiz mahsulotlarni utilizasiya qilish. Ovqat mahsulotlarining sifatini nazorat qilish. Ekspertiza natijalarini rasmiylashtirish.Oziq-ovqat mahsulot-larini tekshirish uchun namuna olish qoidasi bilan tanishish. Olingan mahsulot namunasini laboratoriyaga jo'natishdan oldin ko'riladigan tayyorgarlik ishlari: muxrlash, o'ralgan namunani plombalash, olingan namunato'g'risida dalolatnoma to'ldirish.	2	N A	
7	Oziq–ovqat	Go'sht. Parranda go'shti. Oziqlik va	4	N	2

	<p>mahsulotlarining oziqlik va biologik qiymati, ularni gigiyenik ekspertizasi.</p>	<p>biologik qiymati. Go'sht- sifatli oqsil va faol ekstraktiv moddalarning manbaidir. Hayvon yog'ining singishi. Go'shtning sifatini belgilovchi gigiyenik ko'rsatkichlari. Kasal hayvon go'shtlarining ishlatilishi, go'sht orqali tarqalishi mumkin bo'lgan kasalliklar. Kolbasa. Oziqlik qiymati. Kolbasa qiymasiga qo'shiladigan moddalar. Kolbasa mahsulotining sifatini belgilovchi gigiyenik ko'rsatkichlar. Botulizmning kelib chiqishida kolbasaning ahamiyati.</p> <p>Nitratni aniklash. Bankali konservani tekshirish. Bankaning tashqi ko'rin ishiga baho berish. Bosib tushirilgan harf va raqamlar bilan tanishish. Bombajni aniqlash. Germetikligini tekshirish. Bankali konservalar ichidagi mahsulotga baho Tayyor ovqat mahsulotidan namuna olish. Gigiyenik ekspertiza o'tkazilganligi to'g'risida hujjat to'ldirish.</p>		A	
8	<p>Umumiy ovqatlanish korxonalarini gigiyenasi.</p>	<p>Umumiy ovqatlanish korxonalarining turlari, tuzilishi va jihozlanishi. Asbob-uskunalar, jihozlariga bo'lgan gigiyenik talab. Oshxona idish-tovoqlarini yuvish qoidasi. SanQvaM bo'yicha o'rganish. Xonalar maydoniga bo'lgan gigiyenik talab. Birlamchi sovuq ishlov berish, taomlarni pishirish, sotilish va tarqatilishiga bo'lgan gigiyenik talab. Umumiy ovqatlanish korxonalarida laboratoriya nazoratini tashkil qilish. Xodimlarning shaxsiy gigiyenasi va ular orasida sanitariya oqartuv ishlarini olib borilishi. Umumiy ovqatlanish korxonalarini sanitariya jihatidan tekshirish usuli.</p>	4	N A	2
9	<p>Oziq-ovqat bilan savdo qilish gigiyenasi.</p>	<p>Savdo korxonalarining turlari. Asbob-uskuna, jihozlar, oziq-ovqat mahsulotini qabul qilishga bo'lgan gigiyenik talab. Omborxonalar tarmoqlariga, xaridorlarga mahsulotlarni sotishga bo'lgan gigiyenik talab. Mayda chakana savdo gigiyenasi, uning jihozlanishi, oziq-ovqat mahsulotini sotish sharoiti. Dehqon bozorlari, uning tuzilishiga bo'lgan gigiyenik talab, bozordagi veterinariya-sanitariya ekspertiza laboratoriyasi va uning vazifasi.</p>	2	N	2
10	<p>Oziq-ovqat korxonalarining sanitariya nazorati. Oziq-ovqat korxonalarini sanitariya jihatidan tekshirish.</p>	<p>Go'shtni qayta ishlovchi korxonalariga qo'yiladigan gigiyenik talablar. Molni so'yishdan oldin qayta ishlanishi, so'yish jarayoni, qonsizlantirish, mol ichagini qayta ishlash. Kolbasa ishlab chiqarish korxonasiga qo'yiladigan gigiyenik talablar. Kolbasa qiymasini tayyorlash jarayoni. Nitrit tuzlaridan foydalanish hamda uni saqlash qoidasi. Sexning mikroiklimi. Kolbasaga termik ishlov berishni nazorat qilish. Go'sht va go'sht mahsulotlarini qayta ishlash va zararsizlantirish.</p>	2	N	2

11	Oziq-ovqat mahsulotlarini saqlash va tashish.	Oziq-ovqat mahsulotlarini saqlashga bo'lgan gigiyenik talab. Tez buziluvchi mahsulotlarni saqlash sharoiti, gigiyenik talab. Go'sht, parranda go'shti, kolbasa mahsulotlarini saqlashga bo'lgan gigiyenik talab. Oziq-ovqat mahsulotlarini uzoq saqlash sharoiti. Muzlatish, sovutish, konservasiya qilish.	4	N	1
12	Ovqatdan zaharlanishlar va ularni profilaktikasi	Mikroblarga aloqador bo'lgan ovqatdan zaharlanishning etiologiyasi. Ovqat mikotoksikozlari: alimentar - toksik aleykiya, ergotizm, aflotoksikoz, profilaktikasi. Mikroblarga aloqador bo'lmagan ovqatdan zaharlanishlar. O'simlik mahsulotlaridan zaharlanishlar.	2	N	1
			36		18

3. O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida O'quv chilar tomonidan o'z lashtirilgan bilim va Ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular O'quv elementini O'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

4. Asosiy va qo'shimcha adabiyotlar hamda axborot manbalari

Asosiy adabiyotlar

1. Ergasheva V.Sh. "Ovqatlanish gigiyenasi" O'quv uslubiy Qo'l lanma. Toshkent. "Top Image Media" bosmaxonasi 2017 il
2. M.A.Azizov "Umumiy gigiyena va ekologiya" Toshkent "Cho'lpon" nashriyoti 2014 yil
3. M.R.Tilovov, S.O.Turdiyev, A.M.Bozorov "Ovqatlanish gigiyenasi" Toshkent, "Ilm Ziyos" nashriyoti, 2007 yil
4. S.S.Esonturdiyev, M.E.Qarshiboyeva "Gigiyena va sanitariya tekshirishlar texnikasi" "Ilm-ziyo" nashriyoti, 2007 yil
5. A.Nikbayev "Jamiyat Sog'liqni saqlash va tibbiyot statistikasi" Toshkent "Ilm -Ziyos" nashriyoti 2005 yil.
6. G.I.Shayxova "Ovqatlanish gigiyenasi" Toshkent . "Yangi asr avlodi" nashriyoti 2011 yil
7. M.A.Azizov, S.S.Solixov, jayev, Sh.Q. Qambarova "Gigiyena" Toshkent, "O'qituvchi" nashriyoti 2003 y
8. S.T.Tursunov, T.S.Nodirov "Sog'lom turmush tarzi". Toshkent, "Ijod dunyosi" nashriyoti, 2003 yil
9. F.Yormatov va boshqalar "Mehnatni muhofaza qilish" Toshkent, 2002 yil.
10. Ya.L.Marxotskiy "Gigiyena pitaniya" Moskva 2009 yil
11. A.N. Bolshakov "Obshaya gigiyena" Ukraina 1996 yil

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Duschanov B., Yusupova O., Nuraliyeva S., Aminov U. "Radiasion va harbiy gigiyena". Darslik. – Toshkent., Yangi asr avlodi. - 2008.
2. Ponomareva L.A., Inogamova V.V., Salomova F.I. "Radiasionnaya gigiyena" O'quv Qo'l lanma. Toshkent. RIO –TMA. 2014.

3. Aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligito'g'risida Qonuni, T. 2015y.
4. Melnichenko P.I., Arxangelskiy V.I., Kozlova T.A. va b. "Gigiyena s osnovami ekologii cheloveka", Uchebnik. Moskva. GEOTAR –Media. 2010g., 752 s.
5. Rumyansev G.I., Proxorov N.I., Novikov S.M. va b. "Gigiyena" Uchebnik dlya vuzov, Moskva. GEOTAR-Media. 2009g. 608s.
6. Bolshakov A.M. "Общaya gigiyena" Moskva. GEOTAR-Media. 2009g.
7. Kicha D. I., Drojjina N. A., Fomina A. V. "Общaya gigiyena rukovodstvo k laboratorным zanyatiyam". Moskva. GEOTAR-Media, 2010. - 288 s.
8. Kamilova R.T. Bolalar va o'smirlarning jismoniy rivojlanishini baholash uchun regressiya shkalasi. Toshkent., 1998y.
9. Kamilova R.T. Bolalar va o'smirlarning jismoniy rivojlanishini baholash uchun sentil shkalasi. Toshkent., 1998y.

Internet saytlari:

1. <https://www.gov.uz/uz>
2. <https://lex.uz/>
3. <https://www.minzdrav.uz/>

4. <http://www.ziyonet.uz/>
5. www.tma.uz

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

FARMAKOLOGIYA VA RESEPTURA ASOSLARI fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.14
Ajratilgan soat:	72

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

N.U Kodirova -Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi

Taqrizchilar:

Yoqubova L.K- TDSI "Mikrobiologiya va farmakologiya" kafedra Mudiri

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining Nomi	Farmakologiya va reseptura asoslari
Ajratilgan Soat	72
Mavzular soni	32
Dasturning maqsadi	<p>-ukuvchilarga dori vositalarining farmakologik xossalari , ta'sir mexanizmi va ta'sir kilish joyiga asoslangan holda ular kursatadigan ta'sirlarni taxlil kilishni ;</p> <p>-dori moddalarning farmakodinamikasi va farmakokinetikasi asosida dori vositalarini muayyan patologik xolatlarda kullashni</p> <p>–nojuyya ta'sirlarini urganishni , ukuvchini klinik fikrlash kobiliyatini ustirishdan iborat .</p>
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	-tibbiyot yunalishidagi amaliyotdagi urnidan kelib chikgan mavzularni uzlashtirish davomida farmakologik guruxlarning tasnifi , guruxlarga xos bulgan farmakologik ta'sirlar , bundan tashkari dori vositalarining nojuyya ta'siri , ularni oldini olish va tez tibbiy yordam choralari kullay olish yullarini uzlashtiradi.
Bilim	<p>-farmakologiyaning kiskacha rivojlanish tarixini ;</p> <p>-dori shakllari va ularning tasnifini ;</p> <p>-dorilar , ularning shakllari , terapevtik doza , resept , dori vositalarini bir biriga tugri kelmasligi, ularning nojuyya ta'sirlari va kullash mumkin bulmagan xolatlar haqida tasavvurga ega bulishi ;</p> <p>-muayyan patologik xolatlarni davolashda dori vositani tugri tanlash , dorini yuborish yuli vv kullash uchun kursatmalarni ;</p> <p>-dorilarning terapevtik dozalarini kattalar va bolalar uchun konsentrasiyasini xisoblashni ;</p> <p>-bemorlarning shaxsiy xususiyatlari va yoshiga xos holda dori moddalarini dozalash prinsiplarini ;</p> <p>-dori moddalarning farmakodinamikasi va farmakokinetikasining uziga xosligi , muayyan patologik xolatlarni davolash maksadida dori vositalarini tugri tanlash prinsplarini ;</p> <p>-dori vositalarini birga kushib kullaganda uzaro ta'sir kilishini ;</p> <p>-dori shakllariga tugri resept yozib berishni ;</p> <p>-dori vositalari bilan zaxarlanganda birinchi tez tibbiy yordam va davolash usullarini bilish va ulardan ulardan foydalana olishi ;</p> <p>-stomatologiyada kullaniladigan dori vositalariga resept yozib berish va amaliy kunikmaga ega bulishi .</p>
Ko'nikma	<p>-kattik dori shakllari (tabletkalar,drajelar, poroshoklar, kapsulalar) uchun resept yozib berishni;</p> <p>- yumshok dori shakllari (surtmalar , pastalar , linimentlar , shamchalar) uchun resept yozib berishni;</p> <p>-sirtga va ichish uchun ishlatiladigan suyuk dori shakllari (yuvish , chayish , kuzga , kulokka , burunga tomiziladigan eritmalar , damlamalar , kaynat malar , tindirmalar) uchun resept yoztb berishni ;</p> <p>-inyeksiya uchun ishlatiladigan eritmalar (novogalen, ofisinal , moyli eritmalar ,poroshoksimon moddalar) uchun resept yozib berishni ;</p> <p>-bulimlarda dori moddalarni saklash va berishni ;</p> <p>-dori vositalarini nojuyya ta'sirini , ularni oldini olish va tez tibbiy yordam choralari kullay olish kunikmalariga ega bulishi kerak .</p>
O'quv rejaga muvofiq o'z	Anatomiya, fiziologiya va patologiya

aro bog'liq bo'lgan fan nomi	Tibbiy kimyo Tibbiy biologiya Lotin tili va tibbiyot terminologiyasi Stomatologik kasalliklar Xalk tabobati
O'qitish ni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob,munozara,test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, Ko'nikma algoritmini namoyish etish .

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitish ning tashkiliy	Mustakil Ta'lim
1	Farmakologiya fanining rivojlanish tarixi, moxiyati . Umumiy reseptura . Dori moddalarini izlab topish yullari . Umumiy dorinoma – reseptura.	Farmakologiya dori ta'minoti . Farmakologiyada asosan turli xil kasalliklarda va patologik jarayonlarni davolashda ,oldini olishda dori vositalarining xususiyatlari , ta'sir mexanizmi urganiladi . Vazifasi samarali vositalarni izlab topish va tibbiyot amaliyotiga tadbik etish . Dori moddalari usilik va xayvonot dunyosidan hamda kimyoviy laborator yullar orkali olinadi . Resept bu vrach tomonidan farmasevtga yozilgan yozma murojat .	2	N	4
2	Dori shakllari tasnifi . Kattik dori shakllari , yumshok dori shakllari , suyuk dori shakllari , inyeksiya uchun ishlatiladigan dori shakllari va ularga resept yezish .	Kattik dori shakllariga kiradi : tabletka , poroshok , kapsula ,draje . Ularni bir biridan farki , kushiladigan yordamchi moddalar va reseptni tugri yozilishi . Yumshok dori shakllariga kiradi : malham , pasta , shamcha (suppozitoriy),liniment . Olish yullari ,ularga kushiladigan yordamchi moddalar ,ularning xususiyati va resept yozish koidalari . Suyuk dori shakllariga kiradi : eritma,suspenziya , emulsiya , kaynatma , damlama , mikstura ,nastoyka ,tomchilar va novogalen preparatlar . Olish yullari , ularga kushiladigan yordamchi moddalar , ulchov birliklari va ularga resept yozish . Inyeksiya uchun ishlatiladigan dori shakllari . Ularni tugri ishlatish va saklash . Resept yozish koidalari.	2	N	
3	Umumiy farmakologiya.	Dori vositalari organizmga ikki yul bilan kiradi : enteral va parenteral . Bu ham uz navbatida bir	6	N A	4

	Dorini tanaga kiritish va tanadan chikibi ketish yullari . Doza haqida tushuncha .Dori vositalarini ta'sir kilish turlari.	necha turlarga bulinadi .Dori vositalarini organizmga yuborish yullarining afzalliklari va kamchiliklari .Dori vositalari organizmdan bir necha yullar orkali chikib ketadi.Dori moddalarni organizmda tuplanishi (kumulyasiya).Dori vositalarini organizmga ta'sir turlari : asosiy ta'sir , kaytar va kaytmas ta'sir , bevosita va bilvosita ta'sir , simptomatik ta'sir , etiotrop ta'sir,salbiy ta'sir, maxaliy ta'sir, reflektor ta'sir va boshka ta'sirlarni urganish.			
4	Xususiy farmakologiya . Mikrobgga karshi vositalar . Antiseptik va dezinfeksion vositalar .Virusga karshi ,trixomonozga karshi,amyobag a karshi, Lyambliyaga karshi vositalar . Malyariya , gijja va zamburugga karshi vositalar.	Mikrobgga qarshi vositalarning umumiy ta'rifi, ahamiyati. Bakteriostatik va bakteriosid ta'siri,xossalari , qo'llanilishi. Antiseptik va dezinfeksiya kiluvchi vositalar haqida tushuncha berish, ularning tasnifi, xossalari, kullanilishi, nojuya ta'siri va birinchi yordam choralari . Galogen tutuvchi moddalar: xloromin B, xlorli oxak, pantosid, yod, yodinol, yodning spirtli eritmasi, Lyugol. Oksidlovchilar: suyultirilgan vodorod peroksid eritmasi, kaliy permanganat. Metallarning tuzlari: simob dixlorid, kumush preparatlari: kumush nitrat, protorgol, rux sulfat va rux oksid. Aromatik kator antiseptiklar: sof fenol, ixtiol. Formaldegid gruppasi:farmaldegid eritmasi, formalin. Spirt Nitrofuran unumlari: furasillin. Buyoklar: brilliant yashil, metilin kuki, etakridin laktat. Detergentlar: diosid. Kislota va ishkorlar: borat kislota, ammiak eritmasi. Virusga karshi vositalar: asiklovir, valasiklovir, oksolin, remantadin, interferon, antigrippinning ishlatilishi va uning ahamiyati. Trixomonoz va lyambliozni davolashda kullaniladigan vositalar: metronidazol, tinidazol, trixomonosid, furazolidon. Amyobaga karshi vositalar: etimin gidroxlorid ,xiniofon, metronidazol. Zamburuglarga karshi vositalar: amfoterisin V. Levorin, nistatin, griziofulvin, mikoseptin, binofin. Malyariyaga karshi vositalar: xloridin, primaxin. Gijjalarga karshi vositalar: piperazin adipinat, gelmintoks, vermoks, dekaris, xloksil ,erkak paporotnikining kuyuk ekstrakti.	6	N A	4
5	Antibiotiklar. Sulfanilamidlar, nitrofuran unumlari, 8-oksixinolin.	Antibiotiklar tasnifi, kullash tamoyillari, vositalarning ta'sir doirasi ,mumkin bulmagan xolatlar, dorilarning uzaro ta'sirlarini, asorati va ularning oldini olish yullarini. Penisillinlar: benzilpenisillin, bisilin, fenoksimetilpenisillin, oksasillin, ampinsillin. Sefalosporinlar: sefazolin, sefatoksim, sefaleksin,	6	N A	2

		<p>sefaklor,sefalotin. Makrolidlar: eritromisin, oleandomisin fosfat,spiramitsin. Aminoglikozidlar: streptomisin sulfat, gentomisin sulfat, neomisin sulfat, kanamisin sulfat. Turli guruxlarga kiruvchi antibiotiklar: tetrasiklin, levomisitini, oksitetrasiklin, metasiklin, linkomisin, sintomisin. Sulfanilamid vositalari tasnifi ,kullanilishi, vositalarning ta'sir doirasi, ishlatilishi, xossalari, kullash usullari, nojuya ta'siri, asorati va ularning oldini olish yullari: streptosid, kotrimoksazol, sulfadimezin, etazol. Urosulfan, norsulfazol, sulfadimetoksin, ftalazol Nitrofuran xossalari , 8- oksixinolin Tasnifi, kullash tamoyillari, vositalarning ta'sir doirasi, ishlatilishi, xossalari, kullash usullari, nojuya ta'siri, asorati va ularni oldini olish yullari: furasillin, furazolidon, furadonin, furagin, meksaform .</p>			
6	Afferent innervasiyaga ta'sir etuvchi vositalar.	<p>Afferent innervasiya haqida tushuncha. Maxalliy anesteziya kiladigan vositalar tasnifi, anesteziya turlari, kullash tamoyillari, xossalari, kullanilishi, nojuya ta'siri va ularni oldini olish yullar: novokain, sovkain, ksikain, anestezin, prokain, artikain. Burushtiradigan moddalar: tasnifi, kullanilishi. Organik moddalar: tanin, eman pustlogi kaynatmasi, shalfey barglari, moychechak guli. Noorganik moddalar: vismut nitrat, rux oksidi, sink sulfat, mis sulfat, kumush nitrat, achchik tosh. Adsorbsiyalovchi vositalar: aktivlangan kumir ,talk. Ta'siri va kullanilishi. Urab oladigan vositalar: kraxmal, shilimshiklar. Ta'siri va kullanilishi. Ta'silantiruvchi vositalar: mentol, ammiak eritmasi, gorchichniklar.</p>	2	N	2
7	Efferent innervasiyaga ta'sir etuvchi vositalar.	<p>Efferent innervasiya haqida tushuncha. Xolinergik sinapslarga ta'sir kiladigan moddalar, tasnifi, xossalari, kullanilishi, nojuya ta'siri va oldini olish choralari. M-Xolinomimetik moddalar : pilokarpin gidroxlorid, aseklidin. N-Xolinomimetik moddalar: sititon, lobelin gidroxlorid,sitizin va lobelin alkaloidlaridan chekishga karshi foydalanish(tabeks, lobelin, anabazin) Antixolinesteraza moddalar: prozerin, galantomin gidroxlorid, kalimin, neyromedin. M-Xolinoblokada kiladigan moddalar: atropin sulfat, skopolamin gidrobromid, platifilin gidrotartrat, metasin. Atropin sulfatning kuzga va sillik mushaklarga ta'siri, undan zaxarlanganda birinchi yordam berish. N-Xolinblokada kiladigan moddalar: benzogeksoniy, pentamin, gigroniy, fentolamin, pirilen, kvateron.</p>	2	N	2

		<p>Kuraresimon vositalar:paramion, diaksoniy, dilitin,tubokuranin xlorid, dioksoniy.Umumiy ta’rifi va kullanilishi.</p> <p>Adrenergik sinapslarga ta’sir kiladigan vositalar , tasnifi, xossalari, kullanilishi, nojuya ta’siri va oldini olish choralari.</p> <p>Adrenomimetiklar : adrenalin , noradrenalin, efedrin, mezatton, naftizin, izadrin, salbutamol.</p> <p>Adrenoblokatorlar: labetalol, rezerpin, oktadin,fentalomin,anaprilin.</p> <p>Simpatolitiklar: oktadin, rezerpin, raunatin, ornit, metildofa.Kullanilishi va salbiy ta’siri.</p>			
8	Markaziy asab sistemasiga ta’sir etuvchi vositalar: narkoz uchun vositalar, etil spirti, uxlatuvchi vositalar, epilepsiyaga karshi vositalar, analgetik vositalar	<p>Markaziy asab sistemasiga ta’sir kiladigan vositalar tasnifi. Narkoz uchun ishlatiladigan moddalar.Narkoz boskichlari.Narkoz davri va narkozdan keyingi asoratlar, tez yordam choralari.</p> <p>Ingalyasionnarkoz vositalari: uchuvchan suyukliklar(efir, ftorotan,metaksifluran,izofluran).Gazsimon narkotik moddalar(azot(1)oksid,siklopropan) .</p> <p>Noingalyasion narkoz moddalari, guruxlari,ingalyasion narkoz moddalardan farki.Kullanilishi va yuborish yullari: ketamin, geksenal,natriy tiopental, natriy oksibutirat.</p> <p>Etil spirti,xossalari va kullanilishi. Spirt bilan utkir zaxarlanish va tez yordam choralari. Etil spirtidan surunkali zaxarlanish va uni davolash: teturam, esperal, metronidazol.</p> <p>Uxlatuvchi vositalar,tasnifi, kullanilishi, nojuya ta’siri : fenobarbital, barbital, midozolam.</p> <p>Uxlatadigan dorilardan utkir zaxarlanish va birinchi yordam.</p> <p>Epilepsiyaga karshi vositalar, tasnifi: fenobarbital, benzonal, difenin,geksamidin, etosuksemid.</p> <p>Analgetik vositalar, tasnifi, xossalari, kullanilishi, nojuya ta’siri, oldini olish va tez yordam choralari,kiyosiy tavsifi.</p> <p>Analgetik vositalar: morfin gidroxlorid, omnopon, promedol, fentanil, asetilsalisilat kislota, analgin, pentalgin,trimol,butadion,parasetamol, ibuprofen, voltaren.</p>	6	N A	2
9	Psixotrop vositalar, neyroleptiklar, trankvilizator – lar, sedativ vositalar, antidepressantlar psixostimulyator lar. Nootrop vositalar.Analeptiklar.	<p>Psixotrop vositalar ,umumiy ta’rifi, xossalari, kullanilishi, nojuya ta’siri , oldini olish va tez yordam berish.</p> <p>Neyroleptiklar: aminazin, etaperazin, triftazin, galoperidol, rezerpin.</p> <p>Trankvilizatorlar : seduksen(diazepam), tazepam, fenzepam, amizil, oksilidin.</p> <p>Sedativ vositalar: bromidlar, valeriana va uning unumlari (karvalol, valokardin).</p> <p>Antidepressantlar: imizin, amitriptilin Nialomid, pirazidol.</p> <p>Psixostimulyatorlar:kofein, fenamin, sidnokarb, etimizol, meridil, bemitil.</p>	6	N A	2

		Nootrop vositalar umumiy ta'rifi , tasnifi, xossalari, kullanilishi: nootropil(pirasetam), ensefabol,aminolon, serebrolizin,natriy oksibutirat. Analeptiklar umumiy ta'rifi, tasnifi, xossalari, kullanilishi: kofein benzoat natriy, kordiamin, etimizol, kamfora, sulfakomfokain, korazol, bemegrid.Markaziy asab sistemasiga ta'siri.			
10	Nafas olish a'zolariga ta'sir kiluvchi vositalar.	Nafas olish a'zolari faoliyatiga ta'sir kiladigan vositalar tasnifi , surfaktant hosil bulishini oshiruvchi vositalar kullanilishi, nafas stimulyatorlari umumiy tarifi , tasnifi, xossalari, kullanilishi: kordiamin, kofein natriy benzoat, etimizol, lobelin gidroxlorid, sititon, bemegrid. Yutalga karshi vositalar umumiy ta'rifi tasnifi, xossalari, kullanilishi:kodein fosfat, etilmorfin gidroxlorid, kodelak, libeksin,tusupreks,travamaks. Balgam kuchiruvchi vositalar umumiy ta'rifi, tasnifi, xossalari, kullanilishi: bromgeksin, bronxosan, ambroksol, natriy gidrokarbonat, mukaltin, pektussin. Bronxolitik vositalar umumiy ta'rifi, bronxospazm haqida tushuncha, vositalarningasosiy guruxlari, xossalari, kullanilishi: izadrin, salbutamol, berotek adrenalin gidroxlorid, efedrin gidroxlorid, atropin sulfat,eufillin. Upka shishi haqida tushuncha va tez tibbiy yordam choralari.	6	N A	2
11	Yurak –tomir sistemasiga ta'sir kiladigan vositalar.	Kardiotonik vositalar- yurak glikozidlari Umumiy tasnifi va kullanilishi, nojuya ta'siri va olini olish choralari: digitoksin, digoksin, selanid, gulizardak ekstrakti, korglukon,marvarid gul nastoykasi. Aritmiyaga karshi vositalar, tasnifi. Kullanilishi,xossalari: propafenon, allapinin, xinidin sulfat, novokainamid, ksikain, anaprilin, verapomil, aymolin. izadrin, kaliy preparatlari: kaliy xlorid, kaliy oratat, asparkam. Toj tomirlar yetishmovchiligida kullaniladigan vositalar. Ishemiya haqida tushuncha. Vositalar tasnifi, xossalari va kullanilishi: nitrong, nitroglisering, validol,sustak,erinit, kurantil, verapomil, no-shpa. Miokard infarktiga sabablar va tez yordam choralari. Gipotenziv vositalar. Gipertoniya haqida tushuncha. Gipotenziv vositalar tasnifi,xossalari va kullanilishi: klofelin. metildofa, anaprilin, papaverin. dibazol, magniy sulfat. Gipertoniya krizida tez yordam choralari. Gipertenziv vositalar haqida tushuncha va ularning xossalari va kullanilishi.	6	N A	2
12	Oshkozon ichak tizimiga ta'sir kiladigan vositalar.	Ishtaxaga ta'sir kiladigan vositalar ta'rifi, tasnifi, kullanilish,: kalampirmunchok nastoykasi, ziravorlar, fepranon, dezopimon. Me'da shirasi sekresiyasiga ta'sir kiladigan vositalar ta'rifi, tasnifi. Gastrit kasalligi haqida tushuncha.	6	N A	2

		<p>Me'da shirasi sekreyiyasi pasayganda kulaniladigan vositalar: xlorid kislota, pepsin, tabiiy me'da shirasi, festal. Me'da shirasi oshganda kulaniladigan vositalar: atropin sulfat, alloxol, xolosas, xolenzim, LIV 52, atropin sulfat, papaverin gidroxlorid, magniy sulfat. Me'da osti bezining tashki sekretor funksiyasi buzilganda kulaniladigan vositalar, xossalari, kulanilishi: pankreatin, kontrikal.</p> <p>Kustiradigan va kusishga karshi vositalar tasnifi, kulanilishi: apomorfin gidroxlorid, rux, mis sulfat, "Aeron",</p> <p>Etaperazin, serukal, termopsis preparati.</p> <p>Surgi dorilar ta'rifi, xossalari, kulanilishi va nojuya ta'siri: magniy sulfat, natriy sulfat, kanakunjut moyi, regulaks, gotalaks, senadeksin.</p>			
13	<p>Diuretiklar.</p> <p>Kon tomir tizimiga ta'sir kilivchi vositalar.</p>	<p>Diuretik vositalar ta'rifi, tasnifi, xossalari, kulanilishi, nojuya ta'siri va tez yordam choralari: dixlotiazid, furosemid, spironalakton, mannit, mochevina, triamteren.</p> <p>Kamkonlik kasalligi va uning turlari. Temir preparatlarining kulanilishi: sianokabolamin, va vitaminlarning kulanilishi.</p> <p>Eritropoezga ta'sir kiladigan vositalar: kaytarilgan temir, ferropleks, ferrumlek, maltofer, tardiferon, folat kislota, sianokobalamin, ferkoven.</p> <p>Leykopoezga ta'sir kiluvchi vositalar: natriy nukleinat, pentoksil, metilurosil, vitamin V6.</p>	6	N A	2
14	<p>Modda almashinuv jarayoniga ta'sir etuvchi vositalar.</p> <p>Miometriyga ta'sir etuvchi vositalar.</p>	<p>Gormon preparatlari, sintetik urinbosarlari va antogonistlari haqida tushuncha. Gipofiz oldi bulagi gormon preparatlari: kortikotropin, samototropin.</p> <p>Gipofiz orka bulak gormon preparatlari: oksitasin, pituitrin, vazopressin.</p> <p>Kalkonsimon bez gormon preparatlari: tireoidin, merkazolil, triyodtirozin.</p> <p>Parakalkonsimon bez gormon preparatlari: kalsiytonin, paratireoidin.</p> <p>Me'da osti bezi gormon preparatlari: insulin inyeksiya uchun, insuman.</p> <p>Buyrak usti bezi gormon preparatlari.</p> <p>Ularning xossalari va kulanilishi.</p> <p>Glyukokortikoidlar: prednizalon, dermazolon, deksametazon, triamsinalon.</p> <p>Mineralokortikoidlar: dezoksikortikosteron asetat.</p> <p>Ayol jinsiy gormon preparatlari. Estrogenlar: sinestrol, follikulin estrol.</p> <p>Gestogenlar: progesteron, turinal, oksiprogesteron.</p> <p>Erkak jinsiy gormon preparatlari: testosteron, propionat, testenat.</p> <p>Miometriyni ritmik va tonik kiskartiruvchi vositalar. Tugruk faoliyatini stimulyasiya kilishda kulaniladigan vositalar. Bachadondan kon ketganda kulaniladigan vositalar. Bachadon tonusiga ta'sir</p>	6	N A	2

		kiluvchi vositalar: metilergometrin, dinoproston, oksitasin, ergometrin maleat , vitamin Ye, pituitrin, progesteron.			
15	Vitaminlar. Ishkoriy va ishkoriy- yer metallarining tuzlari	Vitamin preparatlari. Vitaminlarning guruxlari va ahamiyai. Gipovitaminoz va avitaminoz haqida tushuncha. Suvda eriydigan vitaminlar: tiamin bromid, riboflavin, piridoksin gidroxlorid, nikotinat kislota, sianokabolamin, folat kislota, askorbinat kislota. Yogda eriydigan vitaminlar: retinol asetat, ergokalsiferol, vikalol, tokoferol. Ishkoriy va ishkoriy- yer metallarining tuzlari va glyukozaaning ahamiyati, kullanilishi: natriy xlorid, kalsiy xlorid, magniy sulfat, ringerlok eritmasi, poliglyukin, glyukoza.	2	N	2
16	Allergiya va yalliglanishga karshi vositalar. Dori vositalari bilan utkir zaxarlanishda davolash usullari	Allergiyaga va yalliglanishga karshi vositalarning tasnifi va ta'sir turlari, kullanilishi, mone'liklari, nojuya ta'siri, oldini olish choralari, zaxarlanishda birinchi yordam tamoyillari va antogonistlari. Allergiyaga karshi vositalar: dimedrol, diazolin, diprazin, suprastin, ketotifen, loratal. Dori moddalardan utkir zaxarlanish belgilari. Davolash tamoyillari. Zaxarlanishda asosiy davolash prinsiplari. Dori moddalarining kongra surilishiga yul kuymaslik. Antogonistlarni kullash. Zaxarli moddalarning organizmdan chikib ketishini tezlashtirish.	2	N A	2
	Jami	108	72		36

3. O'quv chilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quv chilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4. Tavsiya etilgan asosiy va qo'shimcha adabiyotlar , internet saytlari ro'yxati Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoyev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – "O'zbekiston" 2018.
2. Shavkat Mirziyoyev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – "O'zbekiston" 2018.

3. Shavkat Mirziyoyev «Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2016.
4. Shavkat Mirziyoyev «Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak» Toshkent – “O‘zbekiston” 2017

Asosiy adabiyotlar

1. F.Sh.Toshmuhamedova , X.U.Aliyev. R. Z. Nizomov “Umumiy farmakologiya va reseptura “ Toshkent . Ilm ziyo 2007 yil.
2. Sayfiddin Faxriddin ugli “ Farmakologiya bilan reseptura “ Toshkent, Medisina 1996 yil.
3. S.S. Azizova. “Farmakologiya “Toshkent 1994 yil.
4. Z. Salixujayev “ Dori vositalari kullanmasi “ 2015 yil.
5. “Spravochnik Vidal” .Toshkent 2008 yil
6. “Hammabop tibbiyot kullanmasi “ . Toshkent 2006 yil
7. “Hamshira “ jurnali.
8. Sayfiddin Faxriddin ugli “ Umumiy reseptura “ Toshkent 2006 yil
9. “ Uzbekiston Respublikasi Dori vositalari va tibbiyot buyumlarining davlat Reyestri “ Toshkent 2004 yil.

Internet saytlari

1. www.gov.uz- O‘zbekiston Respublikasi xukumat portal
2. www.lex.uz- O‘zbekiston Respublikasi Qonun xujjatlari ma’limotlari milliy ba’zasi
3. www.tm.uz
4. www.ziynet.uz
5. www.infoamailtma.uz
6. www.info.alfa.minzdrav.uz
7. [https books.googleco,uz](https://books.googleco.uz)
8. [http.latin-online.ru](http://latin-online.ru) sbornik
9. www.meddean.luc.edu
10. [http:knigi.for2.org](http://knigi.for2.org).
11. [www.moode.ammi,uz](http://www.moode.ammi.uz)
12. [http:elib.bsu.by](http://elib.bsu.by)
13. [http:WWW.gumer.info](http://WWW.gumer.info)
14. [http:sovtor.org](http://sovtor.org).

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

MIKROBIOLOGIYA VA EPIDEMIOLOGIYA ASOSLARI

fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	2.15
Ajratilgan soat:	54

Toshkent- 2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Rasulova S.S.-Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat texnikumi
katta o'qituvchisi

Taqrizchilar:

Xo'jayeva Sh.A.-TDSI "Mikrobiologiya va farmakologiya" kafedrasida dosenti

1.O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Mikrobiologiya va epidemiologiya asoslari
Ajratilgan soat	54
Mavzular soni	16
Dasturning maqsadi	<p>Mikrobiologiya va epidemiologiya asoslari fanini o'qitish dan maqsad - mikroorganizm xossalari, ularning epidemiologiyasi , keltirib chikaradigan kasalliklari, tashqi muhit va odam organizmi bilan munosabatlarni o'rganish.</p> <p>Yuqumli kasalliklarni oldini olish va ularning bartaraf etish orqali aholi salomatligini mustahkamlash.</p> <p>Fanning vazifasi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mikroorganizmlarning tashqi muhit bilan bog'liqligini va rivojlanishini o'rganish; -yuqumli kasalliklarni aniqlashda laboratoriya diagnostika usullarini ishlab chiqish; -immunobiologik tibbiyot preparatlarini ishlab chiqish samarasini o'rganish; - yuqumli kasalliklarni oldini olish va ularni bartaraf chora tadbirlarini o'rganish va amaliyotga tadbiq etish;
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<p>Patogen mikroorganizmlarning patogenligi, virulentligi, patogenlik omillari va ularning infeksiyon jarayonni rivojlanishidagi ahamiyati. Mikroorganizmlar keltirib chiqargan kasalliklarga tashxis qo'yish , odam tanasi va Og'iz bo'shlig'i mikroflorasi hamda ular ta'sirida kelib chiqadigan kasalliklarni bir-biridan farqlash, tashhis qo'yish , davolash va oldini olish sohasida bilimni shakllantirishdir.</p>
Bilim	<p>-mikrobiologiya va epidemologiya asoslari fanining vazifalari , fanning rivojlanishida o'z xissasini qo'shgan olimlarni; mikroorganizmlar tasnifi,bakteriyalar morfologiyasi , mikrob hujayrasida bo'ladigan fiziologik jarayonlarini; tashki muhit omillarining turlari, mikroorganizmlarning tashki muhitda tarkalishini; infeksiyon jarayenlarni o'ziga hos hususiyatlarini; immunitet turlari, immunitetning spesifik va nospesifik omillarini; patogen mikroorganizmlarnig asosiy hossalari, ularning epidemiologiyasi, keltirib chiqaradigan kasalliklari; kasalliklarni oldini olish va davosini; kasalliklarni differensial xususiyatlari, laborator tashxisini o'tkaza olishni <i>bilishi va ulardan foydalana olish kabi bilim va Ko'nikmalarga ega bo'ladilar.</i></p>
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> – mikrob kulturasidan surtma tayerlash, fiksasiya qilish; – oddiy va murakkab usullarda bo'yash; – mikroskop bilan ishlash; – zararli materiallarni zararsizlantirish; – qo'l va ish joyini dezinfeksiya qilish; – laboratoriya idishlarini sterilizasiyaga tayerlash; – sterilizasiya turlarini va sterilizasiyalangan asboblar bilan ishlash; – 1 milliard mikrob kulturasini tayerlash;

	<ul style="list-style-type: none"> – sof kulturani antibiotiklarga sezgirligini disklar yordamida aniklash; – dori preparatlarini sterillikka tekshirish; – patogen mikroorganizmlar keltirib chikaradigan kasalliklarda mikrobiologik tekshirishlar utkazish <p>amaliy Ko‘nikmalariga ega bo‘lishi kerak.</p>
O‘quv rejaga muvofiq o‘z aro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	<p>Biologiya Yuqumli kasalliklar Epidemiologiya va tibbiy parazitologiya Farmakologiya va reseptura Valeologiya</p>
O‘qitish ni tashkiliy shakli	<p>N-nazariy ta‘lim; A-amaliy ta‘lim;</p>
Dasturga qo‘yilgan talab	<p>Majburiy</p>
O‘qitish tili	<p>Guruhga tayinlangan dars tili asosida</p>
Baholash tartibi	<p>Joriy baholash tartibiga asoslanib</p>
O‘quv chilarning bilim va Ko‘nikmalarini baholash	<p>Yozma, og‘zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, Ko‘nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish</p>

2.O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘qitish ning tashkiliy	Mustakil ta‘lim
	<p>Mikrobiologiya va epidemiologiya fanining maksad va vazifalari, rivojlanish tarixi.</p>	<p>Mikrobiologiya va epidemiologiya - mikroorganizmlar hayoti va rivojlanish qonuniyatlarini ,tashki muxit va inson organizmi bilan o‘z aro munosabatlarini o‘rganadi. Tibbiyot mikrobiologiyasining vazifasi, yuqumli kasalliklarni kelib chiqish sabablarini aniqlash, laboratoriya tashxisini va uni amalda Qo‘l lash, hamda kasallikning umumiy va maxsus profilaktikasi ,davolash usullarini ishlab chiqish. Mutaxassislikni o‘rganishda mikrobiologiyaning ahamiyati. Tibbiyot mikrobiologiyasining boshqa tibbiy fanlar bilan chambarchas bog‘liqligi. Mikrobiologiya fanining rivojlanishdagi asosiy davrlari, erishilgan yutuqlari. Vatanimiz olimlarining mikrobiologiya fanining rivojlanishidagi xizmatlari. Hozirgi zamon Bergi tasnifi.</p>	2	N	

2	Mikroorganizmlar tasnifi, morfologiyasi.	Bakteriyalar morfologiyasi, asosiy shakllari va kattaligi, bakteriopolimorfizmi. Bakteriya hujayrasini tuzilishi. Sitoplazmatik membrana, kapsula, xivchin va sporaning vazifasi. Mikroorganizmlar tasnifining asosiy prinsiplari.	4	H A	
3	Mikroorganizmlar fiziologiyasi.	Mikrob hujayrasining kimyoviy tarkibi, mikrobnining turiga va tashqi muhit sharoitiga bogʻliqligi. Mikrob hayotidagi suvning roli. Mikroorganizmlarni oziqlanishi, oziqlanish turlari. Bakteriyalarning nafas olishi. Aerob va anaerob nafas olish turlari. Mikroorganizmlarni oʻsishi va koʻpayish usullari. Mikroorganizmlarning ajratadigan moddalari: fermentlar, pigmentlar, aromatik moddalar, vitaminlar, toksinlar. Fermentlar. Bakteriyalarning fermentativ aktivligini aniqlash. Bakteriyalar turini aniqlashda ularni Qoʻl lash.	4	N A	1
4	Mikroorganizmlarni tashki muxitda tarkalishi, epidemiologiyasi. Odam organizmining normal mikroflorasi. Tashqi muhit omillari va ularning mikroorganizmlarga taʼsiri.	Mikroorganizmlarni tashki muxitda tarkalishi: tuproq, suv, xavo. Odam organizmining normal mikroflorasi. Odam organizmini infeksiyadan saklanishda normal mikrofloraning ahamiyati. Ogʻiz boʻshligʻi mikroflorasi. Meʼyoriy mikrofloraning vazifalari. Ogʻiz boʻshligi mikroflorasi, mahalliy himoya omillari, ularni oʻrganish usullari, stomatologiya amaliyotidagi ahamiyati. Protezlashning Ogʻiz boʻshligi mikroflorasi va mahalliy himoya omillariga taʼsiri. Mikroorganizmlarga fizikaviy, kimyoviy va biologik omillarning taʼsiri. Tabiiy sharoit va sunʼiy taʼsirotlarning mikroorganizmlarga taʼsiri. Aseptika va antiseptika. Fizikaviy omillar: harorat, quritish, ultrabinafsha nur, ultratovush, bosimning mikrobn hayotiga taʼsiri. Kimyoviy omillarning mikroorganizmlarga taʼsiri. Dezinfeksiya haqida tushuncha. Asosiy dezinfeksiyalovchi moddalar va ularning qoʻllanilishi. Biologik omillarni taʼsiri. Mikroorganizmlar oʻrtasidagi simbioz, metabioz, antagonizm	6	N A	2
5	Bakteriofaglar, antibiotiklar.	Bakteriofag nima. Fagning ochilish tarixi, shu sohada ishlagan olimlar. Fagning strukturasi, tuzilishi, shakllari. Fagning mikrobn hujayrasiga tasiri. Fagning tabiatda tarqalishi va uning asosiy xususiyatlari. Fagning chidamligi, medisinada ishlatilishi, fagoterapiya, fagodiagnostika, fagoprofilaktika. Antibiotiklarning ochilish tarixi va unga xissa	4	N A	2

		qo‘shgan olimlar. Antibiotiklar tasnifi. Mikrob hujayrasiga tasiri. Antibakterial tasir spektri haqida tushuncha. Antibiotiklar orkali kelib chiqadigan asoratlar. Mikroorganizmlarni antibiotikka sezgirligini aniqlash usullari. Kimyoprofilaktika va kimyoterapiya.			
6	Infeksiya va epidemiologik jarayen haqida tushuncha. Yuqumli kasalliklarning kimyoprofilaktikasi va kimyoterapiyasi.	«Infeksiya» va «Yuqumli kasalliklar» haqida tushuncha, boshqa kasalliklardan farqi. Kasallikning kechish davrlari. Patogen mikroblarga xarakteristika. Ekzo va endotoksinlar, ularga xarakteristika. Infeksiyon kasallikning kelib chiqishi uchun bo‘lgan sharoit. Infeksiya manbai. Ijtimoiy sharoit va tashqi muhitdagi mikroorganizmlarning yuqumli kasallikni kelib chiqishda va tarqalishdagi ahamiyati. Ekzogen infeksiyalar. Mikrob va toksinlarning organizmda tarqalishi. Infeksiyon jarayonning rivojlanish dinamikasi. Bakteriya tashuvchilar. Yuqumli kasallikning tarqalish formalari.	2	N	2
7	Immunitet haqida tushuncha. Yuqumli kasalliklarning Immunoprofilaktika va immunoterapiya.	Immunitet tushunchasi. Immunitet turlari. Aktiv va passiv immunitet. Tabiiy va sun‘iy bakteriyalarga, viruslarga, toksinlarga qarshi immunitet. Immunitet omillari. Nospesifik va spesifik omillari. Fagositoz mexanizmi, I.I.Mechnikov nazariyasi. Spesifik ortirilgan immunitet, organizmning immun sistemasi. Organizmning himoya qiluvchi gumoral omillari, antigen xossalari. Mikrob antegeni (O, N, K, Vi —antigenlar). Antitelolar (immunoglobulinlar) ning fizik, kimyoviy xossalari va strukturalari. Autoantitelolar organizmning immun sistemasi. Immunoprofilaktika va immunoterapiya tarixi. Immunitet hosil qilish uchun ishlatiladigan preparatlar. Tirik, o‘ldirilgan, kimyoviy vaksinalar. Autovaksinalar. Anatoksinlar. Vaksinasiya va revaksinasiya usullari. Toksinlar va viruslarga qarshi tayyorlanadigan zardoblar. Gammoglobulin, antitoksin birliklari. Vakcina va zardoblarni tayyorlash va saqlash usullari. Immunoglobulinlar, seroprofilaktika va seroterapiya.	4	N A	2
8	Allergiya va anafilaksiya.	Allergiya va allergen tushunchasi. Ekzoallergenlar va endoallergenlar. Infeksiyon bo‘lmagan allergenlar, infeksiyon allergen moddalar. Allergik reaksiyalar. Darhol va asta — sekin yuzaga chiqadigan allergik reaksiyalar. Anafilaktik shok kasalligini oldini olish. Aralash tip allergik reaksiyalar. Infeksiyon allergiya. Allergik reaksiyalar va ularning diagnostik	2	N	2

		ahamiyati.			
9	Patogen kokklar, ularning epidemiologiyasi, keltirib chiqaradigan kasalliklarni oldini olish chora tadbirlari.	Patogen kokklar: stafilokokk, streptokokk, pnevmokokk, meningokokk va gonokokklarga umumiy xarakteristika. Patogen kokklarni atrof muhitda tarqalishi, epidemiologiyasi . Patogen kokklar keltirib chiqaradigan kasalliklari. Immunitet. Davosi va profilaktikasi. Tibbiyot etikasi va deontologiyasi.	4	N A	2
10	Ichak guruhi bakteriyalari, ularning epidemiologiyasi, keltirib chiqaradigan kasalliklarni oldini olish chora tadbirlari.	Ichak guruhi bakteriyalari, esherixiya, salmonella va shigella qo‘z g‘atuvchilariga umumiy xarakteristika. Ichak guruhi bakteriyalarini atrof muhitda tarqalishi, etiologiyasi. Ichak guruhi bakteriya larining keltirib chiqaradigan kasalliklari. Immunitet. Davosi va profilaktikasi. Tibbiyot etikasi va deontologiyasi.	2	N	2
11	O‘ta havfli va zoonoz infeksiyalar ularning epidemiologiyasi, oldini olish chora tadbirlari.	Vabo, toun, tulyaremiya, brusellyoz, kuydirgi qo‘z g‘atuvchilariga umumiy xarakteristika. Vabo, toun, tulyaremiya, brusellyoz, kuydirgi infeksiyalarini atrof muhitda tarqalishi, etiologiyasi. O‘ta havfli va zoonoz nfeksiyalarining keltirib chiqaradigan kasalliklari. Immunitet. Davosi va profilaktikasi. Tibbiyot etikasi va deontologiyasi.	4	N A	2
12	Patogen klostri-diyalar, ularning epidemiologiyasi, keltirib chiqaradigan kasalliklarni oldini olish chora tadbirlari.	Patogen anaerob (qoqshol, gazli gangrena, botulizm) qo‘z g‘atuvchilariga umumiy xarakteristika. Patogen anaeroblarning epidemiologiyasi. Patogen anaeroblar keltirib chiqaradigan kasalliklari. Immunitet. Davosi va profilaktikasi. Tibbiyot etikasi va deontologiyasi.	4	N A	2
13	Havo- tomchi infeksiyalar, ularning xossalari, keltirib chiqaradigan kasalliklari.	Havo tomchi infeksiyalari bo‘g‘ma, sil, ko‘kyo‘tal qo‘z g‘atuvchilariga umumiy xarakteristika. Havo tomchi infeksiyalari ning epidemiologiyasi. Havo tomchi infeksiyalari keltirib chiqaradigan kasalliklari. Immunitet. Davosi va profilaktikasi. Tibbiyot etikasi va deontologiyasi.	2	N	2
14	Patogen spiroxetalar, ularning epidemiologiyasi, keltirib chiqaradigan kasalliklarni	Patogen spiroxetalar (zaxm, qaytalama tif, leptospiroz) qo‘z g‘atuvchilariga umumiy xarakteristika. Patogen spiroxetalarning epidemiologiyasi. Patogen spiroxetalar keltirib chiqaradigan kasalliklari. Immunitet. Davosi va profilaktikasi. Tibbiyot etikasi va deontologiyasi.	2	N	2

	oldini olish chora tadbirlari.				
15	Rikketsiyalar. Epidemik va endemik toshmalitif qo'zg'atuvchi-lari.	Rikketsiyalarga umumiy xarakteristika. Rikketsiyaning epidemiologiyasi. Rikketsiyalar keltirib chiqaradigan kasalliklari. Immunitet. Davosi va profilaktikasi.	2	N	2
16	Viruslar. ularning epidemiologiyasi, keltirib chiqaradigan kasalliklarni oldini olish chora tadbirlari.	Viruslariga umumiy xarakteristika, ularning tasnifi. Gripp, qutirish, gepatit, OITS, poliomiyelet, qizamiq viruslari, epidemiologiya. Immunitet. Davosi va profilaktikasi. Tibbiyot etikasi va deontologiyasi.	6		2
			54		27

3.O'quv chilarning bilim va ko'nikmalarini baholash:

O'quv dasturi asosida O'quv chilar tomonidan o'z lashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular O'quv elementini O'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4. Tavsiya etilgan asosiy va qo'shimcha adabiyotlar , internet saytlari ro'yxati Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoyev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.

2. Shavkat Mirziyoyev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.

3. Shavkat Mirziyoyev «Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2016.

4. Shavkat Mirziyoyev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak» Toshkent – “O'zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar

1. A.B.Ganixo'jayeva, X.A.Nazarova «Mikrobiologiya». Toshkent, «Ilm Ziy» nashriyoti, 2005 yil.

2. E.E.Eshboyev «Mikrobiologiyadan amaliy mashg'ulot uchun». Toshkent, «Ilm Ziy» nashriyoti, 2006 y

3. A.B.Ganixo'jayeva, X.A.Nazarova «Mikrobiologiya». Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nashriyoti, 2002 y.

4. E.E.Eshboyev «Mikrobiologiyadan amaliy mashg'ulot uchun». Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nashriyoti, 2003 y

5. I.A. Bakulina, E.A. Krayev «Mikrobiologiya». Moskva, 1980 y
6. F.K. Cherkes, L.B. Bogoyavlenskaya, N.A. Belskaya «Mikrobiologiya». Moskva, 1987

y

Qo'shimcha adabiyotlar

1. I.M.Muhamedov, E.Eshboyev "Mikrobiologiya. Immunologiya. Virusologiya" Toshkent, "O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi" davlat ilmiy nashriyoti, 2002 yil
2. I.M.Muhamedov, A.Ne'matov "Mikrobiologiya vajneyshix biotopov tela cheloveka". Toshkent, "Yangi asr avlodi" nashriyoti, 2007 yil
3. Muhamedov I.M. va boshq. Klinicheskaya mikrobiologiya. Vrachlar uchun Qo'l lanma. - Toshkent. Yangi asr avlodi. 2016 y.
4. V.T.Yemsev, Ye.N.Mishustin "Mikrobiologiya". Moskva, "Drofa" nashriyoti, 2005 yil
5. Nuraliyev, M.A.Adilov "Obshaya mikrobiologiya". Toshkent, "Cho'lpon" nashriyoti, 2009 yil

Internet saytlari

1. www.gov.uz- O'zbekiston Respublikasi xukumat portal
2. www.lex.uz- O'zbekiston Respublikasi Qonun xujjatlari ma'limotlari milliy ba'zasi
3. www.tm.uz
4. www.ziyonet.uz
5. www.infoamailtma.uz
6. www.info.alfa.minzdrav.uz
7. <https://books.googleco.uz>
8. <http://latin-online.ru> sbornik
9. www.meddean.luc.edu
10. <http://knigi.for2.org>.
11. www.moode.ammi.uz
12. <http://elib.bsu.by>
13. <http://WWW.gumer.info>
14. <http://sovtor.org>.

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

VALEOLOGIYA fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.01
Ajratilgan soat:	36

Toshkent- 2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

1. D.V.Turayeva -Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi katta o'qituvchisi
2. M.A.Gapurova-
Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi

Taqrizchilar:

N.R.Yangiyeva TDSI "Oftalmologiya , ginekologiya kursi bilan" kafedrasini mudiri

1.O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Valeologiya
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	16 ta
Fan dasturining maqsad va vazifalari	<p>Fanning maqsadi: - aholi orasida sog'lom turmush tarzini shakllantirish;</p> <ul style="list-style-type: none"> - odam organizmini ichki imkoniyatlarini oshirib, salomatlikni saqlash va mustahkamlashga yo'naltirilgan. ijobiy hayot tarzini shakllantirish. <p>Fanning vazifalari: - odam organizmidagi turli funksional tizimlarning nasliy omillari va rezervlaridan yuqori darajada foydalanish;</p> <ul style="list-style-type: none"> - tashqi va ichki muhit ta'sirlariga organizmning moslashuv imkoniyatlarini takomillashtirish; - salomatlik miqdorini o'rganish; -individual sog'lom lashtirish dasturlarini amaliyotga tadbiq etish; - aholi orasida sog'lom turmush tarzini shakllantirish; -aholiga ta'sir ko'rsatishning individual, guruh va populyasion darajalari aniq mexanizmlar va organizmning rezervlarini aniqlash; - aholi bilan ish olib borishda maqsadli guruhlar, tamoyillar, standartlar va algoritmlardan foydalanish mexanizmlari yoritib berish -profilaktik tibbiyotning muammolari, salomatlikni asrash va mustahkamlash masalalarini aniqlash.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<p>Sog'lom turmush tarziga oid tushunchalarni o'rganib, salomatlikni asrash va mustahkamlash masalalarini aniqlash, aholi orasida sog'lom turmush tarzini shakllantirish Ko'nikmalariga ega bo'ladi.</p>
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - valeologiya fanining vazifalari, tibbiyotda tutgan o'rnini ; - valeologiyaning tarixi va rivojlanish bosqichlarini; - hayot tuzilishi, hayot uslubi, hayot sifati tushunchalarini; - ritorika haqida tushunchani; - sanitariya ma'orifi tushunchasini; - "Salomatlik" instituti maqsad va vazifalari; - muloqot va uning turlarini; - tibbiy xodimlar faoliyatida muloqot olib borish Ko'nikmalarini; - sog'lom turmush tarzining oila a'zolari salomatligiga ta'sirini; - sog'lom turmush tarzining tarkibiy qismlarini; - dispanser ko'rigi haqida tushuncha, uning maqsad va vazifalarini; - salomatlik darajasini baholash usullarini; - rasional ovqatlanishga qo'yiladigan talablarni; - oziq-ovqat mahsulotlarini to'g'ri tanlash va muvozanatlashgan ovqatlanish qoidalarini; - jismoniy mashqlar turlari va inson a'zolariga ularning ta'sirini; - chiniqtirishning salomatlikka ta'siri, asosiy qoidalari, turlari va vositalarini; - inson organizmiga psixoemosional holatning ta'sirini; - balog'atga yetmasdan turmushga chiqish va homilador bo'lishning zararli oqibatlari va oldini olish yo'llari ni;

	<ul style="list-style-type: none"> - erta homiladorlik va tug'ruqlarni oldini olish yo'llari ni; - giyoxvandlikni inson salomatligiga ta'sirini; - ichkilikbozlikni inson salomatligiga ta'sirini; - tamaki maxsulotlarini inson salomatligiga ta'sirini; - aholining turli guruhleri orasida OIV/OITSni oldini olish chora-tadbirlarini; - OIV/OITSni oldini olishga qaratilgan profilaktik dasturlarini bilishi kerak.
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - Shifokor o'rta tibbiy xodim munosabatlaridagi muammolarni yechish; - o'rta tibbiy xodim-bemor munosabatlaridagi muammolarni yechish; - maqsadli guruhlarni aniqlash; - aholining turli guruhleri salomatligiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash; - turli guruhdagi aholini salomatlik darajasiga qarab guruhlarga ajratish; - antistress dasturlarni ishlab chiqish Ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.
O'quv rejaga muvofiq o'z aro bog'liq bo'lgan fan nomi	<p>Anatomiya, fiziologiya va patologiya Umumiy gigiyena va ekologiya Tibbiyot psixologiyasi Hamshiralik ishi asoslari Yuqumli kasalliklar Ogiz bushligi gigiyenasi</p>
O'qitish ni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, vaziyatli masalalar yechish, test yechish

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitish ning tashkiliy	Mustakil ta'lim
1	Valeologiya fanining tarixi va rivojlanish bosqichlari. Valeologiya fanining rivojlanishida Abu Ali ibn Sino ta'limotining	Valeologiya fani va uning vazifalari, tibbiyotda tutgan o'rni. Fanning rivojlanish bosqichlari. Valeologiya fanida Qo'l laniladigan usullar. Salomatlik va sog'lom turmush tarzi tushunchasi va ahamiyati. Valeologiya tasnifi. Turmush tarzi, hayot tarzi tushunchalari.	2	N	

	o'zni va ahamiyati. O'zbek olimlarining qo'shgan xissalari.	Hayot darajasi ko'rsatkichlari. Hayot tuzilishi, hayot uslubi, hayot sifati tushunchalari. Hayot tarzi va salomatlikka ta'sir etuvchi omillar. Abu Ali ibn Sinoning tibbiyotda tutgan o'zni. Salomatlik darajalari, ko'rsatkichlari. Birlamchi, ikkilamchi va uchlamchi profilaktika. Aholining umumiy, guruhiy va populyasion salomatligi. Sog'lom turmush tarzining, sportning, shaxsiy gigiyenaning salomatlikka ta'siri.			
2	Ritorika (nutqning) o'rta tibbiyot xodimlarning faoliyatidagi ahamiyati	Ritorika haqida tushuncha, uning turlari va xususiyatlari. Muloqot haqida tushuncha. Muloqot turlari, darajasi va vositasi. Mantiqiy fikrlash haqida tushuncha va uning qonuniyatlari. Sanitariya ma'orifi tushunchasi. "Salomatlik" instituti maqsad va vazifalari.	2	N	
3	Shaxslararo munosabatni shakllantirish	Muloqot haqida tushuncha. Muloqot turlari, darajasi va vositasi. Muloqotga ta'sir etuvchi omillar. Tibbiy xodimlar faoliyatida muloqot olib borish ko'nikmalari: obyektga tushunish omillari, diqqat bilan eshita bilishning asosiy tamoyillari.	2	N	
4	Deontologiya va uning muammolarini bartaraf etishning valeologik tamoyillari	Tibbiyotda shifokor o'rta tibbiy xodim munosabatlaridagi yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari. Tibbiyotda o'rta tibbiy xodim-bemor munosabatlaridagi yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari. Muammolarni yechish bosqichlari.	2	N	2
5	Sog'lom turmush tarzini shakllantirishga zamonaviy yondoshuvlar. Maqsadli guruhlar, ta'sir etuvchi omillar, standart va algoritmlarni o'rganishning ahamiyati.	Sog'lom turmush tarzi haqida tushuncha, asosiy vazifalari va aholi sog'ligini saqlashdagi tutgan o'zni. Sog'lom turmush tarzining oila a'zolari salomatligiga ta'sirini. Aholiga tibbiy bilimlarni targ'ibot qilishda sog'lom turmush tarzini namoyon qilish. Kasalliklarning oldini olishda — Sog'liqni saqlash muassasalari, jamoat va davlat tashkilotlari, turli jamg'arma, matbuot organlarining roli. Dispanser ko'rigining aholi sog'lig'ini saqlashdagi ahamiyati maqsadi va vazifalari. Dispanser nazoratida turadigan guruhlarini sog'lom lashtirish. Sog'lom turmush tarzini shakllantirishdagi standart va algoritmlar to'g'risida tushuncha "Yosh oila" maqsadli guruhining ma'naviy, psixologik, tibbiy va jismoniy aspektlari. "Homilador ayol" maqsadli guruhining ma'naviy, psixologik, tibbiy va jismoniy aspektlari. "Emizikli bola" maqsadli guruhining ma'naviy, psixologik, tibbiy va	2	N	4

		<p>jismoniy aspektlari “O’spirinlik davri” maqsadli guruhining ma’naviy, psixologik, tibbiy va jismoniy aspektlari. “Yoshlar” maqsadli guruhining ma’naviy, psixologik, tibbiy va jismoniy aspektlari. “Katta yoshdagilar” maqsadli guruhining ma’naviy, psixologik, tibbiy va jismoniy aspektlari. “Qariyalar va uzoq umr ko’ruvchilar” maqsadli guruhining ma’naviy, psixologik, tibbiy va jismoniy aspektlari.</p>			
6	<p>Salomatlik miqdorini aniqlash. Salomatlik darajalariga qarab sog’lom lashtirish dasturlarini yaratish</p>	<p>Inson salomatligi. Ijtimoiy va shaxsiy salomatlik. Aholi salomatligining ko’rsatkichlari. O‘zbekiston Respublikasining aholi salomatligini muhofaza qilish va saqlash bo‘yicha asosiy me‘yoriy hujjatlar. Salomatlikka ta’sir etuvchi omillar. Tashqi va ichki omillar (ijtimoiy, tabiiy va irsiy). Sog’liqqa xavf tug’diruvchi omillar (noto‘g’ri ovqatlanish, gipodinamiya). Oilada sog’lom turmush tarzini shakllantirish usullari. Jamoada sog’lom turmush tarzini targ’ibotini tashkil qilish. Ekologiyaning salomatlikka, yosh avlodning o’sib ulg’ayishdagi ta’siri. Ekologik muhitning ta’siri natijasida yuzaga kelayotgan kasalliklar haqida ma’lumot. Irsiy kasalliklar. Psixoemosional zo’riqishlar. Salomatlik darajasini baholashda qo’llaniladigan individual, guruhli va populyasion dasturlarni yaratish. Aholi salomatligini nazorat qilishda qo’llaniladigan sifat va miqdor ko’rsatkichlar.</p>	2	N	3
7	<p>Rasional ovqatlanishning valeologik tamoyillari. Sog’lom va tartibli ovqatlanish madaniyatini shakllantirish</p>	<p>Rasional ovqatlanish — kasallikning oldini olish omilidir. Rasional ovqatlanishning sog’liqqa ta’siri. Rasional ovqatlanishga bo‘lgan asosiy talablar. Muvozanatlashgan va sog’lom ovqatning asosiy negizlari. Ovqatlanish rejimi buzilganda yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan muammolar. Bolalarni va homilador ayollarni ovqatlantirish. o‘rta yoshdagilarni va qariyalarni ovqatlantirish. Aqliy va jismoniy mehnat bilan shug’ullanuvchi kishilarning ovqatlanishi. Rasional ovqatlanishda milliy taomlar o‘rni.</p>	4	N	
8	<p>Jismoniy tarbiyaning valeologik ahamiyati. Yoshiga, jinsiga va salomatlik darajasiga jismoniy faollikni rivojlantirish</p>	<p>Jismoniy tarbiya — salomatlik garovi. Jismoniy mashq qilishning asosiy negizlari. Mashg‘ulot larga individual yondashish, o‘z -o‘z ini nazorat qilib borish. Jismoniy mashg‘ulot — davolash usuli sifatida. Odam organizmiga jismoniy mashg‘ulot larning ta’siri.</p>	2	N	
9	<p>Psixoemosional</p>	<p>Akliy va jismoniy mehnat qiluvchi</p>	2	N	

	xolatning valeologik Ahamiyati	kishilarning psixoemosional holati. Psixologik ta'sir — davolash usuli sifatida. Odam organizmiga psixoemosional holatning ta'siri.			
10	Antistress dasturlar haqida tushuncha, ularni yaratish va inson salomatligi uchun ahamiyati	Antistress dasturlar to'g'risida tushuncha. Aholining turli guruhlar uchun antistress dasturlarini ishlab chiqish (homilador va emizikli ayollar, chakaloklar, kichik yoshdagilar, o'spirinlar, katta yoshdagi aholi, qariyalar, uzoq umr ko'ruvchilar). Muammolarni yechish yo'llari .	2	N	4
11	Jinsiy va reproduktiv salomatlikning valeologik tamoyillari	Jinsiy va reproduktiv salomatlik haqida tushuncha, sog'lom bola tug'ilishini ta'minlash, jismoniy, sog'lom va ruhiy rivojlangan avlodni tarbiyalash asoslari. Reproductive salomatlikni muhofaza qilish tamoyillari. Reproductive salomatlikni muhofaza qilish dasturlari. Xomilador ayollar salomatligini yaxshilash va sog'lom bola tug'ilishi uchun yaratilgan shart-sharoitlar: oila, jamiyat, davlat. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2009 yil 13 apreldagi "Sog'lom avlodni shakllantirish, onalar va bolalar salomatligini muhofaza qilish bo'yicha qo'shimcha choralarto'g'risida "gi PQ-1096-sonli qarori.	2	N	
12	Balog'at yoshida ruhiy, jismoniy va jinsiy rivojlanish; yoshlarda jinsiy tarbiya va madaniyatni shakllantirish	Balog'atga yetmagan qizlar organizmida rivojlanish davrlardagi o'zgarishlar va ular salomatligiga ta'sir etuvchi omillar. Balog'atga yetmasdan turmushga chiqish va homilador bo'lishning zararli oqibatlari va oldini olishning ahamiyati. Erta homiladorlik va tug'ruqlarni oldini olish. Yoshlarda jinsiy madaniyatni shakllantirish yo'llari .	2	N	
13	Aholi orasida xulq atvor muammolarini oldini olishda zamonaviy valeologik yondoshuvlar	Xulq-atvor haqida tushuncha. Xulq-atvorning inson salomatligiga ta'siri. Insonning salomatligiga salbiy ta'sir etuvchi xulq-atvor omillari va ularni oldini olish chora-tadbirlari.	2	N	
14	Giyohvandlik va ichkilikbozlikni oldini olishda valeologik yondoshuvlar.	Aholi salomatligiga giyoxvandlikning ta'siri. Muammoni yechish yo'llari . Giyoxvandlikni rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar. Giyohvandlikni rivojlanishida ijtimoiy omillarning ahamiyati. Giyoxvand moddalarni iste'mol qilish belgilari. Giyoxvandlik profilaktikasi. Ichkilikbozlik – inson xulq-atvori muammosi sifatida. Aholining salomatligiga ichkilikbozlikning ta'siri. Ichkilikbozlikni oldini	4	N	3

		olishning zamonaviy yo'nalishlari. Ichkilikbozlikni rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar. Ichkilikbozlikni rivojlanishida ijtimoiy omillarning ahamiyati.			
15	Tamaki mahsulotlarini chekishning oldini olishda valeologik yondoshuvlar.	Tamaki mahsulotlarini chekish aholining salomatligiga ta'siri. Tamaki mahsulotlarini chekishni oldini olishning zamonaviy yo'nalishlari va dasturlari	2	N	2
16	OIV/OITS muammolarini oldini olishda valeologik yondoshuvlar	OIV/OITS – inson xulq-atvori muammosi sifatida. Aholining salomatligiga OIV/OITSni ta'siri. OIV/OITSni rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar. OIV/OITSni rivojlanishida ijtimoiy omillarning ahamiyati. OIV/OITSni oldini olishning zamonaviy yo'nalishlari va dasturlari	2	N	
Jami:54			36		18

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'z lashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro'yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoyev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.

2. Shavkat Mirziyoyev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.

3. Shavkat Mirziyoyev «Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2016.

4. Shavkat Mirziyoyev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak» Toshkent – “O'zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar

1. Irgashev Sh.B. “Valeologiya”. Toshkent, 2015

2. Irgashev Sh.B. “Medisinskaya valeologiya”. Tashkent, 2012

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Avisenna. Kanon vrachebnoy nauki.

2. Irgashev Sh.B., Tursunxodjayeva L.A., «Pervichnaya profilaktika narkozavisimosti sredi uchshixsya obrazovatelnyx shkol». Uchebno-metodicheskoye posobiye dlya uchiteley, Ministerstvo zdravooxraneniya Respubliki Uzbekistan, Tashkent 2011.

3. Karimov I.A. “Demokratik isloxlarni yanada chuqurlashtirish va jamiyatini shakllantirish – mamlakatimiz taraqqiyotining

asosiy mezonidir”. Toshkent 2011.

4. Karimov I.A. “O‘zbekiston mustaqillik erishish ostonasida”.

Toshkent 2011.

5. Irgashev Sh.B. «Valeologicheskiye prinsipy ratsionalnogo pitaniya». Tashkent – 2010 g. Metodicheskiye rekomendatsii

6. Lisisyn Yu.P. «Общественное здоровье и здравоохранение. Учебник. Москва, 2010.

7. Irgashev Sh.B. «Современные направления формирования здорового образа жизни среди населения». 2008g, Metodicheskoye posobiye

8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2009 yil 13 apreldagi

“Sog‘lom avlodni shakllantirish, onalar va bolalar salomatligini muhofaza qilish bo‘yicha qo‘shimcha choralarto‘g‘risida ”gi PQ-1096-sonli qarori

9. Karimov I.A. «Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch”. Toshkent 2008 y.

10. “Yoshlar yili” Davlat dasturi (2008 y.);

11. “Ijtimoiy muhofaza yili” Davlat dasturi (2007 y.);

12. “Sihat-salomatlik yili” Davlat dasturi (2005 y.);

13. “Sog‘lom avlod yili” Davlat dasturi (2002 y.)

14. “Ona va bola yili” Davlat dasturi (2000 y.);

Internet saytlar

1. www.ZiyoNet

2. [www: tma.uz.](http://www:tma.uz)

3. [www.mediasphera.](http://www.mediasphera)

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

TIBBIYOT KASBIGA KIRISH fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.02
Ajratilgan soat:	72

Toshkent- 2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Xalmatova B.T.	- TTA, 1 son Bolalar kasalliklari kafedrasini mudiri, t.f.d, professor
Karimov M.Sh.	- TTA, 2 son Ichki kasalliklar propedevtikasi kafedrasini mudiri, t.f.d., professor
Oxunov A.O.	- TTA, Umumiy va bolalar xirurgiyasi kafedrasini mudiri, t.f.d, professor
Abdusamatov B.Z.	- TTA, Umumiy va bolalar xirurgiyasi kafedrasini dosenti, t.f.d
Sattarov I.S.	- TTA, Umumiy va bolalar xirurgiyasi kafedrasini dosenti, t.f.n, dosent
Atakov S.S.	- TTA, Umumiy va bolalar xirurgiya kafedrasini dosenti, t.f.n, dosent
Xudayberganova N. X.	- TTA, 2-son ichki kasalliklar propedevtikasi kafedrasini katta o'qituvchisi
Satiboldiyeva N. R.	TTA, 1-son bolalar kasalliklari kafedrasini katta o'qituvchisi

Taqrizchilar:

Gadayev A.G.	- TTA, 3-son ichki kasalliklar kafedrasini professori, t.f.d.
Sobirov M.O.	- TDSI, Terapevtik yo'nalishdagi modullar kafedrasini mudiri, t.f.d., dosent
Karimdjanov I.A	- TTA 2-son bolalar kasalliklari kafedrasini mudiri, t.f.d, professor
Shamansurova E.A	- ToshPTI Ambulatoriya tibbiyoti va jismoniy tarbiya kafedrasini mudiri, t.f.d, professor
Xakimov M.Sh.	- TTA 1-sonli fakultativ va gospital xirurgiya kafedrasini mudiri, t.f.d., professor
Voxidov A.Sh.	- Respublika bolalar kam invaziv va endoskopik xirurgiya ilmiy amaliy markazi professori, t.f.d.

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

2.

O'quv dasturining nomi	Tibbiyot kasbiga kirish
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	7
Dasturning maqsadi	Tibbiyot kasbiga kirish bo'lajak mutaxassisni tayyorlashning ilk bosqichi xisoblanadi va talabalar tomonidan bemor bilan bo'layotgan muammolarni aniq tasavvur qilish, bemorlarni parvarish qilish moduli bo'lib hisoblanadi.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	. Talabalarga turli yoshdagi bemorlarni parvarish qilishni, shifokorlarning kasbiy etika va deontologiya tamoyillarini, bemor xamda kasalxona xodimlarining shaxsiy gigiena qoidalarini o'rgatish
Bilim	Talaba tasavvurga ega bo'lishi kerak: 1. Davolash va profilaktika muassasalari; 2. Dezinfeksiya, sterilizatsiya, aseptika va antiseptika terminologiyasi; 3. Kasalxona xodimlarining shaxsiy gigiena qoidalari to'g'risida; 4. "Reanimatsiya", "klinik o'lim", "biologik o'lim" tushunchalari to'g'risida.
Ko'nikma	- Bemorlarni ob'ektiv va sub'ektiv tekshirish; - bemorlardan laborator tekshiruv uchun material yig'ish; - bemorlarni davolash va parvarishi; - tibbiy hujjatlarni to'ldirish; - kasbiy zararlanishning oldini olish; - gipertermiyada shoshilinch yordam ko'rsatish; - hayvon tishlagan jarohatga ishlov berish, antirabik immunoglobulin va vaksina yuborish; - o'latga qarshi himoya kiyimini kiyish, yechish va zararsizlantirish; - qon ketishda yordam ko'rsatishni bajarish.
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan modul nomi	- Anatomiya, fiziologiya va patologiya - Farmakologiya va retseptura - Umumiy gigiena va ekologiya - Mikrobiologiya va epidemiologiya asoslari - Valeologiya - Dietologiya - Hamshiralik ishi - Jamoda hamshiralik ishi - Terapiyada hamshiralik ishi - Pediatriyada hamshiralik ishi - Teri va tanosil kasalliklarida hamshiralik ishi - Tibbiyot psixologiyasi
O'qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy A – amaliy

Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baxolash	Yozma, og'zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan modullar nomi	ma'ruza amaliy mashg'ulotlar.
Ta'minot	videofilmlar, multimediyali va o'qituvchi kompyuter dasturlardan, o'qitish metodikasidagi yangi texnologiyalardan, mavzular bo'yicha nazariy bilimlarni so'rashdan foydalaniladi; bakalavrlarning mustaqil ishi, individual va guruhli prezentatsiyalar, uyga berilgan vazifalarni tayyorlash, referatlar yozish, testlar, vaziyatli masalalar va boshqalar.

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	O'qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1.	Tibbiyot kasbiga kirish haqida tushuncha. Tibbiyot kasbiga kirish kasalliklar shifoxonasining tuzilishi.	барча бўлимлари бўйича тизимли, тўла ва чуқур билимга эга бўлиши, зарур далиллар билан асослай олиши; терминологиядан (шу жумладан, илмий, хорижий тилда ҳам) аниқ, ўз ўрнида фойдаланиши, саволларга жавобни мантиқан тўғри, стилистик саводли равишда ифодалаши; муаммоли саволларни аниқлаши, ўз карашларини илмий-амалий тилда асослаб бера олиши; модулнинг таянч тушунчаларини билиши ва уни қисқа вақт ичида илмий ва амалий масалаларни уечишда самарали қўллаш олиши; ностандарт	12	A10	2
2.	Турли ёшдаги беморларни овқатлантириш . Пархез столлари	Талабаларни “Тиббиёт касбига кириш” модули билан таништириш. Тиббиёт деонтологияси, шифокор сири, шифокор хатолари (ятрогения) тўғрисида тушунча бериш. Турли ёшдаги беморлар ва уларнинг яқинлари билан мулоқат	10	N-	

	тўғрисида тушунча.	турлари тўғрисида маълумот бериш. Турли ёшдаги беморларни парвариш қилиш тўғрисида замонавий тушунчалар, ушбу.		A-10	3
3.	4. Хирургик беморларни парвариш қилиш)	Тиббий этика ва деонтология асослари. Хирургия қабул бўлими тузилмаси ва вазифалари . Хирургия бўлими тузилмаси ва уни ишини ташкил қилиш. . Реаниматсия ва интенсив терапия бўлимининг тузилмаси ва уни ишини ташкил қилиш Хирургик беморларни парвариш қилиш асослари Хирургик беморларни овқатлантириш . Terminal xolatlar va reanimatsiya asoslari .	10	N A-10	6
4	Терапевтик беморларни парвариш қилиш	Терапевтик беморларни парвариш қилиш . Клиника фаолияти билан танишish. Davolash muassasalari faoliyatini tashkil etish. Bemorlar umumiy parvarishining mohiyati Parhez tushunchasi. Parhez stollar. Bemorlarni ovqatlantirish usullari . Nafas tizimi kasalliklari bilan kasallangan bemorlarni parvarishi va ularning nazorati. Yurak-qon tomir tizimi kasalliklari bilan kasallangan bemorlarni parvarishi va ularning nazorati. Xazm tizimi kasalliklari bilan kasallangan bemorlarni parvarish qilish va ularning nazorati	10	N A 10	6
5.	Antiseptika va aseptika asoslarini o'rganish	Antiseptika va aseptika asoslarini o'rganish, xirurgik bemorlarni qabul qilishda sanitar ishlov berishning ahamiyati. . Shifoxona ichki infeksiyasi, «shaxsiy gigiena» haqida shifokorning – bemor bilan muloqot qilishi. . Xirurgik bemor bolalarni kuzatish va davolash muolajalari. Narkoz tushunchasi, turlari, asoratlari bo'yicha shifokorning bemor bilan mulokot qilishining ahamiyati. Bemor bolaning ruxiy xolati - tushkunlik, shok, qo'rquv, g'am - andux, xayajon xolatlarida shifokorning tutgan o'rni.	10	N - A -10	2
6.	. Shifoxona ichki	Shifoxona ichki infeksiyasi, «shaxsiy gigiena» haqida shifokorning – bemor bilan	10	N	

	infeksiyasi, shaxsiy gigiena» xaqida shifokorning – bemor bilan muloqot qilishi	<p>muloqot qilishi.</p> <p>Xirurgik bemor bolalarni kuzatish va davolash muolajalari. Narkoz tushunchasi, turlari, asoratlari bo'yicha shifokorning bemor bilan mulokot qilishining axamiyati. Bemor bolaning ruxiy xolati - tushkunlik, shok, qo'rquv, g'am - andux, xayajon xolatlarida shifokorning tutgan o'rni.</p> <p>Operatsiyadan keyingi davrida shifokor tomonidan olib borishi lozim bo'lgan parvarish muolajalarining axamiyati. Ovqatlantirishni tashkillashtirish. Operatsiyadan keyingi davr bo'yicha shifokorning bemor bola bilan muloqoti.</p> <p>Terminal xolatdagi og'ir bemor bolalarni olib borishda–bemor bolani axvoli xaqida xabar. Og'ir xirurgik bemor bolalarda kiyim–kechak va oqliqlarni almashtirishning o'ziga xos xususiyatlari, yotok, yaralarni oldini olishda shifokorning tutgan o'rni.</p>		A 10	4
7.	Xirurgik bemor bolalarni kuzatish va davolash muolajalari.	<p>Xirurgik bemor bolalarni kuzatish va davolash muolajalari. Narkoz tushunchasi, turlari, asoratlari bo'yicha shifokorning bemor bilan mulokot qilishining axamiyati. Bemor bolaning ruxiy xolati - tushkunlik, shok, qo'rquv, g'am - andux, xayajon xolatlarida shifokorning tutgan o'rni.</p> <p>Operatsiyadan keyingi davrida shifokor tomonidan olib borishi lozim bo'lgan parvarish muolajalarining axamiyati. Ovqatlantirishni tashkillashtirish. Operatsiyadan keyingi davr bo'yicha shifokorning bemor bola bilan muloqoti.</p> <p>Terminal xolatdagi og'ir bemor bolalarni olib borishda–bemor bolani axvoli xaqida xabar. Og'ir xirurgik bemor bolalarda kiyim–kechak va oqliqlarni almashtirishning o'ziga xos xususiyatlari, yotok, yaralarni oldini olishda shifokorning tutgan o'rni.</p>	10	N 2	A10 1
Jami			72	72	36

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quv chilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baxolash usullari yozma, ogʻzaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat boʻlib, ular oʻquv elementini oʻzlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qoʻyilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4. Asosiy va qoʻshimcha Oʻquv adabiyotlar hamda axborot manbalari

4.1. Asosiy adabiyotlar

1. Xalmatova B.T., Oxunov A.O., Karimov M.Sh. va boshq. Tibbiyot kasbiga kirish, Darslik. Toshkent. 2019 u.
2. Xalmatova B.T., Oxunov A.O., Karimov M.Sh. i dr. Vvedeniye v kliniku, Uchebnik. Tashkent. 2019 g.
3. Oxunov A.O. Xirurgik klinikasiga kirish, Elektron darslik. TTA. 2018 y.
4. Oxunov A.O. Основы общего ухода за хирургическими больными. Elektron darslik - Tashkent. 2014 g.
5. Zokirxodjayev Sh.Ya., Solixov M.U. Shifokor va bemor. Oʻquv Qoʻl lanma -Toshkent. 2016 y.

5.2. Qoʻshimcha adabiyotlar

1. Babadjanov B.D., Oxunov A.O. Ponyatiye o xirurgii. Organizatsiya raboty xirurgicheskogo otdeleniya, Metodicheskaya rekomendatsiya ssenariyev provedeniya prakticheskix zanyatiy s ispolzovaniyem interaktivnyx metodov obucheniya. Tashkent. 2012 g.
2. Babadjanov B.D., Oxunov A.O. Aseptika. Ssenarii dlya provedeniya prakticheskix zanyatiy s ispolzovaniyem sovremennyx pedagogicheskix texnologiy sostavlenkiye na osnove yedinoy metodicheskoy sistem, Metodicheskaya rekomendatsiya. Tashkent. 2018 g.
3. Babadjanov B.D., Oxunov A.O. Antiseptika. Ssenarii dlya provedeniya prakticheskix zanyatiy s ispolzovaniyem sovremennyx pedagogicheskix texnologiy sostavlenkiye na osnove yedinoy metodicheskoy sistem, Metodicheskaya rekomendatsiya. Tashkent. 2018 g.
4. Babadjanov B.D., Oxunov A.O. Obsledovaniye xirurgicheskogo bolnogo. Kurasiya bolnyx. Sxema akademicheskoy istorii bolezni. Ssenarii dlya provedeniya prakticheskix zanyatiy s ispolzovaniyem sovremennyx pedagogicheskix texnologiy sostavlenkiye na osnove yedinoy metodicheskoy sistem, Metodicheskaya rekomendatsiya. Tashkent. 2018 g.
5. Bolalarga stasionar yordam kursatish. Metodik Qoʻl lanma. (UzSSV №225 buyrugi, 2013 y.)
6. Daminov T.O., Xalmatova B.T., Boboeva U.R. Bolalar kasalliklari, Darslik. Toshkent.2013 y.
7. Daminov T.O., Xalmatova B.T., Boboeva U.R. Detskiye bolezni, Uchebnik. Tashkent. 2013 g.
8. Qodirov I. Hamshiralik ishi asoslari, Darslik. Toshkent. 2015 y.
9. Karimjonov I.A. Pediatriya va neonatologiyada hamshiralik ishi, Darslik. Toshkent. 2012 y.
10. Krasnov A.F. Sestrinskoye delo. 1-2 tom. Uchebnoye posobiye. Moskva. 2000 g.
11. Koʻkrak suti bilan boqish. Oʻquv Qoʻl lanma. Oʻz RSV/YuNISEF, 2013.
12. Morozova G.I. Основы сестринского дела. Ситуационные задачи. Практикум для медицинских училищ и колледжей. Москва. 2009 г.
13. Muxina S.A., Tarnovskaya I.I. Основы сестринского дела, Практическое руководство к предмету. Москва. 2003 г.
14. Oxunov A.O., Qayumov T.X. Chto takoye xirurgiya?. Elektronnoye uchebnoye posobiye (na uzbekskom, russkom i angliyskom yazykax).Tashkent. 2014 g.
15. Oxunov A.O., Qayumov T.X. Istoriya razvitiya sovremennoy xirurgii. Elektronnoye uchebnoye posobiye (na uzbekskom, russkom i angliyskom yazykax). Tashkent. 2014 g.

16. Oxunov A.O., Qayumov T.X. Пioneры xirurgii. Elektronnoye uchebnoye posobiye (na uzbekskom, russkom i angliyskom yazykax).Tashkent. 2014 g.
17. Oxunov A.O., Qayumov T.X., Mexmanov Sh.R. i dr. Sbornik testov urovnya dlya studentov po dissipline «Общaya xirurgiya» (na uzbekskom i russkom yazykax). Tashkent. 2014 g.
18. Oxunov A.O. Istoriya razvitiya sovremennoy xirurgii. Elektronnyy uchebник. Tashkent. 2018 g.
19. Oxunov A.O. Ssenarii i sbornik zadaniy dlya prakticheskix zanyatiy po obıcyey xirurgii s ispolzovaniyem sovremennyx pedagogicheskix texnologiy. Uchebno-pedagogicheskoye posobiye dlya prepodavateley po dissipline «Общaya xirurgiya». Tashkent. 2018 g.
20. Xalmatova B.T., Fayzieva O'R., Satiboldieva N.R. Neonatologiyada hamshiralik ishi. Darslik. Tashkent. 2014 u.
21. Okhunov A.O. What is surgery? For students of medical educational institutions. Elektronnoye uchebnoye posobiye. Tashkent. 2018 g.
22. Charles F. Brunicardi. Schwartz's principles of surgery.10th edition. 2015
23. Das S. A manual clinical surgery. Special investigations and differential diagnosis.11th edition. 2014.
24. John Lumley et all. Demonstrations of physical signs in clinical surgery. 19th edition. 2013.
25. Norman Williams. Bailey Loves. Short practice of surgery.26th edition. 2018.
26. Peter F. Lawrence. Essentials of general surgery.15th edition. 2013.

5.3.Internet saytlari

1. www.tma.uz
2. www.ziyonet.uz
3. www.medlincs.ru
4. www.medbook.ru.
5. <http://www.labirint.ru/books/570674/>
6. <http://www.labirint.ru/books/570674/>
7. <http://www.labirint.ru/books/569902/>
8. <http://www.labirint.ru/books/569744/>
9. <http://www.labirint.ru/books/561702/>
10. <http://www.labirint.ru/books/558529/>
11. <http://www.labirint.ru/books/553394/>
12. <http://www.labirint.ru/books/534343/>
13. <http://www.labirint.ru/books/532940/>

O'qitish natijalari:

Modulni yakunlaganda O'quv chi biladi:

1. Tibbiyot xodimlarining etik-deontologik tamoyillarini;
2. Dori vositalarini saqlash va tarqatishni;
3. Turli yoshdagi bemorlarni ovqatlantirish, idishlarga qayta ishlov berish va bemorlarga sanitar ishlov berishni;
4. Yotoq yaralarining oldini olishni;
5. Bemorlarni turli xil tekshiruvlarga tayyorlashni.

Modulni yakunlaganda O'quv chi bajara oladi:

1. Joriy va yakuniy dezinfeksiya o'tkazish ni;
2. Hayot uchun xafvli holatlarda birlamchi tibbiy yordam ko'rsatish va tananing turli qismlarini immobilizasiya qilishni;
3. Birlamchi tibbiy muolajalarni bajarishni (termometriya, antropometriya, nafas olish soni, yurak urish sonini aniqlash, arterial qon bosimini o'lchash) va dori vositalarini yuborish

yo'llari va davo muolajalarini o'tkazish ni;
4. Og'ir bemorlarni parvarish qilishni

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

O'RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo'yicha

STOMATOLOGIYADA MATERIALSHUNOSLIK
fanidan

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi
O'quv rejadagi tartib raqami:	3.03
Ajratilgan soat:	72

Toshkent- 2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

F.S.Rashidova -Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi, stomatologiya bulimi boshlig'i

A N Axmedov -Samarkand Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi, stomatologiya bulimi boshlig'i

Taqrizchilar:

Sh.T.Usmonov –Respublika stomatologiya poliklinikasi davlat unitar korxonasi shifokori

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining Nomi	Stomatologiyada materialshunoslik
Ajratilgan Soat	72
Mavzular soni	20
Dasturning maqsadi	<p>-kasbiy mehnat faoliyatini zamonaviy shaklda tashkil etishni o'rgatish;</p> <p>- Klassik va zamonaviy plomba xom-ashyolari, ularning turlari tasnifi ularni amaliyotga qo'llashga bo'lgan ko'rsatmalar to'g'risida to'liq tushuncha berish;</p> <p>- Stomatologiyada materialshunosligida materiallarni qo'l lashda zamonoviy usullar to'g'risida gi adabiyotlardan foydalanishni o'rgatish;</p> <p>- Stomatologik materiallarni qo'llashda talabaning klinik fikirlash qobiliyatini o'stirishga qaratilgan standartga mos amaliy ko'nikmalarni assitent-talaba-fantom uslubida avtomatizm darajasiga yetkazish.</p>
O'zlashtirish (o'qitish) Natijalari	<p>Stomatologiyada materialshunoslik fanining maqsadi va vazifalari.</p> <p>Tish texnikligi xomashyolari bilan ishlashda texnika xavfsizligi qoidalari.</p> <p>Tish texnikligi xomashyolarining tasnifi va ularga qo'yilgan talablar.</p> <p>Tish texnikligi xomashyolarining xossalari;</p> <p>Tish protezlash texnikasida Qo'l laniladigan metall qotishma, plastmassa, chinni massa va sitallar.</p> <p>Terapevtik stomatologiyada Qo'l laniladigan xom-ashyolar va ularga bo'lgan talablar, tarkibi va Qo'l lanilishi.</p> <p>Vaqtinchalik, doimiy plomba ashyolari, davolovchi tagliklar, ularga bo'lgan talablar.</p> <p>polimer plomba ashyolari, kompozit ashyolar tasnifi, tarkibi va Qo'l lanilishi.</p> <p>Amalgamaning tarkibi, Qo'l lanilishi;</p> <p>Ajratuvchi tagliklar;</p> <p>Polikarboksinat va stekloionomer sementlar tarkibi va Qo'l lanilishi, boshqa yordamchi xomashyolar,</p> <p>Xirurgik stomatologiyada Qo'l laniladigan ashyolar va ularga bo'lgan talablar.</p> <p>implantasiyada qo'l laniladigan ashyolar.</p> <p>Xirurgik choklar uchun materiallar,ignalar ularga bo'lgan talablar.</p> <p>Shtamplangan, kuyma koplama tayyorlash uchun jihozlar .</p> <p>O'lchov va modellar uchun xomashyolar;</p> <p>Shakllantiruvchi, qoliplovchi va abraziv xomashyolar, oqartirgichlar</p> <p>Plastmassali, metalloakril va metallokeramika protezlar tayyorlash jihozlar .</p> <p>Stomatologik moslamalar va stomatologik terapevtik to'plam.</p>
Bilim	<p>- Terapevtik stomatologiyada ishlatiladigan plomba tarkibini xususiyatlarini ;</p> <p>- terapevtik stomatologiyada ishlatiladigan doimiy plombalar tarkibini xususiyatlarini Qo'l lashga ko'rsatmalarni;</p> <p>- ajratuvchi va davolovchi tagliklar tarkibini xususiyatlarini va Qo'l</p>

	lashga ko'rsatmalarni hamda Qo'l lash texnikasini bajara olish;
Ko'nikma	gips qorish; metall qotishmalariga termik, kimyoviy va texnologik ishlov berish; asos uchun plastmassa korish; ajratuvchi lak surtish; plastmassa ishlov berish; vaktinchalik plomba ashyolarini tayyorlash; doimiy plomba ashyolarini tayyorlash
O'quv rejaga muvofiq o'z aro bog'liq bo'lgan fan nomi	Olinadigan protezlar tayyorlash texnikasi, olinmaydigan protezlar tayyorlash texnikasi, stomatologik kasalliklari, yuz jag kasalliklari. biokimyo; biofizika
O'qitish ni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, Ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitish ning tashkiliy	Mustakil ta'lim
1	Stomatologiyada materialshunoslik fanining maqsadi va vazifalari. Tish texnikligi xomashyolari bilan ishlashda texnika xavfsizligi qoidalari. Tish texnikligi xomashyolarining tasnifi va ularga qo'yilgan talablar.	Stomatologiyada materialshunoslik fani haqida tushuncha; stomatologiyada materialshunoslik va jihozlar fanining maqsadi va vazifalari; stomatologiya amaliyotida qo'l laniladigan xomashyolarining tasnifi; tish protezlash amaliyotida qo'llaniladigan xomashyolarning tasnifi; asbob uskuna, jihozlar, xomashyolar bilan ishlashda texnika xavfsizligi qoidalariga amal qilishning ahamiyati.	6	N A 2/4	3
2	Tish texnikligi xomashyolarining xossalari;	Xomashyolarning asosiy xususiyatlari. Tish texnikligi xomashyolarning fizikaviy xususiyatlari: zichligi, issiqligi, issiqlikdan kengayish, issiqlik o'tkazuvchanlik, elektor o'tkazuvchanligi, erish va qaynash xaroratlari. Xomashyolarning mexanik xususiyatlari: xomashyoning qattiqligi, mustahkamligi, tarangligi, qayishqoqligi va charchashligi. Xomashyolarning kimyoviy xususiyatlari. Korroziya. Galvanik effekt. Texnologik quyilish	6	N A 2/4	3

		xossalari, cho'kma, bog'lanish, ishlovga berilishi. Xomashyolarning estetik xususiyatlari: rangi, shafofligi va fluoressensiya.			
3	Tish protezlash texnikasida Qo'l laniladigan metall qotishma, plastmassa, chinni massa va sitallar.	metall qotishmalarning tasnifi; metallarning asosiy fizikaviy, mexanik, texnologik, kimyoviy va biologik xossalari; asosida nodir metallari bo'lgan metall qotishmalar xossalari va ularning Qo'l lanilishi; metallokeramika konstruksiyalari uchun metall qotishmalar; yordamchi metallar va metall qotishmalari. yengil eruvchi metall qotishmalar; stomatologik plastmassalar haqida umumiy ma'lumot; stomatologik plastmassalarning tasnifi; polimerlarning asosiy fizikaviy va kimyoviy xossalari; akril plastmassalar, elastik plastmassalar va ularga qo'yilgan talablar va Qo'l lanilishi; polimerizasiya qoidasini. plastmassali sun'iy tishlar va ularning ijobiy va salbiy tomonlarini.	6	N A 2/4	3
4	Shakllantiruvchi xom ashyolar.Mumlar. Kavshar. Flyus. Oqartiruvchi moddalar.	shakllantiruvchi xomashyolar turlari; shakllantiruvchi xomashyolarga bo'lgan talablar; xayvon va o'simliklar, qazilma va sintetik mumlar; mum aralashmalarni va ularning xossalari; asos uchun mumning tarkibi, Qo'l lanilishi va xossalari; ko'p riksimon protezlar uchun shakllantiruvchi mumning tarkibi, qo'l lanilishi va xossalari; yoyli protezlar uchun shakllantiruvchi mumning tarkibi, qo'l lanilishi va xossalari; quyishda qo'l laniladigan mumning tarkibi, qo'l lanilishi va xossalari; yopishqoq mumning tarkibi, qo'l lanilishi va xossalari; kavsharlar tarkibi, xossalari va qo'l lanilishi. Metall qotishmalar bilan ishlashda texnika xavfsizligi qoidalari; Oqartirish usullari: kimyoviy, elektr-kimyoviy, elektr-nurli, ultrotovushli. Kislotalar bilan ishlashda texnika xavfsizligi qoidalari.	6	N 2/4 A	3
5	Terapevtik stomatologiyada qo'l laniladigan asbob uskunalar, xom-	Karioz kovaklarni charxlash uchun asbob uskunalar. Universal stomatologik uskunalar.	12	N A 4/8	4

	ashyolar va ularga bo'lgan talablar, tarkibi va qo'l lanilishi. Vaqtinchalik, doimiy plomba ashyolari, davolovchi tagliklar, ularga bo'lgan talablar.	Stomatologik nakonechniklar, borlar,ildiz kovaklarga ishlov berish uchun asboblari. Stomatologik plomba ashyolari. Vaqtinchalik plomba ashyolari, davolovchi tagliklar, ularga bo'lgan talablar.			
6	Polikarboksinat va stekloionomer sementlar tarkibi va qo'l lanilishi, boshqa yordamchi xomashyolar,. Amalgamaning tarkibi, qo'l lanilishi.	Polikarboksinat va stekloionomer sementlar tarkibi va qo'l lanilishi, boshqa yordamchi xomashyolar; Amalgamaning tarkibi, qo'l lanilishi.	6	N A 2/4	4
7	Polimer plomba ashyolari, kompozit ashyolar tasnifi, tarkibi va qo'llanilishi	Polimer plomba ashyolari, kompozit ashyolar tasnifi, tarkibi va qo'llanilishi. Kompozit plombalarning polimerizatsiyasi.	6	N A 2/4	4
8	Xirurgik stomatologiyada qo'l laniladigan ashyolar va ularga bo'lgan talablar. implantatsiyada qo'llaniladigan ashyolar.	Xirurgik stomatologiyada qo'llaniladigan ashyolar va ularga bo'lgan talablar. implantatsiyada qo'llaniladigan ashyolar.	6	N A 2/4	4
9	Xirurgik choklar uchun materiallar,ignalar ularga bo'lgan talablar.	Xirurgik choklar uchun materiallar; Choklarning zamonaviy tasnifi; Ignalar ularga bo'lgan talablar.	6	N A 2/4	4
10	Ortopedik stomatologiyada qo'l laniladigan ashyolar va ularga bo'lgan talablar.O'lchov oluvchi xom ashyolar,tarkibi, qo'l lanilishi.	Ortopedik stomatologiyada qo'llaniladigan ashyolar va ularga bo'lgan talablar. O'lchov oluvchi xomashyolar. O'lchov oluvchi xomash'yolar tasnifi: gipsli, fashatli, silikatli. Ularga qo'yilgan talablar va qo'l lanilishi. O'tga chidamli modellar tayyorlash uchun xomashyolar.	12	N A 4/8	4
			72		36

3.O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoyev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoyev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoyev «Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2016.
4. Shavkat Mirziyoyev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak» Toshkent – “O‘zbekiston” 2017

Asosiy adabiyotlar

1. V.S.Bulgakov «Stomatologicheskoye materialovedeniye»
2. Moskva,2016
3. M.Z.Shteyngart, V.N.Batovskiy “Rukovodstvo po
4. zubotexnicheskoye materialovedeniye”. Leningrad,1981
5. A.I.Doynikov, V.D.Sinisin “Zubotexnicheskoye
6. materialovedeniye” Moskva, “Medisina”, 1986
7. M.V.Bekmetov, F.Sh.Fayzullayev “Ortopedik stomatologiya xom ashyolari” Toshkent, 1994
8. Ye.N.Julev “Materialovedeniye v ortopedicheskoy stomatologii”
9. Nijniy Novgorod, 1997
10. X.Sh.Raxmonov “Materialshunoslik” Toshkent, 2007

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. M.V. Bekmetov, F.Sh.Fayzullayev. “Ortopedik stomatologiya”Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nashriyoti, 2002
2. V.N.Trezubov, L.M.Mishinev, N.Yu.Neznanova “Ortopedicheskaya stomatologiya” Sank-peterburg, izdatelstvo SpesList,2003
3. S.S.Azimxo‘jayev, F.T.Raxmatullayev, O.A.Shukurov “Yoysimon tish protezlari” Toshkent, O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi nashriyoti, 2004
4. X.I.Israilov, R.N.Nigmatov, N.L.Xabilov “Ortopedik stomatologiya” Toshkent, Ilm Ziyonashriyoti, 2011
5. J.O.Rizayev Stomatologiyada Qo‘l laniladigan dori vositalari. O‘quv qullanma. Toshkent 2012 y

Internet saytlari

1. www.gov.uz- O‘zbekiston Respublikasi xukumat portal
2. www.lex.uz- - O‘zbekiston Respublikasi Qonun xujjatlari ma’limotlari milliy ba’zasi
3. www.tm.uz
4. www.ziyonet.uz
5. www.infoamailtma.uz
6. www.info.alfa.minzdrav.uz
7. <https://books.googleco.uz>
8. <http://latin-online.ru> sbornik
9. www.meddean.luc.edu
10. <http://knigi.for2.org>.
11. www.moode.ammi.uz
12. <http://elib.bsu.by>
13. <http://WWW.gumer.info>
14. <http://sovtor.org>.

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

PEDIATRIYA fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.04
Ajratilgan soat:	36

Toshkent- 2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

M.T.Rasulova- Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi

Taqrizchilar:

K.G.Abduraximova - Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi , O'quv ishlari bo'yicha direktor o'rin bosari

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining Nomi	Pediatric asoslari
Ajratilgan Soat	36
Mavzular soni	10
Dasturning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> -sog'lom bola organizmi xususiyatlarini tushuntirish; -turli yoshdagi bolalarda uchraydigan yuqumli va yuqumsiz kasalliklar bo'yicha ma'lumotlar berish; -bemor bolalarni bevosita va asbob-uskunalar yordamida tekshirish va nazorat yuritish usullarini o'rgatish; - uy sharoitida bemor bolalarni parvarishini amalga oshirish, kasalliklarni oldini olish chora-tadbirlarini o'rgatish;
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - sog'lom va bemor bolalar xususiyatlari, nazorat va maqsadli tekshiruv usullari, bolalarda uchraydigan yuqumli va yuqumsiz kasalliklar haqida ma'lumotga ega bo'lib, ularga tibbiy-ijtimoiy yordam ko'rsatish bo'yicha bilim va Ko'nikmalarga ega bo'ladilar.
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - pediatriya fanining rivojlanish tarixi; - bola organizmining anatomo-fiziologik xususiyatlari; - bolalarning jismoniy va ruhiy rivojlanish monitoringi; - muddatiga yetib tug'ilgan va muddatiga yetmay tug'ilgan chaqaloqlarni parvarish qilish xususiyatlari; - bolalarning umumiy tekshirish usullarini o'ziga xos xususiyatlari, klinik va bioximik tekshiruvlar ahamiyati; - chaqaloqlik davri kasalliklari; - bolalarda o'tkir va surunkali kasalliklarning kechishi; - bolalarga ambulatoriya va uy sharoitida dori moddalarni enteral va parenteral usullarda Qo'llanish qoidadari; - sog'lom va bemor bolalarni parvarishi; - bolalarda yuqumli kasalliklarning o'ziga xos kechishi; - yuqumli kasalliklarga qarshi kurash choralari va bolalarda immunitetni kuchaytirish yo'llari . Profilaktik emlashlar; - kechiktirib bo'lmaydigan holatlarda bolalarga shoshilinch yordam ko'rsatish; - baxtsiz hodisalarda tez yordam ko'rsatish va ularni oldini olish.
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - bolalarni subyektiv va obyektiv tekshirish usullari; - bolalarni laborator va instrumental tekshiruvlarga tayyorlash hamda material yig'ish; - chaqaloqlarni birlamchi va kundalik parvarishini amalga oshirish; - bemor bolalarni davolash va hamshiralik parvarishini amalga oshirish; - sog'lom va bemor bolalarni parvarishini amalga oshirish; - bolalarni tabiiy ovqatlantirishni va qo'shimcha ovqatlar tayyorlash; - onalarga sog'lom va bemor bolalarni parvarishini amalga oshirish bo'yicha maslahatlar berish; - amaldagi buyruqlar asosida profilaktik emlashlar o'tkazish ; - infeksiya o'chog'ida epidemiyaga qarshi chora-tadbirlarni o'tkazish ; - bolalarda yuqumli kasalliklarni oldini olish bo'yicha profilaktik sanitariya-oqartuv ishlarini amalga oshirish; - asfiksiya, laringospazm, soxta krup, bronxial astma xurujida, kollaps, hushdan ketish, burundan qon ketganda, gipertoniya, talvasa, anafilaktik shok, oftob va sovuq urgandashifokorgacha bo'lgan tez

	tibbiy yordam ko'rsatish; - faoliyati doirasida tibbiy hujjatlarni rasmiylashtirish.
O'quv rejaga muvofiq o'z aro bog'liq bo'lgan fan nomi	Anatomiya, fiziologiya va patologiya Farmakologiya va reseptura Umumiy gigiyena va ekologiya Valeologiya Jamoada tibbiy-ijtimoiy ish Hamshiralik ishi asoslari Akusherlik va ginekologiya asoslari Yuqumli kasalliklar
O'qitish ni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, Ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitish ning tashkiliy	Mustakil ta'lim
1	Pediatriya fanining rivojlanish tarixi. Bolalar organizmining anatomik fiziologik xususiyatlari. Bolaning o'sishi va rivojlanishi. Bolalik davrlari va ularning xususiyatlari.	Pediatriya fanining rivojlanish tarixi. Bolalarning o'sish va rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar: genetik omillar, tashqi muhit omillari. Bolaning psixomotor rivojlanish monitoringi. Bola turmush tarzining ahamiyati va uni qo'llab - quvvatlash. O'sish ko'rsatkichlarini baholash. Bolalarning o'lchov ko'rsatkichlari. O'lchash muddatlari.	2	N A	2
2	Sog'liqni saqlash tizimining birlamchi bo'g'inida bolalarga hamshiralik parvarishining xususiyatlari. Yangi tug'ilgan chaqaloq larga hamshiralik parvarishi. Muddatiga yetmay tug'ilgan	Sog'liqni saqlash tizimining birlamchi bo'g'inida bolalarga hamshiralik parvarishining xususiyatlari. Oy-kuni yetib tug'ilgan chaqaloqlarning ta'rifi va belgilari. Chaqaloqlardagi fiziologik holatlar. Chaqaloqqa o'tkaziladigan emlashlar Tug'ruqdan oldingi va chaqaloqlar birinchi patronajini maqsad va mazmuni. Tug'ilgan chaqaloqni ona qorniga yotqizish, ilk ko'krak sutini berishning afzalligi, Og'iz suti va uning moxiyati(UNISEF). Ona va bola xonasida chaqaloqlarga hamshiralik	4	N A	2

	chakaloqlarga hamshiralik parvarishi.	<p>parvarishini o'rganish: tana haroratini o'lchash , teri va shilliq pardalarni parvarish qilish, chaqaloqlarni erkin yo'rgaklash, ovqatlantirish, ich kelishi, uyqu, kiyintirish, tug'ruqxonadan chiqarish qoidalari, onalarga beriladigan eslatmalar bilan tanishish.</p> <p>Uy sharoitida hamshiralik parvarishini o'rganish: kindik yarasini parvarishlash, ko'z , burun va quloqni tozalash, cho'miltirish. Emizish qoidalari bilan tanishish.</p> <p>Vaziyatli masalalar yordamida hamshiralik jarayonini amalga oshirish.</p> <p>Patronaj hamshiraning vazifalari bilan tanishish, patronaj xujjatlarini yuritishni o'rganish.</p>			
3	Bolalarni ovqatlantirish	<p>Go'daklarni emizish qoidalari, ona sutining afzalliklari. Ko'krak suti bilan boqishning 10 qoidasi. Bolani to'g'ri emizish qoidalarini o'rgatish. Ko'krak suti bilan boqish bo'yicha maslahat olib borish. Ko'krak bilan emizishda yuzaga keladigan muammolarni bartaraf qilish.</p> <p>Qoshiqcha va piyoladan foydalanishni o'rgatish. Qo'shimcha ovqatlarni tayyorlash Ko'nikmalarini egallash. Sog'lom va kasal bolani ovqatlanishiga doir tavsiyanomalar. Go'dak va kichik bog'cha yoshidagi bolalarni ovqatlanishini to'g'ri tashkil etishda patronaj hamshiraning vazifalarini yoritish.</p>	4	N A	2
4	Chaqaloqlik davri kasalliklarida hamshiralik parvarishi. Go'dak va kichik yoshdagi bolalar kasalliklarida hamshiralik parvarishi.	<p>Chaqaloqlar asfiksiyasi, tug'ruq jarohatlari, chaqaloqlarning gemolitik kasalligi, teri, kindik kasalliklari, chaqaloqlar sepsisi: ta'rifi, sababi, belgilari, davosi, hamshiralik parvarishi. Raxit, spazmofiliya va ekssudativ-kataral diatez bilan og'rikan bolalarni parvarish qilish, kasalliklarni oldini olish bo'yicha amaliy Ko'nikmalarni egallash.</p> <p>Laringospazmda yordam ko'rsatish qoidalarini o'rganish.</p> <p>Vaziyatli masalalar yordamida hamshiralik jarayonini amalga oshirish.</p>	4	N A	2
5	Nafas olish a'zolari kasalliklarida bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi. Qon aylanish a'zolari kasalliklarida bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi.	<p>Bolalarda nafas olish a'zolari anatomik-fiziologik xususiyatlari.</p> <p>Yuqori nafas olish a'zolarining kasalliklari: o'tkir nazofaringit, angina, o'tkir laringitni ta'rifi, sabablari, belgilari, tashhis qo'yish usullari, davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi. Tug'ma yurak nuqsonlarining turlari, sabablari, belgilari, tashxis qo'yish usullari, davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi.</p> <p>Revmatizmga bilan og'rikan bolani ko'z dan kechirish, bemor parvarishi va ovqatlanish tartibi bo'yicha bemor va yaqinlari bilan suhbatlashish.</p> <p>Vaziyatli masala yordamida hamshiralik jarayonini amalga oshirish.</p>	20	N A	2

6	Ovqat hazm qilish a'zolari kasalliklarida bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi. Og'iz shilliq qavati kasalliklari va gelmintozlarda bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi.	Ovqat hazm qilish a'zolarining anatomik-fiziologik xususiyatlari. Pilorostenoz va pilorospazm: ta'rifi, sabablari, belgilari, tashxis qo'yish usullari, davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi. Stomatitningta'rifi, sabablari, belgilari, tashxis qo'yish usullari,davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi va kasallikni oldini olish. Gelmintozlarning ta'rifi, sabablari, belgilari, tashxis qo'yish usullari,davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi va kasallikni oldini olish. Bemor bolani parvarishlaga oid amaliy Ko'nikmalarni egallash. Oilaviy poliklinikalardagi ORT (oral regidratasion terapiya) burchagi bilan tanishish va ishlash. Vaziyatli masalalar yordamida hamshiralik jarayonini amalga oshirish. Gelmintozkasalligida bola holatini baholash, shikoyatlari, anamnez, umumiy ko'z dansh, tashxis usullari bolalarda hamshiralik parvarishini o'tkazish .	2	N A	2
7	Qon va qon yaratish a'zolari kasalliklarida bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi.	Temir tanqisli anemiyasi: kelib chiqish sabablari, klinik belgilari, tashhis qo'yish usullari, asorati, davolash tamoyillari, anemiyada bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi. Qon va qon yaratish a'zolari kasalliklarida bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishini o'tkazish . Kun tartibi. Rasional ovqatlantirish.	2	N 2	
7.1	Qon va qon yaratish a'zolari kasalliklarida bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi.Endokrin kasasalliklarda bola vauning oilasiga hamshiralik parvarishi. Siydik ayiruv kasalliklarida bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi.	Temir tanqisli anemiyasi: kelib chiqish sabablari, klinik belgilari, tashhis qo'yish usullari, asorati, davolash tamoyillari, anemiyada bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi. Qon va qon yaratish a'zolari kasalliklarida bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishini o'tkazish . Kun tartibi. Rasional ovqatlantirish. Qandli diabet: ta'rifi, sabablari, belgilari, tashhis qo'yish usullari, asorati, davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi. Bola va oila a'zolariga endemik bo'qoq hamda qandli diabetni oldini olish bo'yicha tavsiyalar berish. Buyrak va siydik chiqarish a'zolari kasalliklarida bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishini o'tkazish . Kun tartibi va parhyezni o'rganish.	2	N A	2
8	Yuqumli kasalliklarda bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi. Prfilaktik emlashlar. Bolalarda sil kasalligi. O'tkir respirator kasalliklar, meningokokk	Yuqumli kasalliklar haqida tushuncha. Profilaktik emlashlar taqvimini. Bolalarda sil kasalligi sabablari, bolalarda kechishi, tashhis qo'yish usullari, asorati, davolash tamoyillari, bemor bolani parvarishlash, kasallik profilaktikasida hamshiraning vazifalari. Profilaktik emlash xonalarga ekskursiyalar o'tkazish . O'tkir raspirator virusli infeksiya: ta'rifi, sababi,	2	N 2	

	infeksiyasida bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi.	belgilari, tashhis qo'yish usullari, asorati, davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi, profilaktikasi. Bemor bola parvarishi, kun tartibi, parhyezini tashkil etish, davo muolajalarini bajarish. Vaziyatli masalalar yordamida hamshiralik jarayonini amalga oshirish.			
8.1	Difteriya, ko'kyutal , epidemik parotitda bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi. Qizamiq, qizilcha, skarlatina, suvchechakda bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi.	Difteriya: ta'rifi,sababi,turlari, belgilari,tashhis qo'yish usullari, asorati, davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi, profilaktikasi. Ko'kyo'tal: ta'rifi,sababi,belgilari,tashhis qo'yish usullari, asorati, davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi, profilaktikasi. Epidemik parotit: ta'rifi,sababi,belgilari,tashhis qo'yish usullari, asorati, davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi, profilaktikasi. Kasallik o'chog'ida o'tkaziladigan chora-tadbirlar. Bemor bolani ko'z dan kechirish va holatini baholash. Tekshiruv uchun material olish, bemor bolani davolash va parvarishlash bo'yicha amaliy Ko'nikmalarni egallash. Epidemiyaga qarshi tadbirlarni ishlab chiqish. Observasiya varaqasini tuzish va to'ldirish. Shoshilinch xabarnomani to'ldirish.	2	N 2	
8.2	Yuqumli kasalliklarda bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi. Profilaktik emlashlar. Bolalarda sil kasalligi. O'tkir respirator kasalliklar, meningokokk infeksiyasida bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi. Difteriya, ko'lyutal , ko'kyo'tal, epidemik parotitda bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi .	Immunoprofilaktikaning asosiy tamoyillarini o'rganish. Profilaktik emlash xonalar jihozlari, ish tartibi, amaldagi profilaktik emlash kalendari bilan tanishtirish. Onaga (oilasiga) emlashdan so'ng e'tiborni qaratish lozim bo'lgan holatlar haqida tavsiyalar berish Vaksinasiya zardoblarini yuborgandan keyin bo'ladigan asoratlari va bunda kechiktirib bo'lmaydigan yordam ko'rsatish. Sil kasalligini aniqlash uchun balg'am yig'ish texnikasini O'zlashtirish . Silga qarshi emlash texnikasi. Havo-tomchi yuli bilan yuqadigan kasalliklar bilan og'rigan bemorlarni ko'z dan kechirish, shikoyatlarini tahlil qilish va holatini baholash. Bemor bola parvarishi, kun tartibi, parhyezini tashkil etish, davo muolajalarini bajarish. Observasiya varaqasini tuzish va to'ldirish.	2	A 2	
9	Yuqumli ichak kasalliklarida bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi. Bolalar virusli gepatit va OIV infeksiyasi kasalliklarida hamshiralik	Yosh bolalarda ichak infeksiyalari bilan kasallanish va shu kasalliklardan o'lim holatlarida ichak infeksiyalarining tutgan o'rni. Yuqumli ichak kasalliklari bilan kasallangan bolalarga hamshiralik parvarishini o'tkazish : kun tartibi va parhyezni o'rganish, teri va shilliq qavatlarni parvarishlash, Og'iz orqali regidratasiya o'tkazish , davo va tozalovchi ho'qnalar o'tkazish , meteorizm va qusganda birinchi yordam ko'rsatish.	2	N 2	2

	parvarishi.	<p>Infeksiya o'chog'ida epidemiyaga qarshi chora ko'rish .</p> <p>Virusli hepatit: ta'rifi, sababi, turlari, belgilari, tashhis qo'yish usullari, asorati, davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi, dispanser nazorati, profilaktikasi.</p> <p>OIV-infeksiyasi kasalligi haqida tushuncha, kelib chiqish sababi, qo'z g'atuvchisi, yuqish yo'llari , statistika ma'lumotlari. Klinik belgilari va turlari. Kasallikka moyillik guruhiga kiruvchi shaxslarni aniqlash. Tashxis qo'yish uchun laborator tekshiruv usullari.Davolash tamoyillari. Bemor parvarishida tibbiyot xodimining etika va deontologiyasi.</p> <p>Vaziyatli masalalar yordamida hamshiralik jarayonini amalga oshirish.</p> <p>Virusli hepatit kasalligi bilan kasallangan bolalarga hamshiralik parvarishini o'tkazish : kun tartibi va parhyezni o'rganish, teri va shilliq qavatlarini parvarishlash, axlat va peshobdagi o'zgarishlarni kuzatish.O'choqda epidemiyaga qarshi chora–tadbirlarni o'tkazish . Observasion varaqani to'ldirish. Bola va uning oilasiga virusli hepatit kasalliklarini oldini olish bo'yicha tavsiyalar berish.</p> <p>OIV-infeksiyasi bilan kasallangan shaxslarni aniqlashda epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar. Kasallik bilan zararlanishning oldini olish.</p> <p>Vaziyatli masalalar yordamida hamshiralik jarayonini amalga oshirish.</p>			
9.1	<p>Qizamiq, qizilcha, skarlatina, suvchechakda bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi.</p> <p>Yuqumli ichak kasalliklarida bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi. Bolalar virusli hepatit va OIV infeksiyasi kasalliklarida hamshiralik parvarishi.</p>	<p>Toshmalar xususiyatlari va boshqa toshmali kasalliklaridan farqlash. Yosh bolalarda ichak infeksiyalari bilan kasallanish va shu kasalliklardan o'lim holatlarida ichak infeksiyalarining tutgan o'rni.</p> <p>Virusli hepatit: ta'rifi, sababi, turlari, belgilari, tashhis qo'yish usullari, asorati, davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi, dispanser nazorati, profilaktikasi.</p> <p>OIV-infeksiyasi kasalligi haqida tushuncha, kelib chiqish sababi, qo'z g'atuvchisi, yuqish yo'llari , statistika ma'lumotlari.</p> <p>Teri va shilliq qavatlarini parvarish qilish.</p> <p>Dizenteriya: ta'rifi, sababi, belgilari, tashhis qo'yish usullari, asorati, davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi, profilaktikasi.</p> <p>Salmonellez: ta'rifi, sababi, belgilari, tashhis qo'yish usullari, asorati, davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi, profilaktikasi</p> <p>Yuqumli ichak kasalliklari bilan kasallangan bolalarga hamshiralik parvarishini o'tkazish : kun tartibi va parhyezni o'rganish, teri va shilliq qavatlarini parvarishlash, Og'iz orqali regidratasiya o'tkazish , davo va tozalovchi ho'qnalar o'tkazish , meteorizm va qusganda birinchi yordam ko'rsatish.</p>	2	A	2

		OIV-infeksiyasi bilan kasallangan shaxslarni aniqlashda epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar.			
10	Kechiktirib bulmaydigan holatlarda bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi: o'tkir nafas va yurak qon tomir yetishmovchiligi, gipertermiya va talvasa sindromi. Tashqi muhit ta'sirotlari natijasida kelib chiqqan shoshilinch holatlarda bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi.	Nafas yetishmovchilik sabablarini aniqlash va uning darajalarini baholash. O'tkir stenozlovchi laringotraxeit, bronxospazm, bronxial astma xurujida bola va uning oilasiga kechiktirib bo'lmaydigan yordam ko'rsatish qoidalarini o'rganish. Bir yoshgacha va bir yoshdan oshgan bolalarning nafas yo'llari ga yot jismlar tushganda shoshilinch yordam ko'rsatish. O'tkir yurak-qon tomir yetishmovchiligi sabablarini aniqlash va bemor holatini baholash. Hushdan ketganda, kollapsda, o'tkir yurak yetishmovchiligida bola va uning oilasiga kechiktirib bo'lmaydigan yordam ko'rsatish qoidalarini o'rganish. Bemorni tana haroratini tushirish usullari: terini spirtlab artish, muz xaltacha va dori-darmonlarni qo'llash. Muskul orasiga, vena ichiga dori yuborishni qo'llash. Talvasa sindromida shoshilinch yordam ko'rsatish. Bolaning oila a'zolariga shoshilinch yordam ko'rsatishni o'rgatish. Oftob urishi va elektr jarohatida shikastlovchi omillar ta'sirini to'xtatish va zudlik bilan yordam ko'rsatish. Suvga cho'kkanda sun'iy nafas berish va yurakni bilvosita massaj qilish. Sovuq olganda issiqlik bilan ta'minlash. Ilon chaqqanda zaharni organizmdan chiqarish usullarini o'rganish. Infuzion terapiya o'tkazish da qatnashish. Allergik reaksiya turlari haqida ma'lumot berish. Bemorlarda gemodinamik kuzatuv o'tkazish va qayd etish. Jadal davolash tadbirlari o'tkazish da ishtirok etish. Infuzion terapiya o'tkazish da qatnashish.	4	A	
		:	36		18

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quv chilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baxolash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoyev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.

2. Shavkat Mirziyoyev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.

3. Shavkat Mirziyoyev «Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2016.

4. Shavkat Mirziyoyev «Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak» Toshkent – “O‘zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar

1. M.F.Ziyayeva. Z.O.Rizayeva. “Bolalarda hamshiralik parvarishi”. Toshkent, “Fan va texnologiya” 2012 yil.

2.X.N Fayziyev. «Sestrinskiy uxod za detmi» Toshkent, «Ilm ziyo» nashriyoti, 2008 yil

3.K.S Inomov. «Pediatriyada hamshiralik ishi» Toshkent, 2007 yil

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. “Bolalikdahamshiralik ishi” fanidan tibbiyot kollejlari o‘qituvchilari uchun metodik Qo‘l lanma. Toshkent 2016. (UNISEF).

2. “Xavfsiz immunizasiya” dasturi bo‘yicha pedagoglar va tibbiyot xodimlari uchun Qo‘l lanma. 2014 (UNISEF).

3. “Эффективный перинатальный уход. Акusherstvo(Integrirovannoye vedeniye beremennosti i rodov) 2014 (UNISEF).

4. “5 yoshgacha bo‘lgan bolalarning o‘shishi va rivojlanishi” O‘quv kursi. Toshkent, 2013 y.(UNISEF).

5. “Onalarga bolalarni oziqlantirish va parvarish bo‘yicha tavsiyalar” O‘quv kursi. Toshkent, 2013 y.(UNISEF).

6. “Bola-sog‘lom bo‘lsin desangiz”. O‘quv kursi.Toshkent, 2013 y.

7. “Bemor bolalarni parvarish qilish va onalarga maslahat berish” Uslubiy Qo‘l lanma. Toshkent, 2010 y.

8. “Qiz bolalarni o‘shishini baholash va kuzatish hamda ko‘rsatkichlarni bolaning rivojlanish tarixiga kiritish”. O‘quv kursi. Toshkent-2009 yil.(UNISEF).

9. “O‘g‘il bolalarni o‘shishini baholash va kuzatish hamda ko‘rsatgichlarni bolaning rivojlanish tarixiga kiritish” O‘quv kursi. Toshkent, 2009.

10. Birlamchi tibbiy sanitariya tizimidagi hamshiralalar ishining asosiy Ko‘nikmalari. O‘quv Qo‘l lanma. USAID ZdravPlyus loyihasi. Toshkent 2008.

11. Effektivnost patronajnyx vizitov medsester ADB USAID proyekt ZdravPlyus. Tashkent 2007 dekabr.

12. “Ko‘krak suti bilan boqish bo‘yicha maslahat olib borish O‘quv kursi” o‘qituvchilar uchun Qo‘l lanma. Toshkent, 2007y

13. N.V. Yejova «Pediatriya» Minsk, 2007 god.

14. “Shaxslararo muloqat va katta yoshdagilar auditoriyasini o‘qitish ” Master trenerlar uchun Qo‘l lanma. Toshkent, 2006y

15. Ye.M. Rusakova. «Pediatriya doklinicheskaya praktika» Minsk,2004

16. V.D. Tulchinskaya «Sestrinskoye delo v pediatrii» Rostov-na Donu, «Feniks», 2003 yil.

17. «Sestrinskoye delo». Moskva, izdatelstvo «Medisina», yejemesyachnyy jurnal.

18. Bolalar kasalliklarini integrirlashgan usulda olib borish. O‘quv Qo‘l lanma UNICEF Toshkent-2003.

19. “Sovershenstvovaniye uslug oxrani materinstva i detstva v Uzbekistane” (UNISEF).Toshkent-2003.

Internet saytlari:

1. www.ziyonet.uz,

2. www.wikipedia.uz,
 3. www.Lexuz.uz,
 4. <https://minzdrav.uz>,
- .

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

TERAPIYA fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi: **5.71.02.01**

Stomatolog yordamchisi

O‘quv rejadagi tartib raqami:

3.05

Ajratilgan soat:

36

Toshkent- 2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

I. R. Yuldashov –Chilonzor Abu Ali ibn Sino jamoat salomatligi texnikumi direktori t.f.d prof.

Saidova Z.R-

Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi katta o'qituvchisi

Taqrizchilar:

Sobirov M.O-

TDSI 2- sonli terapevtik yo'nalishdagi fanlar kafedrasini mudiri, t.f.n., dosent.

Tursunbayev Sh N- Dustlik Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi UTIBDU.

2. O‘quv dasturiga qo‘yiladigan talablar

O‘quv dasturi-ning nomi	Terapiya
Ajratilgan Soat	36
Mavzular soni	8
Dasturning maqsadi	<p>- Talabalarni terapiyaning asosiy kursiga olib kirish, terapiya ilmini asoslariga ya’ni, talabalarni ichki kasalliklarni turli tekshirish usullarini Qo‘l lash natijasida aniqlanadigan simptom va sindromlarni, kuzatish natijalari asosida bemorlarga yordam ko‘rsatishni o‘rgatish:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ichki kasalliklarning etiologiyasi, patogenezi, tasnifi, klinik ko‘rin ishlari, asoratlari, kechishi, oqibati, davolash va profilaktikasi bo‘yicha bilimlarni takomillashtirish; - bemorlarda anamnez yig‘ish, turli sistemalar bo‘yicha , klinik tekshirish bo‘yicha amaliy Ko‘nikmalarni takomillashtirish; - kasalliklarning asosiy diagnostik mezonlarini aniqlay olishni o‘rgatish; - bemorlarni tekshirish rejasini tuzish, stomotolog taktikasini nio‘rgatish; - laborator va instrumental tekshiruvlar natijalarini tahlil qilishni o‘rgatish; - ichki kasalliklarning turlicha variantlari bo‘yicha kechishida davolashni tavsiya eta olish va shoshilinch holatlarda tezkor yordam berishni o‘rgatish; - silni aniqlashga, nafas a‘zolari sili, yuz-jag‘ soxasi sili, Og‘iz bo‘shlig‘i va periferik limfa tugunlari silini diagnostika usullariga hamda silni profilaktikasi asoslariga o‘rgatish.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	<p>– Ichki kasalliklarda bemorlardan anamnestic ma’lumotlarni yig‘a bilish va bemorni a‘zolar bo‘yicha umumiy ko‘rikdan o‘tkazish ni, umumiy klinik laborator, bioximik tekshiruvlar, rentgenologik, EKG va ultratovush tekshiruvlar natijalarini tahlil qila olish, parxez stolini; o‘pka va boshqa a‘zo sili bilan kasallanish etiologiyasi, patogenezi, klinika, davolash, dispanserizasiya, profilaktika chora-tadbirlari, sil kasalligining xomiladorlarda, bolalar va qariyalarda kechishi, maxsus profilaktika, shu jumladan Og‘iz bushlig‘i va yuz-jag‘ tizimi a‘zolarida namoyon bulishi haqida tasavvurga ega bo‘lishi; o‘pka va boshqa a‘zo silini tekshirish usullarida shoshilinch xolatlarda tez tibbiy yordam ko‘rsatish, asosiy tibbiy xujjatlarni to‘ldirish bo‘yicha bilim va Ko‘nikmalarga ega bo‘ladilar.</p>
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - ichki kasalliklar fanining rivojlanish tarixi va uning vazifalari, o‘tkir o‘choqli va krupoz pnevmoniya. - nafas a‘eolari kasalliklari: o‘tkir va surunkali bronxitlar, bronxial astma. - yurak qon tomir a‘zolari kasalliklari: Gipertoniya kasalligi, revmatik isitma, orttirilgan yurak nuqsonlari, YuIK. Miokard infarkti - ovqat hazm qilish a‘zolari kasalliklari, oshqozon va 12 barmoq ichak yara kasalligi, surunkali hepatitlar, jigar sirrozi. - buyrak va siydik ajratish a‘zolari kasalliklari, o‘tkir va surunkali piyelonefritlar va glomerulonefritlar. - ichki sekresiya bezlari va modda almashinuvi kasalliklari: qandli diabet, qalqonsimon bez kasalliklari. - sil kasalligi, Og‘iz bo‘shlig‘i sili.
Ko‘nikma	<ul style="list-style-type: none"> - Pnevmoniya bilan og‘rigan bemorlarni subyektiv va obyektiv tekshirish. - balg‘amni umumiy va bakteriologik tekshirish uchun yig‘ishni; - pulmoksimetriya, pikfloumetriya o‘tkazish ni; - oksigenoterapiyani o‘tkazish ni. - Bronxitlar, bronxial astma kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni

	<p>subyektiv va obyektiv tekshirish.</p> <ul style="list-style-type: none"> - yurak-qon tomir kasalliklarida bemorlarni subyektiv va obyektiv tekshirish. - bemorning hayotiy ko'rsatkichlarini aniqlash va baxolashni; - EKG olish va sharhlashni; - bioximik tekshiruv uchun venadan qon olishni, venadan qon chiqarishni; - ovqat hazm qilish a'zolari kasalliklarida bemorlarni subyektiv va obyektiv tekshirish. - me'dani yuvishni (zondsiz va zond yordamida), huqna qo'yish , gaz chiqaruvchi naycha qo'yish ni; - me'dani, yo'g'on ichakni rentgenologik va endoskopik tekshiruvlarga (gastroskopiya, kolonoskopiya, rektoromonoskopiya) tayyorlashni; - bemor qusganda shoshilinch yordam ko'rsatishni; - buyrak va siydik yo'llari kasalliklarida bemorlarni subyektiv va obyektiv tekshirish. - buyrak va siydik yo'llari kasalliklarida bemorlarni laborator va funksional tekshiruv usullariga tayyorlashni; - qovuqni kateterlash uchun kerakli ashyolarni tayyorlashni va qovuqqa kateter qo'yish ni; - ichki sekresiya bezlari kasalliklarida bemorlarni subyektiv va obyektiv tekshirish. - siydikdagi glyukozani aniqlash uchun siydik yig'ishni va ekspress usulda aniqlashni; - glyukometr yordamida qondagi qandni aniqlashni va bemorga o'rgatishni; - laboratoriyaga yo'llanmalar yozishni; - insulin dozasi hisoblash, flakondan shprisga tortish va bemorga barcha inyeksiyalarni(t/o, m/o, v/i, tomchilab) qilishni, bemorlarga o'z -o'z iga insulin yuborishni o'rgatishni; - hushdan ketganda birinchi yordam ko'rsatishni; - anafilaktik shokda birinchi yordam ko'rsatishni; - nafas yo'llari obstruksiyasida birinchi tibbiy yordam ko'rsatishni; - sun'iy o'pka reanimasiyasini "og'izdan-og'izga", "og'izdan burunga" usullarida bemorlarga o'tkazish ni; - bilvosita yurak massajini o'tkazish ni. - Sil kasalligida bemor shikoyatini so'rab surishtirishni va bemorni obyektiv tekshirishni; - Limfa tugunlarini paypaslashni; - Balg'amni bakterioskopik va bakteriologik tekshirish uchun olishni; - Tibbiy hujjatlarni yuritishni; - Tuberkulin sinamasi o'tkazish va uni tahlil qilishni; - BSJ bilan emlash o'tkazish ni; - DOTS dasturi bo'yicha ish olib borishni. - kechiktirib bo'lmaydigan shoshilinch holatlarda (xuruji yo'tal, yuqori isitma, astma xuruji, gipertonik kriz, yurak xuruji, o'tkir yurak – qon tomir yetishmovchiligi, me'da, ichakdan qon ketishi, ovqatdan zaxarlanish, o't sanchig'i, o'tkir buyrak yetishmovchiligi, uremik koma, tireotoksik kriz, giperglikemik koma, gipoglikemik koma);shoshilinch yordam ko'rsatish.
<p>O'quv rejaga muvofiq o'z aro bog'liq bo'lgan fan nomi</p>	<p>Hamshiralik ishi, farmakologiya, stomatologik kasalliklari, tibbiy psixologiya, bolalar kuyiladigan ortodontik va ortopedik apparatlar tayyorlash texnikasi</p>

O'qitish ni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, Ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitish ning tashkiliy	Mustakil ta'lim
1	Ichki kasalliklar fani va uning vazifalari. O'tkir o'choqli va krupoz pnevmoniya.	Ichki kasalliklar fani tushunchasi, turlari, vazifalari, nafas olish a'zolari haqida qisqacha anatomo-fiziologik ma'lumot, zotiljam tushunchasi, turlari, etiologiyasi, tasnifi, klinikasi, davolash usullari va profilaktikasi. Pnevmoniya bilan og'rgan bemorlarni subyektiv va obyektiv tekshiruv usullarini o'tkazish , balg'amni umumiy va bakteriologik tekshirish uchun yig'ish, pulmoksimetriya, pikfloumetriya o'tkazish , oksigenoterapiya o'tkazish .	4	N A	2
2	Nafas a'eolari kasalliklari: O'tkir va surunkali bronxitlar. Bronxial astma.	Bronxitlar, bronxial astma tushunchasi, turlari, etiologiyasi, klinikasi, davolash usullari va profilaktikasi, kasalliklarida Qo'l laniladigan laborator va funksional tekshiruv usullari, shoshilinch xolatlar (xuruqli yo'tal, bronxial astma xuruji)ning klinik belgilarini va birinchi tibbiy yordam xususiyatlari. Bronxitlar, bronxial astm kasalliklari bilan og'rgan bemorlarning shikoyatini so'rab surishtirish, bemorlarni fizikal (obyektiv) tekshiruv usullarini o'tkazish , (bemorni ko'z dan kechirish, o'pkani perkussiya, auskultasiya qilish, NOT, pulsni sanash, tana haroratini, qon bosimini o'lchash); kechiktirib bo'lmaydigan holatlarda birinchi tibbiy yordam ko'rsatish (xuruqli yo'tal, yuqori isitma, astma xuruji);	4	N A	2
3	Yurak qon tomir a'zolari kasalliklari: Gipertoniya kasalligi. Revmatik isitma. Orttilirilgan yurak	Yurak qon-tomir kasalliklari: gipertoniya, revmatik isitma, orttilirilgan yurak nuqsonlari, YuIK (miokard infarkti) ining mohiyati, etiologiyasi, kechishi, klinik belgilari, asoratlari, davolash va oldini olish revmatizm tushunchasi, turlari, etiologiyasi va patogenezi, yurak qon-tomir kasalliklarida Qo'l laniladigan laborator va funksional tekshiruv usullari, bemorlarda shoshilinch	6	N A	2

	nuqsonlari. YuIK. Miokard infarkti.	<p>holatlarning (arterial gipertenziya, yurak xuruji, o'tkir yurak –qon tomir yetishmovchiligi) asosiy belgilarini va ularda birinchi tibbiy yordam ko'rsatish xususiyatlari.</p> <p>Yurak-qon tomir kasalliklari bilan og'riqan bemorning shikoyatini so'rab-surishtirish, bemorning shikoyati hamda tashqi ko'rin ishi asosida holatini baholash, bemorning hayotiy ko'rsatkichlarini aniqlash va baxolash, oksigenoterapiya o'tkazish , EKG olish va sharhlash, bioximik tekshiruv uchun venadan qon olishni, venadan qon chiqarish, dorilarni parenteral yuborish usullarini Qo'l lash, kechiktirib bo'lmaydigan shoshilinch holatlar (gipertonik kriz, yurak xuruji, o'tkir yurak – qon tomir yetishmovchiligi)da birinchi tibbiy yordam ko'rsatish.</p>			
4	Ovqat hazm qilish a'zolari kasalliklari. Oshqozon va 12 barmoq ichak yara kasalligi. Surunkali gepatitlar. Jigar sirrozi.	<p>Ovqat hazm qilish a'zolarining anatomo-fiziologik xususiyatlari, gastrit, me'da va 12 barmoqli ichakning yara kasalligi mohiyati, etiologiyasi, kechishi, klinik belgilari, davolash va oldini olish, jigar kasalliklari (surunkali gepatitlar, jigar sirrozi)ning mohiyati, etiologiyasi, kechishi, klinik belgilari, davolash va oldini olish, ovqat hazm qilish a'zolari kasalliklarida Qo'l laniladigan laborator va funksional tekshiruv usullari, kechiktirib bo'lmaydigan holatlar (me'da, ichakdan qon ketish, ovqatdan zaxarlanish, "o'tkir qorin" sindromi) klinikasi va ularda birinchi tibbiy yordam ko'rsatish xususiyatlarini.</p> <p>Ovqat hazm qilish a'zolari kasalliklari bilan og'riqan bemorning shikoyatini so'rab-surishtirish, bemorning shikoyati hamda tashqi ko'rin ishi asosida holatini baholash, me'dani yuvishni (zondsiz va zond yordamida), huqna qo'yish , gaz chiqaruvchi naycha qo'yish , me'dani, yo'g'on ichakni rentgenologik va endoskopik tekshiruvlarga (gastroskopiya, kolonoskopiya, rektoromonoskopiya) tayyorlash, bemor qusganda shoshilinch yordam ko'rsatish, dorilarni parenteral yuborish usullarini Qo'l lashni , kechiktirib bo'lmaydigan holatlar (me'da, ichakdan qon ketish, ovqatdan zaxarlanish, o't sanchig'i) da birinchi tibbiy yordam ko'rsatishni.</p>	4	N A	4
5	Buyrak va siydik ajratish a'zolari kasalliklari.O'tkir va surunkali piyelonefritlar va glomerulonefritlar	<p>Buyrak va siydik chiqarish a'zolarining anatomo-fiziologik xususiyatlari, o'tkir va surunkali glomerulonefrit, piyelonefrit kasalliklarining mohiyati, etiologiyasi, turlari, klinikasi, kechishi, asoratlari, davosi, oldini olish, laborator va funksional tekshiruv usullari, kechiktirib bo'lmaydigan shoshilinch holatlarning (o'tkir buyrak yetishmovchiligi, uremik koma) klinik belgilarini va ularda birinchi tibbiy yordam ko'rsatish xususiyatlarini.</p> <p>Bemorning shikoyatini so'rab-surishtirish, bemorning shikoyati hamda tashqi ko'rin ishi asosida holatini baholash, bemorlarda subyektiv va asosiy obyektiv tekshiruvlarni o'tkazish (ko'z dan kechirish, palpasiya, perkussiya, auskultasiya, badandagi shishlarni aniqlash,</p>	4	N A	2

		Pasternaskiy simptomiga tekshirish, NOT, pulsni sanash, tana harorati, qon bosimini o'lchash);buyrak va siydik yo'llari kasalliklarida bemorlarni laborator va funksional tekshiruv usullariga tayyorlash, qovuqni kateterlash uchun kerakli ashyolarni tayyorlashni va qovuqqa kateter qo'yish , kechiktirib bo'lmaydigan shoshilinch holatlar (o'tkir buyrak yetishmovchiligi, uremik koma) da birinchi tibbiy yordam ko'rsatish.			
6	Ichki sekresiya bezlari va modda almashinuvi kasalliklari: Qandli diabet. Qalqonsimon bez kasalliklari.	Ichki sekresiya bezlarining anatomo-fiziologik xususiyatlari, diffuz toksik buqoq (Bazedov) kasalligining mohiyati, etiologiyasi, klinikasi, kechishi, asoratlari, davosi, oldini olish, qandli diabet kasalligining mohiyati, etiologiyasi, turlari, klinikasi, kechishi, asoratlari, davosi, oldini olish, ichki sekresiya bezlari va moddalar almashinuvi kasalliklarida instrumental va laborator tekshiruvlarning (radioizotop tekshiruvlar, UTD, EKG, qon va siydik tahlili) ahamiyati. Bemorlarda subyektiv va asosiy obyektiv tekshiruvlarni o'tkazish , siydikdagi glyukozani aniqlash uchun siydik yig'ishni va ekspress usulda aniqlash, glyukometr yordamida qondagi qandni aniqlashni va bemorga o'rgatish, laboratoriyaga yo'llanmalar yozish, insulin dozasini hisoblash, flakondan shprisga tortish va bemorga barcha inyeksiyalarni(t/o, m/o, v/i, tomchilab) qilishni, bemorlarga o'z -o'z iga insulin yuborishni o'rgatish, kechiktirib bo'lmaydigan shoshilinch holatlar (tireotoksik kriz, giperglikemik koma, gipoglikemik koma)da birinchi tibbiy yordam ko'rsatish.	6	N A	2
7	Ichki kasalliklarning shoshilinch holatlarida stomatolog taktikasi.	Hushdan ketganda birinchi yordam ko'rsatish, anafilaktik shokda birinchi yordam ko'rsatish, nafas yo'llari obstruksiyasida birinchi tibbiy yordam ko'rsatish, sun'iy o'pka reanimasiyasini "og'izdan-og'izga", "og'izdan burunga" usullarida bemorlarga o'tkazish , bilvosita yurak massajini o'tkazish ni.	4	A	2
8.	Sil kasalligi. Og'iz bo'shlig'i sili.	Sil etiologiyasi va epidemiologiyasi, turlari, asosiy klinik belgilari, Og'iz bo'shlig'i tugunlari sili, sil kasalligida Qo'l laniladigan laborator va funksional tekshiruv usullari, silni davolash turlari va profilaktikasi, DOTS dasturining asosiy yo'nalishlari. Bemor shikoyatini so'rab surishtirishni va bemorni obyektiv tekshirish, limfa tugunlarini paypaslash, balg'amni bakterioskopik va bakteriologik tekshirish uchun olish, tibbiy hujjatlarni yuritish, tuberkulin sinamasi o'tkazish va uni tahlil qilish, BSJ bilan emlash o'tkazish , DOTS dasturi bo'yicha ish olib borish.	4	N A	2
Jami: 108			36		18

3.O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida O'quv chilar tomonidan o'z lashtirilgan bilim va Ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular O'quv elementini O'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoyev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoyev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoyev «Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2016.
4. Shavkat Mirziyoyev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak» Toshkent – “O'zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar

1. Ichki kasalliklar propedevtikasi. Gadayev A.G., Toshkent, 2012y
2. Propedevtika vnutrennix bolezney. Vasilenko V.X., M.Medisina, 1989g.
3. Vnutrenniye bolezni. V.B. Komarov, Moskva 1990 g.
4. Ichki kasalliklar. N.M. Kamolov, Tashkent, 1991y
5. Ichki kasalliklar F.G. Sharapov, Toshkent 2006y. Lotincha
6. Vnutrenniye bolezni, tom 1, Muxin N.A., 2009, Moskva
7. Vnutrenniye bolezni, tom 2, Muxin N.A., 2009, Moskva
8. Klinicheskaya immunologiya i allergologiya s osnovami obshchey immunologii. L.V. Kovalchuk, L.V. Gonkovskaya, R.Ya. meshkova, 2011, Moskva.
9. Elektrokardiografiya. Murashko V.V., M., 1991g.
10. Ubaydullayev A.M. «Sil kasalligi», Toshkent, 2008y.
11. Ibragimov M.A., Tursunov F.I., Sodikov A.S. «Sil» (darslik) Toshkent 1999 y.
12. Ganiyev K.G. “Sil kasalligi” (darslik) Toshkent 1995g..

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Ichki kasalliklar S.N. Bobajonov, Toshkent 2008
2. Diagnostika vnutrennix bolezney v 10 -ti tomax. Okorokov A. N. M.: Med.lit.,2000-2007gg.
3. Textbook of Internal Medicine. Editor-in-Chief William N. Kelley. 1997
4. Ichki kasalliklar bo'yicha masalalar to'plami. M.O.Sobirov, O.V.Skosyrgeva, Toshkent 2015y. Lotincha.
5. Xomenko A.G. «Tuberkulez organov dыхaniya», M., 1981.

Internet saytlari

1. www.gov.uz- O'zbekiston Respublikasi xukumat portal
2. www.lex.uz- O'zbekiston Respublikasi Qonun xujjatlari ma'limotlari milliy ba'zasi
3. www.tm.uz
4. www.ziyonet.uz
5. www.infoamailtma.uz
6. www.info.alfa.minzdrav.uz
7. <https://books.googleco.uz>

8. [http.latin-online.ru](http://latin-online.ru) sbornik
9. www.meddean.luc.edu
10. <http://knigi.for2.org>.
11. [www.moode.ammii,uz](http://www.moode.ammii.uz)
12. <http://elib.bsu.by>
13. <http://WWW.gumer.info>

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

YUQUMLI KASALLIKLAR fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.06
Ajratilgan soat:	70

Toshkent- 2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Sino

M.X.Kozokboyeva -Chilonzor Abu Ali Ib
nomidagi jamoat salomatligi
texnikumi katta o'qituvchisi

Takrizchilar:

K G Abduraximova -Chilonzor Abu Ali Ibn Sino
nomidagi jamoat salomatligi
texnikumi O'quv ishlari bo'yicha
direktor o'rin bosari

1.O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining Nomi	Yuqumli kasalliklar.
Ajratilgan Soat	70
Mavzular soni	15
Dasturning maqsadi	<p>-yuqumli kasalliklarni kelib chiqishi ,rivojlanishi va kechishini chuqur o'rgatish;</p> <p>-O'quv chilarni fanga oid bilimlarini tizimli yo'sinda umumlashtirish orqali yuqumli kasalliklar etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinikasi , davosi va profilaktikasito'g'risida gi bilimlarni takomillashtirish;</p> <p>-bevosita yuqumli kasalliklar bilan og'rigan bemorlar bilan o'z aro muloqot kilish , ularni obyektiv tekshiruv orqali ,taxlil qilish orqali kasallikto'g'risida to'g'ri xulosalar chiqarish;</p> <p>- bemorlarni kasalliklarning o'ziga xos xususiyatlarini e'tiborga olgan holda parvarishlash;</p> <p>- laboratoriya tekshiruvlarga material yig'ish, shoshilinch xolatlarda birinchi yordam ko'rsatish ,bemorlar davosiga oid muolaja va Ko'nikmalarni takomillashtirish, mustaxkamlash.</p>
O'zlashtirish (o'qitish) Natijalari	<p>- Stomatologik kasalliklar soxasida qon orqali kelib chiqadigan kasalliklarning xususiyatlarini;</p> <p>- qon infeksiyalarini oldini olishni;</p> <p>- Yuqumli kasalliklarni etiologiyasi, epidemiologiyasi , asosiy klinik belgilari , davosi . laboratoriya tashxisoti va profilaktikasini bilish ;</p> <p>- Bemorlarni obyektiv va subyektiv tekshirishni, bemorlardan laborator tekshiruv uchun material yig'ishni , tibbiy xujjatlarni to'ldirishni ,kasbiy zararlanishni oldini olishni , yuqumli kasalliklarga qarshi chora tadbirlarni o'tkazish Ko'nikmalariga ega bo'lish.</p>
Bilim	<p>- Stomatologik kasalliklar soxasida qon orqali kelib chiqadigan kasalliklarning xususiyatlari, kasalliklar xususiyatlari;</p> <p>yuqumli kasalliklar epidemiyasiga qarshi chora –tadbirlarni o'tkazish ;</p> <p>- qon infeksiyalarini oldini olishni;</p> <p>- Yuqumli kasalliklarni etiologiyasi epidemiologiyasi asosiy klinik belgilari , davosi , laboratoriya tashxisoti va profilaktikasini bilishi kerak ;</p>
Ko'nikma	<p>- Bemorlarni obyektiv va subyektiv tekshirishni, bemorlardan laborator tekshiruv uchun material yig'ishni, tibbiy xujjatlarni to'ldirishni, kasbiy zararlanishni oldini olishni yuqumli</p>

	kasalliklarga qarshi chora tadbirlarni o'tkazish Ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak. - -mavzuga oid berilgan amaliy Ko'nikmalarni harakat algoritmini ketma-ketligini bajarish malakalariga ega bo'lishi kerak.
O'quv rejaga muvofiq o'z aro bog'liq bo'lgan fan nomi	Anatomiya, fiziologiya va patologiya Farmakologiya va reseptura Umumiy gigiyena va ekologiya Umumiy mikrobiologiya Hamshiralik ishi asoslari Terapiya Bolalarda parvarish xususiyatlari
O'qitish ni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, Ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitish ning tashkiliy	Mustakil ta'lim
1	Yuqumli kasalliklar tashxisoti.	Yuqumli kasalliklarto'g'risida gi tushuncha. Yuqumli kasalliklarni asosiy xususiyatlari. Yuqumli kasalliklar bilan og'rgan bemorlarni subyektiv va obyektiv tekshiruvdan o'tkazish . Asosiy laborator tekshiruv usullari.	2	N 2	1
2	Yuqumli kasalliklarga qarshi kurash choralari.Xavfsiz immunizasiya.	Immunoprofilaktika mazmuni maksadi va turlari. Xavfsiz immunizasiya. Vaksina preparatlarining xarakteristikasi. Emlash jadvali. Emlashdan so'ng kuzatiladigan asoratlar. AKDS va ADSM vaksinasi bilan emlash. OPV vaksinasi bilan emlash. VGV vaksinasi bilan emlash. XIB vaksinasi bilan emlash. BSJ vaksinasi bilan emlash. KPK vaksinasi bilan emlash. Emlangan bolani kuzatib borish. Yaroqsiz vaksinalarni utilizasiya qilish usullari.	4	A 4	1
3	Yuqumli	Yuqumli kasalliklar bilan og'rgan bemorlarni	6	N	1

	kasalliklar bilan og'rikan bemorlarni davolash va parvarishlash.	davolash va parvarishlash. Antibiotiklarni eritish va buyurilgan dozada shprisga tortib olish. Bezredko usulida zardob yuborish. Anafilaktik shokda shoshilinch yordam ko'rsatish. Yurakni massaj qilish , sun'iy nafas berish.		A 2/4	
4	Og'iz shilliq qavati kasalliklari.stomatitlar.	Og'iz shilliq qavati kasalliklari sabablari,., simptomlari. Stomatitlarning sabablari , Turlari simptomlari va kechishi. Laborator diagnostika klinik ahamiyati. Bu kasalliklarni davosi , parvarishi va profilaktikasi. Og'iz bo'shligini ko'z dan kechirish. Og'iz oqarishi va stomatitda shilliq qavatlarini parvarish qilish. Onalarga Og'iz bo'shlig'i ga ishlov berishni o'rgatish.	6	N A 2/4	2
5	Gelmentozlar.	Gelmentozlarni sabablari ,turlari va kechishi. Laborator diagnostikani klinik ahamiyati. Bu kasalliklarni davosi parvarishi va profilaktikasi. Najasni gijja tuxumlariga olish. Anal burmalaridan tekshiruvga qirma olish. Antigelment preparatlarni reseptini yozishni.	6	N A 2/4	4
6	Salmonellez Esherixioz Botulizm.	Salmonellez, esherixioz, botulizmni etiologiyasi va epidemiologiyasi. Asosiy klinik belgilari , tashxisot laborator tekshirish usullari. Davolash prinsiplari va profilaktikasi. Bemordan shikoyat va epidemiologik anamnez yig'ish. Najasni bakteriologik tekshirish uchun olish. Qusuqni va me'da yuvindi suvini bakteriologik tekshiruvga olish. .Bezredko usulida zardob yuborish .Oral regidratasiya o'tkazish . Bemorlarni ko'z dan kechirish yoki bemor tibbiy bayonidan ko'chirmani epidemiologik va klinik jixatdan taxlil qilish. Qorinni paypaslash og'rik nuktalarini meteorizmni aniqlash . Bemorlar me'dasini yuvish, bakteriologik tekshirish uchun material yig'ish uni laboratoriyaga yuborish. Taxlil natijalarini o'qish . Bemorlarni davolash. Og'iz orqali regidratasiya o'tkazish , sanitariya maorif ishlarini olib borish.	6	N A 2/4	4
7	Vabo.Dizenteriya.	Vabo, dizenteriyaning etiologiyasi , epidemiologiyasi va patogenezini. Asosiy klinik belgilarini va klinik ko'rin ishlari. Tashxisoti va asosiy laborator tekshirish usullari. Davolash prinsiplari. Oldini olish chora tadbirlari. Vabo o'chog'ida	6	N/A 2/4	2

		<p>o'tkaziladigan tadbirlar. Qusuq massasi va najasini 30-shaklga olish va laboratoriyaga yuborish. Qorinni paypaslash S-simon ichak xolatini aniklash. Najas xususiyatini aniqlash . O'latga qarshi ximoya kiyimini kiyish, yechish va zararsizlantirish. Bemorlar me'dasini yuvish, bakteriologik tekshirish uchun material yig'ish, uni laboratoriyaga yuborish. Taxlil natijalarini o'qish . Bemorlarni davolash. Og'iz orqali regidratsiya o'tkazish . Kasallikni oldini olish bo'yicha sanitariya maorif ishlarini olib borish.</p>			
8.	<p>Gripp. Adenovirusli infeksiya. Parranda grippi.Cho'chqa grippi.</p>	<p>Gripp ,adnovirusli infeksiya,parranda grippi,cho'chqa grippining etiologiyasi va epidemiologiyasi.Ularning klinikasi. O'tkir respirator virusli infeksiyalarni laborator tashxisoti. Kasalliklarni davolash prinsiplari va profilaktikasi. Tomoq shilliq pardasini ko'z dan kechirish. Nafas yetishmovchiligida shoshilinch yordam ko'rsatish. Gipertermiyada shoshilinch yordam ko'rsatish. Grippga qarshi emlash o'tkazish . Kasallikni asosiy simptomlarini aniqlash. Tumov belgilari , intoksikasiya simptomlari. O'RVibilan og'rigan bemorlarni ko'z dan kechirish yoki kasallik tarixidan ko'chirmani taxlil qilish.</p>	6	N A 2/4	2
9	<p>Difteriya .Epidemik parotit.</p>	<p>Difteriya, epidemik parotitni etiologiyasi va epidemiologiyasi. Ularning klinikasi. Shu infeksiyalarni laborator tashxisoti. Kasalliklarni davolash prinsiplari va profilaktikasi. Tomoq shilliq pardasini ko'z dan kechirish. Nafas yetishmovchiligida shoshilinch yordam ko'rsatish. Gipertermiyada shoshilinch yordam ko'rsatish. Qulokka isituvchi kompress yish texnikasi.</p>	6	N/A 2/4	2
10.	<p>Meningokokkli infeksiya Poliomiyelit.</p>	<p>Meningokokkli infeksiyaning etiologiyasi, epidemiologiyasi; Meningokokkli infeksiyaning klinik turlari va asosiy belgilari; Tashxisoti, laborator tekshiruv usullari; Davolash prinsiplari va profilaktikasi. Meningial simptomlarni aniqlash; Orqa miya (lyumbal) punksiyaga bemorni va asboblarni tayyorlashni; Burun halqumdan bakteriologik ekishga surtma olish; Talvasada shoshilinch yordam ko'rsatish.</p>	6	N/A 2/4	2

11.	OIV infeksiya.	<p>OIV infeksiyaning etiologiyasi va epidemiologiyasi; OIV infeksiyaning dastlabki klinik belgilari; OITS bu OIV infeksiyaning terminal bosqichi ekanligi; OIV/OITSkasalligi to'g'risida gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni va O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining buyruq va uslubiy Qo'lanmalar talablari; OIV kasalligini oldini olish chora tadbirlari; Tibbiyot xodimlarini OIV infeksiya yuqishidan saqlash chora tadbirlari. Qonni immunologik va serologik tekshiruv (IFA)ga olish va laboratoriyaga yuborish; Immunoblot reaksiyasiga qon olish; Tibbiy asboblarni sterilizasiya qilish; Bir marotaba ishlatiladigan tibbiy asboblardan foydalanish va ularni yo'q qilish; Palliativ yordam ko'rsatish; OIV –infeksiyasi xolatida bolani ovqatlantirish. Bemorlar bilan muloqot o'rnatish va so'rab surishtirish. Laboratoriya tekshiruvlar uchun material olish, yo'llanma yozish va laboratoriyaga yetkazish. Sterilizasiyaga tibbiy asboblarni tayyorlash va sterilizasiya qilish. Bir marotaba Qo'laniladigan asboblardan foydalanish va ularni yo'q qilish. Tish texnigini tibbiy muolojalar o'tkazganda shaxsiy himoya choralarini Qo'lanish.</p>	4	N/A	4
12.	Virusli hepatitlar	<p>Virusli hepatitlar etiologiyasi va epidemiologiyasi; Virusli hepatitlarning asosiy klinik belgilari va asoratlari; Asosiy laborator tekshirish usullari va teshiruv natijalarini tahlil qilish; Davolash prinsiplari va profilaktikasi. Parhyez ovqatlantirish Profilaktikasi . Maxsus profilaktika va o'tkazish muddatlari. Bemordan shikoyatlari va epidemiologik anamnez yig'ish; Bemorning teri qoplamlari, shilliq qavatlar va ko'z sklerasini ko'z dan kechirish; Qorinni paypaslash, jigar va taloq chegaralarini</p>	4	N/A 2/4	2

		aniqlash; Virusli gepatit markerlariga va bioximiyaviy tekshirishga qon olish; Peshobda o't pigmentlarini aniqlash; Kasbiy zararlantirishning oldini olish.			
13.	Kasb orqali yuqadigan kasalliklar profilaktikasi.	Parenteral muolaja o'tkazish da shaxsiy himoya choralari Qo'l lashni ; Igna va boshqa o'tkir buyumlar bilan jaroxatlanishda yordam; Qon va boshqa biologik suyuqliklar zararlantirilmagan teriga tushganda yordam; Qon va boshqa biologik suyuqliklar ko'z shilliq pardalarga tushganda yordam. Parenteral yo'l bilan yuqadigan infeksiyalar. V,S virusli gepatitlar va OIV infeksiyasi. V,S virusli gepatitlar va OIV infeksiyasini yuqish yo'llari va asosiy klinik belgilari tushuntirish. Infeksiyani yuqtirish asosan teri qoplamlari butunligini buzilishi bilan bog'liqligini tushuntirish. Sterilizatsiyaga tibbiy asboblarni tayyorlash va sterilizatsiya qilish. Bir marotaba Qo'l laniladigan asboblardan foydalanish va ularni yo'q qilish. Tish texnigini tibbiy muolajalar o'tkazganda shaxsiy himoya choralari rioya qilishi.	4	A	4
14	Qoqshol. Quturish .	Qoqshol, quturish etiologiyasi va epidemiologiyasi va patogenezini; asosiy klinik manzarasi; Qoqsholda talvasa hurujlarida shoshilinch yordam ko'rsatish; Spesifik davolash va profilaktika choralari. Tashxisoti. Asoratlari. Spesifik davolash. Qoqsholda talvasa hurujlarida shoshilinch yordam. Bemorlarni ovqatlantirish va parvarish qilish. Qoqsholga qarshi emlash, o'tkazish muddatlari. Qoqsholda talvasa hurujlarida shoshilinch yordam ko'rsatish; Bemorlarni ovqatlantirish va parvarish qilish; Xayvon tishlagan jaroxatga ishlov berish; Antirabik immunoglobulin va vaksina yuborish.	2	N/A	2
15	O'lat.Tulyaremiya. Kuydirgi.	O'lat va tulyaremiyaning etiologiyasi, epidemiologiyasi; asosiy klinik belgilari; tashxisoti, asosiy laborator tekshirish usullari; davosi va profilaktik chora tadbirlari. O'latga qarshi himoya kiyimini kiyish,	2	N	2

		<p>yechish, zararsizlantirish; o'ta havfli infeksiyalarda laboratoriya tekshiruvi uchun material yig'ish va laboratoriyaga yuborish; tulyaremiya tashxisoti uchun teri allergik sinama qo'yish ; o'ta havfli infeksiya o'chog'ida o'tkaziladigan chora tadbirlar rejasini tuzish. shikoyat va epidemiologik anamnez yig'ish; bemorlardan laborator tekshiruvi uchun material olish va laboratoriyaga yuborish; kuydirgiga qarshi immunoglobulin yuborishni.</p>			
			70		35

3.O'quvchilarni bilim va ko'nikmalarini baholash.

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma , og'zaki, savol-javob, test hamda amaliy topshiriq lardan iborat bo'lib , ular o'quv elementini O'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi.Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlar ro'yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoyev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.

2. Shavkat Mirziyoyev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.

3. Shavkat Mirziyoyev «Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2016.

4. Shavkat Mirziyoyev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak» Toshkent – “O'zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar

1. E.I.Musaboyev, A.Q.Bayjanov «Yuqumli kasalliklar epidemiologiya va parazitologiya». Toshkent, “O'zbekiston milliy ensiklopediyasi” Davlat ilmiy nashryoti 2006 yil.

2. A.K.Belousova, V.N.Dunaseva “Инфекционные болезни для фельдшера». Rostov-na-Donu, Feniks, 2002.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi qonuni 2013 yil 23 sentyabr № O'RQ-353 “Odamning immunitet tanqisligi virusi keltirib chiqaradigan kasallik tarqalishiga qarshi kurashishto'g'risida ”

2. O'zbekiston Respublikasi SSVning 2012 yil 28 martdagi “O'zbekiston Respublikasida OIV infeksiyasini oldini olish chora-tadbirlari va tibbiy yordamni tashkil etishni yanada takomillashtirish to'g'ri sida” 80 – sonli buyrug'i.

3. O'zbekiston Respublikasi SSVning 2012 yilda qabul qilingan

“Kasalxona ichi infeksiyasi. Sanitar-epidemiologik qoidalar. SanQvaM №0304-12”.

4. O‘zbekiston Respublikasi SSV ning 2012 yil 5 yanvarda qabul qilingan «Respublikada virusli gepatitlar bilan kurashish choralarini takomillashtirish chora-tadbirlarito‘g‘risida » 5- sonli buyrug‘i.

5. O‘zbekiston Respublikasi SSVning 2012 yil 25 yanvarda qabul qilingan ”O‘zbekiston Respublikasida vabo kasalligi ustidan epidemiologik nazoratni yanada takomillashtirish to‘g‘risida » 25-sonli buyrug‘i.

6. VOZ, YuNISEF va O‘zbekiston Respublikasi SSV. tomonidan tayyorlangan O‘quv modeli “Bolalar kasalliklarini integrallashgan usulda olib borish” 2001 yil

7. V.S.Alimova, H.S.Burixodjayeva «G yemorragik isitmalar».

Tibbiyot kollejlari, o‘rta tibbiyot va farmasevtik xodimlarining malaka oshirish kursantlari uchun O‘quv Qo‘l lanma. Toshkent, 2010 yil

8. E.I.Musaboyev, A.K.Bayjanov «OIV infeksiyasi va uning kasb orqali yuqish profilaktikasi». Toshkent, 2008yil.

9. N.Sh.Shodiyev, S.X.Shodiyeva “Yukumli kasalliklar fanidan amaliy mashgulotlar bo‘yicha O‘quv -uslubiy qullanma”. Toshkent, 2009 yil.

Internet saytlar

1. ziyo.net
2. dental technic.info
3. protezi – zubov.ru
4. ya – stomatolog.ru.
5. www.mosdental.ru

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA’LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

UMUMIY XIRURGIYA fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikasiyalar nomi:

Stomatolog yordamchisi

O‘quv rejadagi tartib raqami:

3.07

Toshkent- 2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Azimova T- Chilonzor Abu Ali ibn Sino
nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi o'qituvchisi

Takrizchilar:

S.Sh.Yunusov –TDSI Umumiy xirurgiya
kafedrası dosiyenti

1.O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining Nomi	Umumiy xirurgiya
Ajratilgan Soat	68
Mavzular soni	15
Dasturning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> • xirurgik kasalliklar va xirurgik davolash xususiyatlari haqida tushuncha berish; • organizmning barcha a'zo va sistemalarida uchraydigan xirurgik kasalliklar haqida tushuncha berishva ularda shoshilinch yordamni o'rgatish; • xirurgik yo'l bilan davolanayotgan bemorlarda parvarishning xususiyatlarini o'rgatish; • bemorlarda operasiyadan oldin, operasiya vaqtida va operasiyadan keyingi jarayonini o'rgatish; • xirurgik kasalliklar bo'yicha O'quv chilarda bilim, malaka va Ko'nikmalarni shakllantirishga erishish; • terminal holatlarda reanimasiya va intensiv terapiyani o'tayotgan bemorlarda shoshilinch xolatlarda yordam kursatish haqida tushuncha berish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> • yuqori malakali, yangi tibbiyot texnikasi bilan mustaqil ishlay oladigan, shoshilinch holatlarda hamshira tashhisini qo'yib shifokorgacha bo'lgan birinchi tibbiy yordamni ko'rsata oladigan tibbiyot hamshiralari tayyorlash; • O'quvchilarga xirurgik kasalliklar bilan og'riq bemorlarga o'z -o'z ini parvarish qilish Ko'nikmalarini o'rgatish; • reanimasiya va intensiv terapiya bo'lim ida davolanayotgan bemorlarda hamshiralik jarayonini yuritishni o'rgatish; • yangi pedagogik texnologiyalar asosida xirurgik kasalliklar bo'yicha bilim, malaka, Ko'nikma va shaxsiy fazilatlarini shakllantirish; • fanni boshqa tibbiyot fanlari bilan uzviy bog'liklikda olib borish; • O'quv chilarni Sog'liqni saqlash tizimida olib borilayotgan islohatlar bilan muntazam ravishda tanishtirib borish
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> – xirurgiya fani haqida tushuncha: xirurgik davolash usullari, operasion davolash xususiyatlarini; – xirurgik asboblarni nomlari, guruhlari, vazifasi va qo'llanilishini. – xirurgik infeksiya haqida tushunchani; – aseptika va antiseptika asoslarini; – sterilizasiya usullarini; – shoshilinch va rejali operasiyaga tayyorlash xususiyatlarini; – og'riq va og'riqsizlantirish haqida tushuncha, og'riqsizlantirish turlarini; – qon ketish tushunchasi, tasnifi, turlari, belgilari, asoratlarni; – qon ketishini vaqtinchalik va uzil-kesil to'xtatish usullarini; – qonni tayyorlash va saqlash qoidalarini; – xirurgik infeksiyani davolash va bemorlarni parvarish qilish xususiyatlarini, oldini olish chora-tadbirlarini – shikastlanish tushunchasi, turlari, klinikasi, davosini; – nafas a'zolari va ko'krak qafasining xirurgik kasalliklarida hamshiralik parvarishi xususiyatlarini;

	<ul style="list-style-type: none"> – qon tomirlarining xirurgik kasalliklarini; – o'tkir qorin og'rig'i haqida tushuncha, sabablari, klinik belgilari, tashxisotini va tekshirish usullari, birinchi tibbiy yordam, bemorni kasalxonaga transportirovka qilishni; – O'sma lar haqida tushuncha va turlarini; – onkologik bemorlarni tekshirish va davolash usullarini; – reanimasiya va intensiv terapiya tushunchasini; – terminal holat sabablari, bosqichlari, klinik belgilarini. – o'tkir nafas yetishmovchiligining sabablari, belgilarini; – patologik nafas turlarini; – o'tkir yurak-tomir yetishmovchiligi sabablari va belgilari, klinik shakllarini; – koma turlari, sabablari, darajalari. klinik manzarasi, intensiv terapiyani. – zaharlanishda, suvga cho'kishda, bo'g'ilishda reanimasiya va intensiv terapiya o'tkazish ni; – me'daga Og'iz va burun orqali zond kiritishni;
<p>Ko'nikma</p>	<ul style="list-style-type: none"> – xirurgiya bo'lim idagi asosiy tibbiy hujjatlarni to'ldirishni va yuritishni; – eng zarur operasiyalar uchun asboblarni to'plamini yig'ishni; – xirurgik ishni tashkil qilishda O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruqlarini Qo'l lashni . – bog'lov materiallarini bichish, tayyorlash va bikslarga joylashni; – bog'lov materiallarini va xirurgik asboblarni sterilizatsiyaga tayyorlash va sterillashni; – operatsiyadan oldin Qo'l ni zamonaviy usulda yuqumsizlantirishni; – steril kiyim, rezina Qo'l qop kiyish va steril stol tayyorlashni; – xirurgiyada infeksiya tushishining oldini olishda O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruqlarini Qo'l lashni ; – asosiy antiseptik vositalarni Qo'l lashni va ularga reseptlar yozishni. – bemorni shoshilinch va rejali operatsiyalarga tayyorlashni; – tananing turli sohalariga bintli bog'lamlarni har xil ko'rin ishlarda bog'lashni; – leykoplastirli, kleolli bog'lamlarni Qo'l lashni ; – elastik bint, to'rsimon elastik bint, bandaj va suspensoriylarni Qo'l lashni ; – gips sifatini aniqlash, gipsli bint va longetalar tayyorlash, qo'yish va yechish uchun kerakli asboblarni tayyorlashni. – qon yo'qotgan bemorlarni ahvolini baholashni; – qon ketishini vaqtinchalik to'xtatish usullarini; – qon va qon o'rmini bosuvchi suyuqliklarni quyishda uchraydigan asoratlarda birinchi tibbiy yordam ko'rsatishni. – yiringli jarohatlarga ishlatilgan xirurgik asboblarni sterilizatsiyaga tayyorlash va sterillashni; – qoqsholga qarshi emlashni. – transport shinalari yordamida immobilizatsiya va transportirovka qilishni; – turli xil shikastlarda shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatishni; – jarohatlarni birlamchi xirurgik tozalash uchun asboblarni to'plamini yig'ishni; – kuyganda, sovuq olganda va elektrdan shikastlanishda shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatishni;

	<ul style="list-style-type: none"> – kalla-miya shikastlarida bemor holatini baholab, shifokorgacha birinchi yordam ko'rsatishni. – ko'krak qafasi va ko'krak qafasi a'zolari shikastlarida shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatishni. – qon tomirlarida xirurgik kasalliklari bilan operatsiya bo'lgan bemorlarni parvarish qilishni; – qorin bo'shlig'i a'zolarining eng tipik operatsiyalari uchun asboblarni to'plamini jamlashni; – o'tkir buyrak sanchig'i xurujida birinchi tibbiy yordam ko'rsatishni; – traxeostomiya, intubatsiya uchun asboblarni to'plamini tayyorlashni; – qon bosimi, puls, nafas olish tezligini o'lchashni;
O'quv rejaga muvofiq o'z aro bog'liq bo'lgan fan nomi	“Umumiy xirurgiya” fani kasbiy fan hisoblanib, u 1 kursda o'qitiladi. Dasturni amalga oshirishda O'quv rejasida ko'rsatilgan barcha umumkasbiy va maxsus fanlari bilan o'z aro bog'liq bo'lib, uslubiy jihatdan uzviy ketma-ketligi ta'minlangan.
O'qitishni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, Ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishning tashkiliy	Mustakil ta'lim
1	Zamonaviy xirurgiyani rivojlanishi. Xirurgiya asoslari. Xirurgiya ishini tashkil qilish.	<p>Zamonaviy xirurgiyani rivojlanish davri bosqichlari. Xirurgiyani rivojlanish empirik davri. Transplantologiyani rivojlanishi. O'zbekistonda xirurgiya rivojlanishida katta hissa qo'shgan olimlar. Kasalxonagacha xirurgik yordamni tashkil qilish. Tez tibbiy yordam stansiyalarida xirurgik yordam ko'rsatish hajmi. Oilaviy poliklinika, shikastlanish punkti, QVPda aholiga xirurgik yordam ko'rsatilishida O'z SSVning amaldagi buyruqlari asosida ish yuritish.</p> <p>Xirurgik stasionar, xirurgik bo'lim, operatsion blok tuzilishi bilan tanishish. Tibbiy hujjatlar. Xirurgik asboblarni o'rganish va xirurgga uzatish tartibi.</p>	4	N A 2/4	2
2	Aseptika va	Antiseptika usullarining rivojlanishi. Antiseptik	4	N	

	antiseptika	<p>vositalarning ta'sir ko'rsatish mexanizmi. Xirurgik asboblarni sterilizasiyaga tayyorlash. Sterilizasiya samaradorligini nazorat qilish. Asosiy antiseptik vositalar, ularning ta'siri va xirurgiyada Qo'llanilishi. Sterilizasiya bo'lim i ishi bilan tanishuv. Shifoxonada hozirgi kunda qo'llanilayotgan asosiy antiseptik vositalar, ularning ishlatilish usullari bilan tanishish va qo'llash. Operasiya xonasini tozalash usullari. Qo'llni va operatsiya maydonini yuqumsizlantirish usullari. Steril kiyim kiyish tartibi. Steril Qo'll qop kiyish tartibi. Steril stolni tayyorlash. Bog'lov ashyolarini tayyorlash va bikslarga joylash usullarini O'zlashtirish .</p>		A	2
3.	Og'riqsizlantirish	<p>Og'riq va og'riqsizlantirish haqida tushuncha. Narkoz turlari va bosqichlari. Asosiy narkotik preparatlar va ularning xossalari. Bemorni narkozga tayyorlash. Premedikasiya va uning ahamiyati. Narkoz vaqtida va undan keyin ro'y beradigan asoratlar, ularni oldini olish va davolash. Narkoz berish uchun ko'rsatma va mone'liklar. Mahalliy anesteziya va turlari, ishlatiladigan preparatlar. Narkoz varaqasini yuritish qoidalari.</p>	2	N	2
4.	Qon ketish sindromi.	<p>Transfuziologiya rivojlanish tarixi. Izoagglyutinasiya va qon guruhlari. Qon guruhlari orasida munosabatlar va ularning ta'rifi. Qon ketishida uchraydigan asoratlar va ularni oldini olish. Asosiy qon to'xtatuvchi vositalar. Qon guruhlarini aniqlash usullari. Qon guruhini kesishma usuli bilan aniqlash. Standart izogemagglyutinasiya zardoblari. Rezus omil va uni aniqlash usullari. Qon ketishida uchraydigan asoratlarda bemor holatiga baho berib, parvarish qilish. Qon ketishini vaqtinchalik to'xtatish usullarini o'rganish vauzil-kesil to'xtatish usullarida ishtirok etish. Donorlikni tashkil kilish. Qon o'rnini bosuvchi suyuqliklar</p>	4	N 4A	2
5.	Desmurgiya	<p>Desmurgiya haqida tushuncha. Bog'lamlarning turlari. Bog'lam qo'yish qoidalari. Tananing turli sohalariga bintli bog'lam qo'yish ni o'rganish. Elastik bint, to'rsimon elastik bint, bandaj va suspensoriylarni Qo'llash. Durrachali bog'lam va materiallardan foydalanib bog'lam qo'yish ni o'rganish. Qattiq bog'lamlarning turlari. Gips sifatini aniqlash. Gipsli bint va longetalar tayyorlash. Gipsli bog'lam qo'yish va yechishda ishtirok etish.</p>	4	4A	4
6.	Operatsiyadan oldingi va keyingi davr.	<p>Xirurgik operatsiya haqida tushuncha. Operatsiya turlari. Operatsiyadan oldin hamshira jarayoni. Bemorni jismonan va ruhan operatsiyaga tayyorlash. Bemorni shoshilinch va rejali operatsiyaga tayyorlash.</p>	6	N A2/4	2

		<p>Bemor terisini, organ va sistemalarini operatsiyaga tayyorlash. Operatsiyadan keyin bemorni palataga ko'chirib o'tkazish . Operatsiyadan keyin bemorni umumiy holatini va hayotiy ko'rsatkichlarini (A/B, puls, nafas harakati) kuzatish. Operatsiyadan keyingi davrdagi asoratlar va ularni oldini olish maqsadida bemorlarni kuzatish, parvarish qilish, reabilitasiya xususiyatlari.</p> <p>Bemorni operatsiya xonasiga va operatsiya xonasidan palataga ko'chirib o'tkazish . Bemor o'rni tayyorlash. Operatsiyadan keyin bemorlarni parvarish qilish. Bog'lamlarni yangilashda, drenajlarni yuvishda, bemorni ovqatlantirishda ishtirok etish.</p>			
7.	Shikastlanish sindromi.	<p>Tayanch-harakat apparatining anatomo-fiziologik xususiyatlari. Shikastlar haqida tushuncha. Shikastlar tasnifi. Klinik belgilari. Tekshirish va davolash usullari. Yumshoq to'qima shikastlari.</p> <p>Suyaklar sinishi. Suyaklar chiqishi. Mahalliy belgilari. Birinchi tibbiy yordam ko'rsatish xususiyatlari. Davosi. Bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari.</p> <p>Kalla-miya shikastlari klinik belgilari, birinchi yordam, davolash va parvarishlash xususiyatlari. Umurtqa, tos suyaklari shikastlari. Klinik belgilari, birinchi yordam, transportirovka qilish, davolash va parvarishlash xususiyatlari.</p> <p>Jarohatlar haqida tushuncha, turlari, belgilari, davosi, bitishi. Qoqshol, gazli gangrena, quturish kasalliklarini oldini olish.</p> <p>Kuyish. Sovuq olish. Elektrotravma. Birinchi tibbiy yordam ko'rsatish, transportirovka qilish, davolash, bemorlarni parvarish qilish.</p>	6	N A	4
8.	Kuyish. Sovuq olish. Elektrotravma.	<p>Kuyish. Termik va kimyoviy kuyish. Tasnifi. Kuyish darajasi va uni aniqlash usullari. Kuyish maydoni va uni aniqlash usullari. Kuyish natijasida organizmdagi o'zgarishlar: shok, toksikoz, sepsis, plazmorreya. Kuyish asoratlari. Kuyishda birinchi yordam ko'rsatish. Kuyishni konservativ va xirurgik davolash usullari. Kuyish jarohatini ochiq va yopiq usullarda davolash. Elektrotravma. Umumiy va mahalliy belgilar. Birinchi yordam ko'rsatish. Yurakni defibrilyasiya qilish usullari. Davolash. Reaktiv oldi va reaktiv davridagi belgilar. Umumiy sovuq urush tug'risida tushuncha, patogenezi, klinik manzarasi, birinchi yordam va davolash qoidalari.</p>	6	N A 2/4	2
9.	Yallig'lanish sindromi	<p>Xirurgik infeksiya tug'risida tushuncha va asosiy iboralari. Xirurgik infeksiya etiologiyasi va patogenezi. Xirurgik infeksiyani rivojlanish bosqichlari. Xirurgik infeksiyani tashxislash klinik va laborator-instrumental usullari. Xirurgik infeksiya asoratlari. Xirurgik infeksiyani konservativ va xirurgik davolash asosiy usullari. Yumshoq</p>	6	N A	2

		tuqimalara xirurgik infeksiyasi etiologiyasi, patogenezi, klinik manzarasi, tashxislash, davolash va oldini olish usullari: furunkul, furunkulyoz, karbunkul, abscess, flegmona, saramas, erizepiloid. Turli sohalarda joylashgan yirinli xirurgik kasalliklar etiologiyasi, patogenezi, klinik manzarasi, tashxislash, davolash va oldini olish usullari: mastit, parotit, adenoflegmona, paraproktit, gidradenit. Yumshoq to'qimalar tarqoq xirurgik infeksiyasi – limfangit, limfadenit, o'tkir tromboflebit.			
10	Oyoq – Qo'l larda qon aylanish faoliyatining buzilish sindromi	Yurak va qon-tomirlarning anatomo-fiziologik xususiyatlari. Obliterasiyalovchi endoartrit, obliterasiyalovchi ateroskleroz, tromboflebit va venalarning varikoz kengayishi. Kelib chiqish sabablari. Klinik belgilari, diagnostikasi. Davolash usullari. Hamshira tashxisi. Asoratlari. Bemorlarni parvarish qilish. Tromboz va emboliyalar haqida tushuncha. Trofik o'zgarishlar. Quruq va nam gangrena. Angiografiya tekshiruvi haqida tushuncha berish. Angiografiya tekshiruvidan o'tayotgan bemorlarda hamshiralik parvarishi. Elastik bint va elastik paypoqlarni Qo'l lash. Trofik yarali bemorlarni parvarish qilish. Endoartrit va varikozli bemorlarni operatsiyadan oldin va operatsiyadan keyin parvarish qilish. Bemor jarohatini bog'lashda ishtirok etish.	4	H A	2
11	Nafas a'zolari, ko'krak qafasining xirurgik kasalliklari, bosh miyaning shikastlari va miyaga qon quyilishi.	Nafas a'zolarini anatomo-fiziologik xususiyatlari. Ko'krak qafasining lat yeyishi, o'mrov suyagi, qovurg'alar sinishi, gemotoraks, pnevmotoraks, turlari, klinik belgilari, davosi, bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari. Kalla-miya shikastlari: bosh miyaning chayqalishi, lat yeyishi, bosilishi. Klinik belgilari. Birinchi tibbiy yordam ko'rsatish. Bemorlarni transportirovka qilish xususiyatlari. Mavzuga oid bemorlarni namoyish qilish. Nafas a'zolari va ko'krak qafasi shikastlangan bemorlarni parvarish qilish. Bemorlarni holatini baholash. Nafas yo'llarini o'tkazuvchanligini tiklash. Plevra bo'shlig'i ni drenajlashda ishtirok etish. Plevra bo'shlig'i ga drenaj qo'yilgan va traxyeostomik naycha qo'yilgan bemorlarni parvarish qilish. Kalla-miya shikastlarida va miyaga qon quyilgan bemorlarda hamshiralik parvarishi tartibi. Bemorni transportirovka qilish, ovqatlantirish, kiyim oqliklarini almashtirish. Harakat faoliyatini, nutqini mashq qildirish. Yotoq yaralarni oldini olish, parvarish qilish.	6	N A 2/4	2

12	Ovqat hazm qilish a'zolari faoliyatining buzilish sindromi	<p>Ovqat hazm qilish a'zolarini anatomo-fiziologik xususiyatlari. Qorin bo'shlig'i a'zolarining ochiq va yopiq shikastlari, klinik belgilari, birinchi tibbiy yordam, kasalxonaga transportirovka qilish.</p> <p>Qorin bo'shlig'i a'zolarining yallig'lanish kasalliklari,appendisit, xolesistit, peritonit,klinik belgilari, differensial diagnostikasi, davosi. O'tkir ichak tutilishi. Mezenterial tomirlar trombozi. Meda va 12-barmoq ichak yarasining asoratlari. O'tkir qorin og'rig'i bilan kasallangan bemorlarni parvarish qilish vaovqatlantirish xususiyatlari.</p> <p>To'g'ri ichak kasalliklari.</p> <p>Bavosil(gemorroy).Paraproktit.Anal teshigi yoriqlari.</p> <p>Bemorlarni operatsiyaga tayyorlashda ishtirok etish. Appendektomiya, laporotomiya operatsiyalari uchun asboblarni to'plamini yig'ish. Operatsiyadan keyingi jarohatdagi bog'lamlarni yangilashda ishtirok etish. Drenaj, mikroirrigator, gastrotoma, kolostoma qo'yilgan bemorlarni parvarish qilish. Bemorlarni nazogastral va parenteral ovqatlantirish.</p>	4	N A 2/2	2
13	Siydik ajratish faoliyatining buzilish sindromi	<p>Buyrakva siydik yo'llari ning anatomo-fiziologik xususiyatlari. Siydik ajratish a'zolarini laborator tekshirish usullari. Buyrak kasalliklari: shikastlari, buyrak-tosh kasalligi, gidronefroz, pionefroz.</p> <p>Prostata bezi adenomasi. Klinik belgilari.</p> <p>Tashxislash. O'tkir siydik tutilishida birinchi tibbiy yordam. Davosi. Bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari. Fimoz. Parafimoz. Balanopostit. Sistit. Sabablari, klinik belgilari, davosi. Bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari, kasallikni oldini olish.</p> <p>Urologik bemorlarni instrumental tekshiruvlarga tayyorlash va ishtirok etish. Qovuqni yuvish, katetrizasiya qilish, qovuq punktsiyasida va sistostoma qo'yish da ishtirok etish. Nefrostoma va sistostoma qo'yilgan bemorlarni parvarish qilish.</p>	4	H A 2/2	2
14.	O'sma lar.	<p>O'sma lar. Havfli va havfsiz O'sma lar haqida tushuncha. Onkologik bemorlarni tekshiruvga tayyorlash. Dispanser nazoratiga olish. Onkologik bemorlarni davolash tamoyillari. Onkologik bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari.</p> <p>Har xil O'sma larni bor bemorlarni namoyish qilish va og'tahlil etish. Operatsiyalarda va bog'lam almashtirishda ishtirok etish. Havfli O'sma larni aniqlash maqsadida har xil tekshiruvlarda qatnashish. Onkologik bemorlarni davolashda ishtirok etish va parvarish qilish xususiyatlarini o'rganish.</p>	6	H A 2/4	2
15.	Plastik va estetik xirurgiya asoslari.	<p>To'qima larni ko'chirib o'tkazish ni biologik sharoitlari. To'qima larni ko'chirib o'tkazish usullari va ularni bitib ketishi uchun sharoitlar. Autoplastika, gemoplastika, geteroplastika, alloplastika. Filatov teri parchasi. A'zo va to'qima larni erkin ko'chirib o'tkazish . Teri, mushak, qon tomir, pay, nerv, suyak</p>	2	H 2	2

		to'qima larini ko'chirib o'tkazish . Estetik xirurgiya tug'risida tushuncha. Abdominoplastikada sun'iy materiallarni Qo'l lash. Liposaksiya. Tanani konturli plastika qilish operatsiyalari.			
			68		34

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va Ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular O'quv elementini O'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar

Prezident asarlari:

7. Shavkat Mirziyoyev "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko'taramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.

8. Shavkat Mirziyoyev "Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.

9. Shavkat Mirziyoyev "Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz"Toshkent – "O'zbekiston"-2016.

10. Shavkat Mirziyoyev "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak"Toshkent – "O'zbekiston"-2017.

11. Shavkat Mirziyoyev "Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi"Toshkent – "O'zbekiston"-2017.

12. Shavkat Mirziyoyev "Buyuk kelajagimizni mard va olijanob halqimiz bilan birga quramiz"Toshkent – "O'zbekiston"-2018.

7.Shavkat Mirziyoyev "Niyati ulug' xalqning ishi ham ulug', hayoti yorug' va kelajagi farovon bo'ladi"Toshkent – "O'zbekiston"-2019

Asosiy adabiyotlar:

1. Hamrayev A.J., Alimov A.V., A'zamxujayev T.S., "Xirurgiya va reanimasiya asoslari". Toshkent, "Zar qalam" nashriyoti, 2005 yil

2. Ziyayeva M.F., Hamedova M.A., Mirraximova G., Murodova R.T. "Jarroxlikda hamshiralik ishi" Uzbekiston Milliy ensiklopediyasi nashriyoti, Toshkent, 2005 yil.

3. Muxtorov M.X., Qaxxorov I.K. "Reanimasiya asoslari" Toshkent, "Ilmziyo" nashriyoti, 2005 yil.

4. Bekmurodova M. «Jarroxlik va reanimasiya asoslarida hamshiralik ishi» Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2003 yil.

5. Hamrayev A.J., Hamedova M.A., "Xirurgiya" Toshkent , "O'qituvchi" nashriyoti, 2002

6. Axmedov R.N. "Klinikagacha bo'lgan xirurgiya" Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2001 yil.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Ziyayeva M.F., Kasimova D.I., Hamedova M.A., Ochilov U.B. "Kattalarda hamshiralik parvarishi", Toshkent, Voris-nashriyot 2012 yil.

2. Вағыкина N.V., Kabaruxin A.B., Prakticheskoye rukovodstvo po travmatologii dlya feldsherov. Rostov-na Donu, Feniks, 2009 god.
3. “Hammabop tibbiyot Qo‘l lanmasi” Toshkent, 2006 yil.
4. Morozova A.D., Konova T.A., “Xirurgiya” Rostov-na Donu, Feniks, 2005 god.
5. “Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish” Toshkent, Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2003 yil.
6. Вағыкина N.V., Chernova O.V. “Sestrinskoye delo v xirurgii: praktikum» Rostov-na Donu, Feniks, 2002 god.

Internet saytlari:

1. ziyonet.uz,
- 2.tma.uz
- 3.tashpmi.uz
- 4.minzdrav.uz.,
- 5.med.uz

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
TIBBIY TA‘LIMNI RIVOJLANTIRISH MARKAZI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01 - “Stomatologiya ishi” mutaxassisligining

Og‘iz bo‘shlig‘i va yuz jag‘ jarrohligi fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.08
Ajratilgan soat:	54

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

1. Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi, stomatologiya bulimi boshlig'i - F.S.Rashidova

2. Samarkand Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi stomatologiya ishi bulimi boshligi-A N Axmedov

Taqrizchilar:

1. Chilonzor Abu Ali ibn sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi direktori prof-I R Yuldashev
2. Samarkand davlat tibbiyot instituti yuz jag jarroxligi kafedrasini mudiri tib fan nom-Gaffarov U B

1. O‘quv dasturiga qo‘yiladigan talablar

O‘quv dasturining nomi	Og‘iz bo‘shlig‘i va yuzjag‘ jarrohligi
Ajratilgan soat	54
Mavzular soni	
Dasturning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> - “Og‘iz bo‘shlig‘i va yuzjag‘ jarrohligi” fanini o‘qitish ning asosiy maqsadi O‘quv chilarga stomatologik kasalliklari etiologiyasi, klinikasi, davolash usullari, asoratlari va profilaktikasini o‘rgatish. - “Stomatologiya” sohasi bo‘yicha kichik mutaxassislarni chuqur va mustahkam nazariy va amaliy bilimlarga ega bo‘lishi, Sog‘liqni saqlash tizimidagi qonun va farmoyishlarni bilish. - aholiga tibbiy stomatologik yordam ko‘rsatish; - texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilish; - stomatologik kasalliklari profilaktikasini o‘rgatishni o‘z ichiga oladi.
O‘zlashtirish (o‘qitish) Natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - «Og‘iz bo‘shlig‘i va yuzjag‘ jarrohligi” fani tibbiy hujjatlarni, infeksiyon xavfsizlikni, bemorlarning funksional holatini baholash; - Bemorni turli laborator, instrumental tekshiruvlarga kerakli jihozlarni va bemorlarni tayyorlash; - Dasturda hozirgi kunda dolzarb bo‘lgan OITS/ OIV, virusli gepatit “V”, virusli gepatit “S” kasalliklarining yuqish yo‘llari va profilaktikasi. - Qon infeksiyalari profilaktikasini nafaqat bemor, balki tibbiyot xodimi profilaktikasini ham amalga oshirish bilim va Ko‘nikmalarga ega bo‘ladilar. - O‘quv chilarda mustaqil fikrlash Ko‘nikmalariga ega bo‘ladilar.
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - Og‘iz bo‘shlig‘i organlari anatomiyasi, gistologiyasi va fiziologiyasini. - Aholiga stomatologik yordam ko‘rsatishni tashkil qilishni. - Aseptika va antiseptika qoidalarini. - Stomatologik bemorda tekshiruv usullarini o‘tkazish uchun jihozlarni va bemorlarni tayyorlashni. - Stomatologiyada og‘riqsizlantirishni va og‘riqsizlantirish uchun jihozlarni va bemorlarni tayyorlashni. - Xirurgik stomatologiya: uni boshqa tibbiyot sohalari bilan bog‘liqligi. - O‘zbekistonda xirurgik stomatologiyaning rivojlanish tarixi va unga hissa qo‘shgan olimlar. Ambulator va siasionar xirurgik stomatologiyada yordamchi vazifalari. - Xirurgik stomatologiyada ishlatiladigan asbob uskunalari va xom ashyolar. - Parodont va Og‘iz bo‘shlig‘i shilliq pardasi kasalliklarini va muolaja uchun jihozlarni va bemorlarni tayyorlashni. -
Ko‘nikma	<ul style="list-style-type: none"> - Aseptika va antiseptika qoidalarini. - Xirurgik stomatologik bemorda tekshiruv usullarini o‘tkazish uchun jihozlarni va bemorlarni tayyorlashni. - Stomatologiyada og‘riqsizlantirishni va og‘riqsizlantirish uchun

	<p>jihzlarni va bemorlarni tayyorlashni.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sanitar gigiyenik talablar va xirurgik stomatologik xonada texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilish. Xirurgik stomatologik asboblarga ishlov berish. Stirel stol tayyorlash. Foydalanilgan stomatologik asboblarga ishlov berish. Tibbiy etika va deontologiya. Bemor bilan shifokorni ekzogen infeksiyadan himoyalash. - Tish chiqishga ta'sir etuvchi maxalliy va umumiy omillar. Yuqori va pastki 8 tishni qiyin chiqishi (retensiya, yarim retensiya) tishlar distopiyasi. - Tish saqlovchi operatsiyalar (tish ildizi uchi rezeksiyasi, gemiseksiya, ildiz amputasiya). - Parodont va Og'iz bo'shlig'i shilliq pardasi kasalliklarini va muolaja uchun jihzlarni va bemorlarni tayyorlashni.
O'quv rejaga muvofiq o'z aro bog'liq bo'lgan fan nomi	Anatomiya, fiziologiya va patologiya Farmakologiya va reseptura Umumiy gigiyena va ekologiya Hamshiralik ishi asoslari Yuqumli kasalliklar
O'qitish ni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, Ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitish ning tashkiliy	Mustakil ta'lim
1	Xirurgik stomatologiya uni boshqa tibbiyot sohalari bilan bog'liqligi.	Xirurgik stomatologiya: uni boshqa tibbiyot sohalari bilan bog'liqligi. O'zbekistonda xirurgik stomatologiyaning rivojlanish tarixi va unga hissa qo'shgan olimlar. Ambulator va siasionar xirurgik stomatologiyada yordamchi vazifalari. Xirurgik stomatologiyada ishlatiladigan asbob uskunalar va xom ashyolar.	6	N A 2/4	2
2	Xirurgik stomatologiyada aseptika va antiseptika	Aseptika va antiseptika haqida tushuncha. Sanitar gigiyenik talablar va xirurgik stomatologik xonada texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilish. Xirurgik stomatologik asboblarga ishlov berish. Stirel stol	6	N A 2/4	4

	qoidalari	tayyorlash. Foydalanilgan stomatologik asboblarga ishlov berish. Tibbiy etika va deontologiya. Bemor bilan shifokorni ekzogen infeksiyadan himoyalash.			
3	Xirurgik stomatologik bemorlarni tekshirish usullari.	Xirurgik stomatologik bemorlarni tekshirish usullari. Asosiy va yordamchi tekshirish usullari.	6	N A 2/4	4
4	Stomatologiyada og'riqsizlantirish.	Stomatologiyada og'riqsizlantirish. Umumiy og'riqsizlantirish, narkoz. Uning turlari.. Ambulator va stasionar sharoitda narkoz o'tkazish ga kursatma va qarshi ko'rsatma. Bemorni narkozga tayyorlashga yordam berish. uchraydigan xato va asoratlar. Ingalyasion va noingalyasion narkozda ishlatiladigan dori moddalari bilan tanishish. Klinik va biologik o'lim belgilari.	6	N A 2/4	4
5	Tish olish operatsiyasi.	Tish olish operatsiyasi. Tish olishga kursatma va qarshi ko'rsatma. Yuqori va pastkijag'larda tish olish xususiyatlari. Tish olish uchun ishlatiladigan omburlar va elevatorlar. Tish va tish ildizlarini olishda erta va kechki asoratlar va ularni bartaraf etish usullari.	6	N A	4
6	Tishlarni chiqish patologiyasi.	Tishlarni chiqish patologiyasi. Tish chiqishga ta'sir etuvchi maxalliy va umumiy omillar. Yuqori va pastki 8 tishni qiyin chiqishi (retensiya, yarim retensiya) tishlar distopiyasi. Ularni diagnostika usullari. Bo'lishi mumkin bo'lgan asoratlar.	6	N A 2/4	4
7	Tish saqlovchi operatsiyalar	Tish saqlovchi operatsiyalar (tish ildizi uchi rezeksiyasi, gemiseksiya, ildiz amputasiya). Operatsiyadan so'ng jarohatlarning bitishi, bemorlarni parvarishlash va reabilitasiya tadbirlari.	6	N A 2/4	4
8	Og'iz bo'shlig'i yiringli jarayonlarning kelib chiqishi, sabablari, patogenezi.	Og'iz bo'shlig'i yiringli jarayonlarning kelib chiqishi, sabablari, patogenezi (abscess, flegmona). jag' suyaklarining o'tkir yiringli ostiti.	6	N A 2/4	5
9	Yuzjag' nevrologik buzilishlar va og'riqlar.	Og'riq komponentlari va mexanizmi. Yuzjag' sohasi nevritlari. Uch shoxli nerv nevralgiyasi, yuz nervi paralichi klassifikatsiyasi. Yuz mimik mushaklarining parez va paralichi. Tekshirish usullari va xirurgik davolash prinsiplari.	6	N A	
		Jami: 90	54	N A	27

3. O'quv chilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida O'quv chilar tomonidan o'z lashtirilgan bilim va Ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, ogʻzaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat boʻlib, ular Oʻquv elementini Oʻzlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qoʻyilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar roʻyxati

Asosiy adabiyotlar

1. M.V.Bekmetov, F.Sh.Fayzullayev. «Ortopedik stomatologiya» Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nashriyoti, 2002.
2. V.N.Trezubov, L.M.Mishinev, N.Yu..Neznanova “Ortopedicheskaya stomatologiya” Sank-peterburg, SpesList,2003 g
3. S.Ye.Kubayev, M.T.Hamidov “Olinmaydigan tish protezlarini tayyorlash”. Toshkent. “Ilm Ziyο”. 2007.
4. X.I.Israilov, R.N.Nigmatov, N.L.Xabilov “Ortopedik stomatologiya” Toshkent, “Ilm Ziyο”, 2011 yil
5. V.S.Bulgakov «Stomatologicheskoye materialovedeniye» Moskva, 2016

Qoʻshimcha adabiyotlar

4. M.V.Bekmetov, F.Sh.Fayzullayev “Ortopedik stomatologiya xom ashyolari” Toshkent, 1994
5. X.Sh.Raxmonov “Materialshunoslik” Toshket, 2007
6. V.S.Bulgakov «Stomatologicheskoye materialovedeniye» Moskva, 2016

Internet saytlar

4. www.dental-revue.ru	8. ziyo.net
5. dental.technic.info	9. protezi – zubov.ru
6. ya – stomatolog.ru .	10. www.medbook.net.ru
7. www.Lexuz.uz.,	11. https://minzdrav.uz.,
	12. www.med.uz.

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
TIBBIY TA‘LIMNI RIVOJLANTIRISH MARKAZI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01 - “Stomatologiya ishi” mutaxassisligining

Yuz -jag‘ kasalliklar fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:

Stomatolog yordamchisi

O‘quv rejadagi tartib raqami:

3.09

Ajratilgan soat:

36

Toshkent -2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI

Tuzuvchilar:

1. Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi, stomatologiya bulimi boshlig'i - F.S.Rashidova

2. Samarkand Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi stomatologiya ukituvchisi tfn-M T Hamidov

Taqrizchilar:

1. Chilonzor Abu Ali ibn sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi direktori prof-I R Yuldashev
2. Samarkand davlat tibbiyot instituti yuz jag jarroxliligi kafedrasi mudiri tib fan nom-Gaffarov U B

1. O‘quv dasturiga qo‘yiladigan talablar

O‘quv dasturining nomi	Yuz -jag‘ kasalliklar
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	16/17
Dasturning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> - “Yuz -jag‘ kasalliklar” fanini o‘qitish ning asosiy maqsadi O‘quv chilarga yuz -jag‘ kasalliklari etiologiyasi, klinikasi, davolash usullari, asoratlari va profilaktikasini o‘rgatish. - “Ctomatologiya” sohasi bo‘yicha kichik mutaxassislarni chuqur va mustahkam nazariy va amaliy bilimlarga ega bo‘lishi, Sog‘liqni saqlash tizimidagi qonun va farmoyishlarni bilish. - aholiga tibbiy stomatologik yordam ko‘rsatish; - texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilish; - stomatologik kasalliklari profilaktikasini o‘rgatishni o‘z ichiga oladi.
O‘zlashtirish (o‘qitish) Natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - « Yuz -jag‘ kasalliklar” fani tibbiy hujjatlarni, infeksiyon xavfsizlikni, bemorlarning funksional holatini baholash; - Bemorni turli laborator, instrumental tekshiruvlarga kerakli jihozlarni va bemorlarni tayyorlash; - Dasturda hozirgi kunda dolzarb bo‘lgan OITS/ OIV, virusli gepatit “V”, virusli gepatit “S” kasalliklarining yuqish yo‘llari va profilaktikasi. - Qon infeksiyalari profilaktikasini nafaqat bemor, balki tibbiyot xodimi profilaktikasini ham amalga oshirish bilim va Ko‘nikmalarga ega bo‘ladilar. - O‘quv chilarda mustaqil fikrlash Ko‘nikmalariga ega bo‘ladilar.
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - Og‘iz bo‘shlig‘i organlari anatomiyasi, gistologiyasi va fiziologiyasini. - Yuzjag‘ sohalarida tiklov operatsiyalarining maqsadi va vazifalari, tekshirish usullari - Yuzjag‘ sohalarida tiklov operatsiyalari. Mikroanastomozda murakkab to‘qima komplekslarni Qo‘llanilishi. - O‘smalar paydo bo‘lish nazariyasi. Yuzjag‘ sohasi O‘smalarining turlari. O‘smalarining xalqaro gistologik tasnifi. - Odontogen O‘smalar va O‘sma simon hosilalar. - Yuzjag‘ sohasi noepitelial xavfsiz O‘smalari va O‘sma simon hosilalari. - Jag‘larning xavfli epitelial O‘smalari. - So‘lak bezlarning xavfli va xavfsiz O‘smalari. - Onkostomatologik yordamni tashkil qilish. - Yuz skeleti tug‘ma va orttirilgan anomal holatlari, defekt hamda deformatsiyalari va ularni jarrohlik yuli bilan bartaraf etish. - Suyak plastikasi, transplantatlar va ularni konservatsiyalash turlari.

Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - Yuzjag' sohalorida to'qima larni erkin ko'chirish (teri,suyak, tog'ay, yog' va boshqalar). - Tiklov operatsiyalari usullari - O'smalar diagnostikasining asosiy usullari. - Og'iz bo'shlig'i rak oldi holatlari, kelib chiqishi va tasnifi. - Rak oldi kasalliklarning profilaktikasi va dispanserizatsiyasi. - Yuzjag' sohasi onkologik kasalliklar reabilitatsiyasi. - To'qima injeneriyasida zamonaviy biotexnologiya va uning suyak plastik jarroxlidagi Qo'llanilishi. - Polimer kompozitlar implantatsiyasi. - Distraksion osteogenez. - To'qima injeneriyasida zamonaviy biotexnologiya va uning suyak plastik jarroxlidagi Qo'llanilishi. - Biokeramika va uning suyak plastikasida Qo'llanilishi.
O'quv rejaga muvofiq o'z aro bog'liq bo'lgan fan nomi	Anatomiya, fiziologiya va patologiya Farmakologiya va reseptura Umumiy gigiyena va ekologiya Hamshiralik ishi asoslari Yuqumli kasalliklar
O'qitish ni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob,munozara,test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, Ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitish ning tashkiliy	Mustakil ta'lim
1	Yuzjag' sohalorida tiklov operatsiyalari ning maqsadi va vazifalari,tekshirish usullari	Yuzjag' sohasi tiklov xirurgiyasi rivojlanish tarixi. Tiklov operatsiyalariga ko'rsatma. Tiklov operatsiyalari usullari va turli usullarga ko'rsatma(Limberg, Shimanovskiy, Filatov). Ularning ijobiy va salbiy tomonlari.	6	N A 2/4	4
2	Yuzjag' sohalorida	Yuzjag' sohalorida to'qima larni erkin ko'chirish		N	

	tiklov operatsiyalari. Mikroanastamozda murakkab to'qima komplekslarni Qo'l lanilishi.	(teri,suyak, tog'ay , yog' va boshqalar). Ko'rsatma, nuqson hajmiga qarab turli usullar hususiyatlari.Filatov bandi Qo'l lashga qo'rsatma va qarshi ko'rsatma. Xirurgik usul turlari va usullarni ijobiy va salbiy tomonlari. Mikroxirurgiya yuzjag' xirurgiyasida Qo'l lanilishi.	6	A 2/4	2
3	O'sma lar paydo bo'lish nazariyasi. Yuzjag' sohasi O'sma larining turlari. O'sma larning xalqaro gistologik tasnifi.	O'sma hosil bo'lishi, haqiqiy O'sma va O'sma simon hosilalar haqida tushuncha. Yuzjag' sohasi O'sma larining epidemiologiyasi va ontogenezi, O'sma larning o'sishida patofaktorlarning roli. O'sma larning xalqaro gistologik tasnifi. O'sma lar diagnostikasining asosiy usullari. Og'iz bo'shlig'i rak oldi holatlari, kelib chiqishi va tasnifi. Rak oldi kasalliklarning profilaktikasi va dispanserizasiyasi.	6	N A 2/4	2
4	Odontogen O'sma lar va O'sma simon hosilalar.	Jag'larning odontogen O'sma lari (Ameloblastoma, odontoma, sementoma).Klinikasi,etiopatogenez,jag' kistalarining klassifikasiyasi. (epitelial odontogen va noodontogen)	6	N A 2/4	2
5	Yuzjag' sohasi noepitelial xavfsiz O'sma lari va O'sma simon hosilalari.jag'larning xavfli epitelial O'sma lari. So'lak bezlarning xavfli va xavfsiz O'sma lari. Onkostomatologik yordamni tashkil qilish.	Yuzjag' sohasi noepitelial xavfsiz O'sma lari va O'sma simon hosilalari (gemangioma, gemangioendoteleoma, limfangioma, pigmentli nevus). Fibroz xosila,ateroma,lipoma,neyrofibromatoz. Tug'ma kista va oqmalar.jag'larning havfsiz osteogen O'sma si va O'sma simon hosilalari. Klinika, diagnostika, davosi. Pastki va yuqorijag'lar raki. Yuqori va pastkijag'lar sarkomasi. Yuzjag' sohasi onkologik kasalliklar rehabilitasiyasi. So'lak bezi O'sma lari tasnifi (havfli va havfsiz). So'lak bezi O'sma larining asoratlari. Onkostomatologik yordamni tashkil qilish.	6	N A 2/4	4
6	Yuz skeleti tug'ma va orttirilgan anomal holatlari, defekt hamda deformatsiyalari va ularni jarrohlik yuli bilan bartaraf etish. Suyak plastikasi, transplantatlar va ularni konservasiyalash turlari.	Jag'larning tug'ma anomal shakl buzilishlari tasnifi. Yuqori va pastkijag' anomal va shakl buzilishlarini davolash prinsiplari. Ortodontik va xirurgik davolash usullari. Transplantasiya turlari va ularni konservasiyasi. ChPJB kasalliklar tasnifi. Ankiloz va kontrakturalarni xirurgik davosi va oldini olish prinsiplari. Osteogeneznining hujayra va to'qima manbalari haqida zamonaviy tushunchalar. Distraksion osteogenez. To'qima injeneriyasida zamonaviy biotexnologiya va uning suyak plastik jarroxligida Qo'l lanilishi. Polimer kompozitlar implantasiyasi. Distraksion osteogenez. To'qima injeneriyasida zamonaviy biotexnologiya va uning suyak plastik jarroxligida Qo'l lanilishi. Biokeramika va uning suyak plastikasida Qo'l lanilishi.	6	N A 2/4	4

		Jami: 60	36	N A 12/2 4	18
--	--	-----------------	-----------	---------------------	-----------

3.O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida O'quv chilar tomonidan o'z lashtirilgan bilim va Ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular O'quv elementini O'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar

1. M.V.Bekmetov, F.Sh.Fayzullayev. «Ortopedik stomatologiya» Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nashriyoti, 2002.
2. V.N.Trezubov, L.M.Mishinev, N.Yu..Neznanova “Ortopedicheskaya stomatologiya” Sank-peterburg, SpesList,2003 g
3. S.Ye.Kubayev, M.T.Hamidov “Olinmaydigan tish protezlarini tayyorlash”. Toshkent. “Ilm Ziy”. 2007.
4. X.I.Israilov, R.N.Nigmatov, N.L.Xabilov “Ortopedik stomatologiya” Toshkent, “Ilm Ziy”, 2011 yil
5. V.S.Bulgakov «Stomatologicheskoye materialovedeniye» Moskva, 2016

Qo'shimcha adabiyotlar

7. M.V.Bekmetov, F.Sh.Fayzullayev “Ortopedik stomatologiya xom ashyolari” Toshkent, 1994
8. X.Sh.Raxmonov “Materialshunoslik” Toshket, 2007
9. V.S.Bulgakov «Stomatologicheskoye materialovedeniye» Moskva, 2016

Internet saytlar

4. www.dental-revue.ru	8. ziyo.net
5. dental-technic.info	9. protezi – zubov.ru
6. ya – stomatolog.ru .	10. www.medbook.net.ru
7. www.Lexuz.uz. ,	11. https://minzdrav.uz. ,
	12. www.med.uz .

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

OG‘IZ BO‘SHLIG‘I GIGIYENASI fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.10
Ajratilgan soat:	72

Toshkent- 2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI

Tuzuvchilar:

F.S.Rashidova -Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi, stomatologiya bulimi boshlig'i
A N Axmedov -Samarkand Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi, stomatologiya bulimi boshlig'i

Taqrizchilar:

G'.A.Ikromov –TDSI Bolalar yuz-jag' jarroxligi kafedrasi dosenti
I. R. Yuldashov –Chilonzor Abu Ali ibn Sino jamoat salomatligi texnikumi direktori t.f.d prof.

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Og'iz bo'shlig'i gigiyenasi
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	28
Dasturning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> - malaka talablariga javob bera oladigan, yuqori malakali stomatolog assistentini tayyorlash; - Og'iz bo'shlig'i gigiyenasiga oid bilim, Ko'nikma va malakalarini o'rgatish; - paradont va Og'iz bo'shlig'i gigiyenik holatiga baho bera olishni o'rgatish; - mijozlarni gigiyenik vositalardan foydalanib Og'iz bo'shlig'i gigiyena qoidalariga rioya qilishni o'rgatish; - o'tkazilgan Og'iz bo'shlig'i gigiyenasining samaradorligini aniqlashni o'rgatish; - gigiyenik vositalarni mijozning yoshiga, salomatlik darajasiga asoslanib tanlab berishni o'rgatish; - Og'iz bo'shlig'i giyenasini malakali o'tkazish ni o'rgatish; - aholi o'rta sida stomatologik bilimini oshirish bo'yicha tadbirlar o'tkazish ni o'rgatish; - maktabgacha va maktab jamoasini stomatologik kasalliklar profilaktikasi va Og'iz bo'shlig'i gigiyenasi bo'yicha tavsiya bera olishni o'rgatish; - olib borilgan stomatologik oqartuv ishlarning samaradorligini aniqlashni o'rgatish; - sog'lom turmush tarzini targ'ib qilishni o'rgatish.
O'zlashtirish (o'qitish) Natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - paradont va Og'iz bo'shlig'i gigiyenik xolatiga baho bera olishni; - o'tkazilgan Og'iz bo'shlig'i gigiyenasining samaradorligini aniqlashni; - gigiyenik vositalarni mijozning yoshiga, salomatlik darajasiga asoslanib tanlab berishni; - Og'iz bo'shlig'i gigiyenasini malakali o'tkazish ni; - aholi o'rta sida stomatologik bilimini oshirish bo'yicha tadbirlar o'tkazish ni; - maktabgacha va maktab jamoasi a'zolariga stomatologik kasalliklar profilaktikasi va Og'iz bo'shlig'i gigiyenasi bo'yicha tavsiya berishni; - sog'lom turmush tarzini targ'ib qilishni; - individual va professional Og'iz bo'shlig'i gigiyenasi maksadi va vazifasini; - kariyes va parodont kasalliklarini rivojlanishida tish karashini ta'sir mexanizmini; - birlamchi, ikkilamchi va uchlamchi profilaktika – aniqlash va utkazish usullarini; - tish karashlari xarakteristikasi, tarkibi va klassifikasiyasini;

	<ul style="list-style-type: none"> - gigiyenik indeksni o'tkazish metodikasi; - tish kariyesi intensivligi ndeksi o'tkazish usullari (KPU,KPU+KP); - tish tozalash usullarini; - og'izbo'shlig'i gigiyenasini asosiy usullarini; - tish tozalagichlar tasnifini; - tish cho'tkalarni tanlash va ularni saqlashni; - tish pastalarini tarkibi, tasnifini; - tish kukunlarini tarkibi, xususiyatlarini; - suyuq tish gellar, ularning tarkibi xususiyati, Qo'l lashga ko'rsatmani; - Og'iz bo'shlig'i gigiyenasini qo'shimcha usullarini; - interdental Og'iz bo'shlig'i gigiyenasi (floslar,tish tozalagichlar) turlari va Qo'l lashga ko'rsatmalarni; - irrigatorlar Qo'l lash usullari,ko'rsatma va xarakteristikasini; - saqichlarning tarkibi,turi,xususiyati, Qo'l lashga ko'rsatmalarni; □ turli yoshdagi kasallar guruxida og'izbo'shlig'i gigiyenasini psixologik o'rgatish xususiyatlarinibilishi kerak; - stomatologik kasalliklarning birlamchi, ikkilamchi va uchlamchi profilaktikasini o'tkazish ; - gigiyenik indeksni aniqlash; - tish kariyesi intensivligi indeksini (KPU,KPU+KP) aniqlash; - tish tozalash usullarini o'rgatish; - tish cho'tkalarni tanlash va ularni saqlash; - tish pastalari, kukunlari va gellarini tanlashva Qo'l lash; - interdental Og'iz bo'shlig'i gigiyenasi (floslar,tish tozalagichlar) ularni tanlash va Qo'l lash; - irrigatorlarni tanlash va Qo'l lash; - saqichlarni tanlash va Qo'l lash; - turli yoshdagi mijozlar guruhida Og'iz bo'shlig'i gigiyenasini o'rgatishKo'nikmalarga ega bo'lishi kerak; - mavzuga oid berilgan amaliy Ko'nikmalarni harakat algoritmini ketma – ketligini bajarish malakalariga ega bo'lishi kerak.
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - Individual va professional og'izbo'shlig'i gigiyenasi maksadi va vazifasi; - kariyesi va parodont kasalliklarini rivojlanishida tish karashini ta'sir mexanizmi; - birlamchi, ikkilamchi va uchlamchi profilaktika – aniqlash va utkazish usullari; - tish karashlari xarakteristikasi, tarkibi va klassifikasiyasi; - gigiyenik indeksni o'tkazish metodikasi; - tish kariyesi intensivligi ndeksi o'tkazish usullari (KPU,KPU+KP); - tish tozalash usullari; - Og'iz bo'shlig'i gigiyenasini asosiy va qo'shimcha usullari; - tish tozalagichlar tasnifi; - tabiiy va sun'iy myetkallarni ijobiy va salbiy tomonlari; - tish myetkallarni tanlash va ularni saqlash; - tish pastalari va tish kukunlarini tarkibi, tasnifi, xususiyatlari; - suyuq tish gellar, ularning tarkibi xususiyati, Qo'l lashga ko'rsatma; - interdental Og'iz bo'shlig'i gigiyenasi, flyuslar va tish tozalagichlar, ularning turlari, Qo'l lashga ko'rsatmalari;

	- irrigatorlar Qo‘l lash usullari, kursatma va xarakteristikasi; - saqichlarning tarkibi, turi, xususiyati, Qo‘l lashga ko‘rsatmalari;
Ko‘nikma	stomatologik kasalliklarning birlamchi, ikkilamchi va uchlamchi profilaktikasini o‘tkazish ; - gigiyenik indeksni aniqlash; - tish kariyesi intensivligi indeksini (KPU,KPU+KP)aniqlash; - tish tozalash usullarini o‘rgatish; - tish chytokalari, tish pastalari va tish kukunlarini tanlash va ularni saqlash; - suyuq tish gellarini tanlash va Qo‘l lashni urgatish; - interdental Og‘iz bo‘shlig‘i gigiyenasi vositalarini tanlash va Qo‘l lash; - irrigatorlarni tanlash va Qo‘l lashni ; - saqichlarni tanlash va Qo‘l lash; - turli yoshdagi mijozlar guruhida Og‘iz bo‘shlig‘i gigiyenasini o‘rgatish
O‘quv rejaga muvofiq o‘z aro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	Umumiy gigiyena va ekologiya Hamshiralik ishi asoslari Yuqumli kasalliklar Stomatologik kasalliklari Xalk tabobati
O‘qitish ni tashkiliy shakli	N-nazariy ta‘lim; A-amaliy ta‘lim;
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quv chilarning bilim va Ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki, savol-javob,munozara,test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, Ko‘nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘qitish ning tashkiliy	Mustakil ta‘lim
1	Og‘iz bo‘shlig‘i gigiyenasi fanining maqsadi va vazifalari.	Og‘iz bo‘shlig‘i gigiyenasining tarixi: misvak va boshka moslamalar. Og‘iz bo‘shlig‘i gigiyenasi fanining maqsadi va vazifalari.	2	N A 2/-	1
2	Stomatologik tekshiruv ko‘rsatkichlari	2.1.Kariyesning tarqalish ko‘rsatkichlari. Kariyes jadalligi ko‘rsatkichlari: kp, KPO va KJK. 2.2.Gingivit ko‘rsatkichi: PMA. Og‘iz bo‘shlig‘i gigiyenasini baholash: Fyodorov – Volodkina, Grin – Vermilon usullari. Tish karashlarini baholash mezonlari va qoidalari. Og‘iz bo‘shlig‘i gigiyenasining samaradorlik ko‘rsatkichi.	14	N A 6/8	6
3	Og‘iz bo‘shlig‘i	3.1.Og‘iz bo‘shlig‘i shaxsiy gigiyenik		N	

	gigiyenasining asosiy va qo'shimcha vositalari	vositalarning tasnifi: asosiy va yordamchi. Tish cho'tkalar tasnifi, turlari va Qo'l lashga bo'lgan ko'rsatmalar. Tish pastalari tasnifi, tarkibi (abraziv moddalar, biriktiruvchi moddalar, ko'p irtiruvchi moddalar). Tish pastalari Qo'l lashga bo'lgan ko'rsatmalar. 3.2.Og'iz bo'shlig'i shaxsiy gigiyenasining yordamchi vositalari: flossalar, saqichlar va eliksirlar. Ularning tarkibi va qo'llanishga bo'lgan ko'rsatmalar.	12	A 4/8	6
4		4.1.Og'iz bo'shlig'i ning shaxsiy gigiyenasi qoidalari va usullari. Tishlarni tozalash usullari: Fones, Leonard, Charter va G.N.Paxomov. Elektr cho'tkalar yordamida tishlarni tozalash usullarini. 4.2.Og'iz bo'shlig'i ga antiseptik ishlov berish uchun eritmalar: xlorgeksidin, korsodil, elyudril, furosilin, dimeksid, gidroperit.	10	N A 2/8	6
5	Og'iz bo'shlig'i ning malakali gigiyenasi	5.1.Og'iz bo'shlig'i ning malakali gigiyenasining maqsadi va muommolari. Og'iz bo'shlig'i ning malakali gigiyena usullari va vositalari. Og'iz bo'shlig'i ning malakali gigiyena vositalarining tasnifi: bajaradigan vazifasiga va xomashyosiga ko'ra. Sirkulyar cho'tkalar va rezina piyolalarning turlari va qo'l lanilishi. Abrziv yaltiratuvcchi, ftorsaqlovchi va kalsiy saqlovchi pastalar turlari, tarkibi va qo'llanilishi. 5.2.Mineralashgan tish karashlarini qo'lda olish uchun jihozlar: skeylerlar, kyuretkalar, ekskavatorlar, silliqلاغichlar, ustara, paradontologik dolota, paradontologik rashpillar, parodontologik borlar turlari va ularni qo'llash usullari.	10	N A 2/8	6
6	Mineralashgan tish karashlarini olish usullari va vositalari.	6.1.Tish karashlarini olishning asosiy qoidalari. Mineralashgan tish karashlarini qo'lda olish usuli, afzalliklari va kamchiliklari. Mineralashgan tish karashlarini olishning kimyoviy usuli, afzalliklari va kamchiliklari. Mineralashgan tish karashlarini maxsus apparatda olish usuli, afzalliklari va kamchiliklari. Mineralashgan tish karashlarini olish uchun apparatlar tasnifi, qo'llashga bo'lgan ko'rsatmalar va qarshi ko'rsatmalar, afzalliklar va kamchiliklar. Parodontologik borlarni qo'llash usuli. Vektor tizimning tuzilishi, qo'llashga bo'lgan ko'rsatmalar va qarshi ko'rsatmalar, afzalliklar va kamchiliklar. Ishlash uslubi.	10	N A 2/8	5
7	Stomatologik poliklinika, maktabgacha va maktab ta'lim muassasalarida	7.1.Bolalar yoshi, psixologiyasi va fiziologiyasining davrlari va o'z iga xosligi. Turli yoshdagi bolalarga og'iz bo'shlig'i gigiyenasini o'rgatishning o'z iga xosligi. Stomatologik poliklinika, bog'cha va maktablarda gigiyenik oqartuv ishlarini tashkil etish.	6	N A 2/4	2

	gigiyenik oqartuv ishlarini tashkil etish	7.2.Og'iz gigiyenasining samaradorlik darajasini individual, guruxiy va ommaviy usulda aniqlash. Gigiyenik oqartuv ishlarni jadal va sust ravishda olib borish. Aholi o'rta sida stomatologik bilimini oshirish bo'yicha tadbirlar o'tkazish .			
8	Mijozning yoshiga va stomatologik holatiga asoslangan holda og'iz bo'shlig'i ni parvarishlash	8.1.Maktabgacha ta'lim muassalarda stomatologik oqartuv ishlarni olib borish. Turli yoshli mijozlarda Og'iz bo'shlig'i ni gigiyenasini to'g'ri tashkil etish. Mijozning yoshiga va stomatologik holatiga asoslangan holda og'iz bo'shlig'i ni parvarishlashning o'ziga xosligi. Nokariyesli nuqsonlari bo'lgan mijozlarda og'iz bo'shlig'i parvarishining o'z iga xosligi. 8.2.Paradont va og'iz bo'shlig'i shilliq pardasi kasalliklari bo'lgan mijozlarda og'iz bo'shlig'i ni parvarishining o'ziga xosligi. Ortopedik va ortodontik konstruksiyasi bo'lgan mijozlarda og'iz bo'shlig'i ni parvarishlashningo'z iga xosligi.	6	N A 2/4	2
9	Aholini og'iz bo'shlig'i gigiyenasi va parvarishiga maqsadli yo'naltirish	Turli yo'nalishdagi vrachlarining Og'iz bo'shlig'i gigiyenasini ta'minlashidagi oqartuv ishlar. Stomatologiyada oqartuv ishlarning maqsadi va vazifalari. Stomatologiyada oqartuv ishlari turlari: ommaviy, guruxiy, shaxsiy. Og'iz bo'shlig'i gigiyenasi va parvarishlashning maqsadli yo'naltirishning estetik jihatlari. Dispanser kuzatuvni tashkil qilish tamoyillari.	2	N A 2/-	2
			72		36

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va Ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari:

1.Shavkat Mirziyoyev "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko'taramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.

2.Shavkat Mirziyoyev "Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.

3. Shavkat Mirziyoyev "Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz"Toshkent – "O'zbekiston"-2016.

4. Shavkat Mirziyoyev "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" Toshkent – "O'zbekiston"-2017.

Asosiy adabiyotlar

1. 1.M.V.Bekmetov, F.Sh.Fayzullayev. «Ortopedik stomatologiya» Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nashriyoti, 2002.

2. V.N.Trezubov, L.M.Mishinev, N.Yu..Neznanova "Ortopedicheskaya stomatologiya" Sank-peterburg, SpesList,2003 g

3. S.Ye.Kubayev, M.T.Hamidov "Olinmaydigan tish protezlarini tayyorlash". Toshkent.

“Ilm Ziyo”. 2007.

4. X.I.Israilov, R.N.Nigmatov, N.L.Xabilov “Ortopedik stomatologiya” Toshkent, “Ilm Ziyo”, 2011 yil
5. V.S.Bulgakov «Stomatologicheskoye materialovedeniye» Moskva, 2016

Qo’shimcha adabiyotlar

1. M.V.Bekmetov, F.Sh.Fayzullayev “Ortopedik stomatologiya xom ashyolari” Toshkent, 1994
2. X.Sh.Raxmonov “Materialshunoslik” Toshket, 2007
3. V.S.Bulgakov «Stomatologicheskoye materialovedeniye» Moskva, 2016

Internet saytlar

1. www.dental-revue.ru
2. dental-technic.info
3. ya-stomatolog.ru
4. www.Lexuz.uz,
5. www.med.uz
5. ziyo.net
6. protezi-zubov.ru
7. www.medbook.net.ru
8. <https://minzdrav.uz>,

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

STOMATOLOGIK KASALLIKLAR fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi: 5.71.02.01	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.11
Ajratilgan soat:	90

Toshkent- 2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

F.S.Rashidova-Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi, stomatologiya bulimi boshlig'i
A N Axmedov -Samarkand Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi, stomatologiya bulimi boshlig'i

Taqrizchilar:

E.E.Nasimov-TDSI Ortodontiya va tish protezlash kafedrasida assistenti
I. R. Yuldashov –Chilonzor Abu Ali ibn Sino jamoat salomatligi texnikumi direktori t.f.d prof.

1. O‘quv dasturiga qo‘yiladigan talablar

O‘quv dasturining nomi	Stomatologik kasalliklar
Ajratilgan soat	90
Mavzular soni	33
Dasturning maqsadi	<p>“Stomatologik kasalliklar” fanini o‘qitish ning asosiy maqsadi O‘quv chilarga stomatologik kasalliklari etiologiyasi, klinikasi, davolash usullari, asoratlari va profilaktikasini o‘rgatish.</p> <p>“Stomatologiya” sohasi bo‘yicha kichik mutaxassislarni chuqur va mustahkam nazariy va amaliy bilimlarga ega bo‘lishi, Sog‘liqni saqlash tizimidagi qonun va farmoyishlarni bilish.</p> <p>aholiga tibbiy stomatologik yordam ko‘rsatish;</p> <p>texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilish;</p> <p>stomatologik kasalliklari profilaktikasini o‘rgatishni o‘z ichiga oladi.</p>
O‘zlashtirish (o‘qitish) Natijalari	<p>“Stomatologik kasalliklar” fani tibbiy hujjatlarni, infeksiyon xavfsizlikni, bemorlarning funksional holatini baholash;</p> <p>Bemorni turli laborator, instrumental tekshiruvlarga kerakli jihozlarni va bemorlarni tayyorlash;</p> <p>Dasturda hozirgi kunda dolzarb bo‘lgan OITS/ OIV, virusli gepatit “V”, virusli gepatit “S” kasalliklarining yuqish yo‘llari va profilaktikasi.</p> <p>Qon infeksiyalari profilaktikasini nafaqat bemor, balki tibbiyot xodimi profilaktikasini ham amalga oshirish bilim va Ko‘nikmalarga ega bo‘ladilar.</p> <p>O‘quv chilarda mustaqil fikrlash Ko‘nikmalariga ega bo‘ladilar.</p>
Bilim	<p>Og‘iz bo‘shlig‘i organlari anatomiyasi, gistologiyasi va fiziologiyasini.</p> <p>Aholiga stomatologik yordam ko‘rsatishni tashkil qilishni.</p> <p>Aseptika va antiseptika qoidalarini.</p> <p>Stomatologik bemorda tekshiruv usullarini o‘tkazish uchun jihozlarni va bemorlarni tayyorlashni.</p> <p>Stomatologiyada og‘riqsizlantirishni va og‘riqsizlantirish uchun jihozlarni va bemorlarni tayyorlashni.</p> <p>Tish qattiq to‘qima larining nokariyesli va kariyesli nuqsonlarini va muolaja uchun jihozlarni va bemorlarni tayyorlashni.</p> <p>Pulpa va periodont kasalliklarini va muolaja uchun jihozlarni va bemorlarni tayyorlashni.</p> <p>Parodont va Og‘iz bo‘shlig‘i shilliq pardasi kasalliklarini va muolaja uchun jihozlarni va bemorlarni tayyorlashni.</p>
Ko‘nikma	<p>Aseptika va antiseptika qoidalarini.</p> <p>Stomatologik bemorda tekshiruv usullarini o‘tkazish uchun jihozlarni va bemorlarni tayyorlashni.</p> <p>Stomatologiyada og‘riqsizlantirishni va og‘riqsizlantirish uchun jihozlarni va bemorlarni tayyorlashni.</p> <p>Tish qattiq to‘qima larining nokariyesli va kariyesli nuqsonlarini va muolaja uchun jihozlarni va bemorlarni tayyorlashni.</p> <p>Pulpa va periodont kasalliklarini va muolaja uchun jihozlarni va bemorlarni tayyorlashni.</p> <p>Parodont va Og‘iz bo‘shlig‘i shilliq pardasi kasalliklarini va muolaja uchun jihozlarni va bemorlarni tayyorlashni.</p>
O‘quv rejaga muvofiq o‘z aro bog‘liq bo‘lgan	<p>Farmakologiya va reseptura</p> <p>Hamshiralik ishi asoslari</p>

fan nomi	Yuqumli kasalliklar Tish jag anatomiyasi va biomexanikasi Stomatologiyada materilshunoslik
O'qitish ni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob,munozara,test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, Ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitish ning tashkiliy	Mustakil ta'lim
1	Axoliga stomatologik yordam tashkil etish.	Axoliga stomatologik yordam tashkil etish. Stomatologik poliklinika. Stomatologik poliklinikadagi bo'lim lar va xizmat turlari. Stomatologik xonaning jixozlanishi va asbob uskunalar. Sog'liqni caqlash vazirligining amaldagi buyruqlarini o'rganish.	2	N A 2	3
2	Asepika va antiseptika.	Aseptika va antiseptika haqida tushuncha. Sanitar gigiyenik talablar va stomatologik xonada texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilish.Stomatologik asboblarga ishlov berish. Stirel stol tayyorlash. Foydalanilgan stomatolgik asboblarga ishlov berish.Tibbiy etika va deontologiya.	12	N A 4/8	8
3	Stomatologik bemorlarni tekshirish usullari.	Stomatologik bemorlarni tekshirish usullari.Asosiy va yordamchi tekshirish usullari.	14	N A 2/12	6
4	Stomatololgiyada og'riqsizlantirish.	Stomatololgiyada og'riqsizlantirish. Umumiy va maxalliy og'riqsizlantirish. Maxalliy og'riqsizlantrishda uchraydigan xato va asoratlar. Og'riqsizlantiruvchi dori moddalari bilan tanishish va shprisga tortish.	12	N A 4/8	5
5	Tish qattiq to'qima larining nuqsonlari.	Tish qattiq to'qima larining nokariyesli nuqsonlari. Kariyes. Kariyes kovaklarini Blek bo'yicha ta'snifi,davolash va protfilaktikasi. Kariyes bosqichini aniqlash. Davo rejasini tuzish. Kariyesni davolash jarayonida malham pastalarni, plomba ashyolarini qorish. Kariyes profilaktikasini o'tkazish .	15	N A 6/10	10
6	Pulpitlar	Pulpitlar va ularni davolash. O'tkir va surunkali pulpitlarni aniqlash. Pulpitlarni davolash usullarini		N A	

		o'rganish	10	4/6	5
7	Periodontitlar	Periodontitlar tasnifi va ularni davolash. O'tkir va surunkali periodontitlar aniqlash. O'tkir periodontitda shifokorgacha yordam ko'rsatish. Davo rejasini tuzish.	10	N A 4/6	4
8	Parodont kasalliklari.	Parodont kasalliklari tasnifi. Gingivitlar. Parodontitlar. Parodontoz kasalliklari va ularni davolash. Parodont kasalliklarida tekshirish usullarini o'tkazish : tishni qimirlash darajasini aniqlash, milk chontagini zondlash. Parodontoz kasalligida tekshiruv o'tkazish va uni davolash	10	N A 6/4	4
Jami: 135			90		45

3.O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida O'quv chilar tomonidan o'z lashtirilgan bilim va Ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular O'quv elementini O'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoyev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoyev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoyev «Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2016.
4. Shavkat Mirziyoyev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak» Toshkent – “O'zbekiston

Asosiy adabiyotlar

1. M.V.Bekmetov, F.Sh.Fayzullayev. «Ortopedik stomatologiya» Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nashriyoti, 2002.
2. V.N.Trezubov, L.M.Mishinev, N.Yu..Neznanova “Ortopedicheskaya stomatologiya” Sank-peterburg, SpesList,2003 g
- 3.S.Ye.Kubayev, M.T.Hamidov “Olinmaydigan tish protezlarini tayyorlash”. Toshkent. “Ilm Ziyu”. 2007.
- 4.X.I.Israilov, R.N.Nigmatov, N.L.Xabilov “Ortopedik stomatologiya” Toshkent, “Ilm Ziyu”, 2011 yil
5. V.S.Bulgakov «Stomatologicheskoye materialovedeniye» Moskva, 2016

Qo'shimcha adabiyotlar

1. M.V.Bekmetov, F.Sh.Fayzullayev “Ortopedik stomatologiya xom ashyolari” Toshkent, 1994
- 2.X.Sh.Raxmonov “Materialshunoslik” Toshket, 2007
3. V.S.Bulgakov «Stomatologicheskoye materialovedeniye» Moskva, 2016

Internet saytlar

1. www.dental-revue.ru

5. ziyo.net

2. dental technic.info
3. ya – stomatolog.ru.
4. www.Lexuz.uz.,
6. protezi – zubov.ru
7. www.medbook.net.ru
8. https://minzdrav.uz.,
9. www.med.uz.

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
TIBBIY TA‘LIMNI RIVOJLANTIRISH MARKAZI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01 - “Stomatologiya ishi” mutaxassisligining

Prelinik restavrasion stomatologiya asoslari fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.12
Ajratilgan soat:	126

Toshkent -2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

1. Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi, stomatologiya bulimi boshlig'i - F.S.Rashidova

2. Samarkand Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi stomatologiya bulimi boshlig'i - A N Axmedov

Taqrizchilar:
Norbutayev A B

Samarkand tibbiyot instituti stomatologiya 1 kafedrasini mudiri

1. O‘quv dasturiga qo‘yiladigan talablar

O‘quv dasturining nomi	Preklinik restavrasion stomatologiya asoslari
Ajratilgan soat	126
Mavzular soni	8/21
Dasturning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> - “Preklinik restavrasion stomatologiya asoslari” fanini o‘qitish ning asosiy maqsadi O‘quv chilarga stomatologik kasalliklari etiologiyasi, klinikasi, davolash usullari, asoratlari va profilaktikasini o‘rgatish. - “Stomatologiya” sohasi bo‘yicha kichik mutaxassislarni chuqur va mustahkam nazariy va amaliy bilimlarga ega bo‘lishi, Sog‘liqni saqlash tizimidagi qonun va farmoyishlarni bilish. - aholiga tibbiy stomatologik yordam ko‘rsatish; - texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilish; - stomatologik kasalliklari profilaktikasini o‘rgatishni o‘z ichiga oladi.
O‘zlashtirish (o‘qitish) Natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - « Preklinik restavrasion stomatologiya asoslari” fani tibbiy hujjatlarni, infeksiyon xavfsizlikni, bemorlarning funksional holatini baholash; - Bemorni turli laborator, instrumental tekshiruvlarga kerakli jihozlarni va bemorlarni tayyorlash; - Dasturda hozirgi kunda dolzarb bo‘lgan OITS/ OIV, virusli gepatit “V”, virusli gepatit “S” kasalliklarining yuqish yo‘llari va profilaktikasi. - Qon infeksiyalari profilaktikasini nafaqat bemor, balki tibbiyot xodimi profilaktikasini ham amalga oshirish bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘ladilar. - O‘quv chilarda mustaqil fikrlash ko‘nikmalariga ega bo‘ladilar.
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - ukuv, ilmiy va ma‘lumot adabiyotlari bilan mustakil ishlash, amaliy kunikmalarni mustakil bajarish, test va vaziyatli masalalarni yechish; - stomatologiyada ergonomika talablari; - stomatologiyada kullaniladigan asbob va plomba ashyolari; - stomatologik bormashina va stomatologik kurilma; - tish kattik tukima kasalliklarini kelib chikish nazariyalari; - tish kattik tukimalarini charxlash asoslari va xavfsizlik koidalari <i>xasida tasavvurga ega bulishi;</i> - bor mashina, stomatologik kurilma, dastak, dasta, stomatologik kreslo tuzilishini va ular bilan ishlashni; - bormashina turlarini ajratish (mexanik, elektrik, turbinali)ni; - dastak turlarini ajratishni; - stomatologik (kurish, charxlash, plombalash, tish toshlarni olish, plombaga pardozi berish uchun) asboblarni tuzilishini, kullash uchun kursatmalarni; - terapevtik stomatologiyada ishlatiladigan vaktinchalik plomba tarkibini, xususiyatlarini, kullashga kursatmalarni; - terapevtik stomatologiyada ishlatiladigan doimiy plomba tarkibini, xususiyatlarini, kullashga kursatmalarni; - ajratuvchi va davolovchi tagliklar tarkibini, xususiyatlarini, kullashga kursatmalarni; - kariyes xdkida tushunchani; - kariyes kovaklarni tasnifini; - tish kattik tukimalarini charxlash asoslari va xavfsizlik koidalarini;

	-
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - stomatologik uskunalar va asboblarni ishlatishda texnika xavfsizlik koidalariga rioya qilishni <i>bilishi va ulardan foydalanish</i>; - stomatologik kurilmalarni ishlatishga keltirish; - stomatologik dastaklarni farkdash; - kurish uchun ishlatadigan asboblarni farkdash; - plombani korish va kuyish uchun ishlatadigan asboblarni farklash; - tish toshlarni olish uchun ishlatadigan asboblardan tugri foydalanish; - borlarni farklay olish va dastakka fiksasiya qilish; - plombalarni pardoqlashda ishlatadigan asboblardan tugri foydalanish; - fantomlarda sun'iy dentindan vaktincha plomba kuyish; - fantomlarda ajratuvchi taglik kuyish; - fantomlarda davolovchi taglik kuyish; - fantomlarda sementlardan plomba kuyish; - <i>doimiy plombalarni kuyish va ularga birlamchi pardoz berish</i> malakalariga (shu jumladan amaliy kunikmalariga) ega bulishi kerak.
O'quv rejaga muvofiq o'z aro bog'liq bo'lgan fan nomi	Anatomiya, fiziologiya va patologiya Farmakologiya va reseptura Hamshiralik ishi asoslari Yuqumli kasalliklar Stomatologik kasalliklar Stomatologiyada materialshunoslik
O'qitish ni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, Ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitish ning tashkiliy	Mustakil ta'lim
1	Mutaxassislikka kirish	Bormashinalar (mexanik, elektrik, turbinali, portativ). Stomatologik kurilmalar. Ularning tarkibiy kislmlari, turlari, ishlash tamoyillari. Stomatologiyada kulllaniladigan dastaklar (egiluvchan, kattik), dastak turlari, ularning tarkibiy kislmlari, ishlash koidalarini urgatish. Stomatologik kurilma bilan ishlash (yokish, nakonechnik maxkamlash, nakonechnikka turli xildagi rotasion kurilmalarni maxkamlash). Stomatologik muolajalar	18	N A /8	6

		uchun asbob uskunalar tanlash. Stomatologik xonada sanitar gigiyenik talablar va texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilish			
2	Stomatologik bemorlarni tekshirish usullari.	Terapevtik stomatologiya poliklinikasida bemorlarni tekshirish usullari: asosiy va yordamchi. Og'iz bo'shlig'i dahliz qismini ko'zdan kechirish. Xususiy Og'iz bo'shlig'ini ko'zdan kechirish. Perkussiya o'tkazish, Og'iz bo'shlig'i to'qimalarini palpasiya qilish. Zondlash o'tkazish. Rentgen kabinet uchun tish formulasini yozish, elektoroodontometriya, termodiagnostika o'tkazish. Kasallik tarixini to'ldirish	14	N A 2/8	6
3	Tish qattiq to'qima larining nuqsonlari. Tish kattik tukima kasalliklarini kelib chikish nazariyalari Kariyes haqida tushuncha. Kariyesni konservativ davolash usullari. Kariyes profilaktikasi.	Kariyes etiopatogenezi. Kariyes kelib chiqishiga oid nazariyalar. Kariyes rezistentlik va kariyesga moyillik. Turli shakldagi kariyesni konservativ davolashnin	18	N A 2/4	6
4	Kariyes kovaklarini charxlash bosqichlari va uslublari.	Karioz bo'shliqlari tasnifi. Karioz bo'shliqlarini charxlash bosqichlari. Karioz bo'shliqlarni sinflarga va plomba ashyo turiga muvofiq charxlash tamoyillari va mezonlari. Tishlarni charxlashda ishlatiladigan rotasion asboblari. Borlar.	14	N A 2/1 2	6
5	Charxlashning minimal invaziv usullari.	Minimal invaziv usullari haqida tushuncha. Maunt tasnifi. Minimal invaziv usullari tamoyillari va xususiyatlari.	10	N A 2/8	6
6	Plomba ashyolarining tasnifi. Tarkibi, xususiyatlari, kullashga kursatmalar.	Plomba ashyolarining tasnifi. Tarkibi, xususiyatlari, Qo'l lashga ko'rsatmalar. Plomba ashyolari tasnifi, turlari, tuzilishi, Qo'l lash uchun ko'rsatmalar va ishlatish texnikasi. Vaktinchalik va doimiy plomba ashyolari, tasnifi, ularning tarkibi, xususiyatlari.	18	N A 2/1 6	10
7	Kompozit plomba ashyolari. Tasnifi. Kimyoviy va nur yordamida kotuvchi kompozitlar	Kompozit plomba ashyolari va ularning tasnifi, turlari, tarkibi, xossalari. Kompozit plomba ashyolarini ta'siri, kullashga kursatmalar. (Макронаполненные,микронаполненные,минионаполненные,гибрид, микрогибрид, нанонаполненные, оқувчи (суууқ "Flowable"), kondensirlangan ("packable") kompozitlar.	18	N A 2/1 6	10
8	Tishlarni estetik restavratsiyasi.	Adgeziv tizim. Adgeziv tizim haqida tushuncha. Tarkibiy qismi, ta'sir mexanizmi. Adgeziv tizimi, Bonding tizimi, Sandvich tizimi, qavatma qavat restavratsiya tizimi.	10	N A 2/8	6

	Galogen lampa turlari, kullanilishi	Galogen lampa turlari va ishlatilishi, ishlash mexanizmlari, texnik xavfsizlik koidalari.	6	N A 2/4	6
			126	N A 16/ 84	63

3. O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida O'quv chilar tomonidan o'z lashtirilgan bilim va Ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular O'quv elementini O'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4. Tavsia etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar

1. M.V.Bekmetov, F.Sh.Fayzullayev. «Ortopedik stomatologiya» Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nashriyoti, 2002.
2. V.N.Trezubov, L.M.Mishinev, N.Yu..Neznanova “Ortopedicheskaya stomatologiya” Sank-peterburg, SpesList,2003 g
3. S.Ye.Kubayev, M.T.Hamidov “Olinmaydigan tish protezlarini tayyorlash”. Toshkent. “Ilm Ziyoy”. 2007.
4. X.I.Israilov, R.N.Nigmatov, N.L.Xabilov “Ortopedik stomatologiya” Toshkent, “Ilm Ziyoy”, 2011 yil
5. V.S.Bulgakov «Stomatologicheskoye materialovedeniye» Moskva, 2016

Qo'shimcha adabiyotlar

6. M.V.Bekmetov, F.Sh.Fayzullayev “Ortopedik stomatologiya xom ashyolari” Toshkent, 1994
7. X.Sh.Raxmonov “Materialshunoslik” Toshket, 2007
8. V.S.Bulgakov «Stomatologicheskoye materialovedeniye» Moskva, 2016

Internet saytlar

4. www.dental-revue.ru	8. ziyo.net
5. dental-technic.info	9. protezi – zubov.ru
6. ya – stomatolog.ru .	10. www.medbook.net.ru
7. www.Lexuz.uz ,	11. https://minzdrav.uz ,

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

OLINMAYDIGAN PROTEZLAR TAYYORLASH TEXNIKASI

fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.13
Ajratilgan soat:	144

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

F.S.Rashidova- Chilonzor Abu Ali ibn Sino
nomidagi Jamoat salomatligi
texnikumi, stomatologiya bulimi boshlig'i
A N Axmedov -Samarkand Abu Ali ibn Sino
nomidagi Jamoat salomatligi
texnikumi, stomatologiya bulimi boshlig'i

Taqrizchilar:

R.N.Nigmatov-TDSI Ortodantiya va tish
protezlash kafedrası professori

1.O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Olinmaydigan protezlar tayyorlash texnikasi
Ajratilgan soat	144
Mavzular soni	46
Dasturning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> - O'quvchilarni olinmaydigan protezlarni jahon talablariga mos ravishda tayyorlashni o'rgatish; - olinmaydigan protez tayyorlashda foydalaniladigan xomashyolar va ularning qo'llanilishi, qoplamalar, o'zakli tishlar, ko'priksimon protezlar, metalloplastmassa, metallokeramika protezlarini, metallsiz keramika protezlarini, implantantlar qo'llanilganda tish protezlarini tayyorlash bosqichlarini o'rgatish; - olinmaydigan protezlarni tayyorlash jarayonida qo'llaniladigan apparatlar va asbob-uskunalaridan to'g'ri foydalanish va texnika xavfsizlik qoidalarini o'rgatish; - tish qatorlarining turli nuqsonlarida olinmaydigan protezlar tayyorlashni o'rgatish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - tish qatorlarining qisman nuqsonlarida sodir bo'ladigan klinik va funksional o'zgarishlarni; - olinmaydigan protezlarning turlari va tuzilishi, ularga bo'lgan talablar, ijobiy va salbiy tomonlarini; - tish qatorida qisman nuqsonlar mavjudligida olinmaydigan protezlar tayyorlashning klinik va laboratoriya bosqichlarini va ularga tibbiy-ijtimoiy yordam ko'rsatish bo'yicha bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladilar.
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - Olinmaydigan protezlarning turlari. - tish protezlash korxonasi ishini tashkil qilish. - Mehnatni muxofaza qilish qoidalari. - O'lchov lar va modellar. - Tishlarning qattiq to'qima lari qisman nuksonlanganda olinmaydigan protezlar, qistirma, vinirlar va yarim qoplamalar tayyorlash texnikasi.. - Sun'iy qoplama haqida tushuncha va ularning turlari. - Zanglamaydigan po'latdan shtamplangan usulda qoplama tayyorlash bosqichlari. - Plastmassali qoplama tayyorlash texnikasi va qo'llashga bo'lgan ko'rsatmalar, tayyorlash bosqichlari. - Ikki xil rangli plastmassali qoplama tayyorlash texnikasi. - Quyma qoplamalar tayyorlash texnikasini. - Cho'girli va o'z akli, oddiy plastmassali tishlar tayyorlash texnikasi. - Ilina-markosyan, m.v.bekmetov va i. Melnikov usullarida o'z akli tish tayyorlash. - Tish qatorining nuqsonlarida protezlar tayyorlash. - Ko'p riksimon protezning turlari, qismlari, ko'rsatmalar. - Paradontogramma haqida tushuncha. - Oraliq qismi standart va shaxsiy quyma tishli, oraliq qismi fasetkali, plastmassali, kavsharsiz va to'liq quyma ko'p riksimon protez tayyorlash texnikasi - Aralash (belkin) qoplamali, oraliq qismi yakka tartibda quyilgan, fasetkali ko'p riksimon protezlar tayyorlash texnikasi.

	<ul style="list-style-type: none"> - Oraliq qismi olinadigan ko'p rixsimon protez tayyorlash texnikasi. - Metallplastmassali, metallokeramika va metallsiz keramika protezlar tayyorlash texnikasi. - Chinni koplama tayyorlash texnikasi. - Implantatlar Qo'l lanilganda tish protezlarini tayyorlash.
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - o'lchov lardan modellar quyish; - qistirma va vinirlar tayyorlash; - yarim qoplamalar tayyorlash; - zanglamaydigan po'latdan shtamplangan usulda qoplama tayyorlash; - plastmassali qoplama tayyorlash; - ikki xil rangli plastmassali qoplama tayyorlash; - aralash shtamplangan (Belkin) qoplamasini tayyorlash; - quyma qoplamalar tayyorlash; - cho'girli va o'z akli tishlar tayyorlash; - oddiy plastmassali o'z akli tishlar tayyorlash; - Ilina-Markosyan, M.V.Bekmetov va I. Melnikov usulida o'z akli tish tayyorlashni; - oraliq qismi standart ko'p rixsimon protez tayyorlash; - shaxsiy quyma tishli ko'p rixsimon protez tayyorlash; - oraliq qismi fasetkali ko'p rixsimon protezlar tayyorlash; - aralash (Belkin) qoplama, oraliq qismi yakka tartibda qo'yilgan, fasetkali ko'p rixsimon protezlar tayyorlash; - plastmassadan ko'p rixsimon protez tayyorlash; - oraliq qismi plastmassali olinadigan ko'p rixsimon protez tayyorlash; - kavsharsiz ko'p rixsimon va to'liq quyma ko'p rixsimon protez tayyorlash; - metalloplastmassali protezlar tayyorlash; - chinni koplama tayyorlash; - metallokeramika va metallsiz keramika protezlarini tayyorlash; - imideant protez va implantatlar Qo'l lanilganda tish protezlarini tayyorlash.
O'quv rejaga muvofiq o'z aro bog'liq bo'lgan fan nomi	Olinadigan protezlar tayyorlash texnikasi Tish jag anatomiyasi va biomexanikasi Stomatologiyada materialshunoslik
O'qitish ni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitish ning tashkiliy	Mustakil ta'lim
1	“Olinmaydigan protezlar tayyorlash texnikasi” fani haqida tushuncha, maqsadi, vazifasi, rivojlanish tarixi va ularning xususiyatlari.	Fanning maqsadi, mohiyati va vazifalari. Aholiga stomatologik tibbiy yordam ko'rsatishni tashkil etish. Tish protezlash texnikasining tarixiy taraqqiyoti. Mamlakatimiz olimlari va mutaxassislarining tish protezlash texnikasi rivojidagi o'rni. O'zbekistonda stomatologiya yordamini yanada yaxshilash haqidagi xukumat qarorlari va ularning ortopedik stomatologiya taraqqiyotidagi ahamiyati. Olinmaydigan protezlarning turlari.	2	N 2	2
2	Tishlarning qattiq to'qima lari qisman nuksonlanganda olinmaydigan protezlar tayyorlash texnikasi. Mehnatni muhofaza qilish qoidalari.	Sun'iy qoplamalarning turlari. Tishlarni protezlar tuzilishiga karab turlicha charxlash. Zanglamaydigan pulatdan shtamplangan koplamaga bo'lgan ko'rsatmalar, qarshi ko'rsatmalar. Zanglamaydigan po'latdan shtamplash usulida qoplama tayyorlash bosqichlari. Shtampovka usullari. Qoplamaga bo'lgan talablar. Ijobiy va salbiy tomonlari. Yarim qoplamalar tayyorlash texnikasi. Yarim qoplamalarni tayyorlashning klinik va laboratoriya bosqichlari. Yarim qoplamalar uchun tishlarni tayyorlashning o'z iga xosligi. Yarim qoplamalarning ijobiy va salbiy tomonlari	18	N A 2/1 6	9
3	Kiritmalar tayyorlash texnikasi.	Kiritmalar Qo'l lashga bo'lgan ko'rsatmalar. Blek bo'yicha kariyes chuqurchalari klassifikatsiyasi. Kiritmalar tayyorlashning bevosita (to'g'ri) usulida tayyorlash texnikasi. Kiritmalar tayyorlashning bilvosita (teskari) usulda tayyorlash texnikasi. Qo'l laniladigan materiallar, ularni tishlarga maxkamlash. Ishlov berish xususiyatlari. Kiritmalar ning ijobiy va salbiy tomonlari. O'lchov . O'lchov qoshiqlari. O'lchov turlari. Anatomik va funksional o'lchov . Ikki qatlamli o'lchov . O'lchov ga bo'lgan talablar. Model va model turlari. Ishchi va yordamchi model. Gipsdan model quyish. Aralash modellar. Aralash bo'laklarga bo'linuvchi modellar. Modellarga bo'lgan talablar.	2	N 2	2
4	Vinirlar.Vinir tayyorlashning bevosita va bilvosita usullari	Vinirlarni qo'llashga bo'lgan ko'rsatmalar. Vinirlarni tayyorlashning bilvosita (teskari) usuli. Vinirlarni ijobiy va salbiy tomonlari.	2	N 2	3
	Plastmassali qoplama tayyorlash texnikasi.Tayyorlash	Plastmassali qoplama tayyorlashga bo'lgan ko'rsatmalar. Plastmassali qoplama uchun tishning qattiq to'qima larini pog'onali, pog'onasiz qilib	10	N A 2/8	5

5	bosqichlari.	charxlash. Plastmassali qoplama tayyorlashning klinik va laboratoriya bosqichlari. Plastmassali qoplama tayyorlashni o'ziga xos xususiyatlari, ijobiy va salbiy tomonlari. Ikki xil rangli plastmassali qoplama tayyorlash texnikasi.			
6	Quyma qoplamalar tayyorlash texnikasi	Quyma qoplamalar tayyorlashga bo'lgan ko'rsatmalar. Quyma qoplamalarni turlari. Kuyma qoplamalarni qo'llashga bo'lgan ko'rsatmalar. Yupqa devorli quyma qoplama tayyorlashning klinik va laboratoriya bosqichlari. Qalin devorli quyma qoplama tayyorlashning klinik va laboratoriya bosqichlari. Quyilgan qoplamani pardoqlash. Kuyma qoplamalarning ijobiy va salbiy tomonlari.	2	N 2	1
6	O'z akli tishlar tayyorlash texnikasi.	O'z akli tishlarning turlari(Logan, Axmedov, Richmond,Shagorodskiy bo'yicha). Tish ildiziga, ildiz kanaliga bo'lgan talablar. O'zaklarning turlari va ularning ildiz kanaliga mahkamlash usullari. Oddiy plastmassali o'zakli tishlar tayyorlashning klinik va laboratoriya bosqichlari.	2	N 2	2
7	Ilina-Markosyan usulida o'z akli tishni tayyorlash. M.V.Bekmetov va I.Melnikov o'z akli tish tayyorlash	Ilina-Markosyan usulida o'zakli tishni tayyorlashning klinik va laboratoriya bosqichlari. O'zakli tishlarni turlari ularni o'zaro taqqoslash. Ularni ijobiy va salbiy tomonlari. M.V.Bekmetov va I.Melnikov o'zakli tish tayyorlashga bo'lgan ko'rsatmalar. M.V.Bekmetov va I Melnikovlarning usuli bo'yicha o'zakli tish tayyorlashning klinik va laboratoriya bosqichlari.	10	N A 2/8	5
8	Tish qatorlarining nuqsonlarida olinmaydigan protezlar tayyorlash texnikasi	Organizm uchun tish qatorlari butunligining ahamiyati. Ko'p riksimon protezlar turlari. Ko'p riksimon protezlarning asosiy konstruksion qismlari. Ko'p riksimon protezlarning ijobiy va salbiy tomonlari Paradontogramma haqida tushuncha. Paradontogramma qoidalari. Tayanch tishlarga bo'lgan talablar.	2	N 2	1
9	Oraliq qismi standart va shaxsiy quyma tishli ko'p riksimon protez tayyorlash texnikasi	Oraliq qismi standart, quyma tishli ko'priksimon protez tayyorlash. Qo'llashga bo'lgan ko'rsatmalar va qarshi ko'rsatmalar. Oraliq qismi standart, quyma tishli ko'p riksimon protez tayyorlashning klinik va laboratoriya bosqichlari. Ijobiy va salbiy tomonlari.Nuqson kattaligiga, topografiyasiga qarab oraliq qismi shaxsiy quyma bo'lgan ko'p riksimon protez tayyorlash bosqichlari, maxkamlovchi qismlari, ishlatiladigan materiallar. Oraliq qismini shakllantirish. Oraliq qismni milk devoriga nisbatan turishi. Ko'p riksimon protez qismlarini kavsharlash usullari. Oraliq qismi shaxsiy quyma ko'p riksimon protezning ijobiy va salbiy tomonlari.	10	N A 2/8	5
10	Aralash (Belkin) qoplamali, oraliq	Oraliq qismi aralash bo'lgan ko'p riksimon protezni Qo'llashga bo'lgan ko'rsatmalar. Oraliq	2	N 2	1

	qismi yakka tartibda quyilgan, fasetkali ko'p riksion protezlar tayyorlash texnikasi. Plastmassadan ko'p riksion protez tayyorlash texnikasi	qismi yakka tartibda qo'yilgan plastmassa fasetkali protezlar tayyorlashning klinik va laboratoriya bosqichlari. Himoya plastinkasi haqida tushuncha. Oraliq qismning vestibulyar yuzasini mumdan shakllantirish xususiyatlari, mumni plastmassaga almashtirish, ishlov berish va pardoqlash. Protezning ijobiy va salbiy tomonlari. Plastmassadan ko'p riksion protez tayyorlash uchun tayanch tishlarni charxlash, shakllantirish, plastmassaga almashtirish, pardoqlash. Plastmassali ko'p riksion protezning ijobiy va salbiy tomonlari.			
11	Kavsharsiz ko'p riksion protez tayyorlash texnikasi. To'liq quyma ko'p riksion protez tayyorlash texnikasi	Kavsharsiz ko'p riksion protez tayyorlashga bo'lgan ko'rsatmalar. Kavsharsiz ko'priksion protez tayyorlash texnikasi, uni ijobiy va salbiy tomonlari. Yaxlit quyma ko'priksion protezlarni tayyorlashga bo'lgan ko'rsatmalar. Yaxlit quyma ko'priksion protezlar tayyorlash bosqichlari, tegishli ko'rsatmalar. Yaxlit quyma ko'p riksion protez tayyorlash uchun tayanch tishlarni charxlash. Aralash va bo'laklarga bo'linadigan model tayyorlash, modelda ko'p riksion protezni hamma qismlarini shakllantirish, quyishga berish, pardoqlash. Ularning ijobiy va salbiy tomonlari	10	N A 2/8	5
12.	Metalplastmassali protezlar tayyorlash texnikasi.	Metalplastmassali qoplama tayyorlashga bo'lgan ko'rsatmalar. Metalplastmassali qoplama tayyorlash uchun tayanch tishlarini konus shaklida charxlash, ikki qavatli o'lchov olish, aralash va ajraladigan model tayyorlash. Modelda bo'lajak protezni karkasini mumdan shakllantirish, quyishga berish, ishlov berish. Quyilgan karkasni modelga o'rnatib to'liq shaklini mumdan shakllantirish va plastmassaga almashtirish. Pardoqlash	20	N A 4/1 6	10
13.	Metallokeramikali qoplamalar tayyorlash texnikasi	Chinni massasi tarkibi va xususiyatlari Bu massadan tish rangini anik chikarish. Chinni massasini pishirish xaroratlari. Ijobiy va salbiy tomonlari. Metallokeramika qoplama tayyorlashga bo'lgan ko'rsatmalar. Chinni qoplama uchun tishni charxlashning o'z iga xosligi Metallokeramika qoplama tayyorlashning klinik va laboratoriya bosqichlari. Metallokeramika qoplamaning ijobiy va salbiy tomonlari	28	N A 4/2 4	10
14.	Metallsiz keramika protezlarini qo'l lashga bo'lgan ko'rsatmalar,metallsiz keramika protezlarini tayyorlash bosqichlari. CAD	Metallsiz keramikalar, ortopediya yangilari hakida malumot va qo'l lashga ko'rsatmalar. Tishlarni charxlash va ogiz bushligini skanerlash(kolip olish). Alyumin oksidi haqida (dioksid siron) tushuncha. CAD CAM texnologiyasi kompyuter yordamida tayorlanadigan koplamalardir. CAD boskichida 3 xajmlik tayyorlanadigan koplama modelini yasash. CAM boskichida esa anatomik shaklni tayyorlash.	4	N 4	5

	CAM tizimi haqida tushuncha				
15.	Implantatlar qo‘l lanilganda tish protezlarini tayyorlash.	Implantantlar tarixi haqida kiskacha ma‘lumot,Implantasiya nazariy asolari.Birinchi, ikkinchi OI va FOI nomi bilan yuritish haqida. Tish implantantlari endodonta-endoassal implantant,subperiostal implantlar,tayyorlanishi. Tish implantantlari kuyishga kursatmalar. Umumiy karshi kursatmalar,maxalliy karshi kursatmalar.Tish katorlari adentiyasi.	12	N A 4/8	6
			144		72

3.O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va Ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular O‘quv elementini O‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bo‘lishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoyev «Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat‘iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.

2. Shavkat Mirziyoyev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.

3. Shavkat Mirziyoyev «Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2016.

4. Shavkat Mirziyoyev «Tanqidiy tahlil, qat‘iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak» Toshkent – “O‘zbekiston

Asosiy adabiyotlar

3. M.V.Bekmetov, F.Sh.Fayzullayev. «Ortopedik stomatologiya» Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nashriyoti, 2002.

4. V.N.Trezubov, L.M.Mishinev, N.Yu..Neznanova “Ortopedicheskaya stomatologiya” Sank-peterburg, SpesList,2003 g

5. S.Ye.Kubayev, M.T.Hamidov “Olinmaydigan tish protezlarini tayyorlash”. Toshkent. “Ilm Ziyo”. 2007.

6. X.I.Israilov, R.N.Nigmatov, N.L.Xabilov “Ortopedik stomatologiya” Toshkent, “Ilm Ziyo”, 2011 yil

7. V.S.Bulgakov «Stomatologicheskoye materialovedeniye» Moskva, 2016

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. M.V.Bekmetov, F.Sh.Fayzullayev “Ortopedik stomatologiya xom ashyolari” Toshkent, 1994

2. X.Sh.Raxmonov “Materialshunoslik” Toshket, 2007

3. V.S.Bulgakov «Stomatologicheskoye materialovedeniye» Moskva, 2016

Internet saytlar

1. www.dental-revue.ru

2. dental-technic.info

3. ya-stomatolog.ru.

4. www.Lexuz.uz.,

5. ziyo.net

6. protezi-zubov.ru

7. www.medbook.net.ru

8. <https://minzdrav.uz.>,

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

OLINADIGAN PROTEZLARI TEXNIKASI fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.14
Ajratilgan soat:	144

Toshkent- 2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

F.S.Rashidova -Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi, stomatologiya bulimi boshlig'i
Hamidov M T- Pstdargom Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat texnikumi KTBDU t.f.n..

Taqrizchilar:

Sh.T.Usmonov. -Respublika stomatologiya poliklinika Davlat unitar korxonasi, shifokor-stomatolog
A.A.Abduraximov- Respublika stomatologiya poliklinika Davlat unitar korxonasi, shifokor-stomatolog

1.O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining Nomi	Olinadigan protezlar tayyorlash texnikasi
Ajratilgan Soat	144
Mavzular soni	48
Dasturning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> -kasbiy mehnat faoliyatini zamonaviy shaklda tashkil etishni o'rgatish; - olinadigan plastinkali protezlarni tayyorlash jarayonida Qo'laniladigan apparatlar va asbob-uskunalardan to'g'ri foydalanishni o'rgatish; - tish qatorlarining turli nuqsonlarida olinadigan plastinkali protezlar tayyorlashni o'rgatish; - turli konstruksiyadagi olinadigan plastinkali protezlar tayyorlashni o'rgatish; - turli prikus turlarida olinadigan plastinkali protezlar tayyorlashni o'rgatish; - implantlarga olinadigan plastinkali protezlar tayyorlashni o'rgatish; - olinadigan plastinkali protezlarni ta'mirlashni va asosni qayta qalinlashtirishni o'rgatish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> -fanning maqsadi va vazifalarini; - tish protezlash korxonasini; - mehnatni muxofaza qilish va texnika xavfsizligi qoidalarini; -tish qatorlarining qisman nuqsonlarida sodir bo'ladigan klinik va funksional o'zgarishlarni; - olinadigan protezlarning turlari va tuzilishi, ularga bo'lgan talablar, ijobiy va salbiy tomonlarini; - tish qatorida qisman nuqsonlar mavjudligida olinadigan plastinkali protezlar tayyorlash texnikasini; - tish qatorida qisman nuqsonlar mavjudligida olinadigan plastinkali protezlar tayyorlashning klinik va laboratoriya bosqichlarini; - yuqorijag'ga chaynov tishlar sun'iy milkka terilgan olinadigan plastinkali protez tayyorlashni; - tishsiz yuqori va pastkijag'lar uchun olinadigan plastinkali protezlar tayyorlash texnikasini; - ortognatiya prikusidagi tishsizjag'larda olinadigan plastinkali protez tayyorlashni; - olinadigan plastinkali protezlarni tuzatish va asosini qayta qalinlashtirish usullarini; - yuqori va pastki tishsizjag'larga chinni tishli olinadigan plastinkali protezlarni artikulyatorda tayyorlashni; - quyma metall asosli olinadigan plastnkali protezlarni tayyorlashni; - asosi ikki qatlamli plastinkali protezlarni tayyorlash texnikasini; - tish protezlari asoslarini presslab, quyish usuli bilan tayyorlashni; - implantatlarga olinadigan plastinkali protez plastinkali tayyorlash texnikasi.
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - stomatologiya haqidagi tushunchani; - ortopedik stomatologiya va uning rivojlanish tarixini; - ortopedik stomatologiya fanini boshqa fanlar bilan o'z aro

	<p>bog'liqligini;</p> <ul style="list-style-type: none"> -ortopedik stomatologiyaning maqsadi va vazifalarini; -ortopedik stomatologiyaning rivojlanishiga hissa qo'shgan olimlarni; -O'zbekistonda stomatologiya yordamini tashkil etilishini; -aseptika va antiseptika qoidalari va uning ahamiyatini; -SSVning amaldagi buyruqlarini. -protezlash laboratoriyasining tuzilishini; -asosiy xona va yordamchi xonalar va ularning jihozlanishini; -olinadigan protezlar tayyorlashda qo'llaniladigan asbob-uskunalar va apparatlarni; - tish protezlash korxonasida mehnatni muhofaza qilish va texnika xavfsizligi qoidalarini; -texnika xavfsizligi bo'yicha tushuntirishlar olib borishni; -tish texnikligi laboratoriyasida ishlash jarayonida taqiqlangan faoliyatlarni; -tish texnikligi apparatlari va moslamalariga texnika xavfsizligining asosiy talablarini; -tish texnikligi laboratoriyasida yong'in xavfsizligi tadbirlarini. -olinadigan protezlar turlarini; -olinadigan protezlar tayyorlashga bo'lgan ko'rsatmalarni; - olinadigan protezlar qismlarini; -olinadigan protezlarga qo'yilgan talablarni; - olinadigan protezlarning ijobiy va salbiy tomonlarini. o'lchov va uning turlarini; - model va unga bo'lgan talablarni; - yuqori va pastkijag' protez chegaralarini; - mumli asos va unga bo'lgan talablarni; - mumli asos va bolishning qo'llanilishini; - tish qatorlarining qisman nuqsonlarda markaziy okklyuziyani aniqlash usullarini; - okklyudatorlar va artikulyatorlarning turlarini va ularni qo'llash uchun ko'rsatmalarni; - qisman olinadigan plastinkali protezlarnijag'larga mahkamlash mexanizmlarini; - anatomik retension punktlarni, adgeziya xodisasini, protezlarni mahkamlashning mexanik usullarini; - klammerning vazifalari va turlarini; - klammer chiziqlarini; teleskopik fiksatorlarni; -sun'iy tishlar turlarini va ularni tanlashni; - sun'iy tishlarni terish xususiyatlarini; -protez asosiga dastlabki va oxirgi shakl berishni; - mumli protezlarni kyuvetaga gipslash usullarini; - plastmassa hamirini tayyorlashni;
--	--

	<ul style="list-style-type: none"> - polimerizasiya qoidasini; - polimerizasiya jarayoni buzilishi oqibatlarini; - protezlarga ishlov berishning ahamiyati va bosqichlarini; - immediant protezlarni. - protezlarning sinish sabablarini; - olinadigan plastinkali protezlarni chiziqli sinishida tuzatish usullarini; - olinadigan plastinkali protezlarni sun'iy tish va klammer qo'shib tuzatish usullarini; - to'liq olinadigan plastinkali protezlarni tuzatishni; - olinadigan protezlar asosini qayta qalinlashtirishga bo'lgan ko'rsatmalarni; - olinadigan protezlar asosini qayta qalinlashtirish usullarini. - metall asosli olinadigan protezlarni tayyorlashga bo'lgan ko'rsatmalarni; - metall asosli olinadigan protezlarning afzalliklarini; - metall asos turlarini; - quyma va shtamplangan metall asosli protezlarni tayyorlash bosqichlarini; - metall asosli olinadigan protezlar tayyorlash bosqichlari va texnologiyasini. - tishlar batamom yo'q bo'lgan ida yuzning jag'larning, chakka pastkijag' bo'g'imi ning anatomo-fiziologik xsusiyatlarini; - tishsiz Og'iz bo'shlig'i ning tuzilishini; - Og'iz bo'shlig'i shilliq pardasining harakatchanligi va beriluvchanligini; tishsizjag'larning tasnifini; - tishsizjag'li bemorning chaynov faoliyatining buzilishini; - to'liq olinadigan plastinkali protezlarni og'izda fiksasiyasi teoriyasi (mexanik, fizikaviy, biologik); - to'liq olinadigan plastinkali protezlarning fiksasiya va stabilizasiyasining xosligini; - to'liq olinadigan plastinkali protezlarni klinik va laboratoriya bosqichlarini; - funksional o'lchov larni; - to'liq olinadigan protezlar chegarasini; - shaxsiy qoshiqlar va ularni tayyorlash usullarini; - tishsizjag'larda markaziy okklyuziya holatini aniqlash bosqichlari va ahamiyatini; - okklyuziya bolishida vrach tamonidan chizilgan belgilovchi chiziq'larning ahamiyatini; - tishsizjag' modellarini artikulyatorga gipslash va oyna o'rnatishni; - sun'iy tishlarni tanlashni; - ortognatiya prikusida oynaga nisbatan sun'iy terish qoidalarini; - kapron protezlarni har xil turlarini tayyorlash bosqichlarini.
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> -tish qatorida qisman nuqsonlar mavjudligida olinadigan plastinkali protezlar tayyorlash; - turli o'lchov xom-ashyolaridan olingan o'lchov lardan model quyishni;

	<ul style="list-style-type: none"> - yuqori va pastkijag‘ protez chegarasini chizishni; - ekzostozlarni izolyasiya qilishni; - yuqori va pastkijag‘ modelida mumdan asos va bolish tayyorlashni; - mumli asosni mustahkamlashni; - modellarni okklyudatorga markaziy okklyuziya holatida gipslashni; - yuqori va pastkijag‘ modelida mumdan asos va tish terish uchun bolish tayyorlashni; - yuqori va pastki 23, 14 - va 27 - tishlarga klammerni bukish va modelga o‘rnatishni; - nuqsonga qarab yuqori va pastki sun‘iy tishlarni tanlash, moslab charxlash va modelga o‘rnatishni; - yuqori va pastki mumli asosga dastlabki va oxirgi shakl berishni; - yuqori va pastki modellarni okklyudatoridan ajratish va kyuvetaga gipslashga tayyorlashni; - yuqori va pastki mumli protezni kyuvetaga gipslashni, mumni eritishni va ajratuvchi lak surtishni; - plastmassa hamirini qorish, kyuvetaga qoliplash va presslashni; - polimerizasiyalashni; - yuqori va pastkijag‘ protezni kyuvetadan ajratish va ishlov berishni; - tishsizjag‘lar uchun olinadigan plastinkali protezlar tayyorlash; - ortognatiya prikusidagi tishsizjag‘larda olinadigan plastinkali protez tayyorlash; - olinadigan plastinkali protezlarni tuzatish va asosini qayta qalinlashtirish; - yuqori va pastki tishsizjag‘larga chinni tishli olinadigan plastinkali protezlarni artikulyatorda tayyorlash; -quyma metall asosli olinadigan plastnkali protezlarni tayyorlash; - asosi ikki qatlamli plastinkali protezlarni tayyorlash; - tish protezlari asoslarini presslab, quyish usuli bilan tayyorlash; - imideant protezini tayyorlash; - implantatlarga olinadigan plastinkali protez plastinkali tayyorlash.
O‘quv rejaga muvofiq o‘z aro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	Tish jag anatomiyasi va biomexanikasi Olinmaydigan protezlar tayyorlash texnikasi Yoyli protezlar tayyorlash texnikasi Stomatologiyada materialshunoslik
O‘qitish ni tashkiliy shakli	N-nazariy ta‘lim; A-amaliy ta‘lim;
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quv chilarning bilim va Ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki, savol-javob,munozara,test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, Ko‘nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘qitish ning tashkiliy	Mustakil Ta’lim
1	“Olinadigan protezlar tayyor-lash texnikasi” fanining maqsadi va vazifalari.	Stomatologiya haqida tushuncha. Ortopedik stomatologiya va uning rivojlanish tarixi. Ortopedik stomatologiyaning maqsadi va vazifalari. Ortopedik stomatologiya va tish protezlash texnikasining davolash va jarrohlik stomatologiya, biologiya, anatomiya, odam fiziologiyasi, fizika, kimyo, tish texnikligi materialshunosligi va boshqa fanlar bilan o‘zaro bog‘liqligi. Aseptika va antiseptika qoidalari va uning ahamiyati. SSVning amaldagi buyruqlari.	2	N A 2/0	1
2	Tish protezlash laboratoriyasini va tish texnigi-nig ish joyini tashkil etish. Mehnatni muhofaza qilish va texnika xavfsizligi qoidalari.	Tish protezlash korxonasini tashkil etish asoslari. Tish protezlash laboratoriyasi. Asosiy xona va uning jihozlanishi. Yordamchi xonalar va ularning jihozlari. Tish texnigining ish joyi, asbobuskunalar va apparatlar. Tish protezlash laboratoriyasining sanitar – gigiyenik me‘yorlari. Mehnatni muhofaza qilish va texnika xavfsizligi qoidalari. Texnika xavfsizligi bo‘yicha tushuntirishlar olib borish: Tish texnikligi laboratoriyasida ishlash jarayonida taqiqlangan faoliyatlar. Tish texnikligi laboratoriyasida kundalik ish faoliyatini tamomlagan xodimning bajarishi lozim bo‘lgan vazifalar. Tish texnikligi apparatlari va moslamalariga texnika xavfsizligining asosiy talablari. Spirtovka, shleyfmotor, elektroapparatlar, kislotalar va ishqorlar bilan ishlashda texnika xavfsizligi qoidalari. Tish texnikligi laboratoriyasida yong‘in xavfsizligi tadbirlari.	6	N A 2/4	3
3	Tish qatorida qisman nuqsonlar mavjudligida olinadigan plastinkali protezlar tayyorlash texnikasi	Olinadigan protez turlari: qisman olinadigan plastinkali protezlar, to‘liq olinadigan plastinkali protezlar. Olinadigan protezlar qismlari. Olinadigan protezlar tayyorlashga bo‘lgan ko‘rsatmalar. Olinadigan protezlarga bo‘lgan talablar, ijobiy va salbiy tomonlari. O‘lchov va uning turlari. Ishchi model va unga bo‘lgan talablar. Yuqori va pastkijag‘ protez chegaralari. Protez asosi. Mumli asos, uning qo‘llanilishi va unga bo‘lgan talablar. Markaziy okklyuziya va	52	N A 16/3 6	26

		<p>qisman nuqsonlarda markaziy okklyuziyani aniqlash usullari. Okklyudatorlar va artikulyatorlarning turlarini va Qo'l lanilishi. Okklyudatorga modellarni gipslash.</p> <p>Qisman olinadigan plastinkali protezlarnijag'larga mahkamlash mexanizmlari: anatomik retension punktlar, adgeziya hodisasi, klammerlar va teleskopik fiksatorlar.</p> <p>Qisman olinadigan plastinkali protezlarning fiksasiyasi va stabiliza-siyasi. Qisman olinadigan plastinkali protezlarning fiksasiyasini ta'minlab beruvchi omillar.</p> <p>Klammerlar turlari va vazifalari. Bir yelkali klammerlarning qismlari hamda ularning tayanch tishlarda joylashishi. Klammer chiziqlari.</p> <p>Sun'iy tishlar turlari. Sun'iy palast-massali tishlarni tanlash. Sun'iy tishlarni sun'iy milkka va sun'iy milksiz terish qoidalari.</p> <p>Protez asosiga dastlabki va oxirgi shakl berish.</p> <p>Qisman olinadigan plastinkali protezlarning mumli konstruksiyasiga talablar.</p> <p>Mumli protezlarni kyuvetaga gipslash usullari: to'g'ri , teskari, aralash.</p> <p>Mumni plastmassaga almashtirish. Plastmassa hamirini tayyorlash, qoliplash va polimerizasiyalash. Polimerizasiya jarayoni buzilishi oqibatda vujudga keladigan asoratlar.</p> <p>Proteza ishlov berish. Tayyor olinadigan plastinkali protezlarga baho berish.</p> <p>Immediant protezlar tayyorlashga bo'lgan ko'rsatmalar. Tayyorlash bosqichlari va texnologiyasi.</p>			
4	Tishsizjag'lar uchun olinadigan plastinkali protezlar tayyorlash texnikasi.	<p>Tishlar batamom yo'q bo'lgan ida yuzda,jag'larda, chakka pastkijag' bo'g'imi dagi anatomo-fiziologik xususiyatlarini.</p> <p>Tishsizjag'lar tasnifi. Qarilik progeniyasi.</p> <p>Alveolyar o'siqning atrofiyasi.</p> <p>Tishsizjag'lardagi protez maydoni shilliq qavati.</p> <p>Tishsizjag'li bemorning chaynov faoliyatining buzilishi.</p> <p>To'liq olinadigan plastinkali protezlarni og'izda mahkamlanish usullari: mexanik, biomexanik, fizik, biofizik usullar. Fiksasiya va stabilizasiya.</p> <p>To'liq olinadigan plastinkali protezlar tayyorlashning klinik va laboratoriya bosqichlari. Artikulyator turlari.</p> <p>Asosi ikki qatlamli protezlarni tayyorlash texnikasi va unga bo'lgan ko'rsat-malar.</p> <p>Tishsizjag'larning turli munosabat-larida sun'iy tish terish qoidalari: progenik, prognatik, to'g'ri va aralash munosabatlar.</p>	72	N A 24/4 8	36

5	Olinadigan plastinkali protez-larni tuzatish va asosini qayta qalinlashtirish usullari	Protezlarning sinish sabablari. Olinadigan protezlarni tuzatish usullari. Olinadigan plastinkali protezlarning sinishi, turlari. Klammerlarni boshqa tishlarga olib yoki unga yangi tishlar qo'yib tuzatish. Olinadigan protezlar asosini qayta qalinlashtirishga bo'lgan ko'rsatmalar. To'liq olinadigan plastinkali protezlarni tuzatish. Olinadigan protezlar asosini qayta qalinlashtirish usullari.	12	N A 4/8	6
			14 4		72

3.O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoyev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoyev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoyev «Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2016.
4. Shavkat Mirziyoyev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak» Toshkent – “O'zbekiston

Asosiy adabiyotlar

1. X.I.Israilov, R.N.Nigmatov, N.L.Xabilov “Ortopedik stomatologiya” Toshkent “Ilm Ziyos” 2011 yil.
2. V.N.Trezubov, L.M.Mishinev, N.Yu.Neznanova “Ortopedicheskaya stomatologiya” Sank-Peterburg SpesList 2003 g.
3. C.Ye.Kubayev, M.T.Hamidov “Olinadigan protezlar tayyorlash texnikasi” Toshkent “Ilm Ziyos” 2002 yil
4. M.V. Bekmetov, F.Sh.Fayzullayev. “Ortopedik stomatologiya” Toshkent “Abu Ali Ibn Sino” 2002 yil. N.G.Abolmasov, N.N.Abolmasov, V.A.Бычков, A.Al-Xakim – “Ortopedicheskaya stomatologiya” M.: ”MEDpress-inform” 2003
5. V.N.Kopeykin va boshqalar – ”Rukovodstvo po ortopedicheskoy stomatologii” M.: ”Medisina” 2001
6. I.I.Ujumeskens ” Ortodontiyada tekshiruv usullari”
7. Ye.I.Gavrilov, I.M.Oksman - ”Ortopedicheskaya stomatologiya” M.: ”Medisina” 1978
8. .A.S.Ilyerbakov, Ye.I.Gavrilov, V.N.Trezubov, Ye.N.Julev ”Ortopedik stomatologiya” M.: ”Medisina” 1999

Qo'shimcha adabiyotlar

1. S.S.Agzamxo'jayev, F.T.Raxmatullayev, O.A.Shukurov "Yoysimon tish protezlari" Toshkent "O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi" 2004 yil V.Yu.Kurlyandskiy - "Ortopedik stomatologiya" "Medisina" 1977
2. V.N.Kopeykin - "Ortopedicheskaya stomatologiya" M.: "Medisina" 1988
3. Ye.I.Gavrilov, I.M.Alshis - "Ortopedik stomatologiya"
T.: "Medisina" 1976
4. V.N.Trezubov, A.S.Ilyerbakov,L.M.Mishnyov "Ortopedicheskaya stomatologiya" Sankt-Peterburg 2001

Internet saytlar

1. ziyo.net
2. dental.technic.info
3. [protezi – zubov.ru](http://protezi-zubov.ru)
4. [ya – stomatolog.ru.](http://ya-stomatolog.ru)
5. www.mosdental.ru
6. www.tma.uz
7. www.tpi.uz
8. www.minvuz

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

Yoyli protezlar tayyorlash texnikasi fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi.
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.15
Ajratilgan soat:	108

Toshkent -2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

M.T.Hamidov

Samarkand Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi oqituvchisi. tibiyot fanlari nomzodi

A N Axmedov

Samarkand Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi stomatologiya bulimi boshligi.

Taqrizchi:

A.B.Norbutayev

Samarkand davlat tibbiyot instituti 1-son stomatologiya kafedrasini mudiri.

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Yoyli protezlar tayyorlash texnikasi
Ajratilgan soat	108
Mavzular soni	37
Dasturning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> - malaka talablariga javob bera oladigan, yuqori malakali ortopedik stomatologiya texnikalarini tayyorlash; - yoyli protezlar tayyorlash texnikasiga oid bilim, Ko'nikma va malakalarini o'rgatish; - tayanch tishlarni parallelometrlab qo'llaniladigan tayanib ushlab turuvchi klammerni aniqlashni o'rgatish; - tish qatorlarining turli nuqsonlarida yoyli protez konstruksiyasini loyihalashni va tayyorlashni o'rgatish; - O'quv chilarga yoyli protezlarni attachmenli, to'sinli birikmalar va tayanib ushlab turuvchi klammerli yoyli protezlarning hamma turlarini, hozirgi zamon texnologik usullarda tayyorlashni o'rgatish; - yoyli protezlarni zamonaviy xomashyolardan tayyorlashni o'rgatish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - yoyli protezlarning turlari, tuzilishi, o'z iga xos xususiyatlari; - tish qatorlari nuqsonlari va yoyli protezlar tayyorlashga ko'rsatmalarni; - parallelometr va modellarni parallelometriyalash usullarini; - yoyli protezlarnijag'da mahkamlanish usullarini; - yoyli protez karkasini shakllantirishni; - yoyli protezlar karkasini modeldan ajratib quyib tayyorlashning klinik va laboratoriya bosqichlarini; - yoyli protezlar karkasini o'tga chidamli modelda quyib tayyorlashning klinik va laboratoriya bosqichlarini; - shinalovchi yoyli protezlar tayyorlashning klinik va laboratoriya bosqichlari; attachmenli yoyli protez tayyorlashi kerak
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - yoyli protezlarning turlari, tuzilishi, o'z iga xos xususiyatlari; - tish qatorlari nuqsonlari va yoyli protezlar tayyorlashga ko'rsatmalarni; - parallelometr va modellarni parallelometriyalash usullarini; - yoyli protezlarnijag'da mahkamlanish usullarini; - yoyli protez karkasini shakllantirishni; - yoyli protezlar karkasini modeldan ajratib quyib tayyorlashning klinik va laboratoriya bosqichlarini; - yoyli protezlar karkasini o'tga chidamli modelda quyib tayyorlashning klinik va laboratoriya bosqichlarini; - shinalovchi yoyli protezlar tayyorlashning klinik va laboratoriya bosqichlari; attachmenli yoyli protez tayyorlashni bilishi kerak
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - individual shinalar va maxkamlovchi apparatlar tayyorlash ishchi modellarni parallelometrlash; - NEYa sistemasiga kiruvchi tayanib ushlab turuvchi klammerlarni shakllantirish; - yoyli protez karkasini shakllantirish va modeldan ajratib quyib tayyorlash;

	<ul style="list-style-type: none"> - yoyli protezlar karkasini o'tga chidamli modelda tayyorlash; - to'sinli birikmali yoyli protez tayyorlash; - shinalovchi yoyli protezlar tayyorlash; - attachmenli yoyli protez tayyorlash; <p>singan yoyli protezlarni tuzatish mustaqil bajarish Ko'nikmasiga ega bo'lishi kerak.</p>
O'quv rejaga muvofiq o'z aro bog'liq bo'lgan fan nomi	Anatomiya, fiziologiya va patologiya Tishjag' anatomiyasi va biomexanikasi Olinmaydigan prtezlar tayyorlash texnikasi Stomatologiyada materialshunoslik Olinadigan protezlar tayyorlash texnikasi
O'qitish ni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim; NA-nazariy amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, Ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitish ning tashkiliy	Mustakil ta'lim
1	Yoyli protezlar tayyorlash texnikasi fani maqsadi va vazifalari. Yoyli protezlar va ularning turlari	Yoyli protezlar tayyorlash texnikasi fani maqsadi va vazifalari. Yoyli protezlar va ularning turlari. Yoyli protezlar qo'l lashga ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalar. Olinadigan va olinmaydigan protezlardan farqlari	2	N	1
2	Yoyli protezlar tayyorlashda qo'l laniladigan xomashyolar. Yoyli protezlar tayyorlashda qo'l laniladigan moslamalar	Yoyli protezlar tayyorlashda qo'l laniladigan xomashyolar. Yoyli protezlar tayyorlashda qo'l laniladigan moslamalar	2	N	1
3	Tayanib ushlab turuvchi protezlar	Tayanib ushlab turuvchi protezlar tayyorlash boskichlari. Tayanib ushlab turuvchi protezlar chaynov bosimini taksimlanishi. Tayanib ushlab turuvchi protezlarni turlari haqida. Tayanib ushlab turuvchi prtezlar afzalliklari va kamchiliklari	2	N	1
4	Tish qatorlari nuqsonlari. Kennedi	Tish qatorlari nuqsonlari (kichik, o'rta, katta). Kennedi bo'yicha tish qatorlari	2	N	1

	bo'yicha tish qatorlari nuqsonlari	nuqsonlari. Tish qatorlari nuqsonlarini to'ldirish usullari.			
5	Yoyli protezlar tayyorlashga ko'rsatmalar. Ularning asosiy elementlari va ularning joylashishi.	Yoyli protezlar qo'l lashga ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalar. Olinadigan va olinmaydigan protezlardan farqlari Yoyli protezlar qismlari va ularga bo'lgan talablar. Yoyli protezlarning asosiy elementlari va ularning joylashishi	2	N	1
6	Parallelometr. Modellarni parallelometriyalash usullari	Oraliy chiziqni va uning turlari. Tishning retensiya va stabilizasiya qismlarini aniqlash, anatomik va klinik ekvatorni tug'risida tushuncha.	2	N	1
7	Ishchi modellarni parallelometriyalash usullari	Parallelometr moslamasi. Ishchi modellarni parallelometrlash usullari (Novak, tanlash, erkin va boshqalar). «Podnutreniye» va uni aniqlash.	2	N	1
8	Ishchi modelni parallelometriyalash	Ishchi modellarni parallelometrlash usullari (Novak, tanlash, erkin va boshqalar). «Podnutreniye» va uni aniqlash	4	A	2
9	Yoyli protezlarni jagda mahkamlanish usullari.	Yoyli protezlarni qulf–kalitli birikma yordamida fiksasiya qilish. Qulf–kalitli birikmalar turlari. Qulf–kalitli birikmalarni qo'llashga bo'lgan ko'rsatmalar. Qulf–kalitli birikmalarning afzalliklarini va kamchiliklari. Qulf–kalitli birikmali yoyli protez tayyorlash texnologiyasi Yoyli protezlarni teleskopik birikma yordamida fiksasiya qilish. Teleskopik birikmalarni qo'l lashga bo'lgan ko'rsatmalar. Teleskopik birikmalarning afzalliklarini va kamchiliklari. Teleskopik birikmali yoyli protez tayyorlash texnologiyasi Yoyli protezlarni to'sinli birikma yordamida fiksasiya qilish. To'sinli birikmalarni Qo'l lashga bo'lgan ko'rsatmalar. To'sinli birikmalarning afzalliklarini va kamchiliklari. To'sinli birikmali yoyli protez tayyorlash texnologiyasi	2	N	1
10	Neya sistemasiga kiruvchi tayanib ushlab turuvchi klammerlar tuzilishi.	Neya sistemasiga kiruvchi tayanib ushlab turuvchi klammerlar: Akker, Rouch, aralash klammerlar. Ularning tuzilishi, qismlari va Qo'l lanilishi. Neya sistemasiga kiruvchi bir yelkali,teskari ta'sir etuvchi,bir yelkali xalkasimon klammerlar tuzilishi. Ularning tuzilishi, qismlari va qo'llanilishi.	2	N	1
11	Kattalashtirilgan gipsli tishlarda Neya sistemasiga kiruvchi Akker,Rouch,aralash.teskari ta'sir etuvchi	Kattalashtirilgan gipsli tishlarda Neya sistemasiga kiruvchi Akker, Rouch, aralash, teskari ta'sir etuvchi va aylanma klammerlarni mumdan shakllantirish. Klinik ekvatorga nisbatan klammer qismlarini to'g'ri	4	A	2

	klammerini mumdan shakllantirish	joylashtirish			
12	Kattalashtirilgan gipsli tishlarda Neyva sistemasiga kiruvchi aralash, teskari ta'sir etuvchi va aylanma klammerlarni mumdan shakllantirish.	Kattalashtirilgan gipsli tishlarda Neyva sistemasidagi Bonvil va Reyxelman klammerlarini mumdan shakllantirish. Klinik ekvatorga nisbatan klammer kismalarini to'g'ri joylashtirish.	4	A	2
13	Yoyli protez karkasini shakllantirish. Ishchi model quyish, tayanch tishlarning klinik ekvatorini aniqlash	Yoyli protez karkasini standart.individual (shaxsiy) quyilgan qismlarni kavsharlab tayyorlash usuli. Karkasni tuliq quyib tayyorlash usuli.	6	NA	3
14	Yuqorijag' modelida yoyli protez loyixasini chizish. Modelni izolyasiyalash..	00004321/ 12340678 87654321 12345678 nuqsonli yuqori tish qatoriga6 ta su'niy tishli, 2ta Akker klammerli, 1ta Bonvil klammerli yoyli protez karkasini shakllantirish. Ishchi model quyish, tayanch tishlarning klinik ekvatorini aniqlash. Yuqorijag' modelida yoyli protez loyixasini chizish. Modelni izolyasiyalash	4	A	2
15	Ishchi modelda «Formodent» yordamida yoki qo'l da 14 tayanch tishlarga Akker, 24– tishga Rouch va 27- tishga Bonvil klammerini mumdan shakllantirish	00004321 12340678 87654321 12345678 nuqsonli yuqori tish qatoriga6 ta su'niy tishli, 2ta Akker klammerli, 1ta Bonvil klammerli yoyli protez karkasini shakllantirish. Ishchi modelda «Formodent» yordamida yoki qo'l da 14 tayanch tishlarga Akker, 24 – tishga Rouch va 27 - tishga Bonvil klammerini mumdan shakllantirish. Yoy va egarsimon qismlarni shakllantirish. Shakllantirilgan karkas qismlarni bir-biriga birlashtirish. Oxirgi shakl berish.	4	A	2
16	Yoyli protezlar karkasini modeldan ajratib quyib tayyorlashning klinik laboratoriya bosqichlari.	Yoyli protezlar karkasini modeldan ajratib quyib tayyorlashning klinik laboratoriya bosqichlari. Yoyli protezlar karkasini modeldan ajratib quyib tayyorlashning afzalliklari va kamchiliklari	2	N	1
17	Yoyli protezlar karkasini o'tga chidamli modelda quyib tayyorlashning klinik laboratoriya bosqichlari	Yoyli protezlar karkasini o'tga chidamli modelda quyib tayyorlashning klinik laboratoriya bosqichlari	2	N	1
18	Yoyli protezlar karkasini o'tga chidamli modelda quyib tayyorlashning afzalliklari va kamchiliklari	Yoyli protezlar karkasini o'tga chidamli modelda quyib tayyorlashning afzalliklari va kamchiliklari	2	N	1
19	Ishchi model quyish va	Ishchi model quyish va dublyaj uchun	4	A	2

	dublyaj uchun tayyorlash: dubl model tayyorlash,modelni parallelometrlash	tayyorlash.Modelni parallelometrlash,			
20	Protez karkasi loyihasini chizish,tayanch tishlarda klammerlarning ushlab turuvchi qismining joylanishini belgilash.	Protez karkasi loyihasini chizish, yoy va egarsimon qismi soxasini izolyasiyalash, podnutreniyalarni mum bilan to'ldirish, tayanch tishlarda klammerlarning ushlab turuvchi qismining joylanishini belgilash.	4	A	2
21	Dublyajga tayyorlangan ishchi modelni maxsus kyuvetaga o'rnatish, gelin yoki selikon massa yordamida shakl olish.	Dublyajga tayyorlangan ishchi modelni maxsus kyuvetaga o'rnatish, gelin yoki selikon massa yordamida shakl olish. O'tga chidamli massadan dublyaj qilingan model ya'ni o'tga chidamli model hosil qilish. Unga termik va ximik ishlov berish	4	A	2
22	O'tga chidamli massadan dublyaj o'tga chidamli model hosil qilish.Unga termik va ximik ishlov berish.	Dublyajga tayyorlangan ishchi modelni maxsus kyuvetaga o'rnatish, gelin yoki selikon massa yordamida shakl olish. O'tga chidamli massadan dublyaj qilingan model ya'ni o'tga chidamli model hosil qilish. Unga termik va ximik ishlov berish	4	A	2
22	O'tga chidamli modeldagi tishlarga ikkita teskari ta'sir etuvchi va ikkita Akker klammerining qismlarini mumdan shakllantirish va tayanch tishlarda klinik ekvatorga nisbatan joylashtirish.	O'tga chidamli massadan dublyaj qilingan model ya'ni o'tga chidamli model hosil qilish. Unga termik va ximik ishlov berish	4	A	2
23	O'tga chidamli modelda yoyli protez karkasining qismlarini shakllantirish, bir-biriga biriktirish. Mumli karkasga oxirgi shakl berish. KXQdan quyish.	O'tga chidamli modelda yoyli protez karkasining qismlarini shakllantirish, bir-biriga biriktirish. Mumli karkasga oxirgi shakl berish. KXQdan quyish	4	A	2
24	KXQdan quyilgan karkasga ishlov berish.	KXQdan quyilgan karkasga ishlov berish. Nuqson sohasiga mumdan asos tayyorlash. Sun'iy tishlarni tanlash. Sun'iy tishlarni terish. Asosga dastlabki va oxirgi shakl berish. Yoyli protezning mumli konstruksiyasini kyuvetaga giplash. Polimerizasiyalash. Tayyor yoyli protezga ishlov berish.	4	A	2
25	Quyilgan yoyli protez karkasiga elektrokimyoviy, mexanik va termik ishlov berish	Yoyli protez karkasining o'tga chidamli modelda quyish texnologiyasi. Quyilgan yoyli protez karkasiga mexanik va termik ishlov berish	2	N	1
26	Yoyli protez karkasini modelda tekshirish.	Yoyli protez karkasini modelda tekshirish. Sun'iy tishlarni tanlash va terish.	2	N	1

	Sun'iy tishlarni tanlash va terish koidalari.				
27	Kyuvetaga ko'mish usullari. Polimerizasiyalash va ishlov berish bosqichlari.	Kyuvetaga ko'mish. Polimerizasiyalash va ishlov berish bosqichlari	2	N	1
28	Utga chidamli modelda quyilgan karkaslarni ishchi modelda tekshirib ko'rish . Asos tayyorlash.	KXQdan quyilgan karkasga ishlov berish. Nuqson sohasiga mumdan asos tayyorlash. Yoyli protezning mumli konstruksiyasini kyuvetaga gipslash.	2	A	1
29	Sun'iy tishlarni tanlash. Sun'iy tishlarni terish.	Sun'iy tishlarni tuzishi,ularni tanlash. Sun'iy tishlar terish qoidalarini,sun'iy tishlarni terish.	2	A	1
30	Asosga dastlabki va oxirgi shakl berish.Yoyli protezning mumli konstruksiyasini kyuvetaga gipslash.	Asosga dastlabki va oxirgi shakl berish. Yoyli protezning mumli konstruksiyasini kyuvetaga gipslash	2	A	1
31	Polimerizasiyalash. Tayyor yoyli protezga ishlov berish.	Mumni eritish. Ajratuvchi lak surtish va plastmassa qorish. Plastmassa hamirini qoliplash va polimerizasiyalash. Yoyli protezning asos plastmassa qismiga ishlov berish	2	A	1
32	Parodontozni turli bosqichlarini ortopedik davolash. Tish qatorlarining uzluksizligini tiklash.	Parodontozni turli bosqichlarini ortopedik davolash. Tish qatorlarining uzluksizligini tiklash.	2	N	1
33	Qimirlab qolgan tishlarni taxtakachlash. Tish qatorlari nuqsonlarini to'ldiradigan taxtakachlovchi protezlar.	Qimirlab qolgan tishlarni taxtakachlash. Tish qatorlari nuqsonlarini to'ldiradigan taxtakachlovchi protezlar.	2	N	1
34	Attachmento'g'risida tushuncha. Ularni turlari, qismlari. Attachmenlar yordamida maxkamlanuvchi yoyli protezlar tayyorlashning klinika va laboratoriya bosqichlari.	Attachmento'g'risida tushuncha. Ularni turlari, qismlari. Attachmenlar yordamida maxkamlanuvchi yoyli protezlar tayyorlashning klinika va laboratoriya bosqichlari.	2	N	1
35	Ishchi modelni tayyorlash va parallelometriyalash,kar kas loyihasini chizish.	00054321 12300678 87654321 12345678 nuksonli yuqorijag' tish katoridan olingan o'lchov dan model quyish.	2	A	1
36	Modelniizolyasiyalash. 13 23 26 tishlarga metallokeramika qoplamasi uchun	00054321 12300678 87654321 12345678 Modelni parallelometriyalash. 13 23 26- tayanch tishlarga mumdan qalpoqcha tayyorlash	4	A	1

	mumdan qalpoqcha tayyorlash				
37	Attachmenning matrisa qismini o'rnatish, quyish.	Attachmenning matrisa qismini o'rnatish, quyishga topshirish. Yoyli protezning mumli karkasiga attachmenning patrisa qismini o'rnatish.	4	A	2
			108		54

3.O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoyev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoyev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoyev «Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2016.

4. Shavkat Mirziyoyev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak» Toshkent – “O'zbekiston

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar

1. X.I.Israilov, R.N.Nigmatov, N.L.Xabilov “Ortopedik stomatologiya” Toshkent “Ilm Ziyo” 2011 yil.
2. S.S.Azimxo'jayev, F.T.Raxmatullayev, O.A.Shukurov “Yoysimon tish protezlari” Toshkent “O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi” 2004 yil.
3. V.N.Trezubov, L.M.Mishinev, N.Yu.Neznanova “Ortopedicheskaya stomatologiya” Sank-Peterburg SpesList 2003 g
4. M.V.Bekmetov, F.Sh.Fayzullayev. “Ortopedik stomatologiya” Toshkent “Abu Ali Ibn Sino” 2002 yil.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. M.V.Bekmetov, F.Sh.Fayzullayev “Ortopedik stomatologiya” Toshkent, “Abu Ali Ibn Sino” nashriyoti, 2002
2. S.X.Yusupov, D.Sh.Ashurov “Tish jarroxligi stomatologiyasi va yuz-jag' travmatologiyasi” Toshkent, “Ilm Ziyo” nashriyoti, 2003 .
3. C.Ye.Kubayev, M.T.Hamidov “Olinadigan protezlar tayyorlash texnikasi” Toshkent “Ilm Ziyo” 2002 yil.

Internet saytlari:

12. www.ziyonet.uz,
13. www.wikipedia.uz,
14. www.Lexuz.uz.,
15. https://minzdrav.uz.,
16. www.med.uz.
17. www.dental- revue.ru
18. www.dentaltechnik.info

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

Yuz-jag‘ protezlari tayyorlash texnikasi fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	1. Stomatolog yordamchisi.
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.16
Ajratilgan soat:	108

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

A N Axmedov

Samarkand Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi stomatologiya bulimi boshligi.

F Rashidova

Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi stomatologiya bulim boshligi

Taqrizchilar:

D D Ibragimov

Sam DTI yuz-jag' jarroxligi kafedrasida assistenti.PHD.(falsafa doktori)

M T Hamidov

Pastdargom Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi KTBDU tib fan nomzodi

2. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Yuz-jag' protezlar tayyorlash texnikasi
Ajratilgan soat	108
Mavzular soni	35
Dasturning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> - O'quv chilargajag'lar singanda shifokor kelgungacha qilinadigan birinchi tibbiy yordam, stasionarda yordam ko'rsatishni o'rgatish; - O'quv chilargajag'larning sinish sabablari,jag'lar sinishda ishlatiladigan protezlar, yuz-jag' nuqsonlarini davolashda ishlatiladigan apparatlarning turlarini o'rgatish; - yuz-jag' nuqsonlari va tanglay nuqsonlarida o'lchov olishda ishlatiladigan termoplastik o'lchov materiallari, elastik o'lchov massalarining xususiyatlarini o'rgatish; - protezlarni tayyorlashda ishlatiladigan elastik plastmassalar va ularning turlarini va model quyishning o'z iga xos xususiyatlarini o'rgatish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> individual shinalar va maxkamlovchi apparatlar tayyorlash texnikasi; - yo'naltiruvchi apparatlar tayyorlash texnikasi; - shakl beruvchi protezlar tayyorlash texnikasi; - yuz-jag'dagi nuqsonlar va o'zgarishlarda protezlar tayyorlash texnikasi; - tanglaydagi nuqsonlar va ularga protezlar tayyorlash texnikasi; - o'rin to'ldiruvchi protezlar tayyorlash texnikasi; -jag' suyaklari noto'g'ri bitganda protezlar tayyorlash texnikasi; - tayanch implantatlarga yuzjag' protezlarini tayyorlash; - yuzjag' protezlarini tayyorlashda zamonaviy diagnostika va davolash usullarini bilishi; -individual shinalar va maxkamlovchi apparatlar tayyorlash; - yo'naltiruvchi apparatlar tayyorlash; - shakl beruvchi protezlar tayyorlash; - yuz-jag'dagi nuqsonlar va o'zgarishlarda protezlar tayyorlash; - tanglaydagi nuqsonlarga protezlar tayyorlash; - o'rin to'ldiruvchi protezlar tayyorlash; -jag' suyaklari noto'g'ri bitganda protezlar tayyorlash; - - tayanch implantatlarga yuzjag' protezlarini tayyorlash bilim va Ko'nikmalarga ega bo'ladilar.
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - individual shinalar va maxkamlovchi apparatlar tayyorlash texnikasi; - yo'naltiruvchi apparatlar tayyorlash texnikasi; - shakl beruvchi protezlar tayyorlash texnikasi; - yuz-jag'dagi nuqsonlar va o'zgarishlarda protezlar tayyorlash texnikasi; - tanglaydagi nuqsonlar va ularga protezlar tayyorlash texnikasi; - o'rin to'ldiruvchi protezlar tayyorlash texnikasi; -jag' suyaklari noto'g'ri bitganda protezlar tayyorlash texnikasi; - tayanch implantatlarga yuzjag' protezlarini tayyorlash; - yuzjag' protezlarini tayyorlashda zamonaviy diagnostika va davolash

	usullarini bilishi
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - individual shinalar va maxkamlovchi apparatlar tayyorlash; - yo'naltiruvchi apparatlar tayyorlash; - shakl beruvchi protezlar tayyorlash; - yuz-jag'dagi nuqsonlar va o'zgarishlarda protezlar tayyorlash; - tanglaydagi nuqsonlarga protezlar tayyorlash; - o'rin to'ldiruvchi protezlar tayyorlash; - jag' suyaklari noto'g'ri bitganda protezlar tayyorlash; - tayanch implantatlarga yuzjag' protezlarini tayyorlash <p>Ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak;</p>
O'quv rejaga muvofiq o'z aro bog'liq bo'lgan fan nomi	Anatomiya, fiziologiya va patologiya Tishjag' anatomiyasi va biomexanikasi Olinmaydigan prtezlar tayyorlash texnikasi Stomatologiyada materialshunoslik Hamshiralik ishi asoslari Yuqumli kasalliklar
O'qitish ni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, Ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitish ning tashkiliy	Mustakil ta'lim
1	“Yuz-jag' protezlarini tayyorlash texnikasi” fanining maqsad va vazifalari	“Yuz-jag' protezlarini tayyorlash texnikasi” fanining maqsadi, vazifasi va rivojlanish tarixi. Uning umumiy klinik fanlar bilan bog'liqligi. jag'lar singanda shifokor kelgungacha qilinadigan ishlar va birinchi yordam, stasionarda yordam ko'rsatish.	2	N	1
2	Yuz-jag' nuqsonlari va jarohatlari	Yuz-jag' nuqsonlarini davolashda ishlatiladigan apparatlarning turlari: asosiy va yordamchi; funksiyasi bo'yicha (maxkamlovchi, yo'naltiruvchi, shakl beruvchi, o'rin to'ldiruvchi va aralash) joylanishi va konstruksiyasi bo'yicha.	2	N	1
3	Sinish turlari va	Jag'larning sinish sabablari, jag'lar sinishda	2	N	1

	sabablari, sinishda protezlash	ishlatiladigan protezlar. Yuz-jag' nuqsonlarini davolashda ishlatiladigan apparatlarning turlari: asosiy va yordamchi; funksiyasi bo'yicha (maxkamlovchi, yo'naltiruvchi, shakl beruvchi, o'rin to'ldiruvchi va aralash) joylanishi va konstruksiyasi bo'yicha.			
4	LeFor bo'yicha yuqorijag'lar sinishi tasnifi,Entin bo'yicha pastkijag'lar sinishi tasnifi	Jag'larning sinish sabablari, LeFor bo'yicha yuqori jag'lar sinishi tasnifi, Entin bo'yicha pastkijag'lar sinishi tasnifi.jag'lar sinishda ishlatiladigan protezlar.	2	N	1
5	Jag siniklaring siljishi	Jaglarni vertikal va gorizontaal yuza buylab siljishi. Birlamchi va ikkilamchi siljish	2	N	1
6	Maxkamlovchi apparatlarni turlari va tayyorlash texnikasi.V.F.R udko standart apparati tuzilishi va ishlatilishi.	Maxkamlovchi apparatlarni tayyorlash usullari: standart apparatlar va laboratoriyada tayyorlangan apparatlar Tishli va tishsiz pastkijag' singanda davolash uchun ishlatiladigan V.F.Rudko, Yu.I.Bernadskiy, Ya.M.Zbarj, Kulagina apparatlari.	6	N	3
7	Ayvi, Geyking, Vilga, Limberg bo'yicha ligatur simlar bilan bog'lash usullari	Taxtakachli apparatlar: iyak osti sopqoni va uni bosh kiyim bilan biriktirish. Individual va standart tishlarni ligatur simlar bilan maxkamlash: Ayvi, Geykin, Vilga, Limberg bog'lamlari. Alyumin simdan taxtakachlar tayyorlash.	2	N	1
8	Veber shinasini tayyorlash, tuzilishi va ishlatishga bo'lgan ko'rsatmalar	Singan pastkijag'ning bo'laklarini mahkamlash uchun Veber shinasidan foydalanish. Veber shinasini tayyorlashning bosqichlari: metall karkasni tayyorlash va shinani mumdan shakllantirish, kyuvetaga ko'mish. Mumni plastmassaga almashtirish, ishlov berish va pardozlash	2	N	1
9	Tigershtedt shinasining ishlatishga bo'lgan ko'rsatmalar, uning tuzilishi, tayyorlash usullari va turlari	Tigershtedt shinasini tayyorlash usullari va bosqichlari. Tish qatorlarida shinani joylashtirish	2	N	1
10	Iyak osti sopqonini shakllantirish	Iyak osti sopqonini mumdan shakllantirish. Fantomli modelda tishlarni Ayvi, Geykin, Vilga, Limberg bog'lamlari bilan bog'lash	4	A	2
11	Fantomli modelda tishlarni ligatur simlar bilan bog'lash	Fantomli modelda tishlarni Ayvi, Geykin, Vilga, Limberg bog'lamlari bilan bog'lash. Veber bo'yicha tish-milk shinasini tayyorlash bosqichlari bilan tanishtirish. Kerakli simlar, asbob-uskunalar bilan ishlashni o'rgatish.	4	A	2

12	Veber tish-milk shinasini karkasini mumdan shakllantirish tayyorlash, mumni plastmassaga almashtirish.	Fantomli modelda Veber bo'yicha tish-milk shinasini tayyorlash. Shakllantirish va kyuvetaga ko'mish. Mumni plastmassaga almashtirish, ishlov berish va pardozlash.	4	A	2
13	Tigershtedt shinasini tayyorlash, ligatur sim bilan modelda tishlarga boglash.	Tigershtedt shinasining turlari. Tigershtedt silliq shinasining tayyorlash bosqichlari bilan tanishtirish. Kerakli simlar, asbob-uskunalar bilan amaliy laboratoriya xonasida ishlashni o'rgatish. Fontom model quyish. Alyumin simdan Tigershtedt silliq shinasini tayyorlash, modelga o'rnatish. Shinani bog'lamlar bilan modelga bog'lash.	4	A	2
14	Yunalturuvchi apparatlar tayyorlash. Kats apparati.	Jag' suyaklari sinib joyidan qo'z g'alganda yo'naltiruvchi apparatlardan foydalanish. Yo'naltiruvchi apparatlarini tayyorlash usullari. Yo'naltiruvchi apparatlar turlari: standart, shaxsiy. Yo'naltiruvchi apparatlar tayyorlash texnikasi. Yo'naltiruvchi apparatlarning qismlari: tayanch qismi, yo'naltiruvchi qismi, mahkamlovchi qismi. Singanjag'larni yo'naltirish uchun A.L.Grozovskiy, Z.I.Pomeranseva-Urbanskaya, Kats apparatlarni Qo'l lash	2	N	1
15	Model kuyish, tayanch qoplamalarni tayyorlash, naychalarni ularga kavsharlash	Kats apparatini tayyorlash uchun model quyish. Xar bir sinish bo'lagiga 2-3 ta tishga qoplamalar yoki xalqalar tayyorlash. Ularning vestibulyar yuzasiga gorizontaal yo'nalishda naychalarni kavsharlash	4	A	2
16	Simdan ikkita yoyni egish va o'rnatish	. Naychalarga kiradigan 2 ta tish qatori bo'ylab yo'naltirilgan. va og'izdan tashqariga chiqib turadigan simdan yoy tayyorlash va o'rnatish.	4	A	2
17	Shakl beruvchi protezlar tayyorlash usullari. Shur shakl beruvchi apparatini tayyorlash.	Og'iz atrofidagi yumshoq to'qima larning mexanik, termik jarohatlarda paydo bo'ladigan nuqsonlarni va chandiqlarni davolashda shakllantiruvchi apparatlardan foydalanish. Ortopedik usul bilan davolashda yuz-jag' to'qima laridan yamoq-parcha sifatida foydalanish. Betelman, Rudko, Kulagina, Bernadskiy, Shur shakl beruvchi apparatlarini tayyorlash usullari.	2	N	1
18	Maxkamlovchi qism uchun qoplamalar tayyorlash, trubkalarni modelga urnatish.	Shakl beruvchi va o'rin to'ldiruvchi Betelman apparatini tayyorlash bosqichlari. Model kuyish, maxkamlovchi qism uchun qoplamalar tayyorlash, trubkalarni tayyorlash, modelga o'rnatish, shakl beruvchi apparatlar qismlarini mumdan shakllantirish va sterjenlar tayyorlab o'rnatish	4	A	2
19	Shakl beruvchi apparatlar qismlarini mumdan	Shakl beruvchi apparatlar qismlarini mumdan shakllantirish va sterjenlar tayyorlab o'rnatish, mumni plastmassaga almashtirish; ishlov berish, silliqlash, yaltiratish. Yuqorijag'ga qoplamalar tayyorlash,	4	A	2

	shakllantirish va sterjenlar tayyorlab o'rnatish, mumni plastmassaga almashtirish	pastkijag'ga shakl beruvchi apparatning qismlarini amaliy laboratoriya xonasida tayyorlash.			
20	Yuz jag nuksonlari va unda ishlatiladigan protezlar. Yuz, ko'z kosasi, lab, yuqori va pastkijag'larga protezlar tayyorlash	Yuz, ko'z kosasi, yuqori va pastkijag'larni protezini tayyorlash va mahkamlash usullari. O'lchov olish, model chiqarish, protezni mumdan shakllantirish, plastmassani rangini belgilash.	2	N	1
21	Yuz, ko'z kosasi, lab, yuqori va pastkijag'lardan o'lchov olish va model quyish. Yuz, ko'z kosasi, lab, yuqori va pastkijag'lardan o'lchov olish va model quyishumdan shakllantirish	Yuz, ko'z kosasi, yuqori lab, yuqori va pastkijag'larning protezlarini tayyorlash va mahkamlash usullari. Yuzdan o'lchov olish uchun bemorni gorizontol holatga keltirish, gipsli o'lchov dan model-niqob chiqarish. Gipsli niqobda kerakli sohani mumdan shakllantirish.	4	A	2
22	Plastmassaning rangini belgilash, mumni plastmassaga almashtirish.	Plastmassaning rangini belgilash. Mumni plastmassaga almashtirish. Tayyor protezga ishlov berish va pardoqlash.	4	A	2
23	Tayyor protezga ishlov berish va pardoqlash	Bor mashina va shleyfmatorda tayyor protezga ishlov berish va pardoqlash.	4	A	2
24	Tanglaydagi nuqsonlarga tayyorlanadigan obturatorlarning turlari.	Tanglay nuqsonlariga har xil protezlar tayyorlash usullari. Tanglaydagi nuqson va o'zgarishlar sabablari. Qattiq va yumshoq tanglayning nuqsonlarida obturatorlarni tayyorlash. Operasiyadan oldin va operasiyadan keyin qattiq va yumshoq tanglayda yetishmovchiliklar hosil bo'lish sabablari. Tanglay choki bitmay qolganda, jarrohlik davolash davrida tanglay himoya plastinkasini tayyorlash texnikasi.	2	N	1
25	Ilina-Markosyan bo'yicha obturator tayyorlash uchun model	Qattiq va yumshoq tanglayning nuqsonlarida obturatorlarni tayyorlash. Ilina-Markosyan bo'yicha obturator tayyorlash uchun model quyish, chegara chizish va klamerlar tayyorlash.	4	A	2

	quyish, chegara chizish va klamerlar tayyorlash				
26	Mumdan shakllantirish, kyuvetaga ko'mish, mumni plastmassaga almashtirish	Mumdan shakllantirish, kyuvetaga ko'mish, mumni plastmassaga almashtirish. Operatsiyadan oldin yoki so'ng qattiq va yumshoq tanglayda yetishmovchiliklar hosil bo'lgan da tanglay himoya plastinkasini tayyorlash texnikasini, tanglay nuqsonlarini protezlashni o'rganish	4	A	2
27	Tanglay himoya plastinkasini tayyorlash uchun model olish, unga chegarani chizish, shakllantirish va pishirish.	Tanglay himoya plastinkasini tayyorlash uchun model olish, unga chegarani chizish, mumdan shakllantirish, kyuvetaga ko'mish, plastmassaga almashtirish, bosqichlari. Ishlov berish, silliqlash va yaltiratish.	4	A	2
28	O'rnini to'ldiruvchi protezlarni turlari va ularni tayyorlashga bo'lgan ko'rsatmalar	O'rnini to'ldiruvchi protezlarni turlari va ularni tayyorlashga bo'lgan ko'rsatmalar. Yuqorijag' olib tashlanganda nuqsonlarning o'rnini to'ldiruvchi protezlar tayyorlash. Oksman apparatini 4 ta bosqich bilan tayyorlash usullari. Pastkijag' olib tashlanganda Shur protezini tayyorlash texnikasi va uning Qo'l lanilishi.	2	N	1
29	Yuqorijag' olib tashlanganda model quyish, protez chegarasini chizish	Yuqorijag' olib tashlanganda va yuzning yumshoq to'qima laridagi nuqsonlarda o'rnini to'ldiruvchi protezlar tayyorlash usullari. Model quyish, modelga chegara chizish, mahkamlovchi qismlarni tayyorlash, mumdan shakllantirish.	2	A	2
30	Mahkamlovchi qismlarni tayyorlash, mumdan shakllantirish.	Model quyish, modelga chegara chizish, mahkamlovchi qismlarni tayyorlash, mumdan shakllantirish.	4	A	2
31	Pastkijag' olib tashlanganda model quyish, protez chegarasini chizish	Pastkajag' olib tashlanganda va yuzning yumshoq to'qima laridagi nuqsonlarda o'rnini to'ldiruvchi protezlar tayyorlash usullari. Model quyish, modelga chegara chizish, mahkamlovchi qismlarni tayyorlash, mumdan shakllantirish.	2	A	2
32	Jag' suyaklari noto'g'ri bitganda protezlar tayyorlash usullari.	Jag' singanda, Og'iz jiplanishi o'z garganda, og'izning kirish yo'li kichrayganda, pastkijag' siniqlari bitmay qolganda protezlash usullari. Mikrostromiyada protezlashning xususiyatlari. Kurlyandskiy apparatlarini, buklama, qismlarga ajraladigan protezlarni tayyorlash texnikasi. jag' suyaklari noto'g'ri bitganda prikusni to'g'ri lash uchun olinadigan va olinmaydigan protez tayyorlash usullari. jag' noto'g'ri bitganda Vaynshteyn apparatini Qo'l lanilishi.	2	N	1

		Yuz-jag' jarohatlari asoratlarini oldini olish usullari, mahkamlovchi apparatlar – Limberg, bokser shinasi. Pastkijag'ning qimirlamay qolishini oldini olish uchun ishlatiladigan protezlar va apparatlar. Muskullar gimnastikasi. Bo'g'imdan tashqari kontrakturalarning rivojlanishini oldini olishda ishlatiladigan apparatlar. Apparatlarning ta'sir qilish mexanizmi. Muskullar ishini tiklash, muskullarni reflektor qisqarishini va yallig'lanishlarini oldini olish. Taxtakach tayyorlash usuli			
33	Buklama va bo'laklarga ajratiladigan protez tayyorlash	Og'izning kirish qismi torayganda, jag'lar noto'g'ri bitganda, prikus o'z garganda protezlash. Og'iz kirish qismining torayib qolish sabablari va ularni davolash usullari. Buklama va bo'laklarga ajraladigan protezlarini amaliyot laboratoriya xonasida tayyorlash. Mikrostomiyada o'lchov olish, model quyish. Buklama va bo'laklarga ajratiladigan protez tayyorlash bosqichlarini ketma-ketlikda bajarish. Sharnir tayyorlash, mumdan shakllantirish. Mumni plastmassaga almashtirish.	4	A	1
34	Implantatlarda yuz-jag' protezlarini tayyorlash boskichlari	Tish implantati turlari. Implantasiya usullari. Implantasiyaga bo'lgan ko'rsatmalar. Implantatlarda yuzjag' protezlarini tayyorlashga ko'rsatma. Implantatlarda yuzjag' protezlarini tayyorlash boskichlari.	4	N	1
35	Yuz-jag' protezlarini tayyorlashda zamonaviy diagnostika va davolash usullari	Bemorlarni davolash rejasini tuzishda nurli diagnostika usullarini kullash (MSKT, MRT). SAD /CAM texnologiyasi yordamida ortopedik davolashni kompleks rejalashtirish. Kompyuter prototip usulida modellar olish. Kompyuter prototip usulida protezlar tayyorlash.	2	N	1
Jami			108		54

3.O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quv chilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari:

5. Shavkat Mirziyoyev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – "O'zbekiston" 2018.

6. Shavkat Mirziyoyev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – "O'zbekiston" 2018.

7. Shavkat Mirziyoyev «Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – "O'zbekiston" 2016.

8. Shavkat Mirziyoyev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak» Toshkent – "O'zbekiston"

1. M.T.Hamidov “Yuz-jag‘ protezlarini tayyorlash” Toshkent, “Ilm Ziyoyi” nashriyoti, 2007 yil
2. S.E.Kubayev, M.T.Hamidov, B.A.Xasanov “Olinmaydigan tish protezlari tayyorlash” Toshkent, “Ilm Ziyoyi” nashriyoti, 2007 yil
3. X.I.Irsaliyev, R.N.Nigmatov, N.L.Xabilov “Ortopedik stomatologiya” Toshkent, “Ilm Ziyoyi” nashriyoti, 2007 yil
4. S.S.Agzamxojayev, G.T.Maqsudova “Ortopedik stomatologiya va ortodontiya asoslari” Toshkent, “O‘zbekiston” izdatelstvo, 2005 yil
5. S.X.Yunusov, D.J. Ashurov. Tish jarroxligi stomatologiyasi va yuz-jag‘ travmatologiyasi. Toshkent, “Ibn Sino” nashriyoti, 2005 yil

Qo‘shimcha adabiyotlar:

6. M.V.Bekmetov, F.Sh.Fayzullayev “Ortopedik stomatologiya” Toshkent, “Abu Ali Ibn Sino” nashriyoti, 2002
7. S.X.Yusupov, D.Sh.Ashurov “Tish jarroxligi stomatologiyasi va yuz-jag‘ travmatologiyasi” Toshkent, “Ilm Ziyoyi” nashriyoti, 2003 .
8. V.N.Trezubov, L.M.Mishine, N.Yu.Neznanova “Ortopedicheskaya stomatologiya” Sank-Peterburg, izdatelstvo “Spes List”, 2003
9. «Sihat-salomatlik» jurnali.
10. «Hamshira» jurnali.
11. «O‘zbekistonda Sog‘liqni saqlash» ro‘z nomasi

Internet saytlari:

12. www.ziynet.uz,
13. www.wikipedia.uz,
14. www.Lexuz.uz.,
15. <https://minzdrav.uz>.,
16. www.med.uz.
17. www.dental-revue.ru
18. www.dentaltechnik.info

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

BOLALARGA KUYILADIGAN ORTODONTIK VA ORTOPEDIK APARATLAR

TAYYORLASH TEXNIKASI fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.17
Ajratilgan soat:	90

Toshkent- 2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI

Tuzuvchilar:

1. Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi, stomatologiya bulimi boshlig'i - F.S.Rashidova
2. Pastdargom Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikum KTBDU **M T Hamidov**

Taqrizchilar:

1. Samarqand viloyat ixtisoslashgan bolalar stomatologiya poliklinikasi vrachi, ortodont stomatolog- **A.B.Indiaminova**
2. Samarqand tibbiyot instituti "Ortopedik stomatologiya kafedrasi mudiri- **A.B. Norbutayev**

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Bolalarda qo'llaniladigan ortopedik va ortodontik konstruksiyalarni tayyorlash texnikasi.
Ajratilgan soat	90
Mavzular soni	49
Dasturning maqsadi	<p>– O'quvchilarga bolalarda qo'llaniladigan ortopedik va ortodontik konstruksiyalarni tayyorlash uchun turli xil tish protezlarni tayyorlash va ularni tuzatish, turli o'lchov materiallaridan model qo'yish usullarini va bu ishlarni bajarishda texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilishni o'rgatish;</p> <p>- o'quvchilarga tish protezlash texnikasida qo'llaniladigan konstruktiv materiallarning yangi turlari va tish protezlari tayyorlash uchun sifatli, zamonaviy, mukammal apparatlarning qo'llanilishini o'rgatish.</p>
O'zlashtirish (o'qitish) Natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - tish qatorlarining qisman nuqsonlarida sodir bo'ladigan klinik va funksional o'zgarishlarni; - bolalarda qo'llaniladigan ortopedik va ortodontik konstruksiyalarni tayyorlash turlari va tuzilishi, ularga bo'lgan talablar, ijobiy va salbiy tomonlarini; - tish qatorida qisman nuqsonlar mavjudligida bolalarda qo'llaniladigan ortopedik va ortodontik konstruksiyalarni tayyorlashning klinik va laboratoriya bosqichlarini va ularga tibbiy-ijtimoiy yordam ko'rsatish bo'yicha bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladilar.
Bilim	<p>Fanni o'zlashtirish natijasida o'quvchi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - texnika xavfsizligi qoidalarini bilishni; - tish qatorlari nuqsonlarini; - bolalarda quyiladigan ortodontik protezlar tayyorlashga ko'rsatmalarni; - modellarni parallelometriyalash usullarini; - bolalarda quyiladigan ortodontik protezlarni jag'da maxkamlanish usullarini; - bolalarda quyiladigan ortodontik protezlar karkasini shakllantirishni; - bolalarda quyiladigan ortodontik protezlar karkasini modeldan ajratib quyib tayyorlashning klinik va laboratoriya bosqichlarini; - bolalarda quyiladigan ortodontik protezlar karkasini o'tga chidamli modelda quyib tayyorlashning klinik laboratoriya bosqichlarini; - bolalarda quyiladigan ortodontik protezlar tayyorlashning klinik laboratoriya bosqichlarini; - bolalarda quyiladigan ortodontik protezlar tayyorlashni.
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - Tish-jag' anomaliyasini davolashda ortodontik apparatlarning qo'llanilishi va farqlanishi - tasir qilish prinsipi, tasir ko'rsatiladigan sohaga qarab, joylanishi, fiksasiyasi, konstruksiyasi bo'yicha aniqlash - Olinmaydigan apparatlarning elementlari: metall qoplamalar va halqalar, naychalar (trubkalar), shtangalar, qulfli moslamalar, ortodontik yoylar, gaykalar, ilmoqlar.

	<ul style="list-style-type: none"> - Olinadigan ortodontik apparatlarning elementlari: Adams va Shvars klammerlari, Koffin prujinasi, ilon izli prujina, Qo'l simon prujina va vestibulyar yoy. - Tayyorlangan elementlarni modelga o'rnatish bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladilar. - O'quvchilarda mustaqil fikrlash ko'nikmalariga ega bo'ladilar.
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi	Anatomiya, fiziologiya va patologiya Umumiy gigiyena va ekologiya Hamshiralik ishi asoslari Yuqumli kasalliklar Yuz-jag protezlarni tayyorlash texnikasi Og'iz bo'shlig'i gigiyenasi Tish jag' anatomiyasi va biomexanikasi
O'qitishni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishning tashkiliy	Mustakil ta'lim
1	“Bolalarga qo'yiladigan ortopedik va ortodontik konstruksiyalarni tayyorlash texnikasi” fanining maqsadi, vazifalari, tarixi. O'zbekistonda bolalar va o'smirlarga stomatologiya yordamini ko'rsatish	<ul style="list-style-type: none"> - O'zbekistonda bolalar va o'smirlarga stomatologiya yordamini ko'rsatilishini; - “Bolalarda qo'yiladigan ortopedik va ortodontik konstruksiyalarni tayyorlash” fanining maqsad va vazifalarini; - ortodontiya va tish protezlash sohasining tarixini; - somatik hamda stomatologik kasalliklarning oldini olishda ortodontik yordamni tutgan o'rnini. 	2	N A 2/	1
2	Bolalar yuz - jag' tizimining anatomik va fiziologik xususiyatlari	<ul style="list-style-type: none"> - bolalarning yuz-jag' suyaklarini rivojlanishini; - sut tishlarini chiqish muddatlarini va sut tishlovining davrlarini; 	4	N A 4/	2

		<ul style="list-style-type: none"> - doimiy tishlarning chiqish muddatlarini; - fiziologik va patologik tishlovlarni; - ortognatik tishlov belgilarini. 			
3	Tish-jag' anomaliyalari, ularning tasnifi.	<ul style="list-style-type: none"> - tish-jag' anomaliyalari tushunchasi va ularning sabablarini; - tish-jag' anomaliyalarining Engl, Kurlyandskiy, Kalvelis tasniflarini. 	4	N A 4/	2
4	Tish-jag' anomaliyalarini davolashda Qo'l laniladigan ortodontik apparatlar, ularning tasnifi. Olinmaydigan va olinadigan ortodontik apparatlarning elementlari.	<ul style="list-style-type: none"> - ortodontik apparatlar haqida tushuncha va ularning tasnifini; - olinmaydigan va olinadigan ortodontik apparatlarning elementlarini. - Adams va Shvars klammerlari, Koffin prujinasi, ilon izli prujina, qo'lsimon prujina va vestibulyar yoy. Tayyorlangan elementlarni modelga o'rnatish. 	12	N A 10/2	2
5	Ortodontik apparatlar ta'sirida tish-jag' tizimi to'qima larida bo'ladigan morfologik o'zgarishlar	<ul style="list-style-type: none"> - tish-jag' anomaliyalar va deformatsiyalarni va ularni davolashda ishlatiladigan apparatlarni; - tish-jag' to'qima larida ortodontik apparatlar tasirida sodir bo'ladigan o'zgarishlarni. 	4	N A 4/	2
6	Mexanik ta'sir etuvchi apparatlar tayyorlash texnikasi.	<ul style="list-style-type: none"> - Engel yoyini tayyorlash texnikasini; - Eynsvort apparatini tayyorlash texnikasini; - Qo'l simon prujinali plastinkani tayyorlash texnikasini. - Breket tizimini qo'llashga bo'lgan ko'rsatmalar. Breket tizimini tuzilishi. 	10	N A	4
7	Funksional yunaltiruvchi apparatlar tayyorlash texnikasi.	<ul style="list-style-type: none"> - funksional yo'naltiruvchi apparatlarning turlarini va qo'llanilishini; - Bymn va Shvars kappalarini tuzilishi, tayyorlash texnikasini; - Bryukl apparatini tuzilishi, tayyorlash texnikasini; - Katsning tishlov plastinkasini qo'llashga bo'lgan ko'rsatmalarni va tayyorlash bosqichlarini; - Nord va Derexsvayler apparatlarining tuzilishini, qo'llanilishini va tayyorlash bosqichlarini. 	10	N A 4/6	6
8	Aralash ta'sir etuvchi ortodontik apparatlar tayyorlash texnikasi.	<ul style="list-style-type: none"> - aralash ta'sir etuvchi apparatlarning turlarini; - Gulyayeva va Xurgina apparatining qismlari tuzilishi va qo'llanishiga bo'lgan ko'rsatmalarni; 		N A	6

		<ul style="list-style-type: none"> - Andrezen-Goypl apparatini tuzilishi, qo‘l lanishiga bo‘lgan ko‘rsatmalar va uni ta’sir kuchidan foydalanishni; - aktiv, passiv va tayanch qismlarini; - Frenkelning funksiya sozlagich turlarini; - Frenkelning I-II-III funksiya sozlagichni turlarini qo‘llashga ko‘rsatmalarni; - apparatning qismlarini, ularning joylanishini va apparatning ta’sir kuchidan foydalanishni. 	10		
9	Retension apparatlarning tuzilishi, tayyorlash texnikasi	<ul style="list-style-type: none"> - apparatlar bilan davolangandan keyingi retension davrni; - retension kappalarni; - retension apparatlarni turlarini. - 	10	N A 4/6	
10	Bolalarga tish protezlar tayyorlash texnikasi.	<ul style="list-style-type: none"> - sut tishlarini va doimiy tishlarni chiqish davrini; - yuz-jag‘ suyaklarida o‘shir jarayonida sodir bo‘ladigan o‘zgarishlarni (tishlovda, chakka - pastki jag‘ bo‘g‘imida); - bolalarga olinadigan va olinmaydigan protezlar tayyorlash uchun ko‘rsatmalar va tayyorlash texnikasini; - 	10	N A 4/6	
11	Bolalarda quyiladigan zamonaviy ortodontik konstruksiyalarni kullanilishi (Edjuas Breket sistemasi, pozisioner Dreys-Valer, Dianata) O‘quvchi bilishi kerak:	<ul style="list-style-type: none"> - breket tizimini tuzilishini va Qo‘l lashga bo‘lgan ko‘rsatmalarni; - Pozisioner Dreys-Valler, Dianata moslamalarini tuzilishi va Qo‘l lashga bo‘lgan ko‘rsatmalarni; - 	10	N A 8/2	
	Jami		90		45

3.O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og‘zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati

Prezident asarlari:

1.Shavkat Mirziyoyev «Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.

2.Shavkat Mirziyoyev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.

3.Shavkat Mirziyoyev «Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2016

4.Shavkat Mirziyoyev «Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak» Toshkent – “O‘zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar

1.M.V.Bekmetov, F.Sh.Fayzullayev. «Ortopedik stomatologiya» Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nashriyoti, 2002.

2.V.N.Trezubov, L.M.Mishinev, N.Yu..Neznanova “Ortopedicheskaya stomatologiya” Sank-peterburg, SpesList,2003 g

3.S.Ye.Kubayev, M.T.Hamidov “Olinmaydigan tish protezlarini tayyorlash”. Toshkent. “Ilm Ziyο”. 2007.

4.X.I.Israilov, R.N.Nigmatov, N.L.Xabilov “Ortopedik stomatologiya” Toshkent, “Ilm Ziyο”, 2011 yil

5.V.S.Bulgakov «Stomatologicheskoye materialovedeniye» Moskva, 2016

6.T.Xalilov «Bolalarga qo‘yiladigan ortopedik va ortodontik konstruksiyalarni tayyorlash» Toshkent, 2004 yil.

7.S.S.Agzamxodjayev, G.T.Maqsudova “Ortopedik stomatologiya va ortodontiya asoslari” 2005 yil.

8.L.Persin «Stomatologiya destkogo vozrasta Ortodontiya» moskva 2016

9.P S Flis,N A Omelchuk « Ortodontiya» medesina 2008

10.V.I. Kusevlyaka-Ortodontiya. G Xarkov 2005

Qo‘shimcha adabiyotlar

1.M.V.Bekmetov, F.Sh.Fayzullayev “Ortopedik stomatologiya xom ashyolari” Toshkent, 1994

2.X.Sh.Raxmonov “Materialshunoslik” Toshket, 2007

3.V.S.Bulgakov «Stomatologicheskoye materialovedeniye» Moskva, 2016

4.V.M.Bezrukov «Deformatsii lisevogo cherepa» 2005 god

5.B.M.Salaxiddinov, M.A.To‘ychiyeva “Bolalar davri stomatologiyasi” 2003 yil

Internet saytlar

1. www.dental-revue.ru

2. dental.technic.info

3. ya-stomatolog.ru.

4. [www.Lexuz.uz.,](http://www.Lexuz.uz.)

5. ziyo.net

6. [protezi – zubov.ru](http://protezi-zubov.ru)

7. www.medbook.net.ru

8. [https://minzdrav.uz.,](https://minzdrav.uz.)

9. [www.med.uz.](http://www.med.uz)

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

HAMSHIRALIK ISHI TEXNIKASI fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.18
Ajratilgan soat:	108

Toshkent- 2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Jumaniyozova N- Chilonzor Abu Ali ibn Sino
nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi
Akbarova G- Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi
jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi

Takrizchilar:

G J Xujamurodov- Samarkand Abu Ali ibn Sino
nomidagi jamoat salomatligi texnikumi direktori.

1.O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Hamshiralik ishi texnikasi
Ajratilgan soat	108
Mavzular soni	12
Dasturning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> - hamshiralik ishi asoslari bo'yicha barcha amaliy Ko'nikmalarni o'rgatish; - parvarishlash usullarini, turli laborator va instrumental tekshiruvlarga kerakli jihozlarni va bemorlarni tayyorlash; - har tomonlama yetuk, yuqori malakali kichik mutaxassis tayyorlash.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - hamshiralik ishinining ta'rifi va tarixini; - hamshiralik ishinining huquqiy va etikaviy masalalarini; - hamshiralikda parvarish qilish usullarini; - davolash profilaktika muassasalari va ularda yuritiladigan tabiiy hujjatlarni rasmiylashtirishni, - shifoxona ichi infeksiyasi, hamshira va bemorning infeksiyon xavfsizligini ta'minlashni; - hamshiralikda parvarish qilish usullarini; - bemorlarda o'tkaziladigan turli tibbiy muolajalar texnikasini; - kechiktirib bo'lmaydigan xolatlarda shoshilinch yordam berishni bilishi kerak; - O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari, Vazirlar Mahkamasining qarorlari va Sog'liqni saqlash vazirligining buyruq va uslubiy tavsiyalarini; - kechiktirib bo'lmaydigan holatlarda shoshilinch yordam berishni; - hamshiralik ishi texnikasidan muolaja bajarish Ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak; - "Hamshiralik ishi texnikasi" fanidan amaliy Ko'nikmalarni bajarish malakalarga ega bo'lishi kerak.
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - Hamshiralik ishi fanining tarixi. - Hamshiralik ishining ahloqiy asoslari va deontologiyasi. Hamshiralik ishida muloqat DPM ning asosiy turlari, - yo'nalishlari va tibbiy hujjatlarni yuritish - Infeksiya nazorati, infeksiyon xavfsizlik - Bemorning shaxsiy gigiyenasi - Bemorni ovqatlantirish. - Bemorlarning funksional holatini baholash. - Kusayotgan va fiziologik bo'shalishi buzilgan bemorlarga yordam berish - Soddalashtirilgan fizioterapevtik muolajalarni o'tkazish - Dori moddalarini Qo'l lash - Bemorlarni laborator-instrumental tekshiruvlarga tayyorlash - Kechiktirib bo'lmaydigan xolatlarda shoshilinch yordam berish
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - Kasallik tarixining titul varaqasini tuldirish. - Yotoq yaralarning paydo bo'lish sabablari va oldini olish choralarini amalga oshirishni. - Ko'z , quloq, burun, Og'iz bo'shlig'i va tashqi jinsiy a'zolarni parvarish qilishni.

	<ul style="list-style-type: none"> -tabiiy ovqatlanish usullarini sun'iy ovqatlanish usullari (me'da zondi yoki nazogastral zond orqali, gastrostoma orqali, rektal va parenteral yo'l orqali)ni. -Tana xarorati va arterial bosimni ulchash.Pulsni va nafas olishni sanashni. -Xuqna turlarini: tozalovchi, sifonli,moyli, dorili, oziqalini turli xildagi huqna o'tkazish ga va gaz chiqarish naychasini Qo'l lashda uchraydigan asoratlar va mone'liklarni. -Bemorlarga xantal qo'yish ni isitadigan kompress qo'yish ni isitgichdan, muz xaltadan foydalanishni; bemorni vanna va dush qabul qilishga tayyorlashni suvli muolajalarni o'tkazish da bemorlarni kuzatishni. -Dori moddalarni tarqatish qoidalarini dori moddalarni organizmga kiritish usullarini dori moddalarni parenteral yuborish usullarini inyeksiya natijasida rivojlanishi mumkin bo'lgan asoratlarni va ularni oldini olishni inyeksiya asoratlarda birinchi yordam ko'rsatishni. -Laborator va asbob-uskunali tekshiruvlarda tibbiyot hodimlarining vazifalarini laborator va asbob-uskunali tekshiruvlarga bemorlarni tayyorlashni bemorni rentgenologik va endoskopik tekshiruvlarga tayyorlashni bemorni ultratovushli tekshiruvga tayyorlashni. -Xushdan ketganda birinchi yordam ko'rsatishni anafilaktik shokda birinchi yordam ko'rsatishni nafas yo'llari obstruksiyasida birinchi tibbiy yordam ko'rsatishni sun'iy o'pka reanimasiyasini "og'izdan-og'izga", "og'izdan burunga" usullarida bemorlarga o'tkazish ni bilvosita yurak massajini o'tkazish ni.
O'quv rejaga muvofiq o'z aro bog'liq bo'lgan fan nomi	<p>"Hamshiralik ishi texnikasi" fanini o'qitish da umumta'lim fanlaridan matematika, fizika va kimyo, umumkasbiy fanlardan "Anatomiya, fiziologiya va patologiya", "Farmakologiya va reseptura", "Umumiy gigiyena va ekologiya", "Mikrobiologiya epidemiologiya asoslari bilan", "Valeologiya" va maxsus fanlardan "Klinik patologiya va birinchi tibbiy yordam", "Og'iz bo'shlig'i gigiyenasi", "Yuqumli kasalliklar", "Favqulotda holatlar tibbiyoti" fanlari bilan bog'lab o'tiladi.</p>
O'qitish ni tashkiliy shakli	<p>N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim;</p>
Dasturga qo'yilgan talab	<p>Majburiy</p>
O'qitish tili	<p>Guruhga tayinlangan dars tili asosida</p>
Baholash tartibi	<p>Joriy baholash tartibiga asoslanib</p>
O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash	<p>Yozma, og'zaki, savol-javob,munozara,test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, Ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish</p>

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitish ning tashkiliy	Mustakil ta'lim
1	Hamshiralik ishi fanining tarixi.	Hamshiralik ishini ta'rifi. Hamshiralik ishining rivojlanish tarixi. Hamshiralik ishining rivojlanishiga F.Naytingeyl va V.Xenderson qo'shgan xissasi. XX asrdan boshlab hamshiralik ishi. O'zbekistonda hamshiralik ishining rivojlanishi. Hamshiralik ta'limi. Xalqaro hamshiralalar assosiasiyasi va turli davlatlarda o'xshash assosiasiyalarning tashkil qilinishi.	2	N 2	2
2	Hamshiralik ishining ahloqiy asoslari va deontologiyasi. Hamshiralik ishida muloqot.	Hamshiralik ishining ahloqiy asoslari. Etika va deontologiya haqida tushuncha. Etika va qonun. Etika tamoyillari. Hamshiralik kasbi va etika. Hamshira faoliyatida bajarilishi shart bo'lgan harakatlar. Hamshiralik ishida muloqot. Muloqot haqida tushuncha, uning bosqichlari va turlari, vazifalari. Muloqotga olib keluvchi va halaqit beruvchi omillar. Muloqot samaradorligini belgilovchi ko'rsatkichlar. Tibbiyot hamshirasining muloqot mohirligi (vaqtni hisobga olgan holda to'g'ri tuzilgan gap).	2	N 2	4
3	Davolash profilaktika muassasalarining asosiy turlari, yo'nalishlari va tibbiy xujjatlarni yuritish.	Davolash profilaktikamuassasalarining yo'nalishlariga ko'ra turlari va vazifalari. Oilaviy poliklinikalarda patronaj ishlarini olib borish. DPM da yuritiladigan tibbiy hujjatlar. Shifoxonada va poliklinikada yuritiladigan tibbiy hujjatlarning tuzilishi, vazifasi, shakllari.	12	N A 4\8	4
4	Infekcion xavfsizlik. Infeksiya nazorati.	Infeksiya va infeksiyon jarayon haqida tushuncha. Shifoxona ichidagi infeksiya (ShII) haqida tushuncha. ShII qo'zg'atuvchilari. ShII aniqlanadigan joylar. ShII chaqiruvchi kasalliklar va ularning yuqish yo'llari. ShII oldini olishda xavfsizlik va nazorat chora-tadbirlari. Hamshira ish joyida umumiy xavfsizlikchora-tadbirlari. Dezinfeksiya va uning turlari. Dezinfeksiya vositalarini Qo'l lashda havsizlik texnikasi qoidalari.Sterilizasiya va uning turlari. Sog'liqni saqlash vazirligining ShIIni oldini olishga qaratilgan so'ngi buyruqlarining mazmuni. Davolash muassalarida gepatit va OIV infeksiyasining yuqish yo'llari, oldini olish	12	N A 4\8	6

		choralari.			
5	Bemorning shaxsiy gigiyenasi.	Bemorning to'shakdagi holati, faollik tartibi. Funktsional krovatni qo'llash qoidalari. To'shakni tayyorlash, taglik, pamperslarni qo'llash. Bemor tanasi gigiyenasiga qo'yiladigan asosiy talablar. Terini parvarishlash. Yotoq yaralar: hosil bo'lishi mumkin bo'lgan joylar, xavfli omillari. Yotoq yaralarni parvarishlash va oldini olish. Ko'z , quloq, burun, Og'iz bo'shlig'i , jinsiy a'zolari parvarishlash. Soch va tirnoqlarni parvarish qilishning ahamiyati.	10	N A 2\8	4
6	Bemorlarni ovqatlantirish.	Ovqatning tarkibiy qismlari, energetik qiymati ko'rsatkichlari, kalloriyasi. Oqsillar. Yog'lar. Uglevodlar, suv, mineral moddalar, vitaminlarning ovqatlanishdagi ahamiyati. Diyetoterapiyaning asosiy xususiyatlari. Parhez stollari tasnifi. Tabiiy va sun'iy ovqatlanish usullari, ularni Qo'l lashga ko'rsatmalar. Asosiy oziqli eritmalar.	12	N A 4\8	4
7	Bemorlarni funksional holatin baholash.	Termoregulyasiya jarayonini boshqarishda ichki sekresiya bezlari faoliyatining ahamiyati, termoregulyasiya mexanizmini buzilishi, haroratni o'lchash . Tomir urishini tekshirishning ahamiyati. Normal puls me'yorlari. Arterial bosimning(AB) ta'rifi. AB ko'rsatkichlariga baxo berish. Nafas olish mexanizmi, tiplari va patologik turlari. Suv muvozanati haqida tushuncha.	12	N A 4\8	4
8	Kusayotgan va fiziologik bo'shalishi buzilgan bemorlarga yordam berish	Me'da-ichak yo'li muammolari (qusish, jig'ildon qaynashi, meteorizm, ich ketishi, qabziyat). Ularning keltirib chiqaradigan sabablar. Me'dadan qon ketish belgilari. Me'dadan qon ketganda birinchi yordam. Huqna turlarini: tozalovchi, sifonli,moyli, dorili, oziqali. Yeurlri xildagi huqna o'tkazish ga va gaz chiqarish naychasini Qo'l lashda uchraydigan asoratlar va mone'liklar.	6	N A 2\4	4
9	Soddalashtirilgan fizioterapevtik muolajalarni o'tkazish texnikasi	Soddalashtirilgan fizioterapevtik muolajalarning organizmga ta'sir kilish mexanizmi. Soddalashtirilgan fizioterapiya muolajalarini o'tkazganda texnika xavfsizligiga rioya qilish. Soddalashtirilgan fizioterapevtik muolajalarni Qo'l lashda ko'rsatmalar va mo'neliklarni. Kompreslar, isitgich va muzli xalta qo'yish . Davolash vannalarini tayyorlash. Muolaja vaqtida bemorni kuzatish va parvarishlash. Dush turlari va ularni o'tkazish qoidalari.	10	N A 2\8	6
10	Dori vositalarini Qo'l lash.	Eng muhim terapevtik tadbirlardan biri hisoblangan dori vositalar bilan davolashning ahamiyati. Kasalxonada kasallik tarixidan shifokor buyurtmalarini yozib olish. Dori moddalari (narkotik, psixotrop, kuchli ta'sir etuvchi, spirt va prekursorlar)ni saqlash. Til ostiga qo'yiladigan dorilarning Qo'l lanishi. Dorilar bilan Og'iz bo'shlig'i ni chayqash va shimdirish. To'g'ri ichakka	16	N A 4\12	6

		va unga kiritiladigan dori moddalarni Qo‘l lash usullari. Teri osti, teri orasi va muskul orasiga inyeksiya qilish texnikasi. Inyeksiya kilingandan keyin kuzatiladigan asoratlar, ularning oldini olish va davolash.			
11	Bemorni laborator va instrumental tekshiruvlarga tayyorlash.	Laborator va asbob-uskunali tekshiruvlarining asosiy usullari va ularning ahamiyati. Bemorlarni turli xildagi tashxislash tekshiruvlariga tayyorlash hususiyatlari. Tashxislash tekshiruvlarida tibbiyot hodimlarining bajaradigan vazifalari (majburiyatlari). Bemorga tekshiruv ahamiyati va unga tayyorlanish qoidalarini tushuntirish. Bemorni rentgenologik, endoskopik va ultratovushli tekshiruvlarga tayyorlash jarayonida xavfsizlik qoidalariga rioya qilish	8	H A 4\4	6
12	Kechiktirib bo‘lmaydigan xolatlarda shoshilinch yordam berish	Kechiktirib bo‘lmaydigan xolatlarda shoshilinch yordam berish xususiyatlari. Hushdan ketganda birinchi yordam ko‘rsatish. Anafilaktik shokda birinchi yordam ko‘rsatish. Nafas yo‘llari obstruksiyasini va yurak to‘xtab qolganini aniqlash. Nafas yo‘llari obstruksiyasida birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish. O‘pka-yurak reanimatsiyasini o‘tkazish . O‘YuRni o‘tkazish da samarali belgilarni aniqlash.	6	H A 2\4	4
	jami		108		54

3.O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og‘zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoyev «Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.

2. Shavkat Mirziyoyev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.

3. Shavkat Mirziyoyev «Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O‘zbekiston” 2016.

4. Shavkat Mirziyoyev «Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak» Toshkent – “O‘zbekiston” 2017

Asosiy adabiyotlar:

1.Zokirova K.U., To‘xtamatova D.U. “Hamshiralik ishi asoslari” Toshkent, «Ilm-Ziyo», 2012yil.

2.Tolkacheva O.V., Zinkovskaya I.V. «Оснoвы сестринского дела» Tashkent, Voris, 2012 god.

3.Fozilbekova M.A. “Hamshiralik ishi nazariy asoslari”. Toshkent, “O‘qituvchi” 2011 yil.

4.Inomov Q.S. “Hamshiralik ishi asoslari”. Toshkent, «O‘z ME», 2009 yil.

5.Obuxoves T.P. «Оснoвы сестринского дела»: Практикум, Rostov na Donu, Feniks, 2006 yil.

6.Umarova T.Yu. “Hamshiralik ishi” Toshkent, “Zar qalam”, 2005 yil.

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. Bairova S.B., Anduraupova G.M. “Bemorlar bilan ishlash asoslari” Toshkent “Fan va texnologiya”, 2012 yil
2. Nazirov F.G’. “Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish” Toshkent, “Abu Ali Ibn Sino”, 2005yil.
3. “Shaxslararo muloqot” O‘quv Qo‘l lanmasi. Toshkent, 2006 yil.
4. “Hammabop tibbiyot Qo‘l lanmasi” Toshkent, “G‘ofur G‘ulom”2006 yil.

Internet saytlari:

1. www.ziyonet.uz,
2. www.wikipedia.uz,
3. www.Lexuz.uz,
4. <https://minzdrav.uz>,
5. www.med.uz.

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

**Klinik patologiya va birinchi tibbiy yordam
fanidan**

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.19
Ajratilgan soat:	90

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

L. A. Abdullayeva

2 – Respublika tibbiyot kolleji
o'qituvchisi

Taqrizchi:

N.D.Djalilova

2 – Respublika tibbiyot kolleji
o'qituvchisi

1. O‘quv dasturiga qo‘yiladigan talablar

O‘quv dasturining nomi	Klinik patologiya va birinchi tibbiy yordam
Ajratilgan soat	90 soat:
Mavzular soni	13
Dasturning maqsadi	Klinik patologiya va birinchi tibbiy yordam fanini o‘qitishning bosh maqsadi, o‘quvchilarning fikrlash qobiliyatini oshirish, nazariy va amaliy mashg‘ulotlarda kasbiy mahoratini shakllantirish, sifatli jahon andozalariga javob beradigan mohir kasb egasini tayyorlash, kasalliklardagi shoshilinch holatlarda birinchi tibbiy yordamni savodli tarzda qo‘llay oladigan mutaxassislarni tayyorlash
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	Jahon andozalariga javob beradigan mohir kasb egasini tayyohlanadi, kasalliklar va patologiyasi haqida ma‘lumotga ega bo‘ladi hamda kasalliklarda shoshilinch holatlarda birinchi tibbiy yordamni savodli tarzda qo‘llay olishni o‘zlashtiradi.
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - Klinik patologiya va birinchi tibbiy yordam fani haqida tushuncha; - Bemorlarni tekshirish usullari, bemorlarga birinchi yordam ko‘rsatish qoidalari ; - Nafas olish a‘zolarining anatomik tuzilish va vazifalari, nafas olish a‘olari kasalliklari ochiq va yopiq shikastlanishi asorati, o‘pka jarohatida shoshilinch yordam ko‘rsatish; -Yurak va qon tomir tizimi vazifalari, bemor shikoyatlari asosida ahvolini baholash, stenokardiya, miokard infarkti, o‘pka shishi belgilarini aniqlash; -Hazm tizimi a‘zolarining anatomik tuzilishi va fiziologik xususiyatlari, kasalliklari, “O‘tkir qorin” sindromi belgilari kuzatilganda birinchi tibbiy yordam berish; -Siydik ajratish tizimi a‘zolarining anatomiya va fiziologiyasi, tizim kasalliklarida birinchi tibbiy yordam berish; -Asab va ruhiy kasallik haqida tushuncha, bosh va orqa miya qon tomirlari zararlanishi sabablari, belgilari va birinchi tibbiy yordam berish; -Ko‘z , quloq tomoq va burun a‘olarining anatomiya va fiziologikxususiyatlari, shikastlanishlarida hamda yot jism tushganda birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish; -Qon ketish turlari, sabablari, asoratlari, postgemorragik shok darajasi, klinik belgisi va jarohatlarda birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish; - Yopiq va termik shikastlar klinik belgilari, travmatik shok bosqichlari,fizikaviy omillardan shikastlanishlar va kuyish shokida birinchi tibbiy yordam berish; -O‘tkir zaharlanishlar sabablari, turlari. Oziq-ovqat, o‘simliklardan, dori moddalaridan, kislota va ishqorlardan zaharlanish belgilari, sabablari, birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish; -To‘satdan bo‘ladigan baxtsiz hodisalarning turlari, sabablari, suvga cho‘kish, bo‘g‘ilish, osilish, eletrotravma, yashin urganda, reanimasiya, terminal holat, tiriklik belgilari, o‘lim bosqichlari va birinchi tibbiy yordam berish;
Ko‘nikma	-Bemorlardan anamnez yig‘ish, ko‘zdan kechirish, paypastlab ko‘rish, perkussiya auskultasiya qilish, qon, siydik, najas tahlil qilish, dorilarni enteral va parenteral yuborish;

	<p>-Nafas harakatini sanash va tipini aniqlash, chalg'ituvchi vositalarni Qo'l lash, yuqori nafas yo'llari yot jismlarni olib tashlashni, asmatik statusda birinchi tibbiy yordamini ko'rsatishni;</p> <p>-Yurak va qon tomir tizimi kasalliklari bilan og'rigan bemorlar shikoyati asosida ahvolini baholash, pulsini sanash, arterial bosimini o'lchash, stenokardiya hurujida, miokard infarktida, o'pka shishida, kardiogen shokda, hushdan ketganda, kollapsda birinchi tibbiy yordam ko'rsatish;</p> <p>-Hazm tizimi kasalliklari bilan og'rigan bemorlarni obyektiv tekshirish, qusayotgan bemorga yordam ko'rsatish, me'dani oddiy va zond orqali yuvish, tozalovchi, moyli, sifonli, oziqli huqna qo'yish , "O'tkir qorin" sindromida, me'dadan qon ketganda birinchi tibbiy yordam ko'rsatish;</p> <p>-Siydik a'zolari kasalliklari bilan og'rigan bemorlarni so'rab surishtirish, tekshirish, o'tkir siydik tutilishida, " buyrak sanchig'ida", birinchi yordam ko'rsatish, umumiy siydik tahlili, Nechiporenko, Addis-Kakovskiy, Zimniskiy sinamalarini yig'ish, ayol va erkaklarga kateter qo'yish ;</p> <p>-Asab va ruhiy kasalliklari ahvolini baholash, gipertonik krizda, insultda, epilepsiyada, isterik tutqonoqda birinchi yordam ko'rsatish, muzli haltacha qo'yish ;</p> <p>-Ko'z, quloq, tomoq, burunga yot jism, hashorat tushganda, laringospazmda, laringostenozda, burundan qon ketganda birinchi tibbiy yordam berish;</p> <p>- Qon ketganda vaqtincha to'xtatish, asosiy arteriya nuqtalarini topish, birinchi xirurgik ishlov berish texnikasini amalga oshirish, bog'lamlar qo'yish ;</p> <p>-Ochiq va yopiq shikastlarda birinchi yordam berish, immobilizasiya va transportirovka qilish, Krash sindromida, fizikaviy omillardan shikastlanganda birinchi tibbiy yordam ko'rsatish;</p> <p>- O'tkir zaharlanishlarda klinik belgilarini aniqlash, kislota va ishqordan, oziq -ovqatdan, o'simliklardan, dori vositalardan zaharlanish, anaflaktik shokda birinchi yordam berish, me'dani zondsiz va zond bilan yuvish;</p> <p>-To'satdan bo'ladigan baxtsiz hodisalarda; suvga cho'kishda, is gazidan zaharlanishda, elektrotravmalarda birinchi tibbiy yordam berish, tiriklik belgisini aniqlash, sun'iy nafas berish, yurakni tashqi massaj qilish;</p>
<p>O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi</p>	<p>“ Organik kimyo” “Fiziologiya odam anatomiyasi asoslari bilan” tibbiy psixologiya” “Farmakologiya asoslari” va farmasevtik terminologiya” texnologiyasi” tibbiyoti”</p> <p>“Umumiy va “Ekologiya va gigiyena” “Lotin tili “Dori turlari “Favqulotda holatlar</p>
<p>O'qitishni tashkiliy shakli</p>	<p>N – nazariy ta'lim; A- amaliy ta'lim; MX-maxsus xonalarda mashg'ulot;</p>
<p>Dasturga qo'yilgan talab</p>	<p>Majburiy</p>
<p>O'qitish tili</p>	<p>Guruhga tayinlangan dars tili asosida(o'zbek va rus)</p>
<p>Baholash tartibi</p>	<p>Joriy baholash tartibiga asoslanib</p>
<p>O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash</p>	<p>Yozma, og'zak, savol – javob, munozara, test, amaliy topshiriq. Joriy va yakuniy nazorat</p>

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	O‘qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta’lim
1	Klinik patologiya va birinchi tibbiy yordam fani haqida tushuncha	“Klinik patologiya va birinchi tibbiy yordam” fanining mazmuni, maqsadi va vazifalari, kasalliklarning tasnifi, tashqi muhitning odam organizmiga ko‘rsatadigan ta’siri va buning natijasida kelib chiqadigan patologik jarayonning asosiy turlari: fizik, kimyoviy ta’siri, distrofiya, atrofiya, yallig‘lanish, ekzo va endogen zaharlanish, gipoksiya, shok, koma kabi holatlarga organizmning umumiy faoliyati haqida tushuncha	2	N	1
2	Bemorlarni tekshirish va birinchi yordam berish qoidalari	Bemorlarni subyektiv, obyektiv va qo‘shimcha tekshirish usullari. Bemorlar va baxtsiz hodisalardan shikastlanganlarga birinchi yordam berish qoidalari. Sog‘likni saqlash vazirligi tomonidan chiqarilgan, birinchi tibbiy yordamni tashkil qilish bo‘yicha buyruq va farmonlarini o‘rganish. Klinik tekshirish natijalarini tahlil qilish, dori vositalarini enteral va parenteral yuborish usullarini Qo‘l lash, inyeksiya qilishdan oldin Qo‘l larni, ishlatilgan buyumlarni yuuqumsizlantirishni Bemorlarning shikoyatlari asosida anamnez yig‘ish, ko‘zdan kechirish, puls va A/B ni baxolash, nafas olish sonini sanashni, baxolashni, bemorni paypaslab ko‘rish, perkussiya va auskultasiya usullarini. qon va siydik najas tekshiruvlari norma va patologiyasini taxlil qilish. Dorilarni enteral va parenteral ishlatish texnikasi, tananing tashqi soxasiga ishlatiladigan malham va moyli dorilarni Qo‘l lash.	6	N A	3
3	Nafas olish tizimi a‘zolarining klinik patologiyasi va birinchi tibbiy yordam	Nafas olish tizimi a‘zolarining anatomofiziologik xususiyatlari. Nafas tizimi a‘zolarining kasalliklari. Nafas olish tizimi kasalliklari bilan kelgan bemorlarning shikoyatlari asosida taxminiy tashxis qo‘yib, shoshilinch xolatlarda yordam ko‘rsatishni. Chalg‘ituvchi vositalar (xantal, isituvchi kompress, grelka va muzli xaltachalar) ni ishlatish. Bronxial astma huruji vaqtida birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish. Ko‘krak qafasi shikastlarida rivojlanishi mumkin bo‘lgan asoratlarini bilish va ularning oldini olish. O‘tkir nafas yetishmovchiligi sabablarini bilgan holda shoshilinch va birinchi tibbiy yordam ko‘rsata olish usullari.	10	N A	5

4	Yurak va qon-tomir tizimi a'zolari a'zolari klinik patologiyasi va birinchi tibbiy yordam	Yurak va qon aylanish tizimining vazifalari va asosiy kasalliklari. Yurak va qon aylanishini tizimi azolarining o'tkir va surunkali yetishmovchiligi sabablari Yurak qon-tomir tizimi kasalliklari bilan kelgan bemorlarning shikoyatlari asosida taxminiy tashhis qo'yib, shoshilinch holatlarda yordam ko'rsatishni, Pulsni aniqlash, sanash. AB ni o'lchash texnikasi O'tkir yurak yetishmovchiligi belgilarida kerakli dorilarni shprisga olish va yuborish qoidalari. Hushd ketgan va kollapsdagi bemorlarga birinchi yordam ko'rsatish. Miokard infarkti belgilari bor bemorlarga birinchi yordam va kasalxonaga ko'chirish qoidalari. O'pka shishining rivojlanish sabablari va belgilari boshlanishi bilan shoshilinch yordam ko'rsata boshlash usullari.	12	NA	6
5	Hazm a'zolari klinik patologiyasi va birinchi tibbiy yordam	Hazm a'zolarining anatomik tuzilishi va fiziologik xususiyatlari. Hazm sistemasi a'zolari kasalliklari, sabablari. O'tkir va surunkali me'da va ichak kasalliklari. "O'tkir qorin" sindromi belgilari, unga kiradigan kasalliklar: o'tkir appendisit, xolesistit, ichak tutilishlari, churra siqilishi va xokazo. M'da va 12 barmoq ichak yara kasalligi, asoratlari. Ichaklardan yashirin qon ketish belgilari. Me'da-ichak kasalliklari bilan shikoyat qilib kelgan bemorlarni so'rab-surishtirish, axvoliga to'g'ri baho berib, birinchi yordam va tekshirish usullariga to'g'ri yo'naltirish. qusayotgan bemorga yordam ko'rsatishni, zaharli moddalar bilan zaharlanganda me'dani reflektor yoki zond orqali yuvish texnikasi o'zlashtirish. Huqnaning texnikasi.	10	NA	5
6	Siydik ajratish a'zolarining klinikasi patologiyasi va birinchi tibbiy yordam.	Buyrak-tosh kasalligining rivojlanishida ekologiya va geografik tarkibning ahamiyati. Ko'p uchraydigan siydik ajratish a'zolari kasalliklari. Buyrak huruji va o'tkir siydik tutilishida shoshilinch va birinchi tibbiy yordam ko'rsatish tamoyillari. Bemorlarni so'rab-surishtirish va obyektiv tekshiri axvoliga baho berish. O'tkir siydik tutilishida birinchi tibbiy yordam ko'rsatish. Buyrak-tosh kasalligining asorati bo'lgan «Buyrak sanchig'ida» birinchi yordam ko'rsatish. Siydikni umumiy tahlilga, Nechiporenko Addis-Kakovskiy va Zimmiskiy sinamalariga yig'is sutkalik diurezni aniqlash. Ayol va erkaklarda kateter qo'yish texnikasini o'zlashtirish.	10	NA	5
7	Asab va ruxiy kasalliklar va birinchi tibbiy	Markaziy nerv sistemasi kasalliklari. Bemorda kuzatiladigan ruxiy o'zgarishlar epileptik va isterik tutqanoqlar.	6	NA	3

	yordam..	Gipertonik kriz va insult holatlarida birinchi tibbiy yordam. Zaharli moddalar va alkogolning miyaga ta'siri. Gipertonik kriz va insult holatlarida birinchi tibbiy yordam ko'rsatish. Epileptik va isterik tutqanoqlarda birinchi tibbiy yordam ko'rsatish			
8	Ko'z, quloq va tomoq a'zolari kasalliklarida va shikastlarida birinchi tibbiy yordam ko'rsatish	Ko'z, tomoq, quloq va burun a'zolarining o'ziga xos anatomik tuzilishi va vazifasi. Kasallik va shikastlarda birinchi tibbiy yordam. Ko'z, quloq, tomoq va burun yo'llariga yot jism tushganda birinchi tibbiy yordam ko'rsatish usullari. Ko'z quloq, tomoq va burun yo'llariga yot jism tushganda birinchi tibbiy yordam ko'rsatish usullari. Burundan qon ketganda qon to'xtatish usullarini o'zlashtirish.	6	NA	3
9	Qon ketish va jarohatlarda birinchi yordam ko'rsatish tamoyillari.	Tashqi muxit ta'sirida kelib chiqadigan patologik xolatlar: qon ketish, ichki va yashirin qon ketish sabablari, klinik belgilari. Jarohat turlari belgilari, asoratlari va bitish bosqichlari. qoqshol va quturish profilaktikasi. Qon ketish turiga ko'ra vaqtinchalik qon to'xtatish usullarini o'rganish: jgut «burama» va bosib turuvchi bog'lamlarni, muzli xaltachani qo'yish ni.	6	NA	3
10	Yopiq va termik shikastlar klinik patologiyasi	Yopiq shikastlarning turlari: lat yeyish, muskullarning yirtilishi, paylarning cho'zilishi, chiqish va siniqlarda birinchi tibbiy yordam, immoblizasiya usullari. Travmatik toksikoz haqida tushuncha. Travmatik shok, bosqichlari, klinik belgilari. Fizikaviy omillar ta'siri natijasida kelib chiqadigan shikastlar: kuyish, kuyish darajalari, kuyish kasalligi haqida tushuncha. Sovuq olish oftob urishi , issiq elitishi sabablari, davrlari birinchi yordam ko'rsatish. Ochiq va yopiq shikastlarda og'riqsizlantirish, immobilizasiya va transportirovka qilish. Yopiq shikastlarda ishlatiladigan tibbiy va Qo'l bola taxtakachlardan foydalanish, bemorlarni ahvoliga qarab ko'chirish usullari. Kuygan va sovuq olgan, oftob urgan bemorlarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish. qoqshol profilaktikasi Desmurgiya qoidalari bilan tanishish va bog'lam qo'yish ni o'rganish.	12	NA	6

11	O'tkir zaharlanish va dori kasalliklarida birinchi yordam ko'rsatish.	<p>O'tkir zaharlanish sabablari, turlari, klinik belgilari va birinchi tibbiy yordam ko'rsatish. Dori moddalaridan zax harlanish. Anafilaktik shok hamda komatoz holat ko'rin ishlari. Oziq-ovqatlardan, zaharli o'simliklardan kimyoviy moddalardan zaharlanish belgilari, shoshilinch yordam. Antidotterapiya haqida tushuncha berish. Kislota va ishqordan zaharlanganda har xil sharoitlarda birinchi tibbiy yordam ko'rsatish.</p> <p>O'tkir zaharlanish kuzatilganda zaharlanish turiga qarab kechiktirib bo'lmaydigan shoshilinch va birinchi bo'lgan yordam berish. Kislota va ishqordan zaharlanganda har xil sharoitlarda birinchi tibbiy yordam ko'rsatish. Oziq-ovqatlar hamda zaharli o'simliklardan zaharlanganda birinchi yordam ko'rsatish. Me'dani yuvish va tozalovchi xuqna o'tkazish.</p>	6	NA	3
12	To'satdan bo'ladigan baxtsiz hodisalarda shoshilinch va birinchi tibbiy yordami ko'rsatish.	<p>To'satdan bo'ladigan baxtsiz hodisalarga kiradigan holatlarni bilish. Suvga cho'kayotgan, bo'g'ilgan yoki dorga osilganda qutqarish va birinchi yordamni ko'rsatish. Is gazidan zaharlanish sabablari va birinchi yordam ko'rsatish. Elektrotravma va yashin urganda birinchi yordam ko'rsatish. Baxtsiz hodisalarda o'zini yo'qotib qo'ymasdan Qo'l ostida bor asbob-anjomlardan foydalangan holda bemorlarga birinchi yordam va birinchi tibbiy yordam ko'rsatish. suvga cho'kish, bo'g'ilish va osilishda birinchi yordam ko'rsatish.</p>	2	NA	1
13	Terminal holat va reanimasiya haqida tushuncha.	<p>Reanimasiya va reanimasion yordam haqida tushuncha. Terminal holat haqida tushuncha, sabablari, fazalari. Klinik va biologik o'lim belgilari</p> <p>Dori preparatlaridan zaharlanganda antidotlarni Qo'l lash. Anafilaktik shok belgilari kuzatilganda birinchi yordam ko'rsatish. Teriga kislota va ishqor ta'sir etganda birinchi yordam</p> <p>Elektrotravma va yashin urganda birinchi yordam ko'rsatish.</p> <p>Tiriklik uyqu arteriyasida pulsni aniqlash, ko'z qorachig'ining yorug'likka reaksiyasini bilish, yurakni eshitib ko'rish, AB ni o'lchash va o'lim belgilarini aniqlash. Bemor ahvoliga tushungan holda, fantomda yurak-o'pka reanimasiyasi o'tkazish.</p>	2	NA	1
			90	NA	45

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash.

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol – javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bo‘lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yhati:

1. Shavkat Mirziyoyev “Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.

2. Shavkat Mirziyoyev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.

3. Shavkat Mirziyoyev “Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2016.

4. Shavkat Mirziyoyev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak” Toshkent – “O‘zbekiston”-2017.

Asosiy adabiyotlar:

1. Shodmonov X.Q., Eshmurodov X.S. «Asab va ruhiy kasalliklar». Toshkent, «O‘qituvchi» 2014.
2. Arslonov Y., Nazarov T., Bobamurodov A. “Ichki kasalliklar” «Ilm Ziy» nashiyoti Toshkent-2014.
3. Allayorov Ya. Tojiboyev Ya. «Favqulodda vaziyatlarda tez tibbiy yordam asoslari». «Ilm Ziy» nashiyoti Toshkent-2012.
4. Inomov Q.S. «Hamshiralik ishi asoslari» Toshkent, «O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi» - 2007.
5. Rahimov G.R., Ochilov O‘.B., Mirjonov K..M. «Klinik patologiya va birinchi tibbiy yordam» Toshkent - «Ilm Ziy» - 2007.
6. Hamroyev A.J., Alimov A.B. “Xirurgiya va reanimasiya asoslari” Toshkent, “Zar qalam”, 2005.
7. Xaydarov O., Yermatov S.X. “Ichki kasalliklar” Toshkent, “Zar qalam”, 2005.

Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. Axmedov N. Sodiqova Z. «Normal anatomiya va fiziologiya». Toshkent – 2004.
2. Yusupova M.S. Yuldasheva F.S. «Ko‘z kasalliklari». «Cho‘lpon» - 2004.
3. Yusupova M.S. Nazarova G.Yu. «quloq, tomoq va burun kasalliklari». «Abu Ali ibn Sino» - 2004.

Internet saytlari:

1. www.med.uz
2. [www. medline. uz](http://www.medline.uz)
3. [http:// meddeks.ru](http://meddeks.ru)

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

FAVQULOTDA HOLATLAR TIBBIYOTI
fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.20
Ajratilgan soat:	72

Toshkent- 2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

N.D.Djalilova 2 – Respublika tibbiyot kolleji
o'qituvchisi .

Taqrizchilar:

G.Mannonova Olmazor tibbiyot kolleji
o'qituvchisi

U.U.Kadirova 2–Respublika tibbiyot kolleji
o'qituvchisi .

1. O‘quv dasturiga qo‘yiladigan talablar

O‘quv dasturining nomi	Favqulotda holatdar tibbiyoti
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	9
Dasturning maqsadi	<p>“Favqulotda holatlar tibbiyoti” fanini o‘qitishni asosiy maqsadi shundaki, mamlakatimizda ta’lim tizimini isloh qilish maqsadida joriy etilgan “Ta’lim to‘g‘risidagi qonun” va “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” ga asoslanib kasbiy fanlarni o‘qitishda o‘quvchilarga nazariy bilimlar, amaliy ko‘nikma va muolajalarni mustaqil bajarishga qaratilgan. “Favqulotda holatlar tibbiyoti” fani nazariy va amaliy dars ko‘rin ishida olib boriladi. Ushbu fan “Anatomiya , fiziologiya va patologiya” , “Farmokologiya va reseptura”, “Yuqumli kasalliklar”, “Tibbiyot psixologiyasi”, “Hamshiralik ishi texnikasi” va “Klinik patologiya va birinchi tibbiy yordam” fanlari bilan uzviy ravishda bog‘lab o‘tiladi. Dastur mohiyati, o‘rta bo‘g‘im tibbiyot xodimlari favqulotda vaziyatlarda shikastlanganlarga birinchi shoshilinch tibbiy yordam ko‘rsatishni bilishi, qishloq vrachlik punktlarida mustaqil tashhis qo‘yish , kasallikdan keyin bemorlarni kuzatish va parvarishlashni, amaliy ko‘nikmalarni chuqur o‘zlashtirishga qaratilgan. O‘quvchilarning kasbiy mahoratini oshirib, shoshilinch holatlarda birinchi tibbiy yordam ko‘rsatishni va mantiqiy fikrlashni rivojlantirib borish asosiy maqsadlardan biri hisoblanadi. Nazariy va amaliy darslarda o‘quvchilarni mustaqil bilim olishlarini nazarda tutgan holda, interfaol usullarni Qo‘l lash, zamonaviy texnologik axborot vositalarini Qo‘l lash orqali slaydlar, multimediya va o‘quv filmlarini namoyish etilgan holda darslarni tashkil etish maqsadga muvofiqdir.</p>
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	<p>Modulni yakunlagan o‘quvchi biladi va bajara oladi:</p> <ul style="list-style-type: none"> –favqulotda vaziyatlar turlarini; –favqulotda vaziyatlarda tibbiyot xodimlarining vazifalarini; –favqulotda vaziyatlarda yordam ko‘rsatishni; –favqulotda vaziyatlarda jabrlanganlarga tibbiy yordam va ruhan ko‘mak berishni; –berilgan kasalliklarni mazmunini ochib berishni; –zaxarlanishda yordam ko‘rsatishni; –o‘ta havfli yuqumli infeksiya o‘choqlarida sanitariya-gigiyenik choralarni tashkil qilishni; – terrorchilik xolati sodir etilganda tibbiy yordamni tashkil qilishni;
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> -favqulotda vaziyatlar haqida tushuncha va favqulotda vaziyatlar turlarini; -favqulotda vaziyatlar davlat tizimi (FVDT) nizomi, qonunlari va vazifalarini; -Sog‘liqni saqlash vazirligi va Qizil Yarim Oy jamiyatining vazifalarini; -Respublika shoshilinch tibbiy yordam Ilmiy Markazi (RShTYoIM) vazifalarini ; -shikastlanganlarni tibbiy saralashni va evakuasiya qilishni. -qon ketishi tushunchasini, turlarini , sabablarni , belgilarni. -qon ketish sindromi;

	<ul style="list-style-type: none"> -o'tkir qon oqishining klinikasi; -qon oqishini to'xtatish usullarini; -gemorragik shok sabablarni, belgilarini; -immobilizatsiya tushunchasi, turlari, qonun qoidalari; -kasalxonadan tashqarida tug'ishning kechishi; -yer qimirlashida kuzatiladigan shikast turlarini (Krash sindromida) ; -suv toshqinlari, sel, ko'chkilarda kelib chiqadigan shikastlar turlarini (cho'kishda); -tramatik shok tushunchasini, sabablarini, belgilarini, darajalarini, oqibatlarini; -talvasa sindromini sabablarini, belgilarini; -texnogen tusdagi favqulotda vaziyatlar turlarini; -texnogen tusdagi favqulotda vaziyatlarda jaroxatlanish turlarini - kuyish, yelektr tokidan jaroxatlanish, tushunchalarini, turlarini, belgilarini, davrlarini , darajalarini , asoratlarini; -kuchli ta'sirli zaxarli moddalar (KTZM) tasnifini, belgilarini, xususiyatlarini; -terrorizm rivojlanish tarixini; -xalqaro terrorizm, terrorchi, garovga ushlab turilgan shaxs tushunchalarini; -terrorchilikning maqsadlarini; -terrorchilik aktlarini o'tkazishda Qo'l laniladigan vositalarni; -terrorchilik xolati sodir etilganda axolining xatti-harakatini; -terrorchilik xolati sodir etilganda tibbiy yordamni tashkil qilishni; -o'tkir zaharlanish turlarini; -zaharli moddalarning organizmga kirish yo'llarini va zaharlanish belgilarini; -organizmning detoksikasiya usullarini; -hayvon tishlashi, ilon, chayon, ari chaqishida klinik belgilarini va ularda kuzatiladigan asoratlarini; -o'tkir va surunkali nur kasalligini tushunchasini, davrlarini, belgilarini, birinchi yordam va davolash xususiyatlarini; -ionlovchi nurlardan shikastlanishni oldini olishni; -epidemiya, pandemiya, epidemiologik o'choq tushunchalarini; -epidemik jarayon , epidemik o'choqlarining; -o'ta havfli yuqumli infeksiya haqida tushunchani; -observasiya va karantin tushunchalarini; -favqulotda vaziyatlarda epidemiyaga qarshi sanitariya-gigiyenik choralarni tashkil qilishni;
<p>Ko'nikma</p>	<ul style="list-style-type: none"> -shaxsiy muhofaza vositalarini Qo'l lashni-nafas a'zolari va teri qoplamlari uchun shaxsiy muxofaza vositalari. IP-4, IP-5, respiratorlar, ximoyalovchi kiyimlar; -AI-2 (shaxsiy aptechka), ximiyaga qarshi paket, individual bog'lov paketi, suvdondagi suvni zararsizlantirish uchun vosita (pantosid, akvasept); -og'iz bo'shlig'i va yuqori nafas yo'llari holatini tekshirishni, yot jismlardan tozalashni; -o'pkaga sun'iy nafas berish va yurakni bilvosita uqalashni; -qon ketishini vaqtincha to'xtatishni; -gemorragik shokda, kardiogen shokda shoshilinch tibbiy yordam

	<p>kursatishni;</p> <ul style="list-style-type: none"> -kasalxonadan tashqarida tug'ishda ayollarga shifokorgacha yordam ko'rsatishni; -immobilizasiya qilish texnikasini; -Krammer, Ditriks va boshqa shinalar turlaridan foydalanishni; -uzoq vaqt bosilib qolish (Krash sindromida) shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatishni; -travmatik shokda birinchi yordam ko'rsatishni; -cho'kishda birinchi tibbiy yordam ko'rsatishni; -talvasa sindromida birinchi tibbiy yordam ko'rsatishni; -uzoq vaqt bosilib qolish (Krash sindromida) shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatishni; -travma shokida birinchi yordam ko'rsatishni; -cho'kishda birinchi tibbiy yordam ko'rsatishni; -talvasa sindromida birinchi tibbiy yordam ko'rsatishni; -kuyish, kuyish shokida shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatishni; -elektr tokidan jarohatlanganda shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatishni; -is gazidan zaxarlanganda birinchi tibbiy yordam ko'rsatishni; -KTZM (ammiak, xlor va fosforoorganik modda) lardan zaxarlanganda tez tibbiy yordam ko'rsatishni; -terrorchilik xavfi yuzaga kelganda xarakat qoidalarini; -garovga olinganlarning xarakat qoidalarini; -egasiz buyumni ko'rib qolgandagi xarakatni; -ruxiy qo'zg'atishda tez tibbiy yordam ko'rsatishni; -me'dani zondlash , chayish; -xo'qna – tozalovchi , sifonli o'tkazish texnikasini; -kateterizasiya o'tkazish texnikasini; -anafilaktik shokda birinchi yordam ko'rsatishni; -ovqatdan zaharlanganda birinchi yordam ko'rsatishni; -xayvon tishlaganda birinchi tibbiy yordam ko'rsatishni; -ilon, chayon, ari chaqqanda birinchi tibbiy yordam ko'rsatishni; -o'ta xavfli infeksiyalarda maxsus kiyimlarni kiyish va yechishni; -infeksiya manbalarini zararsizlantirishni; -yuqumli kasalligi bo'lgan bemorlarni davolash va parvarishlashni; -observasiya va karantin choralarini o'tkazish;
Malaka	<ul style="list-style-type: none"> – qon oqishini to'xtatish usullarini bilish; – immobilizasiya texnikasini bilish; –.shaxsiy muhofaza vositalarini Qo'l lashni bilish; –zaxarlanishda birinchi tibbiy yordam ko'rsatishni bilish; –bilim va ko'nikmalar keyingi kurslarda mazkur fanni davomli o'zlashtirish jarayonida mustahkamlanadi va malakalariga ega bo'lishi kerak.
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi	<p>Anatomiya, fiziologiya va patologiya Farmakologiya va reseptura Umumiy gigiyena va ekologiya Tibbiyot psixologiyasi Valeologiya Hamshiralik ishi texnikasi Yuqumli kasalliklar</p>

	Klinik patologiya va birinchi tibbiy yordam
O'qitishni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzular qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1.	Tinchlik davridagi favqulotda vaziyatlar haqida tushuncha,ularni kelib chiqish sabablari,manbalari , turlari F.V.D.T nizomi	Favqulodda vaziyatlar, halokatlar haqida asosiy tushunchalar. Favqulodda vaziyatlar tasnifi, uning turlari, kelib chiqish sabablari, manbalari. Sog'liqni saqlash tashkilotlarining favqulodda vaziyatlarda vazifalari , Qizil Yarim Oy Jamiyatining aholi va hududlarni muhofaza qilish bo'yicha vazifalari. Respublika Shoshilinch tibbiy yordam Ilmiy Markazi (RShTYoIM) va uning viloyatlardagi filiallari haqida ma'lumot. Ommaviy shikastlar vaqtida shikastlanganlarni izlash, topish, qutqarish, tibbiy saralash va evakuasiya qilish. Tibbiy evakuasiya bosqichlari. Tibbiy yordam turlari tizimi (birinchi tibbiy yordam, shifokorgacha bo'lgan tibbiy yordam, birinchi shifokor yordami, malakali tibbiy yordam, ixtisoslashgan tibbiy yordam). Tabiiy va texnogen tusdagi favqulodda vaziyatlarda shikastlovchi omillar turlarini o'rganish, ular ta'sirida kelib chiqadigan shikastlar bilan tanishish (portlashlar, bosilish, ko'chkilar, turli snaryadlar, balandliklardan tushib ketish, yuqori va past harorat, quyosh nuri, kuchli ta'sirli zaxarli moddalar (KTZM)lar, biologik vositalar ta'sirida kelib chiqadigan shikastlar, shikastlovchi omillar ta'sirini tugatishni ishlab chiqish. Shikast o'chog'idan shikastlanganlarni olib chiqish usullarini o'rganish. Shaxsiy muhofaza vositalarni Qo'l lash. shaxsiy muhofaza vositalarini Qo'l lashni-nafas a'zolari va teri qoplamlari uchun shaxsiy muxofaza vositalari. IP-4, IP-5, respiratorlar, ximoyalovchi	2	N	1

		kiyimlar. AI-2 (shaxsiy aptechka), ximiyaga qarshi paket, individual bog'lov paketi, suvdondagi suvni zararsizlantirish uchun vosita (pantosid, akvasept). Shikastlanganlar holatiga baho berish va yordam turini belgilash. Terminal holatlar tasnifi, klinik va biologik o'lim, yurak va nafas olish faoliyatini to'satdan to'xtashi. o'tkir nafas yetishmovchiligi. O'pka-yurak reanimasiyasi. Birinchi tibbiy yordam boshlash muddatlarini va unda kuzatiladigan natijalarni.			
2.	Favqulotda vaziyatlarda shikastlanganlarga shifokorgacha bo'lgan tez tibbiy yordam ko'rsatishni tashkil etish.	Favqulotda vaziyatlarda jarohatlanish turlari, ularda qon oqishi turlari, sabablari belgilari. Arterial, venoz, kapillar, parenximatoz qon oqishlarining belgilari, farqlari. Qon oqishni to'xtatish xususiyatlari, usullari, qonun - qoidalari. Qon ketishining asoratlari, gemorragik shok, o'tkir qon yetishmovchiligi, belgilari, oqibatlarini. Jarohatlangan joyni immobilizatsiya qilish, tushunchasi, turlari, qonun qoidalari. Favqulotda vaziyatlarda kasalxonadan tashqarida tug'ishning kechishi, tibbiy yordam xususiyatlari. Birinchi tibbiy yordam boshlash muddatlarini va unda kuzatiladigan natijalarni. Favqulodda vaziyatlarda jabrlanganlarga shifokorgacha bo'lgan tez tibbiy yordam ko'rsatish (qon ketishini vaqtincha to'xtatish usullarini o'rganish, ko'p qon yo'qotganlarga qon o'rnini bosuvchi suyuqliklar quyish, qon quyishda qatnashish, gemorragik shok, gemotransfuzion shokda tez tibbiy yordam ko'rsatish. Favqulodda vaziyatlarda jarohatlanishlarda immobilizatsiya o'tkazish. Turli tushdagi shinalar ishlatish (Krammer, Ditraxs, tarnovsimon, Filberk, vakuumli). Qo'l ostidagi bor narsalar bilan immobilizatsiya o'tkazish.	10	NA	5
3.	Tabiiy tushdagi favqulotda vaziyatlarda fuqarolarga tibbiy yordamni tashkil etish.	Tabiiy tushdagi favqulodda vaziyatlar tasnifi (yer qimirlashi, suv toshqinlari, sel, ko'chkilar, dovul, to'fon). Ularda kuzatiladigan odam hayoti va sog'lig'iga havf tug'diradigan holatlar va jarohatlar (qon ketish, yumshoq to'qima lar jarohati, suyak chiqishi va sinishi, uzoq vaqt bosilib qolish sindromi - "Krash" sindromi, cho'kish, markaziy nerv sistemasi tomonidan o'zgarishlar tramatik shok, talvasa sindromi). Tabiiy tushdagi favqulodda vaziyatlarda jarohatlangan aholiga shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatish uchun jalb qilinadigan kuch va vositalar. 19.07.2011 yil № 280 sonli - "Aholini zilzilalar oqibatida yuzaga kelgan favqulotda vaziyatlarda (tabiiy va texnogen	6	NA	3

		tusdagi) xarakat qilishga tayyorlash kompleks dasturini tasdiqlash to'g'risida ”. Tabiiy tusdagi favqulodda vaziyatlarda shikastlanganlarni izlash, topish, birinchi yordam ko'rsatish, evakuasiya qilish. Bosh suyagi,qorin sohasi, umurqa pog'onasi, Qo'l va oyoq jarohatlarida - bosilib qolishlarida tez tibbiy yordam ko'rsatish. Travma shokida , cho'kishda, talvasada birinchi tibbiy yordam ko'rsatish. Evakuasiya bosqichlarida shikastlanganlarni davolash va kuzatib borish.			
4.	Texnogen hususiyatli favqulotda vaziyatlarda fuqarolarga tibbiy yordam ko'rsatishni tashkil etish.	Texnogen tusdagi favqulotda vaziyatlar turlari, kelib chiqish sabablari. Yong'in, portlash, zarba to'liqini ta'sirida kuzatiladigan jarohatlar turlari. Texnogen tusdagi favqulodda vaziyatlarda jaroxatlanish turlarini -kuyish, yelektr tokidan jaroxatlanish, tushunchalarini, turlarini, belgilarini, davrlarini , darajalarini , asoratlarini; Birinchi tibbiy yordam berish va evakuasiya qilish. Yong'indan xavfli obektlarda favqulodda vaziyatlarni bartaraf etishga qaratilgan tadbirlar. O'zbekistondagi kimyoviy xavfli obyektlar.KTZMlar tasnifi. Zaharli moddalarning organizmga kirish yo'llari, KTZMlar (xlor, ammiak, sinil kislotasi, is gazi, FOM – fosfor organik moddalar) bilan zaharlanganda klinik belgilari. Shikastlanganlarga o'choq ichida va tashqarisida tibbiy yordam ko'rsatish. Texnogen tusdagi favqulotda vaziyatlarda (termik, kimyoviy kuyishlarda, kuyish shokida, elektr tokidan shikastlanish) shikastlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish, evakuasiya qilish va kuzatib borish. Is gazidan zaxarlanganda birinchi yordam ko'rsatishni. KTZM (ammiak, xlor va fosforoorganik modda) lardan zaxarlanganda tez tibbiy yordam ko'rsatishni. Fuqarolarni muxofazalash vositalarini Qo'l lash.	10	NA	5
5.	Xalqaro terrorizm, tushunchasi turlari, terroristik akt sodir etilganda axoli xarakati.	Texnogen tusdagi favqulotda vaziyatlar turlari, kelib chiqish sabablari. Yong'in, portlash, zarba to'liqini ta'sirida kuzatiladigan jarohatlar turlari. Texnogen tusdagi favqulodda vaziyatlarda jaroxatlanish turlarini -kuyish, yelektr tokidan jaroxatlanish, tushunchalarini, turlarini, belgilarini, davrlarini , darajalarini , asoratlarini; Birinchi tibbiy yordam berish va evakuasiya qilish. Yong'indan xavfli	6	NA	3

		<p>obektlarda favqulodda vaziyatlarni bartaraf etishga qaratilgan tadbirlar. O'zbekistondagi kimyoviy xavfli obyektlar. KTZMLar tasnifi. Zaharli moddalarning organizmga kirish yo'llari, KTZMLar (xlor, ammiak, sinil kislotasi, is gazi, FOM – fosfor organik moddalar) bilan zaharlanganda klinik belgilari. Shikastlanganlarga o'choq ichida va tashqarisida tibbiy yordam ko'rsatish.</p> <p>Texnogen tUSDagi favqulotda vaziyatlarda (termik, kimyoviy kuyishlarda, kuyish shokida, elektr tokidan shikastlanish) shikastlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish, evakuasiya qilish va kuzatib borish. Is gazidan zaxarlanganda birinchi yordam ko'rsatishni. KTZM (ammiak, xlor va fosforoorganik modda) lardan zaxarlanganda tez tibbiy yordam ko'rsatishni. Fuqarolarni muxofazalash vositalarini Qo'l lash.</p>			
6.	O'tkir zaharlanishlarda tibbiy yordamni ta'minlash .	<p>Zaxarlanish tushunchasi, turlari, maishiy, tasodifiy zaxarlanish. Hayotda ko'p uchraydigan zaharlanish (dori preparatlaridan, alkogoldan, narkotik moddalardan, oziq-ovqatlardan, kislota va ishqorlardan) oqibatida kelib chikadigan klinik belgilar, shoshilinch tez tibbiy yordam ko'rsatish xususiyatlari. Anafilaktik shok, gipertermik sindromda. Detoksikasiya tadbirlarini o'tkazish. O'tkir zaharlanishlarni oldini olish.</p> <p>O'tkir zaharlanishlar: ovqatdan zaharlanish, sirka kislotasidan, zaharli o'simliklardan va dori-darmonlardan, alkogol va giyohvand moddalardan zaharlanishda bemor holatiga baho berish. Tez tibbiy yordam ko'rsatish: shifokorgacha, shifokor yordamini ta'minlash. Evakuasiya qilish. Me'dani zondlashni va chayishni. Xuqna va kateterizasiya o'tkazishni.</p>	6	NA	3
7.	Hayvon tishlashi, ilon va qumursqalar chaqishida tibbiy yordamni ta'minlash .	<p>Zaharlanish (ilon chaqishi, hayvon tishlashi, zaharli xashoratlar chaqishi, ari, chayon) oqibatida kelib chikadigan klinik belgilar, shoshilinch tez tibbiy yordam ko'rsatish xususiyatlari.</p> <p>Hayvon tishlashi, ilon, chayon, ari va boshqa xashoratlar chaqqanda zaxarlangan xolatiga baxo berish, tez tibbiy yordam ko'rsatish, tishlangan jaroxatga ishlov berish. Kvinke shishi va allergik reaksiyalarda tez tibbiy yordam.</p>	6	NA	3
8.	Radiasiyadan shikastlanish, uning ta'rifi. Birinchi	Xalq ho'jaligidagi obektlarda radiasion halokatlar xavfi. Xavf manbai yuqori bo'lgan obyektlar xavfsizligini ta'minlash. Maxsus	10	NA	5

	<p>tibbiy yordam va shifokorgacha bo'lgan yordam ko'rsatish xususiyatlari.</p>	<p>muxofaza inshootlari, oddiy yashirin joylari haqida tushuncha, muhofaza inshootlarining tuzilishi va tasnifi. Odamlar va xududlarni maxsus ishlovdan o'tkazish. Radiasion nurning shikastlovchi omillari.. Radiasiya nurlaridan zararlanish, ionlovchi nurlarning biologik ta'siri. O'tkir nur kasalligi tushunchasi, davrlari, belgilari, davolash va parvarishlash. Surunkali nur kasalligi belgilari, davolash. Ommaviy muxofaza vositalari, radiasiyaga qarshi pana joylar. Ionlovchi nurlardan shikastlanishni oldini olish, shikastlanganlarga tibbiy yordam ko'rsatish va davolash uchun Qo'l laniladigan medisina vositalarini. Dezaktivasiya va degazasiya o'tkazish. Fuqarolar muxofazasi tuzilmalari. Radiasion zonadan aholini evakuasiya qilish xususiyatlari. Radiasiyadan zararlanganlarni qidirib topish, qutqarish, saralash, shoshilinch va shifokorgacha yordam berish. Maxsus gazniqoblar, respirator, niqoblardan foydalanish. Maxsus kiyimlar: kombinezon, maxsus yoping'ich (plash nakidka), rezina Qo'l qoplar, etiklardan foydalanish. Evakuasiya qilish va kuzatish. Qisman va to'liq sanitar ishlov o'tkazish. Dezaktivasiya va degazasiya. AI-2, kimyoviy vositalarga qarshi individual paket, suvdondagi suvni zararsizlantirish uchun vositalar (pantosid, ionosid, akvosept)dan foydalanish.</p>			
9.	<p>Epidemiya o'choqlarining tibbiy – taktik tavsifi. Yuqumli kasalliklar o'choqlarida epidemiyaga qarshi sanitariya-gigiyena chora-tadbirlari.</p>	<p>Epidemiya, epidemiologik jarayon, inkubasiya davri tushunchasi. Epidemik o'choqlarning tibbiy-taktik tavsifi. epidemik o'choqlarning ta'rifini; Yuqumli kasalliklar paydo bo'lishi va tarqalishi xavfini kuchaytiradigan omillar. Dezinseksiya o'tkazishning barcha usullari (mexanik, fizik, kimyoviy). Dezinseksiya va deratizasiya o'tkazish. Favqulodda vaziyatlarda epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar. Infeksiya manbalarini zararsizlantirish usullari, infeksiya o'tish yo'llarini uzib qo'yish tadbirlari. O'ta xavfli infeksiyalar, ulardan muhofazalanish vositalari. Observasiya, karantin choralari o'tkazish. IShTYoIB, XEKB, SPB, EKIB vazifalari, ishi. Neyrotoksikozda shoshilinch tibbiy yordam. Kontagiozlik. Halokat o'choqlarida tibbiy sanitariya oqibatlarini tugatish hamda sanitar-gigiyenik va epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar o'tkazish uchun jalb etiladigan kuch va vositalar. Epidemiologik o'choqlarda vaziyatga baho</p>	16	NA	8

	berish, zararlanganlarni hisobga olish, izolyasiya qilish, kontaktda bo'lganlarni kuzatish, profilaktika chora-tadbirlarini o'tkazish. Dezinfeksiya, deratizasiya va dezinseksiya ishlarini o'tkazish. Infeksiya o'choqlarini zararsizlantirish. Infeksiyaga qarshi dori vositalari va ularni Qo'l lash. Observasiya va karantin ishlarni o'tkazish.			
Jami		72	NA	36

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manbalari

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoyev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.

2. Shavkat Mirziyoyev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.

3. Shavkat Mirziyoyev «Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2016.

4. Shavkat Mirziyoyev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak» Toshkent – “O'zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar:

1. Allayorov Ya., Tojiboyev L. “Favkulodda vaziyatlarda tez tibbiy yordam asoslari.” Toshkent, Ilm Ziyo nashriyoti, 2007.

2. Nikitin Yu.P., Gadoyev A.G., Oripova G.S.” Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish” Abu Ali ibn Sino nashriyoti, 2004

3. Ikramov E.D. “O'zbekiston Respublikasi fuqaro muhofazasi.” Toshkent, 2001.

4. Koshelev A.A. “Medisina katastrof.” Moskva, 2003.

5. Ryabochkin V.M. “Medisina katastrof.” Moskva, 2001.

6. Raxmonov I.R. “Favkulodda holatlarda jabrlanganlarga birinchi yordam ko'rsatish.” Toshkent, «Modul» nashriyoti, 2005.

7. “Fuqaro muhofazasi asoslari”- maruzalar to'plami Toshkent, Fuqaro muhofazasi instituti 2003.

8. “Hammabop tibbiyot Qo'l lanmasi”. Toshkent, 2006 yil.

9. Jurnal “Fuqaro muhofazasi”

Internet saytlari:

www.markaz.uz

www.samttk.uz

www.sammi.uz

www.lex.uz

www.ziyonet.uz

www.nar.med.ru

www.antibiotic.ru

www.lek.ru

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01-STOMATOLOGIYA ISHI bo‘yicha

Tibbiy radiologiya fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.21
Ajratilgan soat:	36

Toshkent- 2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

“Davolash ishi-3 ” kafedrasini mudiri
G.U.Bobojonova
“Davolash ishi-3” kafedrasini o'qituvchisi Xusenova M.K.

Taqrizchilar:

I.Yunusova

2-Respublika tibbiyot kolleji o'qituvchisi , “Hamshiralik ishi” kafedrasini mudirasi.

Yo.X. Azizov

TRAS Medikal- laboratoriya mudiri. Tibbiyot fanlari doktori.

1.O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Tibbiy radiologiya
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	5
Dasturning maqsadi	<p>“Tibbiyot radiologiyasi asoslari” fani Feldsher - laborant yo‘nalishi da tayyorlanadigan kasblar uchun asosiy umumkasbiy fanlardan hisoblanib, O‘quv chilarda funksional va nur diagnostikasi xonalarida bemorlarni nur tashxisi uchun tekshiruvlarga tayyorlash va asoratlar kelib chiqqanda birinchi yordam ko‘rsatishga doir bilim va Ko‘nikmalarni hosil qilishga qaratilgan.</p>
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	<p>-Tibbiyot radiologiyasi asoslari fanini chuqur o‘rganish tibbiyot xodimlari uchun nazariy va amaliy bilim olishlariga yordam berish.</p> <p>- Ko‘p roq bilimga ega bo‘lgan , mukammal malaka Ko‘nikmalarini egallagan har bir O‘quv chi kelajakda o‘z kasbiy faoliyatini va bilimini oshirishga yordam berish.</p> <p>- Fanni O‘zlashtirish natijasida O‘quv chi bilishi va bajarishi kerak bo‘lgan nazariy, amaliy bilim va Ko‘nikmalarni O‘zlashtirish darajasiga qo‘yilgan talablar fan mavzularida berilgan.</p>
Bilimlar	<ul style="list-style-type: none"> - Tibbiyot radiologiyasi fanining tarixi va rivojlanishini; - B.K.Rentgenning hayoti va rentgen nurlarini kashf etilishini; - A.Bekkerel, Per Kyuri, Mariya Skladovskaya–Kyurilar tomonidan radioaktivlik hodisasining kashf qilinishi va tadqiqotlar olib borilishini; - O‘zbekistonda tibbiyot radiologiyasini rivojlanishini; - Tibbiyot radiologiyasining maqsad va vazifalarini; - Rentgen nurlarining biologik ta’sirini; - Rentgen nurlari bilan tekshirish usullarini; - Rentgen xonasining tuzilishi va jixozlanishini; - Rentgenoskopiya o‘tkazish ni; - Rentgenografiya o‘tkazish ni; - Nafas olish tizimi kasalliklarida rentgenologik tekshirish usullarini; - Flyuorografiya o‘tkazish ni; - Rentgen kontrast moddalar bilan tekshirish usullarini; - Radionuklid tekshirish usullarini; - hazm qilish tizimi kasalliklarida rentgenologik tekshirish usullarini; - siydik ajratish tizimi kasalliklarida rentgenologik tekshirish usullarini. - Ultratovushning fizikaviy hususiyatlarini; - Ultratovush bilan skanerlash uchun ko‘rsatma va moneliklarini; - Doplerografiya o‘tkazish ni - Angiografik tekshirish usullarini; - Angiografiya o‘tkazish uchun ko‘rsatma va mone’liklarni; - Angiografiya o‘tkazish da Qo‘l laniladigan kontrast moddalarni; - Angiografiya tekshiruidan so‘ng bemorlarni kuzatishni. - Magnit rezonans tomografik tomografik tekshiruv uchun ko‘rsatma va monyeliklarni; - MRT tekshirish usullari, ularning ahamiyatini.
	<ul style="list-style-type: none"> - Rentgen xonasida texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilishni; - Bemorlarni bronxografiyaga tayyorlashni va o‘tkazish ni;

Ko'nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> - Me'dani rentgenologik tekshiruviga tayyorlashni va o'tkazish ni; - Bemorlarda kontrast moddalar Qo'l lanilganda kelib chiqishi mumkin bo'lgan asoratlar va ularni oldini olishni; - Bemorlarda turli xuqnalar o'tkazish texnikasini; - Bemorlarni yo'g'on ichagini rentgenologik tekshiruviga tayyorlash va o'tkazish ni; - Bemorlarni irrigoskopiya tekshiruviga tayyorlashni; - Bemorlarni ekskretor urografiya tekshiruviga tayyorlashni; - Bemorlarni kompyuter tomografiyasi tekshiruviga tayyorlashni va o'tkazish ni; - Bemorlarni qorin bo'shlig'i organlarini ultratovush tekshiruvini o'tkazish ga tayyorlashni; - Bemorlarni siydik qopini ultratovush tekshiruvini o'tkazish ga tayyorlashni; - Bemorlarni qalqonsimon bez va ko'krak bezlarini ultratovush tekshiruvini o'tkazish ga tayyorlashni; - Bemorlarni doplerografiya tekshiruvini o'tkazish ga tayyorlashni; - Rentgen xonasining tuzilishi va jihozlanishini. - Bemorlarni angiokardiografiya o'tkazish ga tayyorlashni; - Bemorlarni limfografiya o'tkazish ga tayyorlashni. - Bemorlarni magnit rezonans tomografik tekshiruvini o'tkazish ga tayyorlashni; - Bemorlarda magnit rezonans tomografik tekshiruvini o'tkazish ni; - Bemorlarda MSKT tekshiruvini o'tkazish ga tayyorlashni ; - Bemorlarda MSKT tekshiruvini o'tkazish ni.
O'quv rejasiga muvofiq o'z aro bog'lik bo'lgan fanning nomi	<p>“Anatomiya, fiziologiya va patologiya”, “Umumiy farmakologiya va reseptura”, “Umumiy gigiyena va ekologiya” “Klinik patologiya va birinchi medisina yordami”, “Hamshiralik ishi asoslari”, “Kattalarda hamshiralik parvarishi”, “Jamoada hamshiralik ishi” fanlari bilan bog'lab o'tiladi.</p>
O'qitish ning tashkiliy shakli	<p>N –nazariy ta'lim; A –amaliy ta'lim; NA –birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg'ulot lar; MX –maxsus xonalarda mashg'ulot .</p>
Dasturga qo'yilgan talab	<p>Majburiy</p>
O'qitish tili	<p>Guruhga tayinlangan dars tili asosida</p>
Baholash tartibi	<p>Joriy baholash tartibiga asoslanib</p>
O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash	<p>Yozma,og'zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq</p>

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitish ni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	Kirish. Tibbiyot radiologiyasi asoslari fanining rivojlanishi va tarixi.	<ul style="list-style-type: none"> • Tibbiyot radiologiyasi fanining tarixi va rivojlanishini; • B.K.Rentgenning hayoti va rentgen nurlarini kashf etilishini; • A.Bekkerel, Per Kyuri, Mariya Skladovskaya–Kyurilar tomonidan radioaktivlik hodisasining kashf qilinishi va tadqiqotlar olib borilishini; • Tibbiyot radiologiyasining rivojlanishini; • O'zbekistonda tibbiyot radiologiyasini rivojlanishini; • Tibbiyot radiologiyasining maqsad va vazifalarini. 	2	N	2
2	Rentgenologik tekshirish usullari	<ul style="list-style-type: none"> • Rentgen nurlarining biologik ta'sirini; • Rentgen nurlari bilan tekshirish usullarini; • Rentgen xonasining tuzilishi va jixozlanishini; • Rentgenoskopiya o'tkazish ni; Rentgenografiya o'tkazish ni • Nafas olish tizimi kasalliklarida rentgenologik tekshirish usullarini; • Flyuorografiya o'tkazish ni; • Rentgen kontrast moddalar bilan tekshirish usullarini; • hazm qilish tizimi kasalliklarida rentgenologik tekshirish usullarini; • siydik ajratish tizimi kasalliklarida rentgenologik tekshirish usullarini. • Rentgen xonasida texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilishni; • Bemorlarni bronxografiyaga tayyorlashni; • Bemorlarda bronxografiya o'tkazish ni; • Me'dani rentgenologik tekshiruviga tayyorlashni; 	10	NA 8/16	8

		<ul style="list-style-type: none"> • Bemorga gaz hosil qilmaydigan parhez taomlar haqida tushuncha berish; • Bemorlarda kontrast moddalar Qo‘l lanilganda kelib chiqishi mumkin bo‘lgan asoratlar va ularni oldini olishni; • Kontrast moddalarni Qo‘l lash natijasida kelib chiqadigan allergik reaksiyalar va bu holatda birinchi yordam ko‘rsatishni; • Me‘dani rentgenologik tekshiruvini o‘tkazish ni; • Bemorlarda turli xuqnalar o‘tkazish texnikasini; • Bemorlarni yo‘g‘on ichagini rentgenologik tekshiruviga tayyorlashni; • Bemorlarda yo‘g‘on ichakni rentgenologik tekshiruvini o‘tkazish ni; • Bemorlarni irrigoskopiya tekshiruviga tayyorlashni; • Bemorlarni siydik chiqarish tizimining rentgenologik tekshiruviga tayyorlashni; • Bemorlarni ekskretor urografiya tekshiruviga tayyorlashni; 			
3	Bemorlarni ultratovush tekshiruviga tayyorlash.	<ul style="list-style-type: none"> • Ultratovushning fizikaviy xususiyatlarini; • Ultratovush bilan skanerlash uchun ko‘rsatma va moneliklarini; • Doplerografiya o‘tkazish ni. • Bemorlarni qorin bo‘shlig‘i organlarini ultratovush tekshiruvini o‘tkazish ga tayyorlashni; • Bemorlarni siydik qopini ultratovush tekshiruvini o‘tkazish ga tayyorlashni; • Bemorlarni qalqonsimon bez va ko‘krak bezlarini ultratovush tekshiruvini o‘tkazish ga tayyorlashni; • Bemorlarni doplerografiya tekshiruvini o‘tkazish ga tayyorlashni. 	6	NA 2/8	4
4	Angiografik tekshirish usullari	<ul style="list-style-type: none"> • Angiografik tekshirish usullarini; • Angiografiya o‘tkazish uchun ko‘rsatma va mone‘liklarni; • Angiografiya o‘tkazish da Qo‘l laniladigan kontrast moddalarni; • Angiografiya tekshiruvidan so‘ng bemorlarni kuzatishni. • Bemorlarni angiokardiografiya o‘tkazish ga tayyorlashni; • Bemorlarni angiopulmonografiya o‘tkazish ga tayyorlashni; • Bemorlarni buyrak arteriyasining shikastlanishlarida angiografik tekshirish o‘tkazish ga tayyorlashni; 	12	NA 6/16	2

		<ul style="list-style-type: none"> • Bemorlarni limfografiya o'tkazish ga tayyorlashni. 			
5	Magnit rezonans tomografik tekshirish va multispiral kompyuter tomografiya tekshirish usullari	<ul style="list-style-type: none"> • Magnit rezonans tomografik tomografik tekshiruv uchun ko'rsatma va mo'neliklarni; • MRT tekshirish usullari, ularning ahamiyatini ; • MSKT tekshirish uchun ko'rsatma va mo'neliklar; • Bemorlarni magnit rezonans tomografik tekshiruvini o'tkazish ga tayyorlashni; • Bemorlarda magnit rezonans tomografik tekshiruvini o'tkazish ni; • Bemorlarda MSKT tekshiruvini o'tkazish ga tayyorlashni ; • Bemorlarda MSKT tekshiruvini o'tkazish ni. 	6	NA 6/8	2
Jami			36		18

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida O'quv chilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular O'quv elementini O'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etilgan adabiyotlar va internet saytlari ro'yxati

Prezident asarlari

1. Shavkat Mirziyoyev. «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» 1-jild Toshkent : O'zbekiston, 2017.
2. Shavkat Mirziyoyev. "Erkin va farovon davlat barpo etpmiz" Toshkent O'zbekiston, 2017
3. Shavkat Mirziyoyev. "Erkin va farovon davlat barpo etamiz" Toshkent "O'zbekiston", 2017.
4. Shavkat Mirziyoyev. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash 2016 yil 7 dekabr

Asosiy adabiyotlar

1. T.N.Ilyosov "Klinik radiologiya asoslari" Toshkent, O'zbekiston milliy ensiklopediyasi nashriyoti, 2002 yil.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Matias Xofer. Rukovodstvo po kompyuternoy tomografii. 2008 god.
2. Ye.B.Ilyosov "Luchevaya diagnostika" Uchebnoye posobiye. Tashkent, 2009 god.
3. S.K.Ternova "Luchevaya diagnostika i terapiya" Uchebnik. 2010 god.
4. A.A.Bokeriya, B.G.Aleksen "Rentgeno endovaskulyarnaya diagnostika i lecheniye zabolevaniy serdsa i sosudov" Moskva, 2011 god.
5. "Primeneniye kontrastnykh preparatov pri provedenii rentgenologicheskix issledovaniy" Metodicheskkiye rekomendatsii. Moskva 2013 god
6. Luchevyye metody diagnostiki i rentgenovaskulyarnoye lecheniye zabolevaniy. (Uchebnoye posobiye) Moskva, 2014 god.
7. "Ultrazvukovaya diagnostika" Uchebnoye posobiye. 2014 god.

Internet manbalari

<https://lex.uz>

<http://vitapower.ru/index.php/enintech/314-doppler/>.

<http://www.vokrugsveta.ru/vs/article/7302/>.

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING O‘QUV DASTURI

5.71.02.01-“Stomatologiya ishi” mutaxassisligining

REABILITOLOGIYA ASOSLARI

MODUL DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi: Stomatolog yordamchisi

O‘quv rejadagi tartib raqami: 3.22

Ajratilgan soat: 72

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

- Tuzuvchilar:** 1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi : Z.S. Yunusdjonova
- Taqrizchilar:**
- Ichki takrizchi:** 1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi yetakchi o'qituvchisi : S.A. Zuparova
- Tashki takrizchi:** TTA. «Hamshiralik ishi» kafedrasida katta o'qituvchisi : D.Ya. Aliqulova
- Tashki takrizchi:** 43-OP bosh hamshirasi: S.S. Tursunova

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Reabilitasiya asoslari
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	10
Dasturning maqsadi	<ul style="list-style-type: none"> - Kishilar salomatligini mustaxkamlashda malakali tibbiy va ijtimoiy yordam ko'rsatish - Bemorlarga sifatli reabilitasion chora-tadbirlarni o'tkaza oladigan mutaxassis tayyorlash. - Reabilitasiya turlarini va ularning Qo'l lash xususiyatlarini o'rgatish. - Patologik xolatlarda Qo'l lanadigan fizioterapiya, massaj va davolash fizkulturasi mashg'ulot larini tashkillashtirish xususiyatlarini o'rgatish - Axolini ijtimoiy yordamga muxtoj qatlamiga aloxida malakali g'amxo'rlik qilish va insonparvarlik xissini tarbiyalash.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> - Reabilitasiya turlari va chora-tadbirlari, kattalar va bolalar kasalliklarida Qo'l lanuvchi reabilitasiya choralari haqida tushunchaga ega bo'ladilar. - Fizioterapevtik muolajalar va fiziioterapiya davolash usullari haqida bilimga ega bo'ladilar. - Muolajalarni bajarish texnikasi va Qo'l lash usullari bo'yicha Ko'nikmalariga ega bo'ladilar.
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> - Reabilitasiya haqidatushuncha; - dispanserizasiya va reabilitasiya o'tqazish chora tadbirlari; - turli kasalliklar reabilitasiyasida mehnat bilan davolash usulini roli va ahamiyati; - Mehnatga layoqatlilik ekspertizasi, dispanserizasiyasi va reabilitasiyasi asoslari; - yurak-qon tomir va nafas tizimlari kasalliklarida tibbiy reabilitasiya tadbirlari; - ovkat hazm kilish tizimi, siydik chiqarish yo'llari va buyrak kasalliklarida, endokrin sistemasi kasalliklari bilan kasallangan bemorlarning reabilitasiyasi; - nerv tizimlari, tayanch-harakat apparatining destruktiv-distrofik kasalliklari bilan kasallangan bemorlarning reabilitasiyasi; - ginekologik kasalliklarda, akusherlik va pediatriyada uchraydigan ba'zi patologik holatlarda reabilitasiya; - xirurgik kasalliklar va travmatologiyada reabilitasiya; - bemorga sanatoriya turini tanlash va sanatoriya sharotida reabilitasiya tadbirlarini bilish.
Ko'nikma	<ul style="list-style-type: none"> - Bemorlarga tashxisiga va kasalligini davriga asosolanib reabilitasiya etapini aniklash; - bemorga individual reabilitasiya dasturni tuzish; - individual reabilitasiya dasturida patogenetik ta'sir etadigan fizioterapevtik muolajalarni to'g'ri tanlash va majmua ravishda tuzish; - reabilitasiya etaplarida davolovchi jimoniy tarbiyani vositalarini va shakllarini tanlash va to'g'ri tavsiya qilish; - davolash hujjatlarini rasmiylashtirish; - rasmiylashtirilgan davolovchi usullarni samaradorligini aniqlash; - bemorga sanatoriya turini tanlash va sanatoriya sharotida reabilitasiya tadbirlarni aniqlash; - sog'lom lashtirish maqsadida fizioprofilaktik muolajalarni Qo'l lash va

	jismoniy tarbiya usullarni tavsiya qilishni amalga oshirish.
O'quv rejaga muvofiq o'z aro bog'liq bo'lgan modul nomi	<ul style="list-style-type: none"> - Anatomiya, fiziologiya va patologiya - Terapiyada hamshiralik ishi - Pediatriyada hamshiralik ishi - Xirurgiya va reanimasiyada hamshiralik ishi - Hamshiralik ishi - Jamoada hamshiralik ishi - Gerontologiyada hamshiralik ishi - Valeologiya - Diyetologiya - Fizioterapiya va massaj - Umumiy gigiyena va ekologiya
O'qitish ni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, Ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitish ning tashkiliy shakli	Mustakil ta'lim
1.	«Reabilitasiya asoslari» moduli Maqsadi va vazifalari. Reabilitasiya turlari. Reabilitasiyani olib borishda tibbiy ijtimoiy xodimning tutgan o'ri.	“Reabilitasiya asoslari” modulining maqsadi va vazifalari. Reabilitasiya va fizioterapiya haqida tushuncha. Reabilitasiya turlari. Mehnat haqida tushuncha. Mehnat bilan davolash haqida tushuncha. Mehnat bilan davolash usullarini qo'llash mohiyati va maksadi. Bemorlar va nogironlar reabilitasiyasida tibbiy ijtimoiy xodimning vazifalari.	4	N\2	2
2.	Kinematika asoslari. Kasalliklar va harakatni chegaralanishi	Harakat haqida ma'lumot. Harakat turlari, ularni boshkaradigan nerv va mushak tolalari fiziologiyasi. Tana holati va tana harakatini nazorat qilish, harakatni taxlil qilish. Harakatga ijobiy va salbiy ta'sir etadigan omillarni aniqlash va bartaraf etish. Kasallik turlari. Kasalliklarda tana harakatini o'zgarish sabablari.	4	N\2	2

		<p>Tayanch harakati apparati, yurak qon tomir, nafas organlari, ruxiy kasalliklarda, bolalar kasalliklarida harakatning chegaralanishi.</p> <p>Qariyalarda harakat, unga salbiy ta'sir etadigan omillarni o'rganish.</p> <p>Tana xolati, harakatini nazorat qilish, harakatni taxlil qilishni o'rganish.</p> <p>Bolalar va kata yoshdagilar kasalliklarida harakatning chegaralanishi omillarini bilish.</p>		A\	
3.	Katta yoshdagilar kasalliklarida bemorlar reabilitatsiyasi.	<p>Katta yoshdagilarda uchraydigan kasalliklar turlari. Kasallik tufayli kelib chiqadigan asoratlar va bemor muammolari. Yurak qon- tomir sistemasi kasalliklarida harakatning chegaralanishi yoki buzilishi sabablari, reabilitatsiyaning ahamiyati va uni o'tkazish xususiyatlari. Yurak qon tomir sistemasi kasalliklarida reabilitatsiyani olib borish.</p> <p>Nafas organlari kasalliklarida reabilitatsiyani olib borish. Asab sistemasi kasalliklarida reabilitatsiyani olib borish.</p> <p>Nogironlar reabilitatsiyasi amalga oshirish.</p>	4	N\2	2
4.	Bolalar kasalliklarida reabilitatsiya asoslari	<p>Bolalar orasida kasalliklarni tarqalishi. Bolalarda uchraydigan surunkali kasalliklar. Surunkali bronxit, surunkali tonzilit. Bolalarda uchraydigan raxit. Skolioz va kifoz. Surunkali kasalliklar reabilitatsiyasi.</p> <p>Bolalarda harakat buzilishi sabablari. Tayanch-harakat apparati kasalliklari va tug'ma nuqsonlar. Bolalarkasalliklarini reabilitatsiya qilish choralari bilish.</p> <p>Tayanch-harakat apparati kasalliklarida, bolalarda harakat chegaralanishi va unda reabilitatsiya.</p> <p>Bolalarda nogironlik. Nogiron bolalar reabilitatsiyasini amalga oshirish.</p>	4	N\2	2
5.	Fizioterapiya bo'lim ini ishini tashkil etish.	<p>Fizioterapiya bo'lim ining tuzilishi. Fizioterapiya bo'lim ini ishini tashkil etish. Fizioterapiya xonalarida texnika xavfsizligi qoidalari. Fizioterapiya bo'lim ida elektr, issiqlik, yorug'lik va suv bilan davolash xonalari jihozlanishi xususiyatlari.</p> <p>Reabilitatsiyaning asosiy qismini tashkil etuvchi fizioterapevtik muolajalar haqida tushuncha. Fizioterapiya bo'lim ida davolanadigan bemorlarning xususiyatlari, ularning parvarishi. Fizioterapiya bo'lim ining tarkibi va tuzilishini o'rganish.</p> <p>Fizioterapiya bo'lim ining tarkibidagi xonalar joylashish xususiyatlarini bilish. Fizioterapiya bo'lim ida tibbiy ijtimoiy xodimning vazifalari bilan tanishish. Fizioterapiya bo'lim ida davolanadigan bemorlar bilan muloqotga kirisha olish malakasiga ega bo'lish.</p>	2	N\2	1
6.	Elektr bilan davolash. Ultratovush bilan davolash.	<p>Elektr bilan davolash haqida tushuncha. Uning organizmga ko'rsatgan ta'siri. Elektr bilan davolash turlari: elektroforez, impuls toklari, darsonvalizasiya, magnitoterapiya, UVCh –terapiya. Elektroterapiyaga</p>	6	N\4	2

		<p>ko'rsatmalar va moneliklari haqida tushuncha. Elektr asbob vauskunalar bilan ishlashda texnika xavfsizligi qoidalari. Ultratovush bilan davolash haqida tushuncha. Ultratovushning organizm to'qima lariga ko'rsatgan ta'siri. Ultratovush apparatlari haqida ma'lumot. Ultratovushning zamonaviy tashxisot (diagnostika) va davolash ishlarida Qo'l lashni o'rganish. Ultratovush apparatlaridan foydalanish usullari bilish.</p> <p>Ultratovush bilan davolashga ko'rsatmalar va mo'neliklar bilan tanishish.</p>	6	A\4	2
7.	<p>Yorug'lik bilan davolash.</p> <p>Quyosh, havo va suv bilan davolash.</p>	<p>Yorug'likni davo sifatida Qo'l lashni ng ahamiyati. Nurlar turlari va ularning Organizmga ko'rsatgan ta'siri. Yorug'lik bilan davolash haqida tushuncha. Infraqizil va ultrabinafsha nurlanish apparatlari, Lazer nuri haqida tushuncha. Lazer nuri qo'llanilishi. Lazer jarroxlik haqida tushuncha. Lazer bilan davolash xususiyatlari.</p> <p>Quyosh nurining organizmga ta'siri. Quyosh, havo va suv bilan davolash haqida tushuncha. Quyosh nurlarini organizmgata'sir etishi. Quyosh vannalarining organizmga ta'siri. Havo vannalari, suv bilan davolash haqida tushuncha,ularning organizmga ta'siri.</p> <p>Infraqizil va ultrabinafshanurlanish apparatlarini ishlash prinsipi bilan tanishish. Lazer nuri Qo'l lanilishi, lazerjarroxlik, lazer bilan davolashga ko'rsatmalar va mo'neliklarni bilish.</p> <p>Kuyosh, xavo va suv muolajalari olib borilishi prinsiplari. Yorug'lik bilan davolash haqida tushuncha. Yorug'lik bilan davolash turlarini o'rganish. Quyosh nuri bilan davolashga ko'rsatmalar va mo'neliklarni bilish.</p> <p>Havo vannalarining va suv bilan davolashning organizmga ta'sirini o'rganish.</p>	6	N\4	2
8.	<p>Issiqlik va ingalyasiya bilan davolash.</p> <p>Balchiq, qum, loy va parafin bilan davolash.</p>	<p>Issiqlik haqida tushuncha. Issiqlik manbalari. Issiqlikning organizmga ko'rsatgan ta'siri. Ingalyasiya tushunchasi.</p> <p>Ingalyasiyalar turlari. Ingalyasiyalarga ko'rsatmalar va mo'neliklar.</p> <p>Balchiq, qum, loy va parafin bilan davolash. Davolashga ko'rsatmalar va mo'neliklar. Parafin bilan davolash haqida tushuncha. Parafin bilan davolashga ko'rsatmalar va mo'neliklar. Oddiy fizioterapiya muolajalarini bajarish. Ingalyasiya bilan davolash muolajalarida qatnashish.</p> <p>Issiqlik manbalari-pelloidlar haqida tushunchaga ega bo'lish. Balneologik bo'lim ish faoliyati bilan tanishish. Bemorni balchiq, qum, loy va parafin bilan davolash muolajasiga tayyorlash. Uy sharoitida issiqlik bilan davolash muolajalarini o'tkazish .</p>	6	N\4	2
		<p>Issiqlik manbalari-pelloidlar haqida tushunchaga ega bo'lish. Balneologik bo'lim ish faoliyati bilan tanishish. Bemorni balchiq, qum, loy va parafin bilan davolash muolajasiga tayyorlash. Uy sharoitida issiqlik bilan davolash muolajalarini o'tkazish .</p>	4	A\8	2

9.	Davolash fizikulasining umumiy asoslari. o'rtta yoshdagi, qari odamlar, nimjon va bemor bolalar uchun davo fizikulasini.	O'zbekistonda fizikula va sportning rivojlanishi. Davolash fizikulasi haqida tushuncha. Jismoniy mashqlar bilan davolashning fiziologik asoslari. Ularning organizmga ko'rsatgan shifobaxsh ta'siri. Jismoniy faollikning davo va profilaktika Maqsadida Qo'l lanilishi. Davo fizikulasining umumiy asoslari. Davo fizikulasi vositalari. Turli kasalliklarda DFK Qo'l lash usullarini bilish. DFKning asosiy tarkibi va qoidalarini o'rganish. DFK vositalarini tanlash va Qo'l lash xususiyatlarini o'rganish. o'rtta yoshdagi va qari odamlar uchun davo fizikulasini amalga oshirish. Yurak qon-tomir kasalliklarida yengil bajariladigan mashklar, yurish va Qo'l -oyoklar harakati Ko'nikmalarini shakllantira olish. Nafas a'zolari kasalliklarida nafas mashqlarining bajarish texnikasini bilish. Asab tizimi funksional tiklash uchun Qo'l lanuvchi, mayda mushaklar funksiyasini tiklovchi mashqlar buyurilish. Skoliozda davolash fizikulasi Qo'l lash. Kifozda davolash fizikulasi bajarish. Semizlikda davolash fizikulasini amalga oshirish.	4 4	N\4 A\8	4 4
10.	Massaj. Massajning organizmga fiziologik ta'siri. Massaj usullari. Tananing ayrim qismlari uchun massaj. Katta yoshdagilar va bolalar kasalliklarida massaj.	Massaj haqida tushuncha. Massajning odam organizmiga fiziologik ta'siri (teriga, limfa sistemasiga, tayanch harakat sistemasiga, xazm qilish sistemasiga, moda almashinuviga). Massaj xonasiga qo'yiladigan talablar. Massaj turlari: gigiyenik, shifobaxsh, bo'shashtiruvchi, tonuslantiruvchi, maxsus va nuqtali massaj. Massajga ko'rsatmalar va mo'neliklar. Massajning uqalash usuli, ishqalash usuli, silash usuli, titratish, tebratish, dumalatish usulini bajarish texnikasi. Barmoqlar yordamida chuqur uqalash usullari. Kaft qirradi va musht yordamida massaj qilish usullari. Modultomda massaj usullarini mashq qilish. Qo'l harakatlari Ko'nikmalariga ega bo'lish. Massaj bajarish vaqtida massajist va massajoluvchining xolatini o'rganish. Massajni organizmga ta'sirini o'rganib chiqish. Massajda Qo'l lanuvchi vositalar. Massajxonasi va foydalanilgan anjomlar dezinfeksiyasi choralarini bilish. Massaj oluvchiga kerakli xolatni yaratish. Boshni, yuzni, orqa, ko'krakni, Qo'l , oyoq va qorinni massaj qilish. Massajni bajarishda massaj usulidan foydalana olish. Yurak qon- tomir sistemasi kasalliklarida massaj. Asab sistemasi kasalliklarida massaj. Osteoxondrozda massaj. Semizlikda massaj. Massajni apparatlar yordamida va maxsus	4 2	N\4 A\16	1 4

	moslamalar yordamida bajarish. (Vibromassaj, gidromassaj, massaj). Bolalarda massaj o'tkazish ning xususiyatlari bilish. Bolalar kasalliklarida: yassi tovon, ayiq tovon, qiyshiq bo'yin, umurtqa pog'onasi kasalliklarida va raxitda massajni amalga oshirish.			
	Jami:	72		36

3.O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va Ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar

5. Shavkat Mirziyoyev "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko'taramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
6. Shavkat Mirziyoyev "Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.
7. Shavkat Mirziyoyev "Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz"Toshkent – "O'zbekiston"-2016.
8. Shavkat Mirziyoyev "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak"Toshkent – "O'zbekiston"-2017.
9. Ye.Ulxo'jayeva. "Fizioterapiya vatibbiy reabilitasiya".Toshkent "Ilm-ziyo"- 2004
10. G'.O Xaydarovichkikasalliklar "Zarqalam" 2005 yil
11. T.Yu.Umarova.,I.A.Kayumova.,M.K.Ibragimova "Hamshiralik ishi" Abu Ali ibn
12. Sino 2003.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligining 2015 yil 25 martdagi 123-sonli "OIV infeksiyasini oldini olish chora tadbirlari va tibbiy yordamni tashkil etishni yanada takomillashtirish to'g'risida " gi buyrug'i
2. M.F.Ziyayeva jarroxlikda hamshiralik ishi " O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" davlat ilmiy nashriyoti 2005 yil.
3. Allayorov favqulotda vaziyatlarda tez tibbiy yordam asoslari "Zar qalam"2005 yil.
4. "Bola-sog'lom bo'lsin desangiz". O'quv kursi.Toshkent, 2013 y.
5. "Bemor bolalarni parvarish qilish va onalarga maslahat berish" Uslubiy Qo'l lanma. Toshkent, 2010 y.
6. "Shaxslararo muloqat va katta yoshdagilar auditoriyasini o'qitish " Master trenerlar uchun Qo'l lanma. Toshkent, 2006y

Internet saytlari

12. www.sestra.ru
13. <http://www.bmn.com/>
14. www.med.uz.
15. www.lex.uz.
16. www.medical.ru.
17. www.minzdrav.uz.
18. www.tma.uz.
19. www.tashpmi.uz.

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
TIBBIY TA‘LIMNI RIVOJLANTIRISH MARKAZI**

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING

5.71.02.01 – STOMATOLOGIYA ISHI kasbi bo‘yicha

XALQ TABOBATI modulidan

NAMUNAVIY O‘QUV DASTURI

Kvalifikasiya raqami va nomi:	Stomatologiya yordamchisi.
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.23
Ajratilgan auditoriya soat:	36

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Sh. R. Mexmonkulova

Siyob Abu Ali ibnSino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi direktorning kasbiy ishlari bo'yicha o'rin bosari

Yu. Sh. Ruzimurotova

Siyob Abu Ali ibnSino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi

Taqrizchi:

Z. F. Mavlyanova

SamDTI Tibbiy reabilitasiya, sport tibbiyoti va halq tabobati kafedrasini mudiri, PhD, dosent

O. M. Ibragimov

Siyob Abu Ali ibnSino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi direktori

1. O‘quv dasturi umumiy talablari

O‘quv dasturining nomi	Xalq tabobati
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	8
Dasturning maqsadi	Talabalarga aholi o‘rta sida sog‘lom turmush tarzini targ‘ibot qilish, tibbiy nufuzini oshirish, o‘tkir va surunkali kasalliklarning kelib chiqishi va tarqalishini oldini olish, yuqumli kasalliklarni oldini olish doirasida epidemiya va pandemiyaga qarshi chora - tadbirlarni ishlab chiqish va amalga oshirish, kasalliklarni tashxislash va davolashning zamonaviy usullaridan keng foydalangan holda bemorlarning tibbiy muammolari haqida bilim, Ko‘nikma va malakani shakllantirishdir.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	<ul style="list-style-type: none"> – Xalq tabobati haqida tushuncha va xalq tabobati fanining usullarini; – dispanserizasiya va reabilitasiya choralari talab qilinadigan holatlarda,– ularni aholiga zarur bo‘lgan darajada Qo‘l lash chora-tadbirlarini o‘z vaqtida amalga oshirish yo‘llari ; – Reabilitasiya majmualarida xalq tabobati usullarni to‘liq hajmda– amalga oshirishni o‘z lashtiriladi. – Salomatlikni saqlash va mustahkamlashga qaratilgan ijobiy xayot tarzini shakllantiriladi. – Profilaktik tibbiyotning muammolari, salomatlikni asrash va mustahkamlash masalalarini aniqlashni o‘rganiladi.
Bilim	<ul style="list-style-type: none"> – Aholi orasida sog‘lom turmush tarzini targ‘ibot qilish, kasalliklar–rivojlanishiga sabab bo‘luvchi xavf omillarni aniqlash va bartaraf etish; – aholi tibbiy nufuzini oshirish, rasional ovqatlanish tamoyillari– hamda zararli odatlari bartaraf etish borasida zarur chora – tadbirlarni amalga oshirish; – Sog‘liqni saqlash tizimida birlamchi, ikkilamchi va uchlamchi–profilaktika chora-tadbirlarini ishlab chiqish; – shoshilinch holatlarni o‘z vaktida aniqlash, kasalxonagacha bo‘lgan tez– yordam ko‘lamini aniqlash va tibbiy yordam ko‘rsatish, ko‘rsatmaga ko‘ra zarur mutaxassislarga va kasalxonaga yuborish qobiliyatlariga ega bo‘lishi lozim. kasalliklar bo‘yicha reabilitasiya chora tadbirlarini o‘tkazish ga– ko‘rsatma va qarshi ko‘rsatmalarni, muddatlarini to‘g‘ri aniqlash; – reabilitasiya majmualarida xalq tabobati usullarni to‘liq hajmda– amalga oshirish; – dispanser nazorati gurhlarida umumiy amaliyoti shifokori bilan–to‘g‘ri aniqlash va bosqichlarini o‘z vaqtida amalga oshirish qobiliyatlariga ega bo‘lishi lozim. – oila va alohida aholi guruhlari o‘rta sida inson salomatligiga ta’sir qiluvchi ijtimoiy-gigiyenik, ijtimoiy-psixologik omillarni aniqlashi va xavf omillarini bartaraf qilish qobiliyatiga ega bo‘lishi lozim.
Ko‘nikma	<ul style="list-style-type: none"> – Sog‘liqni saqlashni birlamchi tizimida tibbiy faoliyatni tashkil etish; – aholi salomatligini muhofaza qilish va sog‘lom turmush tarzini

	<p>targ'ibot– qilish;</p> <ul style="list-style-type: none"> – aholi orasida keng tarqalgan o'tkir va surunkali kasalliklar bo'yicha – barcha turdagi profilaktik chora-tadbirlarni ishlab chiqish va tadbiq etish; – yuqumli kasalliklarni oldini olish va epidemiya, pandemiya sharoitida– zarur bo'lgan chora – tadbirlarni ishlab chiqish hamda amalga oshirish; shoshilinch yordam ko'lami bo'yicha zarur nazariy va amaliy bilimlarga ega– bo'lish hamda amaliyotda Qo'l lash; – tibbiyot sohasida dolzarb bo'lgan kasalliklar hamda muommolar bo'yicha zamonaviy ma'lumot, bilimlarga ega bo'lish va faoliyati davomida ularga o'g'risida gi ma'lumotlar bilan muntazam tanishib borish va Qo'l lash; – aholi orasida keng tarqalgan kasalliklar bo'yicha zamonaviy tashxislash– va davolash standartlarini maqsadga yo'naltirilgan holda amaliyotda Qo'l lash; – dispanserizasiya va reabilitasiya choralari talab qilinadigan holatlarda,– ularni aholiga zarur bo'lgan darajada Qo'l lash chora-tadbirlarini o'z vaqtida amalga oshirish ; – Sog'liqni saqlash birlamchi tizimining mehnat resurslaridan oqilona– foydalanish va ularni samarali boshqarishda ishtirok etish; – tibbiyot sohasida dolzarb bo'lgan muommolar bo'yicha ilmiy-tadqiqot– faoliyati va innovasion loyihalarni talab darajasida olib borishda ishtirok etish. – aholini ijtimoiy muhofaza qilishda uning uchun ma'sul bo'lgan tashkilotlar bilan hamkorlikda mavjud resurslardan unumli foydalanish
O'quv rejaga muvofiq o'z aro bog'liq bo'lgan fan nomi	Lotin tili va tibbiy terminologiya, Anatomiya, Fiziologiya, Patologiya, Farmakologiya va reseptura asoslari, Hamshiralik ishi, Umumiy gigiyena va ekologiya, Tibbiy psixologiya, tibbiy kimyo
O'qitish ning tashkiliy shakli	N – nazariy ta'lim; A – amaliy ta'lim; NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg'ulot lar MX – maxsus xonalardagi mashg'ulot
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baxolash	Yozma, og'zaki, savol-javob,munozara,test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, Ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitish ii tashkiliy shakli	Mustakil ta'lim
1	“Xalq tabobati ” moduli, tushunchasi va vazifalari. Xalq tabobatini rivojlanishda JSST tashabbuslari.	“Xalq tabobati” moduli bilan tanishtirish. Tibbiyot sohasida dolzarb bo'lgan kasalliklar hamda muommolar bo'yicha zamonaviy ma'lumot, bilimlarga ega bo'lish va faoliyati davomida ularto'g'risida gi ma'lumotlar bilan muntazam tanishib borish va bunda xalq tabobati usullarini to'g'ri Qo'llash to'g'risida zamonaviy tushunchalar.	2	N	-
2	Xitoy ana'naviy tabobatining falsafiy qarashlari.	Xitoy ana'naviy tabobatida falsafiy o'rin tutuvchi tiriklikning paydo bo'lishi, tabiat qonunlari, tabobat olamida energiyalar oqimi, diagnostika usullari va davolash vositalari Xitoy ana'naviy tabobatida qo'llaniladigan vosita va davolash usullarini o'rganib ular haqida to'g'ri tushuncha shakllantirish.	4	N A	2
3	Hind-Tibet tabobati tabiblarining nazariy bilimlari va falsafiy fikrlari.	Hind-Tibet tabobatida "Chjud-Shi" ta'limoti va tabiiy fanlar. Bemorlarni shaxsiy xususiyatlari va tashxislashda “Xayvonlar astrologik kalendari”ni o'zni to'g'risida ma'lumot berish Hind-Tibet tabobatidagi nazariy bilimlar, davolash yo'llari va falsafiy konsepsiyalarni yoritib berish "Chjud-Shi", "Ayur-Veda" va boshqa qadimiy tibbiy kitoblarda keltirilgan 1000 dan oshiq dorivor o'simliklar, hamda davolash vosita va usullari haqida talabalarga ma'lumot yetkazish.	4	N A	2
4	Qadimgi Sharq tibbiyoti tizimini shakllanishida Qadimgi Misr va Old Osiyo falsafiy	Qadimgi Misr, Shumer, Babil va Assiriya davlatlari tabobat bilimlarini va Oldosiyoliklar tabobati haqida talabalarda tassavur shakllantirish, Uruk va Borsippa shaxridagi qadimiy Eduba va boshqa maktab tabiblari	4	N A	3

	ta'limoti o' rni.	merosini o'rganib chiqish Avesto kitobi unda keltirilgan unsurlar ta'rifi, inson organizmidagi ko'rin mas energiya oqimlari va boshqa tibbiy tushunchalar va ularni o'rgangan tabiblar haqida ma'lumotlar to'plash, Dorivor o'simliklar, xashorot va xayvon maxsulotlaridan tayyorlangan dorivor vositalar vositalar bilan talabalarni tanishtirish			
5	Ibn Sino xayoti, tibbiyotga bo'lgan falsafiy yondashuvi.	IbnSinoyaxoyti, uningfalsafatibbiyotgabag'ishlanganboymerosi bilantalabalaritanishtirish Atom nazariyasi, bo'shliq haqidagi nazariyasi. Salomatlik holati, salomatlikni saqlash yo'llari , kasallik haqida. Kasalliklar infeksiyon tabatga ekanligi va yuqumligi haqida. Mizoj haqida.	6	NA	2
6	Koreys ana'naviy tabobatining falsafiy ta'limoti.	"Ibanyuchi" (Tibbiy reseptlar to'plami), "Xyanyakchipsongbang" (Qishloq joylaridagi dori vositalari to'plami), "Donguybogam" (Sharq tabobatining mo'jizaviy ko'z gusi) nomli qadimiy Koreys xalqi kitoblarida keltirilgan falsafiy va tibbiy bilimlarni o'ranib chiqish.	6	NA	3
7	Qadimgi Sharq tabobatining yozma manba'lari o'rta Osiyo allomalari va ularning tabobat soxasidagi falsafiy asarlari	Sharq mamlakatlaridagi insonni bir butunlik va uni a'zo va tizimlarga ajratmaslik o'z iga xos tashxislash usullarini kelib chiqishiga sabab bo'ldi. Inson kayfiyati va ruxiyati ma'lum bir kasalliklarga moillikka olib keladi. Pulsga qrab tashxislash. Pulsni soni, to'liqligi, zarbi, kuchi, ritmi va boshqa xususiyatlariga ko'ra turlarga bo'linishi. Organizmdagi energiya oqimi va energetik kanallardagi o'zgarishlarning tashxis qo'yish da ahamiyati Qadimgi Sharq mamlakatlarida kasalliklarni davolashda diniy qarashlarning ahamiyati. Inson tabiat bilan uzviy bog'liqligini anglashi va tabiiy usullarni kasalliklarni davolashda keng Qo'lanilishi. Uqalash, jismoniy mashqlar, o'simliklardan tayyorlangan surtmalar surtish. Shifobaxsh o'simliklarni turli shakllarda Qo'lash(ichga, tindirma, qaynatma, surtma, malham, ingalyasiya, tutunini xidlash va b.qalar). Tanadagi og'riqli nuqtalarga bosish, akupunktura va akupressuraning paydo bo'lishi. Farobiy xayoti va falsafa ilmiga qo'shgan xissasi. Farobiy tibbiyotga qo'shgan xissasi. Beruniy xayoti va falsafa ilmiga qo'shgan xissasi. «Qobusnoma» asari. Farmakognoziya asoslarini o'rgatishga qo'shgan xissasi. Yaxshi tabib bo'lish o'simliklarni yaxshi bilishdan, ularni xususiyatlarini eslab qolishdan boshlanadi	6	A	4
8	In-Yan va Besh	Qadimgi sharq falsafasiga ko'ra In-Yan qarama	4	A	2

	unsur ta'limoti haqida–bilimlarni zamonaviy sharxi.	qarshilik va uyg'unlikni bildiruvchi hamda u-sin konsepsiyasiga muvofiq, dunyodagi barcha hodisalarning besh asosiy elementi (daraxt, olov, yer, metall, suv) haqida – butun moddiy dunyoning dastlabki asosi degan tasavvurni talabalarga tushintirib berish. Qadimgi Sharq mamlakatlarida paydo bo'lgan In-Yan va besh element nazariyasi boshlang'ich qarashlari. Xozirgi paytda ushbu nazariyani tashxislash va davolashda qo'llanilishi va o'rni. Zamonaviy sharq tibbiyotida energiyalar balansi va a'zolarning bog'liqligini anglatuvchi besh element nazariyasiga asoslangan tashxislash usullarining dolzarbligi. Energetik tashxislash, meredian tashxislash.			
			36	N A	18

3. O'quv chilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro'yxati

Prezident asarlari

1. Shavkat Mirziyoyev “Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz” Toshkent – “O'zbekiston”-2018.

2. Shavkat Mirziyoyev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O'zbekiston”-2018.

3. Shavkat Mirziyoyev “Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz” Toshkent – “O'zbekiston”-2016.

4. Shavkat Mirziyoyev “Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak” Toshkent – “O'zbekiston”-201

Asosiy adabiyotlar

1. Abu Ali Ibn Sino, “Tib qonunlari”, 1-,2-,3- jildlar, Toshkent 1993.

2. Ibn Sino. Kanon vrachebnoy nauki: v 10t.-T., 1996-2013.

3. Klaus K. Shnorrenberger Uchebnik kitayskoy medisinyy dlya zapadnykh vrachev, Moskva, 2007g.

4. Ibn Sino, izbrannyye filosofskiye proizvedeniya. Moskva, 1980.

5. K. Selchonok. “Tayny Vostochnoy medisinyy”. Moskva 1994.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. X.N. Qayumov., Yong Il Song., Z.I. Tuksanova. Ignaterapiya, Buxoro-2019

2. I.I. Sokolov, V.V. Stepanov Narodnaya medicina- nauka i tradisionnyye znaniya., Sank Peterburg 2001

3. Markova A.V. Polnaya ensiklopediya narodnoy medisinyy.

4. Shi Sin In. Dragosennyye jemchujiny Kitayskogo Sigun. Neoglori, 2006

5. S.Ya. Sokolov. Fitoterapiya, fitofarmokologiya.

6. Saveliy Kashniskiy. Jemchujiny Vostochnoy medisinyy. izdatelstvo AST-2018

7. Sa'dullox Kamollidin ug'li "Tibbi Nabaviy" Toshkent, ToshIUV, 2014.
8. Shukur Irgashev "Tabiatning o'z i tabib" Toshkent, "Ibn Sino", 2013.
9. Abdulaziz Saidnuriddin "Uzbek xalq tabobati ugitlari", Toshkent, "Fan", 2007.
10. Shtefan Palosh «Kitayskoye iskusstvo selitelstva. Istoriya i praktika vrachevaniya ot drevnosti do nashix dney». Izd-vo: Sentrpoligraf, 2003g.
11. Jaklin Yang «Sekrety vostochnoy medisinı». Izd-vo: Kontent, 2007g., 177s.
12. Ping-Chung Leung (Editor), Charlie Chang-li Xue (Editor) Chinese Medicine: Modern Practice (Annals of Traditional Chinese Medicine) World Scientific Pub Co Inc (February 28, 2005), 236 pages
13. Liang Liu Essentials of Chinese Medicine Springer, 2011, 1546 pages
14. Li B.N.Folk medicine Tashkent 2012
15. Lewis W.H. Medical Plants Affecting man's healths. New York 2007.
16. Brian W.U. Watson A.S. «Acupuncture» Canada 2011.
17. Yo.Sang «Acu Pro» Wonju City. Republic of Korea 2013.
18. Moraes R.M., Briitti O.R. «Herbal medicine» London 2012.

Internet saytlari

1. www.minzdrav.uz;
2. www.tma.uz
3. www.kunpendeler.ru
4. www.acpunctur.ru
5. www.igli.ru
6. www.doktor.ru

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

o‘rta maxsus (texnikum) professional ta‘limn

5.71.02.01-Stomatologiya ishi

**STOMATOLOG YORDAMCHISI
mutaxassisligi bo‘yicha**

« Ishlab chikarish (malaka) amaliyoti»

NA‘MUNAVIY O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	1.Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib rakami	Malakaviy maliyot 3.28.
Ajratilgan soat	Malakaviy amliyot 1080

Toshkent –2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

N. A. Giyasova

Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi I.Ch.T.B.D.U

A N Axmedov

Samarkand Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi stomatologiya bulimi boshligi

Taqrizchilar:

A B Norbutayev

Samarkand tibbiyot instituti 1-son stomatologiya kafedrasi
mudiri

K G Abduraxmonova

Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi
texnikumi U.T.I.B.D.U.

1.O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Ishlab chikarish (malaka) amaliyoti
Ajratilgan soat	1080
Mavzular soni	22
Dasturning maqsadi	<p>O'quv jarayoni davrida nazariy va amaliy darslardan olingan bilimlarni amaliyot negizidagi davolash profilaktika muassasalarida o'tkaziladigan malakaviy va bitiruv oldi amaliyotida mustaxkamlash va Qo'l lash ko'z da tutilgan.</p> <p>Amaliyot natijasida O'quv chilar mutaxassis sifatida ishlash Ko'nikmasiga ega bo'ladilar.</p> <p>Stomatologiya poliklinikalarining tuzilishi va faoliyati bilan tanishish.</p>
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<p>1. Professional ta'lim o'qitish bosqichlarida o'z lashtirgan amaliy Ko'nikmalarini: bemor parvarishi, tashxisi, davolash va yordam ko'rsatishni takomillashtiradi va viloyat, shahar, tuman miqyosidagi shifoxona, stomatologik poliklinika, xussuiy klinikalarda tish vrachi xizmatining tashkiliy ishlari va sharoitlari bilan tanishadi</p> <p>2. Amaliyot jarayonida O'quvchilar dasturda yozilgan mustaqil ishni stomatolog shifokori, tish texnigi va uslubiy rahbarlar ko'rsatmalari asosida bajarishadi.</p> <p>3. Amaliyot natijasida O'quv chilar mutaxassis sifatida ishlash Ko'nikmasiga ega bo'lishadi.</p> <p>4. Turli muolajalarni bajarilish algoritmini amalda Qo'l lashadi.</p>
Bilimlar-	<p>Stomatolog yordamchisi faoliyati olib boriladigan joylar va uning vazifalarini tushunish.</p> <p>Terapevtik, xirurgik, ortopedik stomatologiya, tish texnigi laboratoriyasi xonalarining tuzilishi. Xonalarni tashkil etishda stomatolog yordamchisining roli va vazifasi.</p> <p>Amaliyot bilan tanishuv: stomatologik tibbiy xujjatlar, asbob-anjomlar, tez yordam ko'rsatishda ishlatiladigan dori-darmonlar,</p> <ul style="list-style-type: none"> - stomatologik bemorlarda ko'rik o'tkazish ; - Og'iz bo'shlig'i gigiyenik indeksini (GI) aniqlash; - Og'iz bo'shlig'i gigiyenik vositalarni tavsiya qilish; - parodontal indeksni aniqlash (PI); - kariyes intensivligini aniqlovchi indekslarni aniqlash (KPU, KPU+KP); - standart tish tozalash usullarini o'rgatish; <p>shaxsga qo'shimcha Og'iz bo'shligi gigiyenik vositalarni tanlash.</p> <p>«Olinmaydigan protezlar tayyorlash texnikasi» fani</p> <p>«Olinadigan protezlar tayyorlash texnikasi» fani:</p> <p>«Bolalarga qo'yiladigan ortopedik va ortodontik konstruksiyalarini tayyorlash texnikasi» fani:</p> <p>«Yoyli protezlar tayyorlash texnikasi» fani:</p> <p>«Yuzjag' protezlarni tayyorlash» fanlarini amaliy kunikmalarini tayyorlashni bilishi kerak</p>
Ko'nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> - Yumshoq karashlarni tozalash; - qattiq tish karashlarini mexanik usulda tozalash; - qattiq tish karashlarini kimyoviy usulda tozalash; - qattiq tish karashlarini ultratovush apparat yordamida usulda tozalash. - stomatologik bemorlarda ko'rik o'tkazish ;

	<ul style="list-style-type: none"> - tibbiyot xujjatlarni yuritish; - kariyesning erta shakllarini aniqlash; - kariyes profilaktikasi uchun shifokor stomatolog tavsiyasiga asosan reaminerilizasiya terapiyasini o'tkazish ; - tishlarni ftorlak bilan qoplash; - tish fissuralarini germitizasiya qilish; - paradont kasalliklarini tashxislash; <p>paradont kasalliklari profilaktikasi o'tkazish «Olinmaydigan protezlar tayyorlash texnikasi» fani «Olinadigan protezlar tayyorlash texnikasi» fani: «Bolalarga qo'yiladigan ortopedik va ortodontik konstruksiyalarini tayyorlash texnikasi» fani: «Yoyli protezlar tayyorlash texnikasi» fani: «Yuzjag' protezlarni tayyorlash» fanlarini amaliy kunikmalarini tayyorlash kunikmasiga ega bulishlari kerak</p>
O'quv rejasiga muvofiq o'z aro bog'liq bo'lgan fanning nomi	“Anatomiya”, Stomatologiya materialshunosligi, Olinadigan, olinmaydigan, yuz jag, yoyli, bolalar ortodontiyasi tayyorlash texnikasi, stomatologik kasalliklari, ogiz bushligi giyenasini, tish jag anatomiyasi, yuz jarroxligi, ogiz jarroxligi
O'qitish ning tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim; NA-birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg'ulotlar; MX-maxsus xonalarda mashg'ulot .
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quv chilarining bilim va Ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	Soatlar soni	Mustaqil ta'lim
		Semestr Mutaxassislikga kirish	180		90
1. 1.1.	Stomatologik poliklinikalar, tish texnigi laboratoriyalari ni tuzilishi va faoliyati bilan tanishish.	Stomatologiya yordamchisi faoliyati olib boriladigan joylar va yordamchining rolini tushunish. Stomatologiya poliklinikalarida zarur bo'lgan tayanch Ko'nikmalarni amaliyotda Qo'l lash. Amaldagi epidemiyaga qarshi sanitarich-oqartuv ishlarini amaliyotda Qo'l lash. Epidemiyaga qarshi Qo'l laniladigan buyruqlar bilan tanishish. SANpin 03.42.17. va SANpin 03.72. 20.buyrugi bilan tanishish ambulatoriya sharoitida muloqat psixologiyasini	90		45

		Qo‘l lashni ; barcha turdagi tibbiyot va davolash-profilaktika muassasalarida muloqat psixologiyasini Qo‘l lashni ; tibbiyot xodimlari faoliyatida etika – deontologiya qoidalariga rioya qilishni			
1.2	Stomatologik asboblar va xom ashyolar bilan tanishish.	Stomatologik asbolar va xomashyolari bilan ishlashda texnika xavfsizligi;tish texnikligi xomashyolarining tasnifi va ularga qo‘yilgan talablar; - tish texnikligi xomashyolarining xossalari; - tish protezlash texnikasida Qo‘l laniladigan metall qotishma, plastmassa, chinni massa va sitallar; -terapevtik stomatologiyada Qo‘l laniladigan xomashyolar va ularga bo‘lgan talablar, tarkibi vaQo‘l lanilishi;- vaqtinchalik plomba ashyolari, davolovchi tagliklar;-doimiy plomba ashyolari, ularga bo‘lgan talablar;metall plomba ashyolari; -amalgamaning tarkibi, Qo‘l lanilishi; -kogeziv xomashyolar;-ajratuvchi taglikla;-polimer plomba ashyolari, plastmassalar, kompozit ashyolar, tasnifi, tarkibi va Qo‘l lanilishi; -sun‘iy tishlar; -o‘lchov va modellar uchun xomashyolar; - shakllantiruvchi, qoliplovchi va abraziv xomashyolar;oqartirgichlar; - polikarboksinat va stekloionomer sementlar tarkibi va Qo‘l lanilishi; -boshqa yordamchi xomashyolar; -xirurgik stomatologiyada Qo‘l laniladigan ashyolar va ularga bo‘lgan talablar; - implantasiyada Qo‘l laniladigan ashyolar; - xirurgik choklar uchun materiallar, xirurgik ignalar va ularga bo‘lgan talablar, Qo‘l lanilishida fizik-kimyoviy xususiyatlari; - shtamplangan koplama tayyorlash uchun jihozlar ; - kuyma koplama tayyorlash uchun jihozlar ; - plastmassali protezlar tayyorlash jihozlar ; - metalloakril va metallokeramika protezlar tayyorlash uchun jihozlar ; - stomatologik moslamalar va stomatologik terapevtik to‘plam	90		45
		II. Semestr Kichik tibbiy xodim yordamchi,parvarish hamshirasi, davolash proflaktika muassalari hamshirasi yordamchisi	144		72
	Kichik tibbiy xodim yordamchi	Qabul bo‘lim i tuzilishi va hamshira vazifalarito‘g‘risida tushunchaga ega bo‘lish. Qabul bo‘lim ida yuritiladigan xujjat va oxirgi buyruqlar bilan tanishish. Qabulxonaga kelgan bemorlardan anamnez yig‘ish. Bemor va kuzatuvchilar bilan muloqotda bo‘lish.	35		18

		<p>Bemorga ko'rsatiladigan shoshilinch yordam usullari bilan tanishish. Hamshira tashxisini qo'yish va parvarishlash. Bemorni sanitariya tozalovidan o'tkazish va pedikulyozga tekshirishni; Bemorlarga shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatishni; Bemorlarni transportirovka qilishni.</p> <p>O'quv chilariga shifokor ko'rsatmalarini o'z vaqtida to'g'ri bajarishni,.O'quv chilar bo'lim larda mustaqil ishlayotganlarida hamshiralar nazorati ostida bemorlarni qon bosimini o'lchash ada va pulsni aniqlashadi. Dori moddalarni yuborishdan oldin bemorlarni tayyorlash va ularga tushuntirish. Muolaja xonaga ta'luqli buyruq va ko'rsatmalar bilan tanishish, o'rganish. Ishlatilgan asbob-anjomlarni sterillash uchun biksga joylash. Ishlatilgan bog'lov materiallarini, bir marta ishlatiladigan shpris va sistemalarni utilizasiya qilish mustaqil bajarish. Muolaja xonani joriy va yakuniy tozalashda ishtirok etish. Dori moddalarni hisoblash va saqlashni; Antibiotiklarni eritishni; Dori moddalarni shprisga tortib olishni; Bemorlarni muolajaga psixologik tayyorlashni; Ishlatilgan asbob va jihozlarni zararsizlantirishni; Venadan qon olish va qon guruhini aniqlashni; Dorini tomchi usulda yuborish uchun sistema tayyorlashni; Bemorga tomchilab dori yuborish va kuzatishni; Inyeksiyalardan keyingi asoratlarda va anafilaktik shokda shoshilinch yordam ko'rsatishni.</p>			
	<p>Yuz jag jarroxligi bulimida kichik tibbiyot xodimi yordamchisi.</p>	<p>Xirurgiya qabul bo'lim i tuzilishi va hamshira vazifalarito'g'risida tushunchaga ega bo'lish. Qabul bo'lim ida yuritiladigan hujjat va oxirgi buyruqlar bilan tanishish.Qabulxonaga kelgan bemorlardan anamnez yig'ish. Bemor va kuzatuvchilar bilan muloqotda bo'lish. Bemorga ko'rsatiladigan shoshilinch yordam usullari bilan tanishish. Hamshira tashxisini qo'yish va parvarishlash.Steril stol tayyorlash.</p> <p>Bog'lov ashyolarini steril biksdan steril stolga joylashtirishni;</p> <p>Jarohatlarga ishlov berishni;</p> <p>Bintli va gipsli bog'lam qo'yish ni.o'lni zararsizlantirishni;Bajarilgan muolajalarni muolaja varag'iga qayd qilishni;Steril biksdan foydalanish va sterilligini tekshirishni;Steril stolni tayyorlashni;</p> <p>Operasiya zali tuzilishi va vazifalari bilan tanishish, ko'rsatmalar olish.</p> <p>Oddiy xirurgik operasiyalarni kuzatish va operasion hamshira vazifalarini va ish jarayonini o'rganish.</p> <p>Operasiyaga tayyorgarlik tartibini o'rganish.</p> <p>Operasiyadan so'ng bemorlarni bo'lim ga ko'chirish va parvarish qilish</p>	<p>35</p>		<p>18</p>

	Parvarish hamshirasi yordamchisi	<p>Bemorning ehtiyojlarini inobatga olgan holda kerakli parvarishni olib borish uchun hamshiralik jarayonini yuritish. Bemor bilan muloqot qilish va salomatlikni baholashni o'tkazish . Salomatlikni saqlab turish uchun hayot turmush tarzini baholash va parvarish ko'rsatish.</p> <p>Hayotiy zarur ko'rsatkichlarni baholash. Bemorni kuzatish va baholash natijalarini ro'yxatga olish. Teri va limfa tizimini kuzatish va baholash uchun ko'rik va palpasiya o'tkazish . Qabul qilish va xarakatlanish tizimini baholash, kuzatish. Nafas olish tizimi azolarini baholash, kuzatish. Qon aylanish tizimini baholash, kuzatish. Ovqat xazm qilish tizimini baholash, kuzatish. Yotoq yaralarni baholash (Norton, Breyden va Vaterlou shkalalar yordamida). Bemor ehtiyojlarini inobatga olgan holda muammolarni aniqlash va parvarish rejasini tuzish. Bemorga kerakli parvarishni amaliyotda Qo'l lash. Hayotiy zarur ko'rsatkichlarni o'lchash ni (puls, arterial bosim, tana xarorati, nafas harakatlari). Bemorning tana holatini o'z gartirishni; Yurishda yordam berishni (xassa, nogironlar aravachasi, katalka, zambil); Tozalikni saqlashda ko'maklashishni (terini parvarish qilish, ko'z , quloq, burun, soch, Qo'l va oyoq gigiyenasi); Kiyim va o'rin ko'rpa oqliklarini almashtirishni; Ovqat qabul qilishda bemorga yordam berishni;</p>	36		18
	Davolash proflaktika muassalari hamshira yordamchisi	<p>bemorlarda hamshiralik ishini olib borish usullarini amalga oshirish;</p> <p>bemorlarda hayot uchun muhim bo'lgan ko'rsatkichlarni o'lchash va funksional holatini baholash;</p> <p>hamshiralik jarayoni olib borish, parvarish rejalarini tuzish va hamshiralik hujjatlarini yuritish;</p> <p>infeksiya nazorati va infeksiyon xavfsizlik chora – tadbirlar o'tkazish ;</p> <p>tashxislash va davolashda bemorlarga hamshiralik ishini olib borish Ko'nikmalarini amalga oshirish;</p> <p>hamshiralik ishidagi boshqaruvni olib borish;</p> <p>terminal davrdagi bemorlarda hamshiralik parvarishini amalga oshirish</p>	38		18
3.		III. Semestr Stomatologik tibbiyot muassalarida tish texniklarining yordamchisi, stomatologiya xonalari hamshira yordamchisi	216		108
3.1	Stomatologik tibbiyot muassalarida tish texnigi yordamchisi	O'quvchilar stomatologik poliklinikalarda tish texnigi laboratoriyalarning tuzilishi, vazifalari, ishini tashkil kilishni, yuritiladigan xujjatlari bilan tanishtiriladi. Poliklinikadagi bosh texnik bilan birgalikda tish texnigiga birlashtiriladi. texnika xavfzligi koidalari ga mal kilgan holda tish	54		27

		protezlarni tayyorlashda tish texniklariga yordamlashadilar.			
3.2	Terapevtik stomatologiya xonalari hamshira yordamchisi	Stomatolog vrach hamshirasi yordamida dastlab terapevtik xonada birlamchi kasalni kabul qilish uchun stol tayyorlash amaliyotini bajarishadi. Stomatolog vrach nazorati ostida gigiyenik indeksni aniqlash; tish kariyesi intensivligi indeksini (KPU,KPU+KP)aniqlash; tish tozalash usullarini o'rgatish; tish chyo tkalari, tish pastalari va tish kukunlarini tanlash va ularni saqlash; suyuq tish gellarini tanlash va Qo'l lashni urgatish; interdental Og'iz bo'shlig'i gigiyenasi vositalarini tanlash va Qo'l lash; irrigatorlarni tanlash va Qo'l lashni ; saqichlarni tanlash va Qo'l lash; turli yoshdagi mijozlar guruhida Og'iz bo'shlig'i gigiyenasini o'rgatishda yordamlashish	54		27
3.3	Ortopedik stomatologiya xonalarida hamshira yordamchisi	Ortoped stomatolog xonasida hamshira yordamida stolni tayyorlash. Stirel stol tayyorlash ishlatilgan asboblarni zararsizlantirishni urganish.	54		27
3.4	Xirurgik stomatologiya xonalarda hamshira yordamchisi	Aseptika va antiseptika qoidalarini. Xirurgik stomatologik bemorda tekshiruv usullarini o'tkazish uchun jihozlarni va bemorlarni tayyorlashni. Stomatologiyada og'riqsizlantirishni va og'riqsizlantirish uchun jihozlarni va bemorlarni tayyorlashni. Sanitar gigiyenik talablar va xirurgik stomatologik xonada texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilish. Xirurgik stomatologik asboblarga ishlov berish. Stirel stol tayyorlash	54		27
4.		IV. Semestr Stomatolog ambulator va stasionar bulimlarida stomatolog vrach yordamchisi, tish texnigi yordamchisi	252		126
4.1.	Terapevtik stomatolog xonalarida stomatolog yordamchisi	Stomatologik bemorda tekshiruv usullarini o'tkazish uchun jihozlarni va bemorlarni tayyorlashni. Stomatologiyada og'riqsizlantirishni va og'riqsizlantirish uchun jihozlarni va bemorlarni tayyorlashni. Tish qattiq to'qima larining nokariyesli va kariyesli nuqsonlarini va muolaja uchun jihozlarni va bemorlarni tayyorlashni. Pulpa va periodont kasalliklarini va muolaja uchun jihozlarni va bemorlarni tayyorlashni. Parodont va Og'iz bo'shlig'i shilliq pardasi kasalliklarini va muolaja uchun jihozlarni va bemorlarni tayyorlashni	62		32

4.2.	Ortopedik stomatolog xonalarda stomatolog yordamchisi	Ergonomika. Stomatologik xonaning jixozlanishi Stomatologik kurilmalar. Stomatologiyada kullaniladigan dastalar va dastaklar turlari. Ularni urnatish koidalari. Stomatologik asboblarning tasnifi. Ortopedik stomatologiya stolni tayyorlash. Tishlarni charxlashda ishlatiladigan rotasion asboblar tishlarning qattiq to‘qima lari qisman nuksonlanganda olinmaydigan protezlar, qistirma, vinirlar va yarim qoplamalar tayyorlash texnikasi; sun’iy qoplama haqida tushuncha va ularning turlari tish qatorlarining qisman nuqsonlarida sodir bo‘ladigan klinik va funksional o‘zgarishlar; olinadigan protezlarning turlari va tuzilishi, ularga bo‘lgan talablar, ijobiy va salbiy tomonlari yoyli protezlarning turlari, tuzilishi, o‘z iga xos xususiyatlari; tish qatorlari nuqsonlari, yoyli protezlar tayyorlashga ko‘rsatmalar bolalar yuz -jag‘ tizimining anatomik va fiziologik xususiyatlari; tish-jag‘ anomaliyalari, ularning tasnifi; tish-jag‘ anomaliyalarini davolashda Qo‘l laniladigan ortodontik apparatlar, ularning tasnifi	62		32
4.3	Jarroxlik stomatologiya xonasida hamshira yordamchisi	Yuzjag‘ sohalarida to‘qima larni erkin ko‘chirish (teri,suyak, tog‘ay , yog‘ va boshqalar). Tiklov operasialari usullari O‘smalar diagnostikasining asosiy usullari. Og‘iz bo‘shlig‘i rak oldi holatlari, kelib chiqishi va tasnifi. Rak oldi kasalliklarning profilaktikasi va dispanserizasiyasi. Yuzjag‘ sohasi onkologik kasalliklar rehabilitasiyasi. To‘qima injeneriyasida zamonaviy biotexnologiya va uning suyak plastik jarroxligida Qo‘l lanilishi. Polimer kompozitlar implantasiyasi. Distrakcion osteogenez. To‘qima injeneriyasida zamonaviy biotexnologiya va uning suyak plastik jarroxligida Qo‘l lanilishi. Biokeramika va uning suyak plastikasida Qo‘l lanilishi.	62		32
4.5	Tish texnigi yordamchisi	Tish texniklari nazorati ostida yordamchi bulib Olinmaydigan protezlar tayyorlash texnikasi bulimida ishlash Olinadigan protezlar tayyorlash texnikasi bulimida ishlash Yoyli protezlar tayyorlash texnikasi bulimida ishlash	65		30
5.		V. Semestr Stomatologiya ambulator va stasionar bulimlarida stomatolog vrach yordamchisi,tish texniklarining yordamchisi	288		144
	Stomatologiya	Stomatologik polklinikalar, xususiy klinikalarda,	96		48

	ambulator bulimlarida stomatolog vrach yordamchisi	shifoxonalarning yuz jag jarroxligi bulimlarida amaliyot utashlari mumkin. Terapevtik stomatologiya xonasida vrach stomatolog yordamchisi. Aseptika va antiseptika qoidalarini. tibbiy hujjatlarni to'ldirish; kasbiy zararlanishning oldini olish; yuqumli kasalliklar epidemiyasiga qarshi chora-tadbirlarni o'tkazish Ortopedik stomatologiya xonalarida vrach stomatolog yordamchisi bulib faoliyat yuritish. Ambulator sharoitda Xirurgk stomatologiya xonalarida stomatolog vrach yordamchisi bulib ishlaydilar.			
5.2	Stomatologiya stasionar bulimlarida stomatolog vrach yordamchisi	Yuz jag jarroxligi bulimlarida, Xirurgk stomatologiya xonalarida stomatolog vrach yordamchisi bulib ishlaydilar. Infeksion havfsizlikni ta'minlash (sanitar-gigiyenik va epidemiyaga qarshi tartib, aseptika va antiseptika qoidalariga rioya qilish). O'rnatilgan tartibda tibbiy hujjatlarni yuritish. Tibbiy asboblarni sterilizasiya uchun tayyorlash va sterilizasiya qilish	96		48
5.3.	Tish texniklarining yordamchisi	Ukuvchilarni tish texniklari nazorati ostida kuyidagi bulimlarda tish protezlarni tayyorlashda yordamlashadilar. Olinmaydigan protezlar tayyorlash texnikasi bulimida ishlash Olinadigan protezlar tayyorlash texnikasi bulimida ishlash Yoyli protezlar tayyorlash texnikasi bulimida ishlash Bollarga kuyiladigan ortodontik va ortopedik apparatlar tayyorlash texnikasi bulimida ishlash Yuz jag protezlar tayyorlash texnikasi bulimida ishlash	96	/	48
	Hammasi		1080		540

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

o‘rta maxsus (texnikum) professional ta‘limn

5.71.02.01-Stomatologiya ishi

**STOMATOLOG YORDAMCHISI
mutaxassisligi bo‘yicha**

« Bitiruv oldi amaliyoti»

NA‘MUNAVIY O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	1.Stomatolog yordamchisi
O‘quv rejadagi tartib rakami	Malakaviy maliyot 3.28.
Ajratilgan soat	Malakaviy amliyot 432

Toshkent –2021

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

N. A. Giyasova

Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi I.Ch.T.B.D.U

A N Axmedov

Samarkand Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi stomatologiya bulimi boshligi

Taqrizchilar:

A B Norbutayev

Samarkand tibbiyot instituti 1-son stomatologiya kafedrası
mudiri

K G Abduraxmonova

Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi
texnikumi U.T.I.B.D.U.

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Bitiruv oldi amaliyoti
Ajratilgan soat	432/288/144
Mavzular soni	4
Dasturning maqsadi	<p>O'quv jarayoni davrida nazariy va amaliy darslardan olingan bilimlarni amaliyot negizidagi davolash profilaktika muassasalarida o'tkaziladigan malakaviy va bitiruv oldi amaliyotida mustaxkamlash va Qo'l lash ko'z da tutilgan.</p> <p>Amaliyot natijasida O'quv chilar mutaxassis sifatida ishlash Ko'nikmasiga ega bo'ladilar. .</p>
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	<p>1. Professional ta'lim o'qitish bosqichlarida o'zlashtirgan amaliy Ko'nikmalarini: bemor parvarishi, tashxisoti, davolash va yordam ko'rsatishni takomillashtiradi va viloyat, shahar, tuman miqyosidagi shifoxona, stomatologik poliklinikalar xususiy klinikalarda stomatolog yordamchisi xizmatining tashkiliy ishlari va sharoitlari bilan tanishadi</p> <p>2. Amaliyot natijasida O'quv chilar mutaxassis sifatida ishlash Ko'nikmasiga ega bo'lishadi.</p>
Bilimlar-	<p>Stomatolog yordamchisi faoliyati olib boriladigan joylar va uning vazifalarini tushunish.</p> <p>Terapevtik, xirurgik, ortopedik stomatologiya, tish texnigi laboratoriyasi xonalarining tuzilishi. Xonalarni tashkil etishda stomatolog yordamchisining roli va vazifasi.</p> <p>Amaliyot bilan tanishuv: stomatologik tibbiy xujjatlar, asbob-anjomlar, tez yordam ko'rsatishda ishlatiladigan dori-darmonlar, aholiga stomatologik yordamni tashkil etish;</p> <ul style="list-style-type: none"> - aseptika va antiseptika qoidalariga rioya qilish; - stomatologik bemorda tekshiruv usullarini o'tkazish ; - applikasiya usulida og'riqsizlantirish; - tish qattiq to'qima larining nokariyesli nuqsonlarini tashhishlash; - kariyesni, pulpa, paradont va periodont kasalliklarini tashhishlashni; - Og'iz bo'shlig'i shilliq pardasi kasalliklarini tashhishlash; - yuz-jag' sohasining yallig'lanish kasalliklarini tashhishlash; <p>- yuz-jag' soxasi jarohatlari turini aniqlash va shifokorgacha tibbiy yordam ko'rsatish «Olinmaydigan protezlar tayyorlash texnikasi» fani</p> <p>«Olinadigan protezlar tayyorlash texnikasi» fani: «Bolalarga qo'yiladigan ortopedik va ortodontik konstruksiyalarini tayyorlash texnikasi» fani: «Yoyli protezlar tayyorlash texnikasi» fani: «Yuzjag' protezlarni tayyorlash» fanlarini amaliy kunikmalarini tayyorlashni bilishi kerak</p>

Ko'nikmalar	<ul style="list-style-type: none"> - Yumshoq karashlarni tozalash; - qattiq tish karashlarini mexanik usulda tozalash; - qattiq tish karashlarini kimyoviy usulda tozalash; - qattiq tish karashlarini ultratovush apparat yordamida usulda tozalash. - stomatologik bemorlarda ko'rik o'tkazish ; - tibbiyot xujjatlarni yuritish; - kariyesning erta shakllarini aniqlash; - kariyes profilaktikasi uchun shifokor stomatolog tavsiyasiga asosan reaminerilizasiya terapiyasini o'tkazish ; - tishlarni ftorlak bilan qoplash; - tish fissuralarini germitizasiya qilish; - paradont kasalliklarini tashxislash; <p>paradont kasalliklari profilaktikasi o'tkazish</p> <p>Olinmaydigan protezlar tayyorlash bulmida ishlash</p> <p>Olinadigan protezlar tayyorlash bulmida ishlash</p> <p>Bolalarga qo'yiladigan ortopedik va ortodontik konstruksiyalarini tayyorlash bulmida ishlash</p> <p>Yoyli protezlar tayyorlash bulmida ishlash</p> <p>Yuzjag' protezlarni tayyorlash tayyorlash kunikmasiga ega bulishlari kerak</p>
O'quv rejasiga muvofiq o'z aro bog'liq bo'lgan fanning nomi	“Anatomiya”, Stomatologiya materialshunosligi, Olinadigan, olinmaydigan, yuz jag, yoyli, bolalar ortodontiyasi tayyorlash texnikasi, stomatologik kasalliklari, ogiz bushligi giyenasini, tish jag anatomiyasi, yuz jarroxligi, ogiz jarroxligi
O'qitish ning tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim; NA-birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg'ulot lar; MX-maxsus xonalarda mashg'ulot .
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni			
			jami	Soatlar soni	Mustaqil ta'lim
		Bitiruv oldi amaliyoti	43 2	288	144

1.1	Terapevtik stomatologiya xonalarida stomatolog yordamchisi	<p>Stomatologiya poliklinikalarda xususiy klinikalarida amaliyot olib boriladi. Amaliyot bilan tanishuv: tibbiy xujjatlar, asbob-anjomlar, yordamchining individual himoya kiyimi, tez yordam ko'rsatishda ishlatiladigan dori-darmonlar, bemorlarni kurikdan utkazish ishlari bilan tanishish.</p> <p>Stomatolog vrach uchun dastlab terapevtik xonada birlamchi kasalni kabul qilish uchun stol tayyorlash amaliyotini bajarishadi. Stomatolog vrach nazorati ostida gigiyenik indeksni aniqlash tish kariyesi intensivligi indeksini (KPU,KPU+KP)aniqlash tish tozalash usullarini o'rgatish;</p> <p>tish chiyotkalari, tish pastalari va tish kukunlarini tanlash va ularni saqlash;</p> <p>suyuq tish gellarini tanlash va Qo'l lashni urgatish;</p> <p>interdental Og'iz bo'shlig'i gigiyenasi vositalarini tanlash va Qo'l lash;</p> <p>irrigatorlarni tanlash va Qo'l lashni ;</p> <p>saqichlarni tanlash va Qo'l lash;</p> <p>turli yoshdagi mijozlar guruhida Og'iz bo'shlig'i gigiyenasini o'rgatishda yordamlashish</p> <p>Stomatologiyada og'riqsizlantirishni va og'riqsizlantirish uchun jihozlarni va bemorlarni tayyorlashni.</p> <p>Tish qattiq to'qima larining nokariyesli va kariyesli nuqsonlarini va muolaja uchun jihozlarni va bemorlarni tayyorlashni.</p> <p>Pulpa va periodont kasalliklarini va muolaja uchun jihozlarni va bemorlarni tayyorlashni.</p> <p>Parodont va Og'iz bo'shlig'i shilliq pardasi kasalliklarini va muolaja uchun jihozlarni va bemorlarni tayyorlashni</p>	12 2	72	50
1.2	Ortped stomatolog xonalarida stomatolog vrach yordamchisi	<p>Ergonomika. Stomatologik xonaning jixozlanishi</p> <p>Stomatologik kurilmalar.</p> <p>Stomatologiyada kullaniladigan dastalar va dastaklar turlari. Ularni urnatish koidalari. Stomatologik asboblarning tasnifi. Ortopedik stomatologiya stolni tayyorlash. Tishlarni charxlashda ishlatiladigan rotasion asboblar tishlarning qattiq to'qima lari qisman nuksonlanganda olinmaydigan protezlar, qistirma, vinirlar va yarim qoplamalar tayyorlash texnikasi;</p> <p>sun'iy qoplama haqida tushuncha va ularning turlari tish qatorlarining qisman nuqsonlarida sodir bo'ladigan klinik va funksional o'zgarishlar;</p> <p>olinadigan protezlarning turlari va tuzilishi, ularga bo'lgan talablar, ijobiy va salbiy tomonlari yoyli protezlarning turlari, tuzilishi, o'z iga xos xususiyatlari;</p> <p>tish qatorlari nuqsonlari, yoyli protezlar tayyorlashga ko'rsatmalar</p> <p>bolalar yuz -jag' tizimining anatomik va fiziologik</p>	86	56	30

		xususiyatlari; tish-jagʻ anomaliyalari, ularning tasnifi; tish-jagʻ anomaliyalarini davolashda Qoʻl laniladigan ortodontik apparatlar, ularning tasnifi			
1.3	Jarroxlik stomatologiya a xonalarida stomatolog yordamchisi	Xirurgiya qabul boʻlim i tuzilishi va hamshira vazifalaritoʻgʻrisida tushunchaga ega boʻlish. Qabul boʻlim ida yuritiladigan hujjat va oxirgi buyruqlar bilan tanishish.Qabulxonaga kelgan bemorlardan anamnez yigʻish. Bemor va kuzatuvchilar bilan muloqotda boʻlish. Bemorga koʻrsatiladigan shoshilinch yordam usullari bilan tanishish. Hamshira tashxisini qoʻyish va parvarishlash.Steril stol tayyorlash. Bogʻlov ashyolarini steril biksdan steril stolga joylashtirishni; Jarohatlarga ishlov berishni; Bintli va gipsli bogʻlam qoʻyish ni.oʻlni zararsizlantirishni;Bajarilgan muolajalarni muolaja varagʻiga qayd qilishni;Steril biksdan foydalanish va sterilligini tekshirishni;Steril stolni tayyorlashni; Operasiya zali tuzilishi va vazifalari bilan tanishish, koʻrsatmalar olish. Oddiy xirurgik operatsiyalarni kuzatish va operasion hamshira vazifalarini va ish jarayonini oʻrganish. Operasiyaga tayyorgarlik tartibini oʻrganish. Operasiyadan soʻng bemorlarni boʻlim ga koʻchirish va parvarish qilish Aseptika va antiseptika qoidalarini. Xirurgik stomatologik bemorda tekshiruv usullarini oʻtkazish uchun jihozlarni va bemorlarni tayyorlashni. Stomatologiyada ogʻriqsizlantirishni va ogʻriqsizlantirish uchun jihozlarni va bemorlarni tayyorlashni. Sanitar gigiyenik talablar va xirurgik stomatologik xonada texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilish. Xirurgik stomatologik asboblarga ishlov berish. Stirel stol tayyorlash Yuzjagʻ sohalarida toʻqima larni erkin koʻchirish (teri,suyak,togʻay , yogʻ va boshqalar). Tiklov operatsiyalari usullari Oʻsma lar diagnostikasining asosiy usullari. Ogʻiz boʻshligʻi rak oldi holatlari, kelib chiqishi va tasnifi. Rak oldi kasalliklarning profilaktikasi va dispanserizatsiyasi. Yuzjagʻ sohasi onkologik kasalliklar rehabilitatsiyasi. Toʻqima injeneriyasida zamonaviy biotexnologiya va uning suyak plastik jarroxligida Qoʻl lanilishi. Polimer kompozitlar implantatsiyasi. Distraksion osteogenez. Toʻqima injeneriyasida zamonaviy biotexnologiya va uning suyak plastik jarroxligida Qoʻl lanilishi. Biokeramika va uning suyak plastikasida Qoʻl	11 2	80	32

		lanilishi.			
1.4	Tish texnik laboratoriyala rida tish texnigi yordamchisi.	Stomatologik asbolar va xomashyolari bilan ishlashda texnika xavfsizligi;tish texnikligi xomashyolarining tasnifi va ularga qo'yilgan talablar; - tish texnikligi xomashyolarining xossalari; - tish protezlash texnikasida qo'llaniladigan metall qotishma, plastmassa, chinni massa va sitallar; metall plomba ashyolari; -amalgamaning tarkibi, qo'llanilishi; -kogezi xomashyolar;-ajratuvchi taglikla;-polimer plomba ashyolari, plastmassalar, kompozit ashyolar, tasnifi, tarkibi va qo'lanilishi;-sun'iy tishlar; -o'lchov va modellar uchun xomashyolar; - shakllantiruvchi, qoliplovchi va abraziv xomashyolar;oqartirgichlar; - implantasiyada qo'llaniladigan ashyolar; - - shtamplangan koplama tayyorlash uchun jihozlar ; - kuyma koplama tayyorlash uchun jihozlar; - plastmassali protezlar tayyorlash jihozlar ; - metalloakril va metallokeramika protezlar tayyorlash uchun jihozlar Ukuvchilarni tish texniklari nazorati ostida kuyidagi bulimlarda tish protezlarni tayyorlashda yordamlashadilar.Olinmaydigan protezlar tayyorlash texnikasi bulimida ishlash Olinadigan protezlar tayyorlash texnikasi bulimida ishlash Yoyli protezlar tayyorlash texnikasi bulimida ishlash Bollarga kuyiladigan ortodontik va ortopedik apparatlar tayyorlash texnikasi bulimida ishlash Yuz jag protezlar tayyorlash texnikasi bulimida ishlaydilar	112	80	32
	Hammasi		432	288	144

3.O'quv chilarning bilim va Ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida O'quv chilar tomonidan o'z lashtirilgan bilim va Ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular O'quv elementini O'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoyev «Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.

2. Shavkat Mirziyoyev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir» Toshkent – “O'zbekiston” 2018.

3. Shavkat Mirziyoyev «Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz» Toshkent – “O'zbekiston” 2016.

4. Shavkat Mirziyoyev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak» Toshkent – “O‘zbekiston” 2017

Internet saytlari:

1. www.ziyonet.uz,
2. www.wikipedia.uz,
3. www.Lexuz.uz,
4. <https://minzdrav.uz>,
5. www.med.uz.